

**FUNDAMENTAL
BYELORUSSIAN**

BOOK 1

V. PASHKIEVICH

**БЕЛАРУСКАЯ
МОВА**

FUNDAMENTAL BYELORUSSIAN

BOOK 1

V. PASHKIEVICH

EDITED BY

A. ADAMOVICH

БЕЛАРУСКАЯ

МОВА

TORONTO 1974

FROM THE PUBLISHING COMMITTEE

This textbook of the Byelorussian language is being published by the Byelorussian community in Canada with the aid of the Canadian Federal Government or, more specifically, the Canadian Citizenship Branch of the Department of the Secretary of State which contributed a \$6,000.00 grant to aid in the implementation of this project.

At this point we would like to express our most sincere thanks to the Secretary of State, and to all Byelorussians who have made possible the publication of Book I of the textbook, and we are hopeful that they will be no less generous in assisting with the publication of Book II.

We also express our appreciation to the Byelorussian Institutes of Arts and Sciences in the United States and Canada for establishing the Byelorussian Textbook Publication Fund and for all their assistance in connection with this project.

THE PUBLISHING COMMITTEE
Byelorussian-Canadian Coordinating Committee

АД ВЫДАВЕЦТВА

Гэты падручнік беларускае мовы выдаецца за грошы беларускага грамадства ды з канадзкай дзяржаўнай дапамогай ад імя дзяржаўнага сакратара Канады (The Canadian Citizenship Branch) — у суме 6.000.00 даляраў.

На гэтым месцы выказваем шчырую падзяку дзяржаўнаму сакратару Канады й беларускаму грамадству, якія далі магчымасьць выдаць першую частку нашага падручніка. Маём надзею, што яны будуць ня менш шчодрымі і на выданьне другое часткі, за што йзноў ім шчыра дзякуем.

Выказваем тут таксама вялікую падзяку й Беларускаму Інстытуту Навукі й Мастацтва ў Амэрыцы й Канадзе за тое, што заляжылі Фонды Беларускіх Падручнікаў, чым спрычыніліся да сабраньня паважнай сумы на выдавецтва гэтай кнігі.

ВЫДАВЕЦКІ КАМІТЭТ
пры Каардынацыйным Камітэце Беларусаў Канады

FOREWORD

ALPHABET AND GRAMMAR

The Byelorussian language, like the other Eastern and South Slavonic languages, uses the **Cyrillic alphabet**, named after St. Cyril—the ninth-century Christian missionary to the Slavs, and occasionally the **Latin alphabet**.

The Byelorussian is a highly inflected language, and in the beginning of its study a different approach is required from the one that might be used for the study of French or English for instance. Certain fundamentals of grammar must be mastered before one is ready to engage in real conversation or reading. For example, the student who has not mastered Byelorussian declensions and conjugations would be unable to use Byelorussian correctly.

The **grammar** in "FUNDAMENTAL BYELORUSSIAN", like all grammars up until the first Soviet reform of Byelorussian grammar in 1933, is based on that of the eminent Byelorussian linguist **Branislau Tarashkievich**.

Many of the indigenous characteristics of the Byelorussian language (in grammar as well as in vocabulary) were wiped out by this reform and were replaced by rules and words altogether alien to the Byelorussian language, but which were quite similar if not identical to those of the Russian language. Therefore, this reform has never been accepted by Byelorussians living outside of the Soviet bloc.

ORGANIZATION OF MATERIAL

"FUNDAMENTAL BYELORUSSIAN" appears in two books containing a total of twenty-nine units organized into five major sections. Section I, II, and III are contained in Book I, sections IV and V—in Book II.

The text is structured to present a short but complete course on Byelorussian phonetics (rules of pronunciation and spelling), and morphology (rules of inflection and word formation).

Each unit is compiled on the basis of the following structure:

1. A text for reading—a story or dialogue with an accompanying vocabulary.
2. A section on grammar, i.e.:
 - a) Rules of pronunciation and spelling, which are indicated by the Byelorussian letter "Ф" in the text, and
 - b) rules of inflection and word-formation.
3. Exercises for written and oral work.

Each Book is concluded with comprehensive Byelorussian-English and English-Byelorussian vocabularies.

Valentyna Pashkievich

П Р А Д М О В А

Кніга “FUNDAMENTAL BYELORUSSIAN” — “БЕЛАРУСКАЯ МОВА” мае службыць ня толькі падручнікам беларускае мовы для вучняў, што прайшлі ўжо беларускі лемаантар, але таксама й дапаможнікам для настаўнікаў. Дзеля гэтага некаторы граматычны матар’ял у ёй уняты крыху шырэй, як яго трэба было-б даць толькі для вучняў. Наагул дадзены кароткі, але поўны курс беларускае фанэтыкі й марфалёгіі.

Паводля новых мэтадаў навучання моваў цяпер зусім слушна кладзецца вялікі націск на аўдыё-гукавыя дапаможнікі, кружэлкі ці істужкі з награнымі тэкстамі, да якіх вучань перш прыслухоўваецца, а пасля і сам словамі ці сказамі паўтарае за дыктарам. Паколькі няма гэтакіх дапаможнікаў навучанню беларускае мовы, настаўнік павінен класьці асаблівы націск на вусныя, ці як яны ў падручніку завуцца, фанэтычныя практыкаваньні ды заўсёды іх праводзіць. Вучні, паўтараючы за настаўнікам, будуць вучыцца правільных націскаў ды правільнае вымовы.

Пры складаньні кнігі “БЕЛАРУСКАЯ МОВА” за аснову ўзятая граматыка **Браніслава Тарашкевіча**, цібо тая, што была падставаю для ўсіх іншых граматыкаў (у іх ліку і граматыкі Язэпа Лёсіка) на прасторы ўсёй Беларусі да савецкае рэформы 1933 году. Рэформа 1933 году адкінула зь беларускае пісьмовае мовы — як граматыкі, так і слоўніка — шмат чаго ёй толькі характэрнага ды паўводзіла правілы й словы, зусім чужыя духу й спрадвечнаму граматычнаму ладу беларускае мовы, але затое — такія-ж, як і ў расейскай мове. Гэтак, прыкладам, у выніку выкінутага мяккага знаку паміж мяккімі зычнымі, людзі, што прайшлі беларускую савецкую школу, словы “сьнег”, “сьмех” ня толькі пішуць, але й вымаўляюць парасейску: “снег”, “смех”.

Арганізацыя матар’ялу.

“БЕЛАРУСКАЯ МОВА” выходзіць у дзвюх частках, агулам пяць разьдзелаў, зь якіх першыя тры твораць частку першую, а разьдзелы чацьверты й пяты — частку другую. У кожным разьдзеле па шэсьць кругоў, а ў кожным крузе гэткі навучальны матар’ял:

1. Гутарка або апавяданьне — на чытаньне — із слоўнікам новых словаў.
2. Граматычныя правілы — азначаныя літарай “Ф” з фанэтыкі, іншыя-ж з марфалёгіі.
3. Практыкаваньні — ілюстрацыя практычнае ролі ды ўжываньня гэтых правілаў у мове.

Пры канцы кожнае часткі кнігі беларуска-ангельскі ды ангельска-беларускі слоўнікі словаў, ужытых у падручніку.

Аўтар выказвае сваю асабістую вялікую падзяку ўсім, хто матар'яльна ці тэхнічна прычыніўся да выдання падручніка, і асабліва ўсім тым, што каштоўнымі радамі ды заўвагамі, як і канкрэтнаю рэдакцыйнаю працаю дапамаглі пры падрыхтоўке тэкстаў да друку, і гэтым выхад кнігі ў сьвет зрабілі наагул магчымым.

Валентына Пашкевіч

Parliament Buildings, Ottawa, Ontario

CONTENTS / ЗЬМЕСТ

	Page
FROM THE PUBLISHING COMMITTEE / АД ВЫДАВЕЦТВА	II
FOREWORD	III
ПРАДМОВА	IV
CONTENTS / ЗЬМЕСТ	VI
TABLE: Byelorussian Alphabet—print and script	XII

SECTION I / РАЗЬДЗЁЛ I

UNIT 1. / КРУГ 1.

Па дарóзе ў шкóлу	1
1—1Ф The Byelorussian Alphabet / БЕЛАРУ́СКІ АЛЬФАБЭ́Т	2
1—2Ф Vowels, Semivowels, Consonants / ГАЛОСНЫ́Я, ПАЎГАЛОСНЫ́Я, ЗЫЧНЫ́Я	2
1—3Ф The Approximate English Sound of Byelorussian Letters / ПАРАЎНА́НЬНЕ ВЫМАЎЛЭ́НЬНЯ БЕЛАРУ́СКІХ ГУ́КАЎ З ВЫМАЎЛЭ́НЬНЕМ АДПАВЭ́ДНЫХ ІМ АНГЕ́ЛЬСКІХ	4
1—4Ф The Byelorussian Latin Alphabet / БЕЛАРУ́СКАЯ ЛАЦІ́НІЦА	5
1—5Ф Letters of the Byelorussian Latin Alphabet and Their Cyrillic Counterparts / ЛІ́ТАРЫ БЕЛАРУ́СКАЕ ЛАЦІ́НІЦЫ І КІ́РЫЛІЦЫ	6
EXERCISES / ПРАКТЫКАВА́НЬНІ 1—3	7

UNIT 2. / КРУГ 2.

Ка́ля шкóлы	9
2—6Ф Syllables / СКЛАДЫ́	9
2—7Ф Rules of Syllable Division / ПАДЗЕ́Л НА СКЛАДЫ́	10
2—I Interrogative Pronouns / ПЫТА́ЛЬНЫ́Я ЗАЙМЕ́НЬНІ́КІ хто? што?	11
2—II Questions and Answers / ПЫТА́НЬНІ І АДКА́ЗЫ	11
2—III Conjunctions / ЗЛУ́ЧНІ́КІ: і(й), а, ды	12
2—IV Present Tense of "to be" / ЦЯПЕ́РАШНІ ЧАС ДЗЕ́ЯСЛОВА быць	13
2—V Гэ́та, вось, тут і там	13
EXERCISES / ПРАКТЫКАВА́НЬНІ 4—10	14

UNIT 3. / КРУГ 3.

Малы Янка ў горадзе	17
3—8Ф Stress / НАЦІСК У СЛОВЕ	18
3—9Ф Stressed and Unstressed о, э / “О, Э” ПАД НАЦІСКАМ І НЕ ПАД НАЦІСКАМ	18
3—10Ф Hard, Soft and “Hardened” Consonants / ЗЫЧНЫЯ ЦЬВЯРДЫЯ, МЯККІЯ І ЗАЦЬВЯРДЗЁЛЫЯ	19
3—I Masculine, Feminine and Neuter Nouns / МУЖЧЫНСКІ, ЖАНОЦКІ І НІЯКІ РОД НАЗОЎНІКАЎ	20
3—II Stem of a Word / АСНОВА СЛОВА	20
3—III The Nominative Case of Nouns. Singular and Plural / НАЗОЎНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ адзіночнага і множнага ліку	22
EXERCISES / ПРАКТЫКАВАНЬНІ 11—22	23

UNIT 4. / КРУГ 4.

Дзьве сяброўкі	28
4—11Ф Unstressed ё, е / “Ё, Е” НЕ ПАД НАЦІСКАМ	28
4—12Ф Akańnie and Yakańnie / АКАНЬНЕ І ЯКАНЬНЕ	30
4—I Cardinal Numerals 1 through 10 / КОЛЬКАСНЫЯ ЛІЧЭБНІКІ “1 - 10”	30
4—II Personal Pronouns / АСАБОВЫЯ ЗАЙМЁНЬНІКІ	32
4—III Agreement of Personal Pronouns ён, яна, яно / ЗГОДА АСАБОВЫХ ЗАЙМЁНЬНІКАЎ ён, яна, яно з НАЗОЎНІКАМ	32
4—IV The First Conjugation / ПЕРШАЕ СПРАЖЭНЬНЕ: п'яць, чытаць	32
EXERCISES / ПРАКТЫКАВАНЬНІ 23—35	34
Reading Exercises: У ягады	35
На чытаньне:	

UNIT 5. / КРУГ 5.

Хто што любіць	38
5—13Ф Sounds and Letters / ПРАВАПІС ГҮКАЎ: у — ў; і — й	39
5—I Agreement of Adjectives / ЗГОДА ПРЫМЁТНІКАЎ з НАЗОЎНІКАМІ	41
5—II Conjugation of Verbs / СПРАЖЭНЬНЕ ДЗЕЯСЛОВАЎ: браць, пісаць	42
5—III Declension of Nouns. Cases / СКЛАНЁНЬНЕ НАЗОЎНІКАЎ. СКЛОНЫ	44
5—IV The Accusative Singular of Nouns / ВІНАВАЛЬНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ, адз. лік	44
EXERCISES / ПРАКТЫКАВАНЬНІ 36—49	46
Reading Exercises: Гутарка	47
На чытаньне:	

UNIT 6. / КРУГ 6.

REVIEW / ПАЎТАРЭНЬНЕ	52
Жывая граматыка	53
EXERCISES / ПРАКТЫКАВАНЬНІ 36—49	54
Reading Exercises: Дома падвечар	55
На чытаньне: Кніга	

SECTION II / РАЗЪДЗЕЛ II

UNIT 7. / КРУГ 7.

У цёткі й дзядзькі	57
7—14Ф Syllables / СКЛАДЫ: ро, рэ, ло, ле	58
7—I The Genitive Case of Nouns / РОДНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ	58
7—II Genitive Singular Endings / КАНЧАТКІ РОДНАГА СКЛОНУ адз. ліку	60
7—III The Genitive with Verbs / РОДНЫ СКЛОН ПАСЛЯ: шукаць, чакаць	62
7—IV The Accusative Singular of Masculine Animate Nouns / ВІНАВАЛЬНЫ СКЛОН адз. ліку АЖЫЎЛЕННЫХ НАЗОЎНІКАЎ МУЖЧЫНСКАГА РОДУ	63
7—V The Conjunction / ЗЛУЧНИК: але	63
EXERCISES / ПРАКТЫКАВАНЬНІ 58—69	63
Reading Exercises: Навальніца	64
На чытаньне: Ліст да сяброўкі	65
Наша школа	66
Малы брат хворы	67

UNIT 8. / КРУГ 8.

Нашая вуліца	70
8—15Ф Consonants / ЗЫЧНЫЯ: г, г, к, х	70
8—I The Second Conjugation / ДРУГОЕ СПРАЖЭНЬНЕ	71
8—II The Verb in the Negative / ДЗЕЯСЛОВЫ З АДМОЎЕМ “не”	72
8—III The Locative Singular of Nouns / МЭСНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ адз. ліку	73
EXERCISES / ПРАКТЫКАВАНЬНІ 70—84	75
Reading Exercises: У парку	75
На чытаньне: Верабейка, М. Хведаровіч	78

UNIT 9. / КРУГ 9.

У геаграфічным кабінэце	82
9—16Ф Consonants before Soft Consonants / ПРАВАПІС ПАМЯКЧАНЫХ ЗЫЧНЫХ: з, с, дз(з д), ц(з т), н	83
9—I Verbs in Present Tense / ДЗЕЯСЛОВЫ, як: сядзець, любіць, даваць, жыць	83
9—II Adverbs / ПРЫСЛОЎІ: дома, дамоў	85
9—III The Past Tense / ПРОШЛЫ ЧАС	86
9—IV The Locative Case in Expressions of Time / МЭСНЫ СКЛОН ДЛЯ АЗНАЧЭНЬНЯ ЧАСУ. НАЗОВЫ МЭСЯЦАЎ.	87
EXERCISES / ПРАКТЫКАВАНЬНІ 85—99	87
Reading Exercises: Пасля школы	90
На чытаньне: За тры вазы, В. Вітка	93
Брат і сястра, В. Вітка	94
Сям'я, В. Вітка	94

UNIT 10. / КРУГ 10.

Як адкрылі возера Антэрыё	95
10—17Ф The Prothetic / ПРЫСТАЎНЫЯ ГҮКІ: в, і, а, г	96
10—I Verbs of going and conveying / ісьці, ёхаць	98
10—II Instrumental Singular of Nouns / ТВОРНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ адз. ліку	99
EXERCISES / ПРАКТЫКАВАНЬНІ 100—115	101
Reading Exercises: Восень	102
На чытаньне: Ураньні	106
Пажар, В. Вітка	108

UNIT 11. / КРУГ 11.

Вось ідзе пошта (I, II), Т. Цулуکیدзе	109
11—18Ф Voiced and Voiceless Consonants / ЗВОНКІЯ І ГЛУХІЯ ЗЫЧНЫЯ	111
11—19Ф Prefixes and Prepositions before Voiced and Voiceless Consonants / ПРЫСТАЎКІ І ПРЫЗОЎНІКІ ПЭРАД ЗВОНКІМІ І ГЛУХІМІ ЗЫЧНЫМІ	113
11—I Dative Singular of Nouns / ДАВАЛЬНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ адз. ліку	114
11—II Impersonal Expressions / БЕЗАСАБОВЫЯ ВЫРАЗЫ	116
11—III Cardinal Numerals 11 to 20 / КОЛЬКАСНЫЯ ЛІЧЭБНІКІ: 11 да 20	117
EXERCISES / ПРАКТЫКАВАНЬНІ 116—132	117
Reading Exercises: Пэрад нарадзінамі	120
На чытаньне: Вось ідзе пошта, III, IV	121
Мароз не страшны вавёрцы	122

UNIT 12. / КРУГ 12.

REVIEW / ПАЎТАРЭНЬНЕ. Вожык і заяц. Максім Лужанін	126
EXERCISES / ПРАКТЫКАВАНЬНІ 133—142	128
Reading Exercises: Чаму кот мыецца пасьля яды, А. Дзяружынскі	129
На чытаньне: Мэсяцы году, П. Пánчанка	132
Задзіры, А. Дзяружынскі	132

SECTION III / РАЗЬДЗЭЛ III

UNIT 13. / КРУГ 13.

Нязвычайныя сьлёзы, У. Ляўданскі	133
13—20Ф Long ("Double") Consonants / ПАДОЎЖАНЫЯ ЗЫЧНЫЯ	135
13—I The Future Tense of "to be" / БҮДУЧЫ ЧАС ДЗЕЯСЛОВА "быць"	136
13—II The Compound Future Tense / БҮДУЧЫ СКЛАДАНЫ ЧАС	137
13—III Declension of Personal Pronouns / СКЛАНЭНЬНЕ АСАБОВЫХ ЗАЙМЭНЬНІКАЎ	137

13—IV	Possessive Phrases / ВЫРАЖЭНЬНЕ ПРЫНАЛЁЖНАСЬЦІ РОДНЫМ СКЛОНАМ	139
	EXERCISES / ПРАКТЫКАВАНЬНІ 143—161	142
	Reading Exercises: Мая навўка	143
	На чытаньне: Мўрзава няўдача	146
	Манюка, А. Дзяружынскі	148
	Ліст да Зосі	148

UNIT 14. / КРУГ 14.

	Што расказаў раўчўк, В. Ліцьвінэнка	149
14—I	Particles / ЧАСЬЦІНКІ: -жа (-ж), -бы (-б), -небудзь, няхай (хай)	152
14—II	The Past Tense of the Verbs with the Infinitive ending in / ПРОШЛЫ ЧАС ДЗЕЯСЛОВАЎ З НЕАЗНАЧАЛЬНІКАМІ на: -сьці, -зьці, -чы	153
14—III	The Imperative / ЗАГАДНЫ ЛАД	155
14—IV	Reflexive Verbs / ЗВАРОТНЫЯ ДЗЕЯСЛОВЫ	157
	EXERCISES / ПРАКТЫКАВАНЬНІ 162—171	
	Reading Exercises: Маёўка	159
	На чытаньне: У горадзе	161
	Бўсел і хлопчык, А. Дзяружынскі	162
	Гарох, А. Дзяружынскі	166
	Пагоня, М. Багдановіч	166

UNIT 15. / КРУГ 15.

	У сыботу	169
15—21Ф	Apostrophe and Separating Soft Sign / АПОСТРАФ І РАЗЬДЗЯЛЯЛЬНЫ МЯККІ ЗНАК	170
15—I	The Aspects / ТРЫВАНЬНІ ДЗЕЯСЛОВА	171
15—II	The Perfective Forms of the Verb. Perfective Future / ФОРМЫ ДЗЕЯСЛОВА ЗАКОНЧАНАГА ТРЫВАНЬНЯ. БЎДУЧЫ ПРОСТЫ ЧАС	173
15—III	Predicative Instrumental / ТВОРНЫ СКЛОН У ВЫКАЗЬНІКУ	176
	EXERCISES / ПРАКТЫКАВАНЬНІ 172—185	177
	Reading Exercises: Сінічка, А. Дзяружынскі	183
	На чытаньне: Гўтарка	183

UNIT 16. / КРУГ 16.

	Страшны зьвер, Г. Скрабіцкі	185
16—22Ф	The Spelling of Some Groups of Consonants / ПРАВАПІС ЗЛУЧЭНЬНЯЎ ЗЫЧНЫХ	187
16—I	Declension of Adjectives in the Singular / СКЛАНЭНЬНЕ ПРЫМЭТНІКАЎ у вадзіночным ліку	189
16—II	Pronouns and Their Categories / ВІДЫ ЗАЙМЭНЬНІКАЎ	192
16—III	Declension of Pronouns / СКЛАНЭНЬНЕ ЗАЙМЭНЬНІКАЎ: які?, якая?, якое? ды гэты, гэтая, гэтае	192

16—IV	МНЕ ПАДАБАЕЦЦА and Я ЛЮБЛЮ	193
	EXERCISES / ПРАКТЫКАВАНЬНІ 186—201	194
	Reading Exercises: Лясная байка, А. Александровіч	200
	На чытаньне: Куцьця ў лесе, Н. Арсеньнева	202
	Чатыры ключы, А. Бялёвіч	205
	Карусэля, В. Вітка	206

UNIT 17. / КРУГ 17.

Зубры, У. Краўчанка		209
17—I	The Genitive Plural of Nouns / РОДНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ множны лік	212
17—II	The Accusative Plural of Nouns / ВІНАВАЛЬНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ множны лік	215
17—III	The Genitive Plural with the Numerals 5 through 20 / РОДНЫ СКЛОН МНОЖНАГА ЛІКУ 3 ЛІЧЭБНІКАМІ 5 — 20	217
17—IV	The Genitive Plural with / РОД. СКЛОН МН. ЛІКУ пасьяля: шмат, мала, паміж	217
17—V	Unstable Vowels / БЕГЛЫЯ ГАЛОСНЫЯ: о, ё або а, е	217
17—VI	Instrumental Plural of Nouns / ТВОРНЫ СКЛОН НАЗОЎН. мн. лік	217
	EXERCISES / ПРАКТЫКАВАНЬНІ 202—210	218
	Reading Exercises: На перапынку	223
	На чытаньне: Сьпі, Алёнка! Ларыса Гэніюш	224

UNIT 18. / КРУГ 18.

REVIEW / ПАЎТАРЭНЬНЕ

Хітрая лісіца	225
EXERCISES / ПРАКТЫКАВАНЬНІ 211—215	226
Reading Exercises: Бўсел, Ларыса Геніюш	227
На чытаньне: Гарывада, С. Грахоўскі	228
Вялікдзень, Якуб Колас	230
Abbreviations / СКАРАЧЭНЬНІ	233
Byelorussian-English Vocabulary / БЕЛАРУСКА-АНГЕЛЬСКІ СЛОЎНІК	234
English-Byelorussian Vocabulary / АНГЕЛЬСКА-БЕЛАРУСКІ СЛОЎНІК	294

БЕЛАРУСКІ АЛЬФАБЭТ

BYELORUSSIAN ALPHABET

PRINT	SCRIPT	PRINT	SCRIPT	PRINT	SCRIPT
А а	<i>А а</i>	Й й	<i>Ў ў</i>	Ў ў	<i>Ў ў</i>
Б б	<i>Б б</i>	К к	<i>К к</i>	Ф ф	<i>Ф ф</i>
В в	<i>В в</i>	Л л	<i>Л л</i>	Х х	<i>Х х</i>
Г г	<i>Г г</i>	М м	<i>М м</i>	Ц ц	<i>Ц ц</i>
Г г	<i>Г г</i>	Н н	<i>Н н</i>	Ч ч	<i>Ч ч</i>
Д д	<i>Д д</i>	О о	<i>О о</i>	Ш ш	<i>Ш ш</i>
Е е	<i>Е е</i>	П п	<i>П п</i>	Ы ы	<i>Ы ы</i>
Ё ё	<i>Ё ё</i>	Р р	<i>Р р</i>	Ь ь	<i>Ь ь</i>
Ж ж	<i>Ж ж</i>	С с	<i>С с</i>	Э э	<i>Э э</i>
З з	<i>З з</i>	Т т	<i>Т т</i>	Ю ю	<i>Ю ю</i>
І і	<i>І і</i>	У у	<i>У у</i>	Я я	<i>Я я</i>

КРУГ 1.

ПА ДАРО́ЗЕ ў ШКО́ЛУ

- Віця:** Дóбры дзень, Га́нна!
Га́нна: Дóбры дзень, Віця, як ма́ешся?
Віця: Дзя́куй, дóбра. А ты?
Га́нна: О, я вельмі дóбра! Учóра мы вый́гралі ў сётку.
Віця: А, пра́ўда. Ве́ра мне ўжо каза́ла. Віншу́ю!
Га́нна: Дзя́куй, Віця. А дзе Ве́ра?
Віця: Ве́ра й Зі́на ўжо ў шко́ле. А вось і Ю́рка!
Га́нна: Хто гэ́та? Я ня зна́ю яго́.
Віця: Ю́рка но́вы вуча́нь. Ю́рка, хадзі сюды́!
Ю́рка: Дóбры дзень!
Віця: Дóбры дзень, Ю́рка. Га́нна, гэ́та мой ся́бра Ю́рка Ві́ркэвіч, а гэ́та...
Га́нна: Га́нна Хадзі́нская. Ві́ркэвіч? У мяне́ сяброўка Лі́да Ві́ркэвіч.
Ю́рка: Лі́да мая́ стрэ́чная сястра́.
Віця: Хадзе́м хутча́й, бо спóзьнімся. За́раз бу́дзе пе́ршы звано́к.

Слоўнік (Vocabulary)

Па дорóзе ў шко́лу. On the way to school.

Віця Vicia (Victor)

Га́нна Hanna (Ann)

Дóбры дзень. Good day.

Як ма́ешся? How are you?

Дзя́куй! Thanks!

дóбра (adv.) well

вельмі дóбра very well

я I ты you мы we

учóра (adv.) yesterday

Мы вый́гралі ў сётку. We won in volleyball.

пра́ўда (f.) truth

А, пра́ўда! Oh, that's right!

ужо already

Ве́ра Vera

мне каза́ла (she) told me

Віншу́ю! Congratulations!

дзе where

А дзе Ве́ра? And where is Vera?

у шко́ле at school

вось here is

А вось і Ю́рка! And here is Yurka (George)!

Хто гэ́та? Who is this?

Я ня зна́ю. I do not know.

Я ня зна́ю яго́. I don't know him.

но́вы (adj.) new

вуча́нь (m.) pupil, student

Хадзі́ сюды́! Come here!

мой (m.) my

мой сябра (m.) my friend
 а гэта and this (is)
 сяброўка (f.) friend
 мая (f.) my
 Хадзём! Let us go!
 хутчэй faster

Хадзём хутчэй, бо спозьнімся. Hurry up,
 because we shall be late.
 Зараз будзе першы званок. Soon the first
 bell will be ringing.
 У мяне сяброўка. I have a friend.
 стрэчная (or стрыэчная) сястра (f.) cousin

1 — 1Ф THE BYELORUSSIAN ALPHABET (NAMES of the LETTERS) БЕЛАРУСКИ АЛЬФАБЭТ (НАЗОВЫ ЛІТАРАЎ)

А а а	Б б б	В в вэ	Г г ге	Г г га	Д д дэ	Е е е	Ё ё ё	Ж ж жэ	З з зэ	І і і	Й й і ка- роткае
К к ка	Л л эл	М м эм	Н н эн	О о о	П п пэ	Р р эр	С с эс	Т т тэ	У у у	Ў ў у ка- роткае	Ф ф эф
Х х ха	Ц ц цэ	Ч ч чэ	Ш ш ша	Ы ы ы	Ь ь мяккі знак	Э э э	Ю ю ю	Я я я			

1 — 2Ф VOWELS, SEMIVOWELS, CONSONANTS ГАЛОСНЫЯ, ПАЎГАЛОСНЫЯ, ЗЫЧНЫЯ

а) Калі гаворым слова "стол", вымаўляем чатыры гукі, калі пішам гэтае слова, ставім чатыры літары.

Літары — гэта пісаныя ці друкаваныя знакі гукаў.

б) Усе гукі дзеляцца на тры групы:

10 галосных, 2 паўгалосныя й 22 зычныя.

1. Галосныя (vowels): а э о у ы
 я е ё ю і

1. Галосныя я, е, ё, ю на пачатку слова, а таксама ў сярэдзіне ці на канцы пасля галосных, ды пасля апострафу й мяккога знаку азначаюць па два гукі:

я гучыць, як йа — яна, заяц, мая, сам'я
 е " як йе — ем, мае, п'е

ё як йо — ён, маё, раён
 ю як йу — Юрка, п'ю, знаю

У гэтакім выпадку яны завуцца ётавымі або ётаванымі.

2. Пасьля зычных галосныя **я, е, ё, ю** паказваюць, што гэтыя зычныя трэба вымаўляць мякка так, як-бы стаяў пасьля іх мяккі знак, а за імі вымаўляць гукі, якія азначаюцца літарамі **а, э, о** ці **у**.

Прыкладам: сябра, Вэра, сёньня, сюды.

II. Паўгалосныя (semivowels): **й** (і кароткае), **ў** (у кароткае).

Параўнайце: краіна — край; увага — заўвага
ручаі — ручаі; бачу — бачыў

III. Зычныя (consonants): **б, в, г, д, ж, з, к, л, м,**
н, п, р, с, т, ф, х, ц, ч, ш

1. У беларускай мове ёсьць яшчэ два зычныя гукі **дж** і **дз**. Для гэтых гукаў няма асобных літараў, таму пішам іх дзьвюма літарамі, але вымаўляем як адзін гук:

у слове **д-о-ж-дж** — 4 гукі, хаця 5 літараў,
у слове **дз-е** — 2 гукі.

2. Літара **г** абазначае гук, які вымаўляецца, як ангельскае **g** у слове **go**, ды які ў беларускай мове сустракаецца рэдка.

Прыкладам у **г**анак, **г**узік, **г**онг, **г**онты, маз**г**і, **г**аза, браз**г**аць...

**
**

- a) When saying the word **стол** we pronounce 4 sounds. Written or printed signs for the sounds are called **l e t t e r s**.
- b) In the Byelorussian alphabet there are: 10 vowels, 2 semivowels and 22 consonants.
- c) **дж** (sounds like “j” in jam) and **дз** (sounds like “ds” in stands) have no special letters. Each of them is denoted by two letters pronounced as one sound. For example: **д-о-ж-дж** — 4 sounds; **дз-е** — 2 sounds.
- d) The consonant “r” sounds like the English “g” in “go”. In Byelorussian it is used only in a few words, such as: **г**анак (porch), **г**узік (button), **г**онг (gong), **г**онты (shingles), маз**г**і (brains), **г**аза (oil) and several others.

1—3Ф APPROXIMATE ENGLISH SOUND OF THE BYELORUSSIAN LETTERS
 ПРЫБЛІЗНАЕ ПАРАЎНАНЬНЕ ВЫМАЎЛЭНЬНЯ БЕЛАРУСКИХ ГУКАЎ
 З ВЫМАЎЛЭНЬНЕМ АДПАВЭДНЫХ ІМ АНГЭЛЬСКИХ

I. Vowels: a) а, э, о, у, ы, і

Vowels	Byelorussian Name	Approximate English Sound	Examples
А а	ah	a in car, father	Гáнна, ма́я
Э э	eh	e in pen, bell	гэ́та, цэ́гла
О о	o	o in horse, dog	до́бры, но́вы
У у	oo	u in put, full	учо́ра, ху́тка
Ы ы	yh	y in syllable	сы́н, но́вы
І і	ee	ee in seek	і́ра, і́

b) я, е, ё, ю — at the beginning of a word and after a vowel, soft sign, or apostrophe

Я я	ya	ya in yard	Я́нка до́брая
Е е	ye	ye in yet, yellow	ем тва́е б'е
Ё ё	yo	yo in yolk	ё́н маё́ зьвяр'ё́
Ю ю	you	you in youth	Ю́зя мьё́ вераб'ю́

when я, е, ё, ю are in this position, they are called **jotated** (ётавыя or ётаваныя)

c) я, е, ё, ю after a consonant

consonant + $\begin{matrix} \nearrow \text{я} \\ \nearrow \text{е} \\ \nearrow \text{ё} \\ \nearrow \text{ю} \end{matrix}$	= softened consonant + $\begin{matrix} \nearrow \text{а} \\ \nearrow \text{э} \\ \nearrow \text{о} \\ \nearrow \text{у} \end{matrix}$	Ві́ця дзя́куй не і́дзэ́ Не́ман сё́лы ню́х ключ
--	---	---

II. Semivowels: й, ў

semivowels	Byelorussian Name	Approximate English Sound	Examples
Й й	short "i"	y in boy, stay	мо́й ва́лейбо́л
Ў ў	short "y"	w in how, now	каза́ў сябро́ўка

III. Consonants

Most Byelorussian consonants occur in both varieties, **hard** as well as **soft**. In this table the “hard consonant” is marked by “1”, “soft consonant” by “2”. The mark “—” instead of “2” means, that the consonant is **always hard**.

1. hard, 2. soft Consonant	Byelorussian Name	Approximate English Sound	Examples
Б б 1. 2.	beh	b 1. in book; 2. abuse	1. бў́дзе 2. бі́лет
В в 1. 2.	veh	v 1. in liver; 2. visit	1. но́вы 2. Ві́ця
Г г 1. 2.	hah	h 1. in hedge; 2. heel	1. гэ́ты 2. гісто́рыя
Г г 1. 2.	geh	g 1. in go; 2. gift	1. га́нак 2. мазгі́
Д д 1. 2. дз	1. deh; 2. ds	d 1. in do;	1. садо́к 2. у са́дзе
Дж дж 1. —	jeh	j in jam or g—gentleman	1. хаджу́ —
Ж ж 1. —	zheh	s in pleasure; —	1. ужо́ —
З з 1. 2.	zeh	z 1. in zoo; 2. zero	1. Зо́ся 2. Зі́на
К к 1. 2.	kah	k 1. in kind; 2. key	1. лаў́ка 2. лаўкі́
Л л 1. 2.	ell	l 1. in table; 2. million	1. шко́ла 2. ве́льмі
М м 1. 2.	em	m 1. in man; 2. mean	1. ма́ма 2. мяне́
Н н 1. 2.	en	n 1. in nose; 2. onion	1. наш 2. аго́нь
П п 1. 2.	peh	p 1. in park; 2. Peter	1. пра́ўда 2. пе́ршы
Р р 1. —	err	r 1. in run; —	1. до́бры —
С с 1. 2.	ess	s 1. in stop; 2. sue	1. сад 2. ся́бра
Т т 1. 2. ц(ь)	teh	t 1. in eight	1. Віта́ль 2. Ві́ця
Ф ф 1. 2.	eff	f 1. in fine; 2. field	1. ша́фа 2. фігу́ра
Х х 1. 2.	hah	h 1. in hand or ch in Bach	1. ху́тка 2. хі́тры
Ц ц 1. —	tseh	ts 1. in tse-tse —	1. цэ́лы —
Ч ч 1. —	cheh	ch 1. in child; —	1. ву́чань —
Ш ш 1. —	shah	sh 1. in short; —	1. пе́ршы —

IV. The soft sign—“ь” has no sound. It indicates only that the preceding consonant is to be pronounced soft. For example: **вось, сынeг**.

The soft sign can also perform the disjunctive function just as the other Byelorussian separating sign—the apostrophe. For example: **зьезд** (convention); **зьeлі** (have eaten); and **сям'я** (family); **п'ю** (I am drinking).

1 — 4Ф BYELORUSSIAN LATIN ALPHABET / БЕЛАРУ́СКАЯ ЛАЦІ́НІЦА

Побач з кірыліцай, хоць радзей, ужываецца ў беларускай мове й **лаці́ніца**, або **лаці́нка**.

Вось колькі простых правілаў для ўжывання беларускае **лаці́ніцы**:

а) Заміж “ь” для памякчэння зычнага ставім над ім укосную, падобную да знаку націску, рысанчку:

сь — **ś** (voś, Michás)

ць — **ć** (pisác, čytác)

зъ — **ź** (kniaź, źniaŭ)
 нь — **ń** (koń, dzień)

дзъ — **dź** (siadź)

б) Ётавыя я, е, ё, ю пішам гэтак:

я — **ja** (ja, majá)
 е — **je** (máješsia)

ё — **jo** (jość)
 ю — **ju** (máju, Júrka)

в) А я, е, ё, ю пасья зычных пішам не прась "j", а прась "i":

я — **ia** (niamá miása)
 е — **ie** (dzie, siem)

ё — **io** (viosły)
 ю — **iu** (siudy)

г) ш — **š** (škóla)
 ж — **ž** (užó)
 дж — **dž** (doždž)

ч — **č** (vúčań)
 х — **ch** (chútka)
 дз — **dz** (dzień)

ль — **l** (sol)
 л — **l** (stoł)

1 — 5Ф LETTERS OF THE BYELORUSSIAN LATIN ALPHABET and their Cyrillic counterparts

ЛІТАРЫ БЕЛАРУСКАГА ЛАЦІНСКАГА АЛЬФАБЭТУ

i адпаведныя ім у кірылічным шрыфце

A a а
B b б
C c ц
Ć ć ць
Č č ч
D d д
E e э
F f ф

G g г
H h г
I i і
J j й
K k к
L l ль
Ł ł л
M m м

N n н
Ń ń нь
O o о
P p п
R r р
S s с
Ś ś сь
Š š ш

T t т
U u у
Ů ů ў
V v в
Y y ы
Z z з
Ž ž зь
Ž ž ж

Along with the Cyrillic alphabet, the Latin alphabet is also used although not as often. In the Byelorussian Latin alphabet, the order of the letters is the same as that used in English but the pronunciation of each letter is the same as that of the corresponding letter in the Cyrillic alphabet.

Here are some simple rules for the use of the Byelorussian Latin alphabet:

a) **Instead of the soft sign, a mark similar to the accent (') is placed above the consonants c, n, s, z when they are to be softened.**

сь — **ś** (voś, Micháš)
 зь — **ź** (kniaź, źniaŭ)

ць — **ć** (pisác, čytác)
 дзъ — **dź** (siadź)

b) The vowels я, е, ё, ю at the beginning of a word, as well as after a vowel, soft sign, or apostrophe, are transcribed as follows:

я — ja (janá, ja, siamjá)
е — je (jem, jak máješsia)

ё — jo (jon, jość)
ю — ju (znáju, máju)

c) and after a consonant:

я — ia (ja nia máju piará)
е — ie (nie, biéły)

ё — io (raká Nioman)
ю — iu (niuch, siudy)

d) ш — š (naš, šáfa) дж — dž (doždž, džúngli) ль — l (stol, sol, lítara)
ч — č (učora, čorny) х — ch (cháta, múcha) л — l (stol, škola)
ж — ž (užo, žyvié)

EXAMPLES.

Vicia j Jurka siabry. Hanna znaje Viciu, ale nia znaje Jurki. Jurka novy vučań. Viera j Bicia j Jurka sjastry. Ganna znae Biciu, ale nia znae Jurki. Jurka novy vučany. Vera j

Kaziuk užo u škole, a Hanna, Vicia j Jurka jašče nie.
Казюк ужо ў школе, а Ганна, Віця й Юрка яшчэ не.

Vicia kaža: "Chadziem chutčej, bo zaraz budzie pieršy zvanok.
Віця кажа: "Хадзём хутчэй, бо зараз будзе першы званок.

ORAL EXERCISE. Listen to your teacher and repeat.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 1. Фанэтычнае, г. зн. настаўнік вымаўляе, а вучні па адным, а часам усёй клясай паўтараюць. У гэтым практыкаваньні настаўнік вымаўляе перш па адным склэдзе, а пасля пэрамі, ці тройкамі.

а) ба бя бэ бе бо бё бу бю бы бі
ва вя вэ ве во вё ву вю вы ві
ла ля лэ ле ло лё лу лю лы лі
ма мя мэ ме мо мё му мю мы мі
на ня нэ не но нё ну ню ны ні

б) ба-ба; ба-бу-ля; Ні-на; Ва-ля; Во-ля; Лі-ля; лю-лі; мя-нэ; маса — мяса — сям'я;

в) са ся ша за зя жа су сьу шу зу зьу жу
сэ се шэ зэ зе жэ сы сі шы зы зі жы
со сё шо зо зё жо

зя-лё-за; Зо-ся; ня-ма; со-лі; зя-лё-ны; сы-ны; сі-ні.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 2. Фанэтычнае.

Oral exercise. Listen to your teacher and repeat after him.

Дóма вўчнi сáмi ўгóлас вымаўляюць, перапісваюць слóвы, а тады падчыркваюць слóвы з ё́таванымi галоснымi.

а) лес	лiнiя	чыта́ю	ён	мяне́
Я́нка	мне	Вiркéвiч	Вiця	ма́ю
Ю́рка	вiншў́ю	ся́бра	яго́	дзень
Зiў́ня	ма́я	Але́сь	я	дзяку́й

б) Фанэтычнае. (Oral exercise) Дóма вўчнi перапісваюць i складаюць слóвы, дадаючы адвольны склад.

Прыкладам: ца-на́ ця-бе́ ча-го́

ца ця ча
цэ це чэ
цо цё чо

цу цю чу
цы ці чы

в) Напи́шэце ў альфабэтным парадку спачатку iмёны дзяўчатаў, потым — iмёны хлопцаў. Падчыркнеце галосныя.

Мiкóла, Але́сь, Га́ля, Вiця, Але́на, Во́льга, Níна, Ле́ня, Ка́ця, Я́нка, Валóдзя, Э́дзiк, Ю́рка, Ве́ра, Таця́на, Лявóн, Мiхась, Ю́ля, Лю́ся, Я́дзя, Зíна, На́дзя, Ё́ра, Стась.

г) Перапи́шэце альфабэт i падчыркнеце ўсе зы́чныя.

д) Фанэтычнае. Вы́разна чыта́ць.

А. нажы́ — на́шы
вужы́ — вў́шы
хаджу́ — хачў́

сук — жук
торт — порт
шар — жар

Б. Улаві́лі ко́бру,
Паса́дзілі ў то́рбу.
Калі ў то́рбе ко́бра—
Гэ́та вель́мі до́бра.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 3.

Перапи́шэце ўсе словы ў слупок i дакончце паводля ўзору.

у слове	галосных	паўгалосных	зычных
праўда выйгра́лі до́бра,	2 (а, а)	1 (ў)	3 (п, р, д)

еў, Ве́ра, вось, но́вы, хутча́й, вўча́нь, сяброў́ка, я, дзень, Хадзи́нская, званóк.

К Р У Г 2.

КАЛЯ ШКОЛЫ

- Зіна:** Хто гэта там?
Вэра: Гэта Ганна, мой брат Віця...
Зіна: Я ведаю, што Віця. Хто гэты другі хлопец?
Вэра: Гэта нёвы вучань.
Зіна: Нёвы вучань? Ці ты знаэш яго? Як ён завецца?
Вэра: Знаю, Юрка.
Зіна: А як прозьвішча?
Вэра: Здаецца, Віркэвіч.
Зіна: А мне здаецца, і я яго знаю.
Вэра: І ты яго знаэш? Адкуль? Але вось і яны. Віця махае нам рукой і Ганна.
Зіна: Адкуль я знаю яго, пасля скажы. Юрка таксама махае рукой. Ён мяне пазнаў.

Слоўнік (Vocabulary)

там there
 брат brother
 я ведаю, што I know, that
 гэты this
 другі another
 хлопец boy
 ён he
 Як ён завецца? What is his name?
 Як прозьвішча? What is his last name?
 здаецца it seems

мне здаецца it seems to me, I think
 адкуль? where from?
 але but
 яны they
 махае рукой he waves his hand
 пасля скажы I shall tell you later
 таксама also
 мяне пазнаў he recognized me
 каля школы near the school

2 — 6Ф SYLLABLES / СКЛАДЫ

а) У кожным слове гэтулькі складоў, колькі галосных, бо толькі галосныя твораць склады. Прыклады:

на	— адзін галосны, адзін склад
твой	— адзін галосны, адзін склад
я-ё	— два галосныя, два склады
Ка-ця-ры-на	— чатыры галосныя, чатыры склады

б) Слова пераносіцца паводля складоў, таму трэба ўмець дзяліць словы на склады.

в) Адну літару нельга пакідаць у радку або пераносіць.

г) Нельга разрываць прыстаўкі: пера-.

2 — 7Ф RULES OF SYLLABLE DIVISION/ПРАВИЛЫ ПАДЗЁЛУ НА СКЛАДЫ

а) Два побач галосныя ў слове твораць два склады:

я-é ма-я ма́-еш-ся зна́-ю

б) Паўгалосныя “й”, “ў” самі складу ня твораць. У сярэдзіне слова яны заўсёды стаяць на канцы складу, “зачыняюць” склад:

ва-лей-бо́л сяб-ро́ў-ка пра́ў-да

в) Адзін зычны паміж двума галоснымі далучаецца заўсёды да наступнага галоснага:

Ве́-ра гэ́-та я-на́

г) Калі паміж двума галоснымі стаіць колькі зычных, апошні звычайна далучаем да наступнага галоснага:

так-са́-ма ве́ль-мі Ан-ге́льш-чы-на, але про́-звіш-ча па-зна́ў, бо “про-”, “па” прыстаўкі (prefixes), і яны твораць закончаны склад.

**
*

Correct syllable division is important both for pronunciation and for dividing a word at the end of a line.

Syllable division in Byelorussian differs in many cases from that in English. The following rules must be remembered:

1. There are as many syllables in a word as there are vowels. For example:

ён, стол, я-é, я-на́, прак-ты-ка-ва́нь-не.

2. Two consecutive vowels form two separate syllables:

ма-я ма́-еш-ся зна́-ю я-é

3. The semivowels “й”, “ў” cannot form a syllable by themselves. In the middle of a word they always “close” a syllable, it means they have to be joined to the preceding vowel:

ва-лей-бо́л, пра́ў-да.

4. A single consonant between two vowels joins with the next vowel to form a syllable:

Bé-pa, gé-ta.

5. When several consonants come between two vowels, the last consonant usually goes with the following vowel. For example: Ан-гэ́льш-чы-на (England).

6. Only syllables can be “carried” from the end of one line to the beginning of the next. A syllable consisting of only one letter may not be left by itself at the end of a line or carried over to the next one.

2—1 INTERROGATIVE PRONOUNS / ПЫТАЛЬНЫЯ ЗАЙМЁНЬНІКІ

хто? (who?) **што?** (what?)

Займеньнікам **хто?** пытаемся пра жывую істоту (асобу, жывёліну):

Хто гэта? — Гэта **мой брат**. **Хто** гэта? — Гэта **кот**.

Займеньнікам **што?** пытаемся пра рэчы:

Што гэта? — Гэта **школа**. **Што** гэта? — Гэта **практыкаваньне**.

**

Хто (who) refers to living beings:

Хто гэта? — **Who** (is) this?

Гэта **мой брат**. — This (is) **my brother**.

Што (what) refers to things:

Што гэта? — **What** (is) this?

Гэта **школа** — This (is) **a school**

2—II QUESTIONS and ANSWERS / ПЫТАНЬНІ й АДКАЗЫ

а) **Ці** Віця вучань? **Ці** ты знаеш яго?

Гэта самае можна папытацца і бязь “**ці**”, зрабіўшы толькі пытальную інтанацыю, гэ-та значыць, падвысіўшы голас на слове, пра якое мы пытаемся:

Віця вучань? Ты знаеш яго?

б) Для пацьвэрджаньня адказваем:

Алё, Віця вучань.

Алё, я яго знаю.

Для запырэчання адказваем:

Не, Віця ня вучань.

Не, я ня знаю яго.

**
*

a) Ways of asking questions are as follows:

1. To put the particle “цi” in the front of a sentence:

Ці Віця вучань? — (Is) Vicia (Victor) a student?
 Ці ты знаэш яго? — Do you know him?

2. To omit “цi” and to raise the intonation on the word to which the question refers:

Віця вучань? Ты знаэш яго?

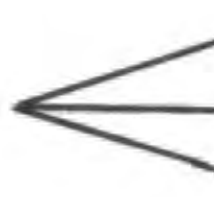
b) Affirmative and Negative Answers:

1. For an affirmative answer the particle “алé”—“yes” is put at the front of a sentence:

Ці Віця вучань? — Алé, Віця вучань. Yes, Vicia (is) a student.

2. For a negative answer the particle “не” — “no” is put at the front of the sentence, and another, “не(ня)”, before the word negated:

Ці Віця вучань? — Не, Віця ня вучань. No, Vicia (is) not a student.
 Ці ты знаэш яго? — Не, я ня знаю яго. No, I do not know him.

Notice that “не” =
 no
 is not
 do (does) not

2 — III CONJUNCTIONS / (ЗЛУЧНІКІ): i(й), а, ды

a) Злучнікі “i(й)” ужываем для злучэння: Тамаш і Віця вучні. Вэра й Зіна сяброўкі.

б) Злучнік “а” звычайна ўжываем для:

1. аддзялення: Юрка вучань, а Язэп настаўнік.
2. адрозьнення або кантрасту: Ён не настаўнік, а вучань.

в) Злучнік “ды” найчасцей ужываецца ў значэньні “і”, а часам і ў значэньні “але”:

Віця піша ды чытае. Віця ўпаў, ды(але) ня плача.

**
*

a) “i(й)” = and is a joining conjunction: Алесь і Віця, Вэра й Юрка.

*Note: After a word ending in a vowel the conjunction “i” usually changes to “й” (Look up rule 5 — 13Ф, II b).

b) The conjunction “a” has two main meanings:

1. **separating**, in this case “a = and.” Я вучань, а ён настаўнік — I (am) a student, and he is a teacher.
2. “a” is also used to express **difference or contrast**: “a = but.”

Я не настаўнік, а вучань — I (am) not a teacher, but a student.

After a negative “a” means “but”.

c) The conjunction “ды” is used in most cases to mean “i” = **and**, and is sometimes used to mean “але” = **but**.

Віця піша ды чытае.

Vicia writes and reads.

Віця піша, ды ня чытае.

Vicia writes but does not read.

2 — IV PRESENT TENSE OF “TO BE”/ ЦЯПЕРАШНІ ЧАС ДЗЕЯСЛОВА “БЫЦЬ”.

У беларускай мове ў цяперашнім часе для ўсіх трох асобаў як у вадзіночным так і множным ліку адна нязьменная форма “ёсьць”:

я ёсьць, ты ёсьць, ён ёсьць, яна ёсьць, яно ёсьць і гэтак-жа

мы	↘	ёсьць
вы	↗	
яны	↗	

**
*

The verb быць in the present tense has one form — ёсьць — for all three persons of the singular and the plural. “Ёсьць” is usually omitted in sentences such as the following:

This is a school.
You are a student.

Гэта шкóла.
Ты студэнт.

He is a teacher.
I am a pupil.

Ён настаўнік.
Я вучань.

2 — V ГЭТА, ВОСЬ, ТУТ і ТАМ

a) Слова **гэта** ўжываем, каб нешта азначыць, апісаць:

Гэта шкóла. Гэта нóвы вучань.

б) **Вось** ужываем, каб на нешта паказаць ці зьвярнуць увагу:

Вось шкóла. Вось і яны.

в) **Тут і там** ужываем толькі на азначэньне месца:

Вёра тут, а Ганна там.

**

a) Гэта — “this is” or “it is” is used to describe or define something:

Гэта школа. — This is a school.

b) Вось — usually means “there is (there are)” or “here is (here are)” when pointing out something, or calling attention to something:

Вось і яны. — There they are.

c) Тут — means “here”, and там — “there”. These words are used only to indicate the location of objects or persons:

Вэра тут, а Віця там. — Vera is here and Vicia is there.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 4. Перапішэце “Калі школы”, дзелячы словы на склады.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 5. Перапішэце пытаньні ды адкажэце паводля ўзору:

УЗОР: Хто гэта? (настаўнік) — Гэта настаўнік.

Хто гэта? (вучань)

Хто гэта? (брат)

Хто гэта? (конь)

Хто гэта? (Вэра)

Хто гэта? (кот)

Хто гэта? (птушка)

УЗОР: Што гэта? (стол) — Гэта стол.

Што гэта? (пяро)

Што гэта? (званок)

Што гэта? (крэсла)

Што гэта? (практыкаваньне)

Што гэта? (дэшка)

Што гэта? (школа)

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 6. Да скажаў пастаўце пытаньні паводля ўзору:

УЗОР: Гэта вучань. — Хто гэта?

Гэта хлопца. —

Гэта дом. — Што гэта?

Гэта Юрка. —

Гэта рука —

Гэта мая сястра. —

Гэта сябра. —

Гэта школа. —

Гэта брат. —

Гэта званок. —

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 7. Перапішэце пытаньні ды адкажэце паводля ўзору:

УЗОР: Гэта школа? — Але, гэта школа.

Гэта вучань? — . . .

Гэта студэнт? — . . .

Гэта стол? — . . .

Гэта Алёна?	— Не, гэта не Алёна, а Люба.
Гэта настаўнік?	— Не, . . .
Гэта Язэп?	— . . .
Гэта студэнт?	— . . .
Ці Віця вучань?	— Але, Віця вучань.
Ці гэта стол?	— Але, . . .
Ці гэта крэсла?	— Але, . . .
Ці Юрка новы вучань?	— Але, . . .
Ці Іра настаўніца?	— Не, Іра не настаўніца, а вучаніца.
Ці Віця студэнт?	— Не, . . .
Ці Антон настаўнік?	— Не, . . .
Ці гэта стол?	— Не, . . .

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 8. Ператлумачце ў ангельскую мову.

Гэта Язэп і Юрка. Яны сябры. Віця знае Ганну, а Юрка ня знае Ганны.
Віця кажа: Ганна, гэта Юрка Віркэвіч, а гэта Ганна Хадзінская.
Люба кажа: Я знаю Віцю й Ганну, а хто гэты другі хлопец?
Гэты другі хлопец новы вучань.

Слоўнік (Vocabulary)

кажа says

Язэп Joseph

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 8a. Устаўце, дзе трэба, злучнік і, а дзе трэба а.

Дакончце паводля ўзору:

Гэта вучань	і гэта вучань.	Гэта ня студэнт	. . . настаўнік.
Гэта шкóла	а гэта дом.	Янка ня брат	. . . сябра.
Гэта Юрка	. . . гэта Лявóн.	Гэта конь	. . . гэта конь.
Гэта стол	. . . гэта стол.	Гэта настаўнік	. . . гэта вучань.
Гэта кот	. . . гэта саба́ка.	Гэта брат	. . . гэта сябра.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 9. Устаўце, дзе трэба злучнік і, а дзе трэба а.

Юрка вучань	. . . Анто́сь вучань.	Анто́н настаўнік	. . . Рама́н настаўнік.
Люба вучаніца	. . . Ні́на вучаніца.	Гэта стол	. . . гэта крэсла.
Язэп вучань	. . . Га́нна вучаніца.	Гэта ша́фа	. . . гэта ша́фа.
Анто́сь вучань	. . . Я́нка студэнт.	Га́нна маха́е руко́й	. . . Віця маха́е руко́й.
Рама́н ня студэнт	. . . настаўнік.	Гэта не саба́ка	. . . кот.
Гэта не Язэп	. . . Юрка.	Гэта саба́ка	. . . гэта саба́ка.
Стол не стары	. . . но́вы.		

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 9а.

1. Зрабіць другі склад пёршым. Запісаць.

Палі, Ліна, сама́, міла, сіла, нара́, кара́.

2. Дапісаць патрэбныя склады, каб выйшлі словы.

ма . . . , шко . . . , сяб . . . , ру . . . , Юр . . . , ву . . . , Лю . . . , но

3. Дапісаць патрэбныя склады (-ка, або ра), каб выйшлі словы. Запісаць.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 10. Фанэтычнае. (ORAL EXERCISE) Дома перапішэце й да-
кончце паводля ўзору:

УЗОР: Як тваё ймя?
Як тваё прозьвішча?
Як тваё ймя?
Як тваё прозьвішча?

Маё ймя Антон.
Маё прозьвішча Ліпскі.

УЗОР: Як завецца твой тата?
Як завецца твой тата?
Як завецца твая мама?
Як завецца твой брат?
Як завецца твой сябра?

Мой тата завецца Барыс Ігнатойскі.

Як завецца твой настаўнік?
Як завецца твой горад?
Як завецца ваш край?

К Р У Г 3.

МАЛЫ ЯНКА Ё ГОРАДЗЕ

- Янка:** Тата, што гэта?
Тата: Гэта вельмі стары дом.
Янка: Ці гэты дом з цэглы?
Тата: Не, Янка. Гэты дом ня з цэглы, а з дрэва. Гэта драўляны дом.
Янка: А хто тут жыве?
Тата: Я ня ведаю, хто. Чужыя людзі, а можа, і малы хлопчык, як ты.
Янка: А гэтыя дамы з цэглы?
Тата: Але, гэтыя дамы з цэглы. Гэта цагляныя дамы.
Янка: Тата, глядзі на гэты высокі дом! Колькі вокнаў, вакно пры вакне!
Тата: Гэта школа. Глядзі, там хлопцы гуляюць у сетку, а навокал высокі плот з дроту. Янка, а глядзі, што там!
Янка: Гэта рэчка!
Тата: Але, гэта наша рэчка, толькі тут яна ўжо вялікая рака.

Слоўнік (Vocabulary)

стары old
 дом (m), (дамы pl.) house
 цэгла (f.) brick; з цэглы of brick
 дрэва (n.) wood, also tree
 драўляны wooden
 Хто тут жыве? Who lives here?
 чужыя людзі (pl.) strangers
 можа perhaps
 Янка (m.) Johnny
 малы хлопчык little boy
 хлопчык (diminutive of хлопец) boy
 як ты like you
 цагляны (adj.) brick-
 гэты, гэтая, гэтае this
 Глядзі! Look!

колькі? how many?
 колькі вокнаў! Look at all the windows!
 вакно (n.), (вокны pl.) window
 хлопцы гуляюць у сетку the boys are
 playing volleyball
 навокал (adverb) around
 плот (m) fence
 дрот (m) wire
 рака (f.) river
 рэчка (f.) (diminutive of рака) little river
 наш, нашая, нашае our, ours
 яна she
 толькі only, but
 высокі (adj.) high, tall

3 — 8Ф STRESS /НАЦІСК У СЛՖВЕ

У кожным слове адзін склад вымаўляецца галасней за іншыя, з націскам:

шкó-ла, цéг-ла, рéч-ка, ра-ка́

- а) Націск, калі трэба, азначаецца знакам “’” заўсёды над галоснай, ніколі над зычнай літарай.
- б) У беларускай мове націск пішам толькі тады, калі слова можа ўжывацца з рознымі націскамі ды пры кожным націску мае новае значэнне.

Прыкладам:	вада́	water	ва́да	vice
	вучы́ць	to teach	вۇчыць	he, (she) teaches
	ма́залі	they spread	мазалі́	corns

У словах з другога слупка звычайна пішам націск.

- в) У гэтай кнізе, каб лягчэй было вучням прывыкнуць вымаўляць словы з правільным націскам, у тэкстах азначаем націскі ўва ўсіх словах, за выняткам аднаскладовых ды словаў з галоснымі о, э, ё, якія ў беларускай мове, як далей даведаемся, заўсёды пад націскам.

3 — 9Ф STRESSED AND UNSTRESSED “О”, “Э”
“О”, “Э” ПАД НАЦІСКАМ І НЕ ПАД НАЦІСКАМ

сто́л	—	сталы́	рэчка́	—	рака́
мо́й	—	ма́я, маё	цэ́гла	—	цагля́ны

Гукі “о”, “э” у беларускай мове чуваць ясна толькі пад націскам, не пад націскам заміж “о”, “э” вымаўляем і пішам “а”.

**

1. Because some Byelorussian vowels not only have different sounds but are also written differently, depending on whether they are stressed or unstressed, it is extremely important to stress each word correctly.
2. Stressed and unstressed “о”, “э”.
“О” and “э” can only occur in a stressed syllable.
Unstressed “о” and “э” in pronunciation, as in spelling, are changed to “а”. For example:

сто́л	—	сталы́
рэ́кі	—	рака́

3. Although the stress is not marked as a rule in the spelling of Byelorussian words, throughout this book all polysyllabic words bear the stress mark over the stressed vowel. An exception is made for the vowels “о”, “э”, “ё”, which show it by themselves, as they only appear under the stress.

3 — 10Ф HARD, SOFT AND “HARDENED” consonants ЗЫЧНЫЯ ЦЬВЯРДЫЯ, МЯККІЯ І ЗАЦЬВЯРДЗЭЛЫЯ

Большыня беларускіх зычных бывае і цьвярдзімі, і мяккімі.

- а) Калі зычная літара стаіць перад другой зычнай, або на канцы слова, і пасля яе няма “ь”, гэтая зычная азначае цьвярды гук:

у словах стол (table), колца (circle) — “л” трэба вымаўляць цьвёрда у словах столь (ceiling), вельмі (very) — “л” трэба вымаўляць мякка, паказвае на гэта мяккі знак “ь” пасля яго.

- б) Калі зычная літара стаіць перад галоснай, дык тая галосная паказвае, як вымаўляць гэтую зычную — цьвёрда, ці мякка:

на цьвярдзіню паказваюць:	а	э	а	у	ы
на мякчыню паказваюць:	я	е	ё	ю	і

Прыклады: у ма́са (a lot, mass) “м” трэба вымаўляць цьвёрда
у мя́са (meat) “м” трэба вымаўляць мякка

в) Толькі шэсьць зычных літараў ж, дж, ч, ш, р, ц (калі “ц” не зь мяккога “т”) азначаюць заўсёды цьвярдзія гукі, і таму пасля іх трэба пісаць толькі а, э, о, у, ы. Гэтыя зычныя завуцца зацьвярдзэлыя.

г) Дзе́каньне й це́каньне

Усе мяккія зычныя гукі запісваем тымі самымі літарамі, што й адпаведныя ім цьвярдзія, як прыкладам у ма́са і мя́са, за выняткам “д” і “т”.

1. Мяккое “д” пераходзіць у “дз”: вада́ — у вадзе́
Цяпе́р твой ход, хадзі́! (It's your move, move!)
2. Мяккое “т” пераходзіць у “ц”: ха́та — у ха́це
брат — бра́це!

Пераход мяккіх “д” і “т” у “дз” і “ц” завецца
дзе́каньнем і це́каньнем

Most Byelorussian consonants can be hard as well as soft.

- а) If a consonant precedes another consonant, or is at the end of a word, it is hard, unless it is followed by a soft sign “ь”. For example:

in “нос” (nose) the “с” is hard, in “вось” (there is) the “с” is soft

- b) If a consonant precedes a vowel, the following vowel indicates whether a consonant is hard or soft:

hardness is indicated by: а э о у ы .

softness is indicated by: я е ё ю і

- c) The consonants ж, дж, ч, ш, р, ц are always hard.
Therefore they can never be followed by я, е, ё, ю, і.
- d) All soft consonants are marked by the same letters, as are their hard counterparts. The exceptions make consonants “д” and “т”.

a soft “д” is changed to “дз”: вадá — у вадзé

a soft “т” is changed to “ц”: хáта — у хáце

2 — 1. MASCULINE, FEMININE AND NEUTER NOUNS МУЖЧЫНСКІ, ЖАНОЦКІ І НІЯКІ РОД НАЗОЎНІКАЎ

- a) Кожны беларускі назоўнік належыць да аднаго з трох родаў:

мужчынскі род:	мой стол, новы стол
жаночкі род:	мая ша́фа, новая ша́фа
ніякі род:	маё крэсла, новае крэсла

- b) Назоўнікі, якія азначаюць прафэсію ці занятак, маюць розную форму для мужчынскага і жаночкага роду.

Пра мужчыну, ці хлопца кажам: настаўнік, вучань, студэнт, сябра.

Пра жанчыну ці дзяўчыну — настаўніца, вучаніца, студэнтка, сяброўка.

**

- a) Every Byelorussian noun belongs to one of three genders:

masculine мужчынскі род (наш дом)
feminine жаночкі род (на́шая шко́ла)
neutral ніякі род (на́шае вакно́)

- b) Nouns which indicate the name of a profession or occupation have different forms for the masculine and the feminine:

a student: (a boy) студэнт	a teacher: (m.) настаўнік
(a girl) студэнтка	(f.) настаўніца

3 — II STEM OF A WORD / АСНОВА СЛОВА

- a) Частка слова, якая застаецца, калі адкінуць канчатак (ending)
завецца **аснова** (stem).

У сло́ве шко́л-а — асно́ва шко́л-
ра́к-а́ — асно́ва ра́к-

у сло́ве сто́л — асно́ва сто́л
у чыта́-еш — асно́ва чыта́-

б) Такія словы, як сто́л, студэ́нт, печ, які́я, ня маю́ць канча́тку, заву́цца словы з **чы́-стай асно́вай**.

в) Асно́ва, ка́лі канча́ецца **на цьвярдзі́ зы́чны** — заве́цца **цьвярда́я**
ка́лі **на мяккі́ зы́чны** — заве́цца **мякка́я**
ка́лі **на зацьвярдзе́лы** — **зацьвярдзе́лая**
а ка́лі **на задня́язы́чныя (г, к, х)** — **задня́язы́чная**

УВАГА: Асно́ву сло́ва трэ́ба адрозьні́ваць ад **кара́ня**. **Карэ́нь** — гэта́ непадзе́льная частка́ сло́ва, ад якой́ твора́цца блі́зкі́я значе́ньнем сло́вы. Пры́кладам:

рук-а́, рук-аво́, руч-ні́к, пад-руч-ні́к паходзя́ць ад адна́го кара́ня **рук** (руч).

У сло́ве “падру́чнік” асно́ва — “падру́чнік”, а карэ́нь то́лькі “руч”.

**
*

a) The part of a word (noun, verb, adjective) which precedes the ending is called the **stem** (асно́ва).

1. A stem ending in a **hard** consonant is called a **hard stem**.
2. A stem ending in a **soft** consonant is called a **soft stem**.
3. A stem ending in “ж, дж, ш, ч, р, ц” is called a **hardened stem**.
4. A stem ending in “г, к, х” is called a **back stem**.

According to these four stems there are four patterns of case ending for each gender: the hard, soft, hardened and a pattern for nouns with a back stem (ending in “г, к, х”).

Examples:

in шко́л-а, студэ́нт	—	hard stem
in Ві́ц-я, ву́чань	—	soft stem
in Ве́р-а, прозьві́шч-а	—	hardened stem
in лу́г, ру́к-а́, му́х-а	—	back stem

b) To find the stem of a noun the ending is dropped from the nominative singular form:

Nom. Sing.:	шко́л-а	пе́сьн-я	пя́р-о	пол-е	сто́л
Stem:	шко́л-	пе́сьн-	пя́р-	пол-	сто́л

c) For those nouns which have no ending in the nominative singular e.g., **сто́л**, the stems are the same as the nouns.

NOTE: Do not confuse the stem with the root (каре́нь) of a word.

For example in the word **пад-ру́ч-н-і́к** (textbook):

the root is — **руч** —
the stem is **падру́чнік**

Stem =	пад	+	руч	+	н	+	ік
	prefix		root		1. suffix		2. suffix
	прыстаўка		карэнь		1. устаўка		2. устаўка

The root is a part of a word, or a word from which words are formed by addition or transformation. For example:

words: **рук-а́**, **рук-аво**, **руч-ка**, **пад-руч-нік** are formed from one root “рук/руч”.

3 — III THE NOMINATIVE CASE OF NOUNS. SINGULAR AND PLURAL НАЗОЎНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ адзіночнага й множнага ліку.

а) Назоўны склон адказвае на пытаньні: **хто? што?**

б) У назоўным склоне ставіцца:

- Дзейнік сказу (the subject of the sentence), выражаны назоўнікам: **Вэра** вучаніца.
- выказнік, выражаны назоўнікам, або выказнік-назоўнік: **Вэра вучаніца**.

в) Канчаткі **НАЗОЎНАГА СКЛОНУ** назоўнікаў у множным ліку: “**ы**”, “**і**”.

Адзіночны лік				Множны лік	
Цьвярдая аснова	1. Мужч. род:	брат-	тат-а	брат-ы	тат-ы
	2. Жан. род:	школ-а		школ-ы	
	3. Ніякі род:	вакн-о	крэсл-а	вокн-ы	крэсл-ы
Зацьвярдзёлая аснова	1. Мужч. род:	ключ-	сябр-а	ключ-ы	сябр-ы
	2. Жан. род:	Вэр-а	печ-	Вэр-ы	печ-ы
	3. Ніякі род:	пяр-о	сонц-а	пёр-ы	сонц-ы
Мяккая аснова	1. Мужч. род:	конь-	край-	кон-і	кра-і
	2. Жан. род:	песьн-я	косьць-	песьн-і	косьц-і
	3. Ніякі род:	пол-е	прыслоў-е	пал-і	прыслоў-і
Задняязычная аснова	1. Мужч. род:	кажух-	сабáк-а	кажух-і	сабáк-і
	2. Жан. род:	наг-а́	дачк-а́	ног-і	дочк-і
	3. Ніякі род:	ліх-а	яйк-о	ліх-і	яйк-і

Як бачым з гэтых прыкладаў:

- пасля **цвярдой** і **зацьвярдзёлай** асновы для ўсіх трох родаў канчатак — “**ы**”.
- пасля **мяккой** і **задняязычнае** (на г, к, х) асновы — канчатак — “**і**”.

**

- a) The nominative case answers the question **хто?** (who?) or **што?** (what?).
It is used to express:

1. The subject of the sentence — **Вэра** вучаніца.
2. The predicate noun — **Вэра** вучаніца.

- b) The nominative plural endings are: “**ы**”, “**і**”.

1. All nouns with a hard and hardened stem, regardless of the gender, take the ending “**ы**”. For example:

Singular:	брат	ключ	гар-а	дрэв-а	пяр-о
Plural:	брат-ы	ключ-ы	гор-ы	дрэв-ы	пёр-ы

2. All nouns with a soft and back stem (ending in “**г**”, “**к**”, “**х**”) take the ending “**і**”.

Sing.:	пэсьн-я	рук-а	пол-е	луг	край	ліні-я
Pl.:	пэсьн-і	рук-і	пал-і	луг-і	кра-і	ліні-і

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 11. Перепішэце, пастаўце націскі.

- а) На дварэ — мароз.
Лёд да стрэх прырос.
Ой, мароз, мароз, —
Шчыпле твар да сьлёз.
— Ажно сам замёрз, —
Кажа дзед Мароз.
(Л. Геніюш)

- б) У школу рана мы прыйшлі,
Кнігі, сшыткі прынясьлі.
Нас настаўнік сустракае,
Добрых посьпехаў жадае.
в) Зьлятаюць з дрэў наўкола
Лісты, лісты, лісты.
Ідзём сягоньня ў школу
І я, і ён, і ты.

(П. Макаль)

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 11а. Фанэтычнае. (Oral Exercise)

Listen and repeat, imitating the pronunciation of your teacher:

Дома вучні самі чытаюць уголас, а пасля перапісваюць.

стол	—	сталы	во́лас	—	валасы́	—	валасо́к
кот	—	каты́	го́лас	—	галасы́	—	галасо́к
плот	—	латы́	год	—	гады́	—	гадо́к
воз	—	вазы́	го́рад	—	гарады́	—	гарадо́к
нос	—	насы́	дом	—	дамы́	—	дамо́к

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 12. Перапішэце й запамятайце, як націск зьмяняе значэньні словаў.

сталы	—	tables	ста́лы	—	grown-up
каты́	—	cats	ка́ты	—	executioners (hangmen)
платы́	—	fences	бяз пла́ты	—	without pay
вазы́	—	carriages	ва́зы	—	vases
гады́	—	years	га́ды	—	snakes, serpents
дамы́	—	houses	да́мы	—	ladies

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 12a. Перапішэце й пастаўце націскі.

Дамы й платы новыя. Каты й сабакі не сябры. Язэп ужо сталы, ён настаўнік. Вазы сена пахнуць, як вазы кветак. Ён памагае бяз платы. Два гады мы ўжо тут. Я ня знаю, хто гэтыя дзьве дамы. Тут сталы, а там крэслы.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 13. Фанэтычнае, гэта значыць пары словаў паўтарайце ўголос за настаўнікам. (Oral).

цэгла	—	цагляны	сэрца	—	сардэчны	стрэхі	—	страха́
дрэва	—	драўляны	цэны	—	цана́	рэкі	—	рака́

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 14. Перапішэце, ужываючы адпаведнае слова з дужак, і пастаўце націскі.

Зося й Вера (вучаніца, вучаніцы) . . .

Алесь і Віця (сяброўкі, сябры) . . .

Антось (студэнт, студэнтка) . . . і Зіна (студэнт, студэнтка) . . . , яны (студэнт, студэнткі) . . .

Гэтыя (дом, дамы) . . . з цэгля, а гэтыя (дамок, дамкі) . . . з дрэва.

Тут (драўляны, драўляная, драўлянае) стол, (драўляны, драўляная, драўлянае) крэсла, і (драўляны, драўляная, драўлянае) шафа.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 14a. Перапішэце назоўнікі ў слупок і дапішэце да іх множны лік. Пэрад тым уважна прачытайце правіла 3 — III в.

брат, цана́, сяброўка, школа, кля́са, прозьві́шча, рука́, стол, крэсла, ша́фа, саба́ка, кот, конь, настаўні́ца, гора́д, рака́, цэгла, Ю́рка, Га́нна, сябра, студэ́нт.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 15. 1. Перапісаць падчыркнўць галосныя, што стаяць пасля мяккіх зычных. Адгадаць загадку.

Хоць не ляснік,
хоць не цясьляр,
а ў лесе
важны гаспадар.

Пасаду доктара
займае.
— Тук-тук! —
Ён дрэвы правярае.

2. Прачытаць. Выпісаць у вадзін слупок словы, у якіх зычныя на канцы вымаўляюцца мякка, у другі — у якіх вымаўляюцца цвёрда.

Конь, вугаль, слонь, кран, стол, алень, клён, лес, лось, сон, лёбедзь, дзень, лён, карэнь.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 16. У наступных сказах пастаўце адпаведнае слова з дужак, сьпяраша вусна, а пасля перапішэце.

Віця (вучань, вучаніца) . . . Юрка . . . і Люба . . .

Люба яшчэ ня (студэнт, студэнтка) . . . , яна (вучань, вучаніца) . . .

Вёра таксама (вучань, вучаніца) . . . , а Вёрын брат (настаўнік, настаўніца) . . .

Зіна ўжо (студэнт, студэнтка) . . . яна й Люба (сябры, сяброўкі).

Юрка яшчэ не (настаўніца, настаўнік) . . . і ня (студэнт, студэнтка) . . . , ён (вучань, вучаніца)

Слоўнік (Vocabulary)

сяброўка (f.) friend
настаўнік (m.) teacher

настаўніца (f.) teacher

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 17. Перапішэце словы, дзелячы на склады, ды пастаўце націскі.

настаўнік	таксама	званок	пасля
студэнтка	выйгралі	школа	пазнаў
вучань	сяброўка	першы	настаўніца
вучаніца	хутчэй	знаю	

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 18. а) Выпісаць назоўнікі ў тры слупкі паводля ўзору.

УЗОР:	мой	мая	маё
	стол	школа	возера

стол, яблык, школа, возера, алавік, настаўніца, пяро, воўк, кніга, сьнег, дошка, вакно, рака, вуліца, радыё, лес, столь.

б) Выпісаць назоўнікі ў тры слупкі, паводля ўзору:

УЗОР:	Мужчынскі род	жаночкі род	ніякі род
	дзень	цэгла	поле

дзень, цэгла, дом, поле, сябра, неба, шапка, паліто, вучань, сяброўка, прозьвішча, брат, рука, дрэва, хлопец, вакно, сетка, плот.

в) Перапісаць, заміж кропак устаўіць да сэнсу словы: **мой, мая, маё.**

... рэчка,	... сшытак,	... званок,	... практыкаваньне,
... кляса,	... воз,	... горад,	... кот.
... слова,	... лаўка,	... пяро,	
... нага,	... кніга,	... школа,	

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 19. Перапішэце, падчыркнеце мяккія зычныя.

а) завод — на заводзе
лёд — на лёдзе
вада — на вадзе
год — у годзе
горад — у горадзе
сад — у садзе

б) мост — на мосьце
карта — на карце
плот — на плоце
балота — у балоце
хата — у хаце
работа — на рабоце

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 20. Перапішэце. Падчыркнеце ўсе словы з зацьвярдзэлымі зычнымі.

Тут школа, а там парк. Учора вучні выйгралі ў сетку.

У клясе адзін стол, крэсла й лаўкі. На сьцяне тры чорныя дошкі.

Тамаш і Антош — браты. Тамаш настаўнік, а Антош яшчэ вучань.

Наш сабака завэцца Жучка, а кот Мурза.

Другі дзень ідзе дождж, другі дзень няма сонца.

Слоўнік (Vocabulary)

парк (m.) park
у клясе in the classroom
адзін one
лаўка (f.) school desk
чорны black
дошка (f.) black board
сабака (m.) dog

кот (m.) cat
на сьцяне on the wall
тры three
другі дзень the second day
Ідзе дождж. It is raining.
Нямá сонца. There is no sun (it is cloudy)

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 21. Фанэтычнае. (Oral) Дома перапісаць і запам'ятаваць множныя лікі.

сьцяна	—	сцэны	брат	—	браты	дошка	—	дошкі
дождж	—	дажды	лаўка	—	лаўкі	сяброўка	—	сяброўкі
школа	—	школы	парк	—	паркі			
кляса	—	клясы	столь	—	столі			

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 22. Перапішэце назоўнікі ды побач напішэце іх у множным ліку паводля ўзору.

цэгла	—	цэглы	валейбóл	—	рэчка	—
дом	—		плот	—	рука	—
дрэва	—		дрот	—	вучань	— (вучні)
хлопчык	—		рака	—	студэнт	—

Byelorussian dancers from Toronto

К Р У Г 4.

ДЗЬВЕ СЯБРОЎКІ

Люба й Вэра ня сёстры, яны сяброўкі.

У Вэры ёсьць брат Віця й малы браток Стась. Віця й Стась браты. У іх падобныя вочы й насы, а валасы розныя. У Віці валасы цёмныя, а ў Стася сьветлыя.

У Любы ёсьць таксама два браты: Юрка й Алесь, і сястра Зіна. Юрка й Алесь вучні. Зіна мае толькі чатыры гады, але яна ўжо чытае.

Люба й Вэра тры гады жывуць у вадным доме. Гэта новы цагляны дом, як і іншыя дамы. Вялікія вокны, і шмат сьвятла. Гэта новая вуліца, а сам горад вельмі стары.

Сёньня цёплы дзень, і лес недалёка.

Люба кажа: “Зіна, хадзі ў лес!”

“А дзе Вэра?” — пытаецца Зіна.

Вэра таксама йдзе ў лес” адказвае Люба.

Слоўнік (Vocabulary)

сястра́ (f.) (сёстры pl.) sister
падобны (падобныя pl.) alike
вока (n.) (вочы pl.) eye
нос (m.) nose
валасы (pl. of волас) hair
розныя (pl.) different
сьветлыя (pl. of сьветлы) fair, blond
сьвятло (n.) light
год (m.) year
два two
чатыры four

жывуць they live
вуліца (f.) street
стары old
вялікія (pl.) big
шмат a lot
сёньня today
цёплы warm
лес (m.) forest
пыта́цца to ask
і́дзе he (she) goes, is going
адка́зваць to answer

4 — 11Ф UNSTRESSED “ё” and “е” / “Ё”, “е” НЕ ПАД НАЦІСКАМ

“Ё” ў беларускай мове вымаўляем і пішам толькі пад націскам. Не пад націскам “ё” пераходзіць у “я” або “е”.

а) У першым складзе перад націскам “ё” і таксама “е” заўсёды пераходзяць у “я”.

Прыкладам:

лёд — лядок
мёд — мядок

лес — лясок
сьвѣтлы — сьвятло

- б) У другім і далейшых складох перад націскам “ё”, “е” пераходзяць у “я” толькі тады, калі ў папярэднім складзе перад націскам няма “а” або “я”:

лес — лясны — ляснікі; вялікі — вялічыня; цёплы — цяпло — цяпліня

- в) Калі-ж у папярэднім складзе перад націскам ёсць “а” або “я”, дык у другім і далейшых складох перад націскам пішам “е”:

лесавая плошча, цеплавая вада, велікаватыя боты

- г) Ува ўсіх складох асновы пасля націску пішам “е”: восень, возера.

- д) Падобнаму правілу падлягаюць і “не” ды “без”, навет калі яны пішуцца асобна. “Не” й “без” пішуцца толькі перад словамі, першы склад якіх ненацісьнены ці мае “а” або “я”. Калі-ж першы склад наступнага слова націсьнены, або ня мае “а” ці “я”, тады пішуцца “ня” й “бяз”:

не хачу, не магу, без папэры, без дапамогі
але: ня ведаю, ня бачыў, ня была, бязь дзіцяці

- е) Карэннае “я” захоўваецца на пісьме незалежна ад націску: мяккі, мяккаваты, цяжкаваты, заяц, дзевяць, дзесьць, тысяча, сувязь, дробязь, боязна, погляд, Прыпяць, сьвяткаваньне.

“ё” like “o” and “э” is always stressed. In unstressed syllables it changes to “я” or “е”:

- a) “ё”, as well as “е”, always change into “я” in the syllable immediately preceding the stressed syllable. For example: ён — яго; лес — лясы.

- b) In the second, third and subsequent syllables preceding the stressed syllable, “ё” and “е” also change into “я” unless there is a “я” or “а” in the syllable immediately preceding the stressed syllable. Then “е” must be written. For example:

цёплы — цяп-лі-ня (warmth) but мёд — ме-да-вік (honey cake)
лес — ляс-ні-кі (foresters) but ле-са-вік (wood-goblin)

- c) “е” is also used in all syllables following the stressed syllable:

вóсень, вó-зе-ра

preceding syllables			stressed syllables	in all following syllables
3	2	1		
я or е	я or е	я		е
ве- вя-	се- лі- лі-	ся- ля- ка- чы-	сё- ло нін во- ва- ня	лы сень ты

- d) All these rules also apply to phrases containing the particle “не” and the preposition “без”. Although “не” and “без” are written separately from the words they refer to, they are considered part of them with respect to the stress: не хачу́ — ня зна́ю; без папе́ры — бяз гро́шай.
- e) There are a few words which have “я” in the root. In these words “я” stays unchanged regardless of the stress: за́яц, дзе́сяць, ты́сяча, ме́сяц, сьвяткава́ньне, сьвята́ра.

4 — 12Ф AKANNIE and YAKANNIE — АКАНЬНЕ И ЯКАНЬНЕ

- a) Пераход ненацісьненых **о, э ў а ды ё, е ў я** завецца ў беларускай мове **аканьнем** і **яканьнем**.
- б) Словы іншамоўнага паходжаньня не падлягаюць правілу **аканьня** і **яканьня** ў поўнасьці. Толькі **о** не пад націскам пераходзіць у **а**, але таксама не заўсёды. Прыкл.: геаграфі́я, прафэ́сар але — **не́то, бру́то, кака́о, тэлефо́н, тэлевіза́р, сэзо́н, дэлега́т, ды ра́дыё, со́лё, тры́ё**.
- в) Правілу **яканьня** не падлягаюць канчаткі словаў, толькі аснова. Прыкладам: **поля, вялі́кія, сьве́тлыя** і гэтак далей.

**

- a) The changing of the unstressed “о”, “э” to “а” and of the unstressed “ё”, “е” to “я” is called AKANNIE and YAKANNIE in Byelorussian.
- b) In foreign words, the unstressed “э” and “е” stay unchanged, only the unstressed “о” usually changes to “а” but not always: тэлефо́н, тэлевіза́р, тэа́тар, дэлега́т, прафэ́сар, ра́дыё, со́лё, тры́ё, but — бру́то, не́то, кака́о...
- c) YAKANNIE in all words applies to the stem of the word only.

4 — I CARDINAL NUMERALS 1 THROUGH 10

КОЛЬКАСНЫЯ ЛІЧЭБНІКІ 1 — 10 (адзін — дзесяць):

адзін, два, тры, чаты́ры, пяць, шэсьць, сем, восем, дзевяць, дзесяць.

- a) Толькі два першыя лічэбнікі маюць розныя канчаткі для розных родаў, усе іншыя для ўсіх родаў маюць адну форму.

Мужчынскі род	ніякі	жаноцкі
адзін	адно	адна
два		дзве
тры		
чатыры	і г. д.	

Прыклады:

адзін стол,	адно крэсла,	адна шафа
два сталы,	два крэслы,	дзве шафы
тры (чатыры) сталы,	тры (чатыры) крэслы,	тры (чатыры) шафы

- б) Пасля адзін, адна, адно, назоўнік ставім у назоўным склоне адзіночнага ліку. (Nom. Singular)

Пасля два(дзве), тры, чатыры ставім назоўнік у назоўным склоне множнага ліку. (Nom. Plural)

- в) Колькасныя лічэбнікі адказваюць на пытаньне **колькі?**:

Колькі ў цябе братоў? У мяне два браты.

**

- a) Only two numerals **адзін** (one), and **два** (two) have different endings for the three genders:

адзін стол	адно крэсла	адна шафа
два { сталы		дзве шафы
крэслы		

The Numerals, from **тры** (three) to **дзэсяць** (ten), have only one form for all three genders:

тры сябры	тры сяброўкі	тры крэслы
-----------	--------------	------------

- б) After **адзін**, **адна**, **адно**, the noun is used in the nominative singular: **адзін** сябра, **адно** пяро.

After **два**, **тры**, **чатыры**, the noun is used in the nominative plural: **два** сталы, **тры** крэслы, **чатыры** шафы.

- с) Cardinal numerals indicate the number of objects. They answer the question **колькі?** (how much? how many?):

Колькі гэта два й адзін?

Два й адзін — гэта тры.

Колькі братоў? — Адзін брат.

How much is two and one?

Two and one are three.

How many brothers? — One brother.

4 — II PERSONAL PRONOUNS

/ АСАБОВЫЯ ЗАЙМЁНЬНІКІ

SINGULAR (Адзіночны лік)

1. person (асоба)	я	(I)
2. person (асоба)	ты	(you)
	ён	(he)
3. person (асоба)	яна́	(she)
	яно́	(it)

PLURAL (Множны лік)

мы	(we)
вы	(you)
яны́	(they)

4 — III AGREEMENT OF PERSONAL PRONOUNS

ЗГОДА АСАБОВЫХ ЗАЙМЁНЬНІКАЎ ён, яна́, яно́ з НАЗОЎНІКАМ

Займеньнікі ён, яна́, яно́ мусяць згаджацца ў родзе, ліку й склоне з назоўнікам, заміж якога яны ўжываюцца.

Дзе Вёра? Яна́ тут. Дзе крэсла? Яно́ там.

**
*

- a) The pronouns ён, яна́, яно́ must agree in gender, in number, and in case with the nouns to which they refer:

Дзе Янка?	—	Ён у школе.	He (is) in school.
Дзе стол?	—	Ён тут.	It (is) here.
Дзе Ліда?	—	Яна́ ў школе.	She (is) in school.
Дзе кні́га?	—	Яна́ там.	It (is) there.
Дзе крэсла?	—	Яно́ тут.	It (is) here.
Дзе вучні?	—	Яны́ ў школе.	They (are) in school.

- b) Ён, яна́ can also mean “it” when referring to inanimate objects:

Дзе стол?	—	Ён тут.	It (is) here.
Дзе ша́фа?	—	Яна́ ў пакоі.	It (is) in the room.

4 — IV THE FIRST CONJUGATION / ПЕРШАЕ СПРАЖЭНЬНЕ

Infinitives (НЕАЗНАЧАЛЬНІКІ): пя́ць (to sing), чыта́ць (to read)

- a) Зьмена дзеяслова ў часе, ліку й асобе завецца спражэньнем.
б) У спражэньні трэба адрозьніваць першае й другое спражэньне, прычым у кожным зь іх ёсьць дзьве магчымасьці:

- асабовыя канчаткі пад націскам, як у пя́ць,
- асабовыя канчаткі не пад націскам, як у чыта́ць.

в) Вось прыклады першага спражэння ў цяперашнім часе:

Адзіночны лік		Множны лік	
Канчаткі пад націскам	Канчаткі не пад націскам	Канчаткі пад націскам	Канчаткі не пад націскам
я пя-ю	я чыта-ю	мы пя-ём	мы чыта-ем
ты пя-эш	ты чыта-еш	вы пе-яце(це)	вы чыта-еце
ён	ён		
яна } пя-е(ць)	яна } чыта-е	яны пя-юць	яны чыта-юць
яно	яно		

г) Да каторага спражэння дзеяслоў належыць, пазнаём з канчатку ў другой асобе адзіночнага ліку. Дзеясловы з канчаткам **-еш**, так як “ты пяэш”, “ты чытаеш”, належаць да першага спражэння. У слоўніку рымскае “I” пры дзеяслове азначае, што дзеяслоў спрагаецца паводля першага спражэння, рымскае “II”, што паводля другога.

**
*

а) To form the present tense of **пяць**, drop the ending **-яць** from the infinitive, and add the stressed personal endings to **пя-** (i.e., to the stem of the present tense); and to form the present tense of **чытаць**, drop the ending **-ць** from the infinitive and add the unstressed personal endings to “**чыта-**” (the stem of the infinitive).

ЦЯПЕРАШНІ ЧАС / PRESENT TENSE

АДЗІНОЧНЫ ЛІК / SINGULAR

Канчаткі пад націскам Stressed endings		Канчаткі не пад націскам Unstressed endings	
я пя-ю	I sing, I am singing	я чытаю	I read, I am reading
ты пя-эш	you sing, you are singing	ты чыта-еш	you read, you are reading
ён пя-е(ць)	he sings, he is singing	ён чыта-е	he reads, he is reading
яна ”	she sings, she is singing	яна ”	she reads, she is reading
яно ”	it sings, it is singing	яно ”	it reads, it is reading

МНОЖНЫ ЛІК / PLURAL

мы пя-ём	we sing, we are singing	мы чыта-ем	we read, we are reading
вы пе-яце(це)	you sing, you are singing	вы чыта-еце	you read, you are reading
яны пя-юць	they sing, they are singing	яны чыта-юць	they read, they are reading

б) Memorize the present tense of **пяць** and **чытаць** as well as the personal endings of the First Conjugation.

SINGULAR:			PLURAL:		
	Stressed endings	Unstressed endings		Stressed endings	Unstressed endings
я	-ю́	-ю	мы	-ём	-ем
ты	-ёш	-еш	вы	-яцѐ(цѐ)	-еце
ён, яна́,	-ё(ць)	-е	яны́	-юць	-юць
яно					

c) There are two basic CONJUGATIONS (i.e., patterns of endings) for Byelorussian verbs. If the second person singular ending is “-еш” (for example ты чыта́еш), the verb belongs to the First Conjugation. The distinctive ending which characterizes the Second Conjugation will be discussed in rule 8-I c.

In the vocabulary we shall designate all verbs of the First Conjugation by the Roman numeral I and the verbs of the Second Conjugation by II.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 23. Фанэтычнае. (ORAL). Дома перапісаць і запам’ятаваць словы.

лёд (ice)	—	лядо́к	—	ледзяны́ (adj.), ледаві́к (glacier)
мёд (honey)	—	мядо́вы (adj.)	—	медаві́к (honey cake)
ёлка (fir tree)	—	яло́вы (adj.)	—	ялі́нка (Christmas tree)
сёстры	—	сястра́		
цёплы	—	цяпло́ (warmth)	—	цяплі́ня (warmth, warm weather)
сьвѣтлы	—	сьвятло́ (light)	—	сьвятлі́ня (brightness)
лес	—	лясо́к	—	лясьні́к — лясні́кі

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 24. Перапішэце. Выпішце падчыркнутыя словы, збіраючы словы ад аднаго караня ў вадзін радок, так, як паказвае ўзор.

Вось яловы лес. У лесе ёлкі. Неўзабаве будуць Каляды. Лясьнік даў тату ялінку. Мама пячэ медавік. Мы любім мёд і мядовыя пёрнікі. Пёрнікі й цукеркі мы вѣшаем на ялінку.

Сёння сьвѣтлы цёплы дзень. Мае сёстры ды я ідзём на лёд. Сястра Люба знае гэты лясок. Там ёсьць рэчка й добры лёд.

“Эх, і дзянѣк, эх, і лядо́к! — пяю я вясѣлы.”

“І цяплі́ня яка́я!” — кажа таксама вясѣла Люба. — “Толькі пѣсьні пя́ць!”

Узор: яловы, ёлка, ялінка.

.....

Слоўнік (Vocabulary)

Каляды (pl.) Christmas
ёлка (f.) fir tree

ялі́нка (f.) Christmas tree
лясьні́к даў тату the forester gave
to my father

пячэ she is baking
 медавік (m.) honey cake
 мядóвыя пёрнікі (pl.) ginger-bread
 вéшаць (I); вéшаю, -еш, -юць to hang
 п'яяць (I); п'яю, -эш, -юць to sing
 цёплы warm

вясёлы happy
 вясёла happily, gay
 цяплін'я (f.) warmth
 пэсьня (f.) song
 лясок (m.) = малы лес little forest

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 25. У вадказы заміж кропак устаўце адпаведныя словы.

Словы на выбар: гўмка, алавікі, сяброўка, прафэсар, лясок, тэлевізары.

ПЫТАНЬНІ:

Гэта пёры?
 А гэта пяро?
 Ці гэта вялікі лес?
 Ці гэта наш тэлефон звоніць?
 Ці спадар Левановіч настаўнік?

АДКАЗЫ:

Не, гэта ня пёры, а
 Не, і гэта не пяро. Гэта
 Не, гэта не вялікі лес, а толькі малы
 Не, гэта ня наш тэлефон звоніць, а ў
 Не, спадар Левановіч не настаўнік.
 Ён ужо

Слоўнік (Vocabulary)

гўмка (f.) eraser, rubber
 алавік (m.) pencil

тэлевізар (m.) television set
 спадар (m.) mister (See пр. 164в. Увага)

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 26. З практыкаваньня 25 выпішце ў слупок усе падчыркнутыя словы й растлумачце, чаму там напісана “ё”, “е” або “я”. Дакончце паводля ўзору:

Узор: пёры — “ё” тут пад націскам.
 не — “е” пад націскам.
 ня пёры — “я”, бо 1. склад пэрад націскам.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 27. Прачытайце. Выпішце падчыркнутыя словы й запамятайце іх як словы з карэнным “я”. Глядзёце правіла 4 — 11Ф. е.

У Я Г А Д Ы

Дзёці прыйшлі ў лес зьбіраць ягады, а тут толькі з'авязі. Праўду мама казала: “Ягады за м'есяц будучы!” Ідуць дзёці праз квяцісты луг, ажно з'аяц бяжыць. Янка за ім! Прабег дзёв'яць, дзёсяць крокаў і бух у траву.

— “Янка з'айца злавіў, Янка з'айца злавіў!” — сьмяюцца дзёці.

А з'аяц тымчасам ногі за пояс ды лататы ў лес. Ён ужо так далёка, што й ня чуе, як дзёці сьмяюцца.

Слоўнік (Vocabulary)

ягада (f.) berry
 завязь (f.) bud
 месяц (m.) month
 за месяц in a month
 будуць they will be
 заяц (m.) hare
 бяжыць he (she) runs, is running
 прабег he ran
 крок (m.) step

травá (f.) grass
 Янка бух у траву Johnny fell onto the grass
 Янка зайца злавіў! Johnny caught a hare!
 Сьмяюцца дзеці. The children are laughing.
 тымчасам in the meantime, meanwhile
 нага́ (f.), (ногі pl.) leg
 пояс (m.) belt
 Ногі за пояс ды лататы ў лес. He took to his heels and ran to the forest.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 28. Адкажэце на пытаньні паводля апавяданьня “У ягады”.

Узгор 1) Куды прыйшлі дзеці?

Дзеці прыйшлі ў лес.

2) Чаго (what for) прыйшлі дзеці у лес?	5) Хто бег праз луг?
3) Ці дзеці назьбіралі ягадаў?	6) Хто лавіў зайца?
4) Што казала мама?	8) Куды пабег заяц?

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 29. Устаўце адпаведныя канчаткі да дзеяслова “чытаць” і “зьбіраць”.

Ты чыта— кнігу, я чыта— газэту, а ён чыта— часопіс.
 Антось чыта— газэту, і Валодзя чыта— газэту, яны заўсёды чыта—
 Ці яны чыта— толькі газэту? Не, ня толькі газэту, яны чыта— таксама кнігі й
 часопісы.

Што ты чыта— ? Я чыта— апавяданьне, як дзеці зьбіра— грыбы.
 А ты зьбіра— грыбы? Не, я ня зьбіра— , мой брат зьбіра—
 Вы шмат чыта— ? Не, мы няшмат чыта— .

Слоўнік (Vocabulary)

шмат a lot
 навет even
 заўсёды always, ever

кніга (f.) book
 газэта (f.) newspaper
 часопіс (m.) journal, magazine

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 30. Copy and learn to count from 1 to 10. (Перапішэце й навучэцеся лічыць пабеларуску да дзесяцёх.)

Адзін, два, тры, чатыры, пяць, шэсьць, сем, восем, дзевяць, дзесяць.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 31. Перапішэце, лічэбнікі пішучы словамі паводля прыкладу:

Два каты	(1) вучаніца	(2) дамы
(1) сабака	(1) пяро	(4) вучаніцы
(3) настаўніцы	(4) студэнты	(2) настаўнікі
(1) крэсла	(2) сяброўкі	(3) дрэвы

5, 6, 7, 8, 9, 10 — у арытмэтыцы завём лікамі (numbers) у граматыцы лічэбнікамі (numerals).

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 32. Да лічэбнікаў дапішэце назоўнікі ў вадпаведнай форме і да сэнсу.

адзін настаўнік	чатыры . . .	адна . . .
два . . .	дзьве . . .	два . . .
адно . . .	адна . . .	тры . . .
тры . . .	дзьве . . .	адзін . . .

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 33. Перапішэце пытаньні словамі і дайце адказы паводля ўзору.

Узор: Колькі будзе адзін і тры? Адзін і тры будзе чатыры.

Колькі будзе	2 і 4 ?	Колькі будзе	3 і 6 ?
	7 і 3 ?		7 і 1 ?
	5 і 4 ?		8 і 2 ?

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 34. Напішэце ўсе (шэсьць) зацьвярдзэлыя зычныя, а тады са слоўніка пад расказам “Дзьве сяброўкі” выпішце ўсе словы, у якіх ёсьць зацьвярдзэлыя зычныя.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 35. Прачытайце апавяданьне “Дзьве сяброўкі” ды:

1) Выпішце ўсе словы зь мяккімі зычнымі, 2) Выпішце 5 словаў, у якіх зычныя толькі цьвярдзія, няма ні мяккіх, ні зацьвярдзэлых.

К Р У Г 5.

ХТО ШТО ЛЮБІЦЬ

- Лявон: Добры дзень, Алесь. Куды ты йдзеш?
- Алесь: Добры дзень! Я йду ў школу, а пасля на станцыю.
- Лявон: На станцыю? Чаго?
- Алесь: Чакаю на маму й сястру Надзю зь лёцішча. А ты куды?
- Лявон: Я хачу знайсці вуліцу, дзе жыве мой сябра.
- Алесь: Знайсці вуліцу? Ты-ж так добра знаеш наш горад.
- Лявон: Гэта новая вуліца. Мой сябра й я збіраем маркі. Цікавую марку нясу яму.
- Алесь: Ідзеш, каб занесці марку?
- Лявон: А, што ты думаеш, я такі эгаісты, як і ты?
- Алесь: Выбачай, я жартую.
- Лявон: Выбачай і ты, і я жартую. Пэўна-ж рука руку мые. За маю марку нешта й я дастану. А ты збіраеш маркі?
- Алесь: Я збіраю, але ня маркі, а кнігі. Збіраю бібліятэку.
- Лявон: О, як прафэсар!
- Алесь: Ці толькі прафэсары чытаюць кнігі?
- Лявон: Пэўна-ж не...
- Алесь: Я знаю прафэсійнага філятэлістага. Ён добры сябра майго таты. Калі хочаш, пазнаёмлю цябе?
- Лявон: О, калі ласка, вельмі хачу.
- Алесь: Дык добра. Можа, у гэтую сыботу ці нядзелю. А цяпер бывай, браце, бо я спозьнюся на станцыю.
- Лявон: Бывай! Да заўтра!

Слоўнік (Vocabulary)

Куды ты йдзеш? Where are you going?
 на станцыю to the station
 Чаго? What for?
 чакаць (l) (чакаю, -еш, -юць) на + acc.
 to wait for

знайсці (l) (знайдзі, -еш) to find
 лёцішча (n.) country cottage
 марка (f.) stamp
 нясу (l), -еш I take (lit. I carry)
 цікавы, -ая, -ае interesting

каб занэсьці (in order) to take
 дўмаць (I) (дўмаю, -еш, -юць) to think
 я такі эгаісты I am as selfish
 Выбачай! Excuse me! I am sorry!
 жартаваць (I) (жартую, -еш, -юць) to joke
 пэўна-ж of course
 рука́ рукý мые (proverb) — roll my log and
 I'll roll yours
 нешта something

даста́ну (I) I shall get
 бібліятэка (f.) library
 хачу́ (хочаш) I want
 філятэлісты (m.) stamp collector
 пазнаёмлю I shall introduce you to...
 Калі ласка! Please!
 Бывай! Good bye!
 заўтра tomorrow
 але but

5 — 13Ф SOUNDS AND LETTERS (ПРАВАПІС ГҮКАЎ) у — ў; і — й

Гукі “у”, “і” — гэта галосныя. Яны твораць склады.

“у” завецца “у даўгое” або “у складовае”.

“і” завецца “і даўгое” або “і складовае”.

Гукі “ў”, “й” — гэта паўгалосныя. Складу яны не ўтвараюць і завуцца “у кароткае” або “у нескладовае” ды “і кароткае” або “і нескладовае”.

I. Гукі у — ў

- а) “У” даўгое ў слове бывае толькі пасля зычнага гуку. Калі яно стаіць пасля галоснага, яно заўсёды скарачаецца, г. зн. пераходзіць у “ў” — “у кароткае”. Прыкладам:

зуб, хутка, школу але: сяброўка, даў, два ўнукі

- б) Прыназоўнік “у” таксама заўсёды скарачаецца пасля галоснага, г. зн. калі ён стаіць пасля слова, якое канчаецца на галосны, ды пасля гэтага слова няма ніякага знаку прыпынку. Прыкладам: былі ў бацькі тры сыны, ён ідзе ў школу.

II. Гукі і — й

- а) “І” даўгое пасля галоснага таксама скарачаецца, пераходзіць у “й” “і кароткае”, але не заўсёды. Гэтак: яна ўжо йдзе, пуста й ціха ўсюды, ды гай — гай, краіна, у Кітаі, бо “і” можа стаяць і пасля галоснага.
- б) “І” на пачатку слова перад злучэньнем некаторых зычных (калі-б “й” было цяжэй вымавіць) можна не скарачаць хоць пасля галоснага: паднялася імла, пераёла іржа, але можна й скарачаць ды пісаць: паднялася ймгла.
- в) Злучнік (conjunction) “і” пасля галоснага скарачаецца, але калі на яго ў вымове зумыся ставіцца націск, тады яго не скарачаюць: яна і вучыцца, і працуе.

III. “У”, “і” ніколі не скарачаецца:

- Пасля знакаў прыпынку. (Злучок /hyphen/ да іх не належыць, пасля галоснага й злучка пішам “ў”: рыба-ўюн).
- Пасля зычных і пасля паўгалосных: Ён усё палажыў у торбу.

3. Пад націскам: у іх, у іншай краіне, пахавальная ўрна.

УВАГА 1. У вершах можна сустрэць “ў”, “й” пасля знакаў прыпынку і навет пасля зычнага. Скарачэнне пасля зычнага не пажаданае, бо ў, й пасля зычнага проста немагчыма вымавіць.

УВАГА 2. Калі зьбягаюцца “і” ды “у”, дык “і” не скарачаецца, хоць-бы й было пасля галоснага, а затое скарачаецца “у”:

Мы былі і ў Вільні, і ў Мэнску.

**

The sounds “y” and “i” are vowels. “y” is called “long y”, “i” is called “long i”. “ў”, “й” are not vowels, but semivowels, which like consonants can not form a syllable. “ў” is called “short y”, “й” — “short i”.

I. a) The long “y” can appear **only after a consonant**. If it is preceded by a vowel it always changes into “ў” (short y):

тут, хўтка, кнўгу but: сяброўка, даў, два ўнўкі.

Minsk.
Railway Station Square

- b) Likewise the preposition “y” always changes into “ŷ”, when the preceding word ends in a vowel and is not followed by any punctuation mark. For example:

Яна́ жыве́ ŷ цёткі. Іду́ ŷ школу. But: Вясна. Усю́ды зéлена. Былі ŷ Менску, у Гора́дне ды ŷ Вільні.

- II. a) The long “i” also changes to “й” (short i) when preceded by a vowel but in some cases it can also appear after a vowel. For example:

Яна́ ўжо йдзе́. Пу́ста й ці́ха ўсю́ды. Гай and га́і, кра́іна, у Кіта́і.

- b) After a word ending in a vowel the conjunction “i” usually changes to a “й” (short i) but sometimes when it is pronounced with a special stress as “i” it can also be written as a long i. For example:

У нас былі Ве́ра й Стась. Чорныя й чырвоныя алавікі.
But: Яна́ і ву́чыцца, і працу́е.

- III. After consonants, the semivowels ŷ, й and any punctuation mark — “y” and “i” are **always** pronounced and written as “y” (long y) and “i” (long i). For example.

Але́сь у школе, Янка ня быў у школе.
Але́сь і Янка браты. Ён граў і пяяў.
Мы былі ў Ме́нску, у Гомелі і* ў Пі́нску.

- * NOTE: In a sentence when the conjunction “i” stands beside the preposition “y”, “i” stays long even when preceded by a vowel, and “y” changes to “ŷ”.

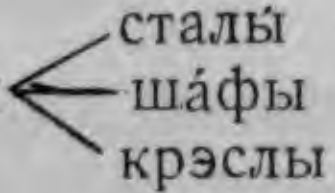
5 — I AGREEMENT OF ADJECTIVES / ЗГОДА ПРЫМЁТНІКАЎ З НАЗОЎНІКАМІ

- a) Прыметнікі адказваюць на пытаньні: **які? якія? якое?**
або **чый? чыя? чыё?**

Адзіночны лік

Новы стол — пытаемся “які?” (бо стол мужчынскага роду).
Нов-ая ша́фа — ” “якія?” (бо ша́фа жаночкага роду).
Нов-ае крэсла — ” “якое?” (бо крэсла ніякага роду).

Множны лік

Нов-ыя сталы ша́фы крэслы пытаемся “якія?” (для ўсіх трох родаў адна форма).

Вучань чытае новую кнігу. (Вінава́льны склон).

- b) З паданых прыкладаў відаць, што прыметнікі ў беларускай мове **згаджаюцца з назоўнікамі**, да якіх датычаць, у родзе, ліку й склоне.

в) Прыметнікам у сказе выражаецца **азначэньне** або **выка́зьнік**.

1. **Азначальныя** прыметнікі (**attributive adjectives**) звычайна стаяць перад назоўнікам, які яны паясьняюць. Прыкладам:

вялікі горад, вялікая вёска, вялікае возера.

2. Прыметнікі, калі імі выражаецца **выка́зьнік** у сказе (**predicative adjectives**), стаяць звычайна пасля назоўніка:

наш горад вялікі; рака вялікая; возера вялікае.

**
*

а) Unlike English adjectives, which have only one form for all three genders in the singular and plural, Byelorussian adjectives must agree with the nouns they modify in gender, case and number. Compare:

добры хлопец — a good boy
добрая дзяўчынка — a good girl
добрае дзіця — a good child

добрыя $\left\{ \begin{array}{l} \text{хлопцы} \\ \text{дзяўчынкі} \\ \text{дзёці} \end{array} \right.$

good $\left\{ \begin{array}{l} \text{boys} \\ \text{girls} \\ \text{children} \end{array} \right.$

Вучань чытае новую кнігу. The student is reading a new book.

b) In sentences adjectives can be the attribute or the predicate:

1. The attributive adjectives usually come before the noun they modify: вялікі горад — a big city; вялікая рака — a big river; вялікае возера — a big lake.

2. The predicative adjectives usually follow the subject (noun or pronoun): горад вялікі — the city is big; рака вялікая — the river is big.

"Is" may be omitted in Byelorussian.

5 — II CONJUGATION OF VERBS / СПРАЖЭНЬНЕ ДЗЕЯСЛОВАЎ:

браць (I) — to take; пісаць (I) — to write

а) У дзеясловах **браць** і **пісаць** асабовыя канчаткі дадаём да асноваў цяперашняга часу **бяр-** і **піш-**.

Асновы **бяр-** і **піш-** канчаюцца на зацьвярдзелыя зычныя, таму канчатак **-еш**, калі пад націскам, пераходзіць у **-эш**, а не пад націскам у **-аш**, і адпаведна ўсе іншыя асабовыя канчаткі.

б) Цяперашні час

1. Асабовыя канчаткі пад націскам:

Адзіночны лік	Множны лік
я бяру́	мы бяром
ты бярэ́ш	вы бераце́
ён, яна́, яно бярэ́(ць)	яны́ бяру́ць

2. Асабовыя канчаткі не пад націскам:

Адзіночны лік	Множны лік
я пішу́	мы пішам
ты піша́ш	вы пішаце
ён, яна́, яно піша́	яны́ пішуць

- в) Пры спражэньні ў некаторых дзеясловах могуць зьмяняцца (чаргавацца) зычныя ў канцы асновы, прыкладам:

пісаць, пішу́ (с — ш) — “с” чаргуецца з “ш”.

часа́ць, чашу́ (с-ш)
пла́каць, пла́чу (к-ч)
пяку́, пячэ́ш
тапта́ць, тапчу́ (т-ч)

каза́ць, кажу́ (з-ж)
вяза́ць, вяжу́ (з-ж)
сьцерагу́ сьцеражэ́ш (г-ж)
хадзі́ць, хаджу́ (дз-дж)

**
*

- а) The present tense of the verbs браць (to take) and пісаць (to write) is formed differently from that of чытаць.

Бяр- is the present stem of браць, which is obtained by dropping the personal ending -эш from the second person singular: ты бярэш.

Similarly піш- is the present stem of пісаць. Compare:

я чыта́-ю		я піш-у́
чыта́-ць	and	піса́-ць
ты чыта́-эш		ты піш-аш

The conjugation example is in the Byelorussian text (б).

- б) Some verbs such as пісаць change the last sound of the stem, when it is a consonant according to the following table:

с	changes into	ш	(піса́ць — пішу́)
к and т	change into	ч	(пла́каць — пла́чу; тапта́ць тапчу́)
г ” з	change into	ж	(ілга́ць — ілгу́, ілжэ́ш; каза́ць — кажу́)
дз	changes into	дж	(хадзі́ць — хаджу́)

The consonants ш, ч, ж, дж and р in бяр- are always hard consequently the personal endings are also changed:

when stressed			when unstressed		
-ю́	changes into	-у́	-ю	changes into	-у
-э́ш	”	-эш	-еш	”	-аш
-э́(ць)	”	-э(ць)	-е	”	-а
-ё́м	”	-ом	-ем	”	-ам
-яце́/э́	”	-аце́/э́	-еце	”	-аце
-ю́ць	”	-у́ць	-юць	”	-уць

- с) There are many verbs which form the present tense from the present stem, not from the infinitive. Therefore it is important to memorize the infinitive as well as the first and second person singular of the present tense for every new verb, e.g.:

часа́ць, чашу́, чэ́шаш — to comb
каза́ць, кажу́, ка́жаш — to say

5 — III DECLENSION OF NOUNS. CASES СКЛАНЕНЬНЕ НАЗОЎНІКАЎ. НАЗОВЫ СКЛОНАЎ

Тая форма, якую прыймае назоўнік, адказваючы на розныя пытаньні, завецца **склонам**.

Зьмена канчаткаў назоўнікаў у склонах у вадзіночным і множным ліку завецца **скланеньнем**.

У беларускай мове шэсьць склонаў, і кожны склон адказвае на іншае пытаньне.

1. Назоўны	—	адказвае на пытаньне хто? або што? .	
2. Родны	—	каго? або чаго?	
3. Давальны	—	каму? або чаму?	5. Творны — кім? або чым?
4. Вінавальны	—	каго? або што?	6. Месны — пры кім? у чым?

Апрача шэсьціх склонаў, ёсць яшчэ клічная форма, якую часам таксама завуць **клічным склонам**. Розную форму для клічнага склону захавалі толькі назоўнікі мужчынскага роду. Прыкладам:

сьвінку, браце, хлопча, войча, коню, воўча.

**

In Byelorussian there are six cases, and in most of them the nouns take different endings.

To speak correctly, it is necessary to use these endings correctly. This means it is necessary to know these endings well.

The names of the cases are:

1. Назоўны	Nominative	4. Вінавальны	Accusative
2. Родны	Genitive	5. Творны	Instrumental
3. Давальны	Dative	6. Месны	Locative

Along with these six cases, the Vocative case is sometimes used also: **сьвінку, браце, хлопча, коню, воўча**.

5 — IV THE ACCUSATIVE SINGULAR OF NOUNS ВІНАВАЛЬНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ, адзіночны лік

1. Вінавальны склон адказвае на пытаньне **каго?** або **што?**

Каго ты знаеш? Я знаю Любу. **Што** ён чытае? Ён чытае ліст.

2. Канчаткі **вінавальнага** склону.

а) Назоўнікі **мужчынскага** роду з чыстай асновай (за выняткам тых, што азначаюць **ажыўленыя прадметы**), усе назоўнікі **ніякага** роду ды жаночкага з чыстай асновай (як **мыш**) у **вінавальным** склоне маюць такую самую форму, як і ў **назоўным**: Прыклады:

Назоўны:	чакапіс	Менск	стол	пяро	мыш	столь
Вінавальны:	чакапіс	Менск	стол	пяро	мыш	столь

Пра вінавальны склон назоўнікаў мужчынскага роду, што азначаюць ажыўленыя прадметы, глядзецца правіла 7 — IV.

- б) Назоўнікі жаночкага й мужчынскага роду з канчаткамі **-а, -я** у назоўным склоне адз. ліку ў **вінавальным** склоне заміж **-а, -я** прыймаюць канчаткі **-у, ю**.

Прыклады:

Назоўны:	школ-а	кніг-а	Вёр-а	песьн-я	ліні-я	бацьк-а
Вінавальны:	школ-у	кніг-у	Вёр-у	песьн-ю	ліні-ю	бацьк-у

Пасля мяккой асновы канчатак **-ю**, ува ўсіх іншых выпаяках **-у**.

3. Вінавальны склон ужываецца:

- а) **Без** прыназоўніка **пасля пераходных** дзеясловаў, г. зн. дзеясловаў, якія азначаюць дзеянне, што беспасярэдня пераходзіць на які-небудзь прадмет.

Назоўнік, які азначае назоў гэтага прадмету, стаіць у вінавальным склоне без прыназоўніка. У сказе ён завецца **простым дапаўненнем**: чытаю кнігу, ён піша ліст.

- б) З прыназоўнікамі **пра, праз, на**. Прыкладам:

Ён пісаў **пра** падарожжа **на** Беларусь. Яны ехалі **праз** пушчу. Чакаю **на** маму.

- в) З прыназоўнікамі **у, на**, калі яны паказваюць кірунак, і тады **вінавальны** склон адказвае на пытаньне **куды?**

Куды ідзеш? Я іду ў школу. **Куды** дзеці ідуць? На рэчку.

- г) Пры азначэнні часу дзеяння днём тыдня **назоў дня** ставім у **вінавальным** склоне з прыназоўнікам **у**:

Калі ты едзеш на вёску? У пятніцу, а ў нядзелю назад, бо ў панядзелак у школу.

У вадказе ўсе назоўнікі ў вінавальным склоне з прыназоўнікам **у**. Тры першыя адказваюць на пытаньне **калі?**, а апошні на пытаньне **куды?**

**

1. The accusative case answers the questions **каго?** and **што?**

Каго ты запрашаеш?

Я запрашаю сябру й сяброўку.

Whom are you inviting?

I am inviting my friend and my girl friend.

2. Accusative singular endings:

- а) **Feminine and masculine nouns** which end in **"а"** or **"я"** in the nominative singular, change these endings to **"у"** or **"ю"** in the accusative case singular:

Nominative:	школа	Вёра	бацька	песьня	лінія
Accusative:	школу	Вёру	бацьку	песьню	лінію

- b) All other nouns except masculine nouns, ending in a consonant in the nominative case singular and referring to animate objects (living beings), are the same in the accusative case as in the nominative:

Nominative: Менск стол пяро мыш соль

Accusative: Менск стол пяро мыш соль

3. The accusative case is used:

- a) To express the direct object of a transitive verb:

Ён сустракае маму й сястру; хлопец піша ліст.

- b) With the prepositions пра, праз, на:

Я чытаю пра раку Дзвіну.

Яны йшлі праз ляс.

Янка чакае на маму.

I am reading about the river Dzvina.

They were going through the thickwood.

John is waiting for his mother.

- c) With the prepositions “у”, “на” showing direction. Then it answers the question куды?

Куды ты йдзеш?

Я йду ў школу.

Куды Алесь ідзе?

Алесь ідзе на станцыю.

Where are you going?

I am going to the school.

Where is Ales going?

Ales is going to the station.

- d) The day of the week on which something happens is in the accusative case, preceded by the preposition “у”:

Калі ты едзеш * на вёску?

У суботу я еду на вёску.

When are you going to the country?

On Saturday I am going to the country.

* The verb “ехаць, еду, едзеш” means to drive, ride, go by train, bicycle etc. It denotes motion by conveyance, never on foot.

The verb “ісці, іду, ідзеш” means going on foot only.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 36. Перапішэце верш. Выпішце словы, што маюць “і” або “й” ды падзяліце іх на склады:

Соня, соня, сонейка!

Зашумела гольлейка.

Пачынаецца вясна.

Прачынаецца сасна.

І ты, сонейка, уставай,

дзень шчаслівы пачынай

і мне, любас, у жыцці

аж да захаду сьвяці.

(В. Вітка)

Слоўнік (Vocabulary)

соня (f.) somebody who sleeps a lot
сонейка (diminutive of сонца) sun
гольлейка (dim. of гальлё) branches
Пачынаецца вясна. Spring is beginning.
Прачынаецца сасна. The pine tree is
awakening.

уставай! get up!
шчаслівы, -ая, -ае happy
пачынай! (imperative) start!
любае dear
у жыцці аж да захаду сьвяці shine
all the days of my life

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 37. Перапішэце словы, дзелячы на склады.

Дрэва	—	дрэўца	лава	—	лаўка	пісала	—	пісаў
човен	—	чаўны	галава	—	галоўка	слухала	—	слухаў
кравец	—	краўцы	чытала	—	чытаў	зьбірала	—	зьбіраў

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 38. Дакончце скáзы, паводля ўзору, устаўляючы адпаведныя словы. Словы на выбар: кароткая, нізкае, малая, Міхась, Ніна, Юля, Янка, Яра, Антось.

Дрэва высокае, дрэўца нізкае.
Галава вялікая, галоўка . . .
Лáva доўгая, лаўка . . .
Хлопец высокі, дзіця . . .

Зіна чытала, Юрка чытаў.
. . . пісала, . . . пісаў
. . . слухала, . . . слухаў
. . . зьбірала, . . . зьбіраў

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 39. Дакончце спрагаць дзеяслоў ды ўстаўце адпаведна прыназоўнік "у" ці "ў".

Я йду ў школу.
Ты йдзеш . . . школу.
Ён школу

Мы школу.
Вы школу.
Яны школу.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 40. Перапішэце. Выпішце ўсе прыметнікі, азначце іхны род і лік.

ГУТАРКА

Бацька: Што ты чытаеш?
Васіль: Газету.
Бацька: А . . . і я хачу газету.
Васіль: Калі ласка, тут новая газета.
Бацька: А ў цябе што, старая?
Васіль: Але, вельмі старая, з аўторка.

- Бацька:** З аўторка? Сёньня ўжо пятніца. Што там такога цікавага?
- Васіль:** Тут ёсьць вельмі цікавы атрыкул пра экспэдыцыю на Паўночна-Заходнія Тэрыторыі.
- Бацька:** А ты яшчэ ня чытаў яго?
- Васіль:** Чытаў, а цяпер яшчэ раз чытаю. Заўтра настаўнік будзе пытацца пра гэта на лекцыі.
- Бацька:** Ну, гэта запраўды вельмі цікавая гісторыя.
- Васіль:** Дык калі ласка, тата! Вось табé новая газэта й новы часопіс, калі хочаш.
- Бацька:** Дзякуй, сынку!

Слоўнік (Vocabulary)

калі ласка	please	сынку	— vocative of сынок	son
аўторак	Tuesday	яшчэ раз	once more	
пятніца	Friday	запраўды	indeed	
Паўночна-Заходнія Тэрыторыі	Northwest Territories	гісторыя	history, (in this case)	story

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 41. Фанэтычнае. (Oral) Дома вучні перапісваюць і вучацца напам'яць назовы дзён тыдня.

панядзелак	Monday	пятніца	Friday
аўторак	Tuesday	сыбота	Saturday
серада	Wednesday	нядзеля	Sunday
чацьвэр	Thursday		

УВАГА. Назовы дзён у беларускай мове пішуцца з малое літары.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 42. Дакончце спрагаць і пастаўце назовы дзён у патрэбным склоне.

1. Я еду дамоў у (панядзелак).	Мы . . . дамоў у (пятніца).
Ты эдз . . . дамоў у (аўторак).	Вы . . . дамоў у (сыбота).
Ён эдз . . . дамоў у (серада)	Яны . . . дамоў у (нядзеля).
Яна . . . дамоў у (чацьвэр).	

2. Перапішэце пытаньні й дайце адказы, ужываючы словы ў дужках.

- Калі тваё нарадзіны? (серада).
- Калі йдзеш у госьці? (нядзеля).
- Калі пачынаецца школа? (аўторак).
- Калі ў вас гісторыя? (панядзелак, чацьвэр, пятніца).

Калі ў вас вольны дзень? (сыбота, нядзеля).
 Калі йдзеш у бібліятэку? (пятніца або сыбота).
 Калі яны гуляюць у валејбол? (панядзёлак і серада).
 Калі ёдзеш у горад? (нядзеля).

ПРЫКАЗКА. Хто ў пятніцу сьпявае, той у нядзёлю плача.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 43. Перапішэце й устаўце адпаведныя назовы дзён.

Сёньня пятніца, учора быў . . . , а заўтра будзе . . . , а тады . . . і канец тыдня.

А тады йзноў . . . , ізноў пяць дзён школы. За старымі часамі толькі ў нядзёлю вучні ня йшлі ў школу, а ў . . . быў нармальны школьны дзень, як і ў . . . , і . . . і гэтак далей.

Слоўнік (Vocabulary)

сёньня today	школьны дзень school-day
тады then	і гэтак далей (і г. д.) and so on, etc.
нармальны, -ая, -ае normal	час (m) time старыя часы old times

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 44. Праспрагайце ў цяперашнім часе:

ведаць, махаць, выціраць так, як чытаць
 і казаць, (я кажучу), плакаць (я плачу) так, як пісаць.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 45. Сказы ў вадзіночным ліку замяніць на множны лік і наадварот. Паводля ўзору:

1. Настаўнікі чытаюць газэты.	1. Настаўнік чытае газэты.
2. Мама выцірае талёркі.	2. . . .
3. Я ня знаю яго.	4. Сябры махаюць нам рукой на прывітаньне.
5. Хлапцы знаюць гэты лес.	6. Брат мае сьветлыя валасы.
7. Сёстры маюць чорныя валасы.	8. Вучні пішуць практыкаваньні.
9. Хлапец зьбірае грыбы й шышкі.	10. Сяброўкі чакаюць на Гэлю.
11. Мы чытаем цікавую кнігу.	12. Вы праўду кажаце.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 46. Перапішэце, падчыркнеце дзеясловы. Праспрагайце іх у цяперашнім часе.

НЕЎЗАБАВЕ ЗІМА

Мацнэе, халаднэе вёцер.
Лятúць сьняжынкi-матылькi.
Зiмá здалёку цiха ёдзе,
вязé нам iрты i канькi.

(П. Пранúза)

Слоўнік (Vocabulary)

неўзабаве soon

халаднэць to get colder

здалёку from far

цiха quietly

зiмá вязé нам . . . the winter is bringing
to us . . .

iрты (pl.) skies

канькi (pl.) skates

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 47. Перапішэце, даючы адпаведныя канчаткi дзеясловам i назоўнікам у дужках паводля ўзору.

Настáўнік чытá— (газэ́та).

Настáўнік чытае газэ́ту.

Люба́ й (Я́нка) чака́— на (Га́нна).

(Я́нка) ду́ма— , куды йсьці: у (лес), ці на (рэчка).

(Лі́да) чака́— на (Лю́ба), а (Лю́ба) чака́— на (Га́нна).

Сястра́ чытá— (кні́га), а брат (ча́сапіс).

Ю́рка зна́— (Га́нна) i (Зі́на).

Дзе́ці пазна́— (даро́га), яка́я вядз— ў (лес).

Яна́ зна́— (даро́га) на (рака́), а ня ў (лес).

Вы добра́ зна́— (гора́д), а я ня зна́— .

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 48. Перапішэце, а тады ператлумачце ў ангельскую мову. Праспрагайце падчыркнутыя дзеясловы.

Але́сь ідзе́ ў школу, а пасьля́ на ста́нцыю. Ё́н **чакае́** на ма́му й ся́стру.

Падарозе́ ё́н **сустрэ́кае** Лявона. Лявон та́ксáма сьля́шаецца. Лявон i яго́ны ся́бра зьбіра́юць па́штовыя ма́ркі. Лявон **нясе́** ма́рку да ся́бры, бо **ду́мае**, што за гэ́тую ма́рку ся́бра да́сьць яму́ iншую ciка́вую ма́рку.

Але́сь та́ксáма зьбіра́е, а́ле ня ма́ркі, а кні́гі. Ё́н **хо́ча** ме́ць сваю́ бі́бліятэ́ку.

Слоўнік (Vocabulary)

сустрэ́каць, сустра́каю, -еш to meet

Лявон сьля́шаецца. Leon is in a hurry.

по́шта (f.) post office

па́штовы, -ая, -ае post-

ё́н да́сьць he will give

сваю́ бі́бліятэ́ку his own library

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 49а. Прачытайце, словы ў дужках ставячы ў вадпаведнай форме, а тады напішэце.

1. Мы (чытаць) пра (Амэрыка).
2. Вы (думаць) пра (брат).
3. Я (пісаць) пра (Беларусь).
4. Ты часта (расказваць) пра (школа).
5. Яна ніколі ня (думаць) пра (навука).
6. Яны шмат (чытаць) пра (музыка).
7. Аўтар (пісаць) пра (вайна).
8. Яны толькі (думаць) пра (футбол).
9. Ён (пяць) пэсні пра (бацькаўшчына Беларусь).

б. Перапішэце пытаньні ды адкажэце на іх, ставячы ў вадпаведнай форме словы ў дужках.

1. Пра што гэтая кніга? (вадаспад Ніягара)
2. Пра што гэтае апавяданьне? (возера Нарач)
3. Пра што піша Юрка? (гульня ў футбол)
4. Пра што гэтая пэсьня? (вясна й кветкі)
5. Пра каго ёсьць казка “Чырвоная шапачка”? (унучка, бабуля й воўк)
6. Пра каго ёсьць опэра “Зорка Вэнэра”? (паэт Максім Багдановіч)
7. Пра каго гэтая пэсьня? (Кастусь Каліноўскі)

Слоўнік (Vocabulary)

навука (f.) (in this case) study
 бацькаўшчына (f.) motherland
 вадаспад Ніягара (m.) Niagara Falls
 возера Нарач Lake Narach, the largest lake in Byelorussia
 “Чырвоная шапачка” Red Ridinghood
 Максім Багдановіч Maksim Bahdanovič—
 Byelorussian poet (1891—1917).

Кастусь Каліноўскі Kastuś Kalinouski—
 Byelorussian national hero—the leader of the Byelorussian national uprising against Russia in 1863. He was captured and executed by the enemy in Vilna in March 1864.

К Р У Г 6.

ПАЎТАРЭНЬНЕ.

ЖЫВАЯ ГРАМАТЫКА

Той,
Хто быць пісьмённы хоча,
Знаць павінен зь першых год
РОД МУЖЧЫНСКІ,

РОД ЖАНОЦКІ

І яшчэ —

НІЯКІ РОД.

ГУСЬ ураньні
выйшла з хаты,
Важна тупае лужком.

А я гусі
Не баюся,
А я з гусі
Пацьвялюся!
Тут ЯНА
як с-с-сыканё

Ды ў атаку —
на мянэ:

— Га-га-га!
ды го-го-го!

Да-га-га-ганю яго!
Ледзь схаваўся я
за плот . . .

Гусь — **ЯНА?**

ЖАНОЦКІ РОД!

**

Ах я, бедны небарака,
Ззаду гусь,
а тут — САБАКА.

І гырчыць,
і шчэрвць зубы,
Дзе схавацца мне
ад згубы?

Што рабіць?

І быццам кот,

Я ўскараскаўся
на плот.

А сабака
аж якоча —
Учапіцца ў лытку
хоча.

Ён
пілнуе тут гарод . . .

ЁН?

Ага, —

МУЖЧЫНСКІ РОД!

**

Азірнуўся,
ажно бачу:

Тут яшчэ і КАЦЯНЁ!

— Мяў, —

гаворыць мне яно, —

Я даўно сяджу,
даўно:

Кацянё —

яшчэ ня котка,

Кацянё —

яшчэ ня кот.

Ну, а род?
Падумай трошкі.
Як ЯНО —

НІЯКІ РОД!

Я запомню назаўсёды
Пасьля гэтакае
прыгоды:

Слоўнік (Vocabulary)

жывы́, -а́я, -о́е live, living
пісьме́нны, -а́я, -а́е literate
знаць паві́нен (he) ought to know
гу́сь (f.) goose
ура́ньні in the morning
ата́ка (f.) attack
даганю́ I shall catch up to . . .
ледзь hardly
я схавáўся I hid, I have hidden
бе́дны, -а́я, -а́е poor
неба́ра́ка (m. and f.) poor soul
зза́ду behind
ва́жна with an air of importance
ту́пае (in this case) walks
лу́жок (dim. of луг) (m.) little meadow
не баю́ся (II) I am not afraid of
пацв́ялю́ся (II) I shall tease
с-сы́кану́ць (I) to make noise (like a goose)
гырчэ́ць (II) (ён гырчы́ць) to growl
шчэ́рыць зу́бы to snarl

РОД МУЖЧЫ́НСКІ,
РОД ЖАНО́ЦКІ,
РОД НІЯ́КІ —

ўсе ТРЫ РОДЫ.

Артур Вольскі.

зуб (m.) tooth
згу́ба (f.) peril, loss
бы́ццам кот like a cat
я у́скара́скаўся I climbed
учапі́цца (II) to seize, to grasp at
лы́тка (f.) calf
пі́лнава́ць (I); пі́лну́ю, -еш to watch
(over), to guard
га́род (m.) garden
я азі́рну́ўся I glanced (looked) back
а́жно suddenly
ка́цяне́ (n.) kitten
ко́тка (f.) cat (female)
га́ворыць (it) says
я сяджу́ даўно́ I have been sitting for
a long time
Падумай трошкі! Think a bit!
як if
назаўсёды for ever
пры́года (f.) adventure

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 50. Перапішэце пёршую частку (да трох зорак) “Жывое грама́тыкі”, падчыркнеце ўсе дзеясловы аднэй рыскай, а займе́ньнікі дзьвюма́. Навучэ́цца ве́рша напа́мяць.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 51. З друго́е часткі “Жывое грама́тыкі” вы́пішце ўсе назоўнікі ды ў́гары аднэй лі́тарай а́значце род. Пры́кладам:

м.	ж.	н.
неба́ра́ка,	рука́,	ва́кно

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 52. Вы́пішце ў слупок назовы дзе́н ты́дня, а тады ўкладзе́це зь і́мі ска́зы. Пры́кладам:

У панядзе́лак я йду́ ў кіно́.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 53а. Перапішэце загадку, ставячы націскі ў словах. Адгадайце й навучэцеся напамяць.

Ёсьць у нас сяброўка дома.
Ёй усё, усё вядома.

Языка яна ня мае,
а гаворыць і сьпявае.

б) Ніжэй пададзеныя словы перакладзеце ў беларускую мову ды ўкладзеце зь іх апавяданьне пад загалоўкам “**Наша сям’я**”. Mother, father, brother, sister, uncle, aunt, son, daughter.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 54. Прачытайце. Выпішце ўсе дзеясловы ў слупок ды азначце асобу й лік.

ДОМА ПАДВЭЧАР

Мама: (з кўхні): Валя, дзе Паўлюк?
Валя: Ён тут.
Мама: А дзе Віця?
Валя: І Віця тут.
Мама: Усё вы там? А чаму так ціха? Што вы робіце?
Валя: Паўлюк чытае кнігу, Віця гартэе газэту...
Мама: А ты што робіш, таксама чытаеш?
Валя: Ага.
Мама: Ну, добра, дачка, хоць раз ты ўзялася за кнігу.
Віця: Мама, яна ня кнігу чытае, а ліст.
Мама: Ліст, ад каго?
Валя: Ад Рагнеды!
Мама: Ад якой Рагнеды?
Валя: Ад якой-жа? У мяне адна сяброўка Рагнеда. Ад Чарняўскай з Дэтройту.
Мама: Што яна піша?
Валя: Га?
Мама: Што яна піша?!
Валя: А, што яна піша? Нічога.
Мама: Дык што ты чытаеш, калі яна нічога ня піша?
Валя: Мама, калі ласка, ты мне перашкаджаеш чытаць...
Мама: Ну, добра! Калі прачытаеш, скажаш.
Паўлюк: Мама, ці ты ня прызнаеш права на свабоднае й тайнае ліставаньне.
Віця: Ага, праўда!
Мама: А ну вас! Я-ж толькі пытаюся.

УЗОР: робіце — другая асоба, множны лік.
чытае —

Слоўнік (Vocabulary)

падвечар towards evening

дома at home

кухня (f.) kitchen

чаму why

Што вы робіце? What are you doing?

гартыць (l); гартую, -еш, -юць to turn
over, to look through

ага = так yes, yea

дачка (f.) daughter

хоць раз at least once

узялася за кнігу (she) took up the book

ліст (m.) letter

нічога nothing

перашкаджаць (l); перашкаджаю, -еш,
-юць to disturb

ці ты не прызнаеш права на свабоднае
ліставаньне? Don't you recognize
the right to free correspondence?

а ну вас! Oh, come now!

Я пытаюся I am asking

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 55a. Перапішэце, устаўляючы, дзе трэба, “а” ці “але”.

1. Ужо вясна ... яшчэ халодна.
2. Алесь не **працуе** ... толькі **бэгае**.
3. Вучні ўсе тут ... настаўніка няма.
4. Дом гатовы ... ў ім яшчэ ня **жывуць**.
5. Мы **шукáем** кнігі ... ня можам знайсці.
6. На дарозе шмат аўтаў ... рух **ідзе** роўна й гладка.
7. Ён ня **чытае** ... толькі **гартáе** кнігу.
8. Я бачу хлопца ... не пазнаю яго.

б) Выпішце падчыркнутыя дзеясловы ў слупок, побач азначце лік, асобу й спра-
жэньне, як паказвае ўзор:

працуе — адзіночны лік, 3-ая асоба, I спражэньне.

бэгае — ...

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 56. Прачытайце. Выпішце ў слупок назоўнікі множнага ліку ды
паводля ўзору азначце склон, а тады пастаўце назоўнік у вадзіночным ліку, але
ў тым самым склоне.

КНІГА

Пра вазёры

і пра моры,

пра даліны

і пра горы,

і пра сонца,

і пра зоры,

пра лядовыя прасторы,

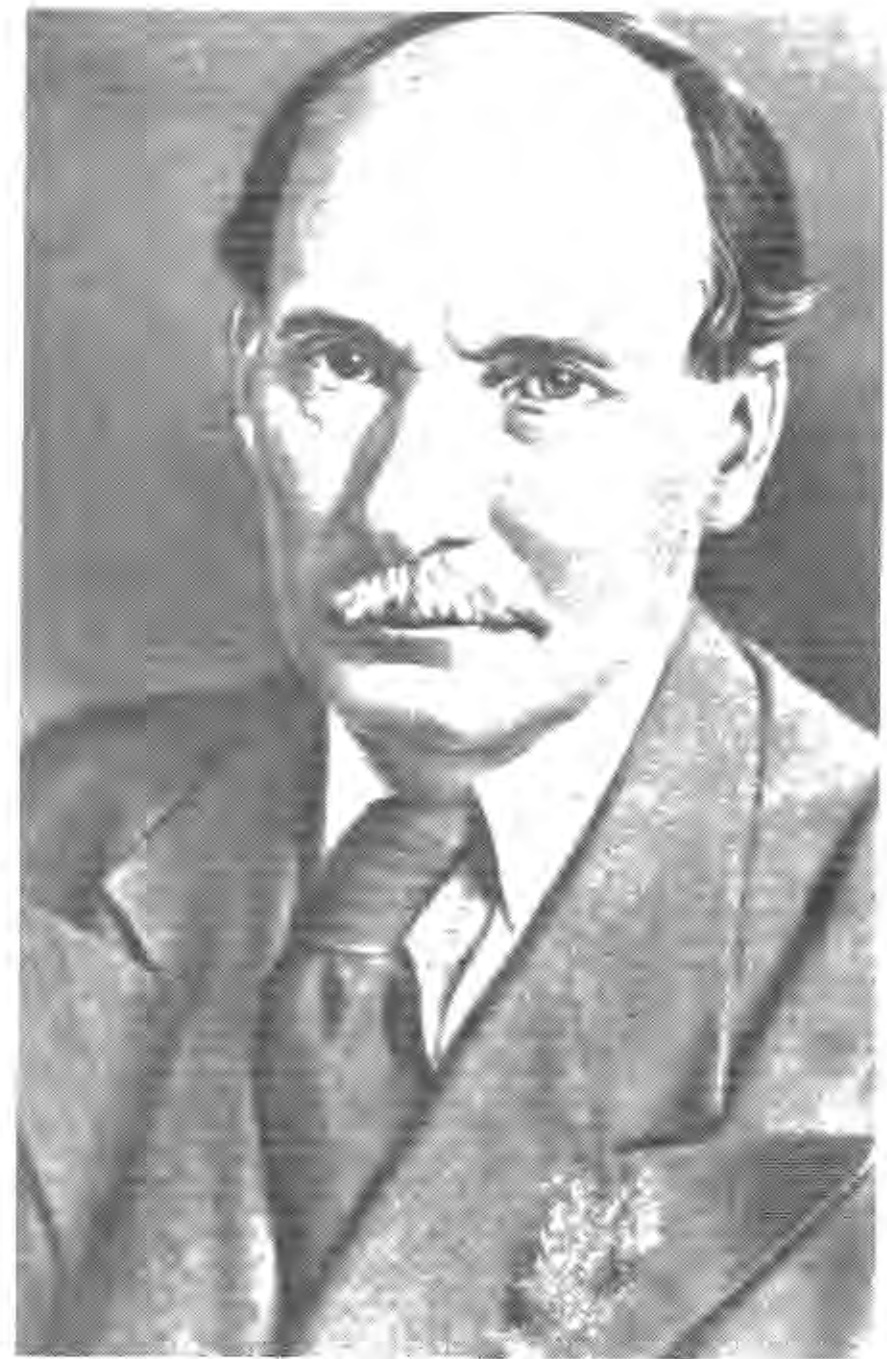
пра заводы

і машыны,

пра гаціны

і турбіны

расказаць магу я ўсім.

Janka Kupala (1882—1942) and Jakub Kolas (1882—1956) Byelorussia's greatest poets

Узор:

Пра вазёры — вінавальны склон — пра возера.

Слоўнік (Vocabulary)

даліна (f.) valley

зарá = зорка (f.) star

прастор (m.) space

завод (m.) plant

гаціна (f.) dam

турбіна (f.) turbine

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 57. Перапішэце пытаньні й адкажэце на іх, словы ў дужках стаўячы ў адпаведным склоне, як паказвае ўзор:

1. Пра што гэтае апавяданьне? (Белавэская пúшча).
Гэтае апавяданьне пра Белавэскую пúшчу.
2. Пра што гэтая кнiга? (вайна)
3. Пра што гэты артыкул? (экскúрсiя на Нiягáру)
4. Пра што расказваў Юрка? (гульня ў футбóл)
5. Пра што ты дúмаеш? (лэта, канец школы, рэчка й лес)
6. Пра каго пытаўся настаўнік? (Янка й Антось)

К Р У Г 7.

У ЦЁТКІ Ъ ДЗЯДЗЬКІ

Цяпёр лёта. Ганна жыве ў цёткі й дзядзькі. Ганьнін дзядзька лекар, а цётка настаўніца. Яны жывуць недалёка ад шпіталю. У дзядзькі ёсць свой дом і каля дому вялікі сад.

Ганна бярэ лекцыі тэнісу, і таму часта пасля паўдня гуляе ў тэніс. Але сёння яна была ў зубнога лекара, а цяпёр ідзе дождж. Ганна ня можа за нічога ўзяцца, ня чытае свае кнігі, ня слухае навет музыкі. Яна сядзіць каля вакна ды пазірае на вуліцу. І тут усё пуста й ціха.

Раптам з бакавое вуліцы выскоквае аўта і мала не на сабаку, які перабягае вуліцу. Аўта затармазіла, а цюцька хоць і спалоханы, але цэлы, шмыгае на другі бок вуліцы.

Аж дрыжыць ад прэпалаху і Ганна. Яна сядзе за піяніна ды пачынае нешта голасна граць, пасля ўжо цішэй "Гішпáнскія вочы", а тады зусім ціхенька "Зорку Вэнэру". Ах, "Зорка Вэнэра", як гэта добра было-б паслухаць і пабачыць оперу "Зорку Вэнэру" Семянякі, думае яна.

Слоўнік (Vocabulary)

лёта, -а (n.) summer
 дзядзька, -і (m.) uncle
 цётка, -і (f.) aunt
 лекар, -а (m.) physician, doctor
 зубны лекар dentist
 браць лэцыі take lessons
 шпіталь, -ю (m.) hospital
 поўдзень паўдня (m.) noon
 часта (adv.) often
 слухаць (I); слухаю, -еш, -юць to listen to...
 сядзець (II) to sit
 пазіраць (I); пазіраю, -еш, -юць to look
 from time to time at
 на вуліцы пуста й ціха the street is
 empty and quiet
 ціхенька (adv.) very quietly
 раптам suddenly

бакавая вуліца side street
 выскокваць (I); выскокваю, -еш, -юць —
 to rush out
 мала не almost
 перабягаць, перабягаю, -еш, вуліцу to run
 across the street
 затармазіць to put on the brakes
 аўта затармазіла the car stopped
 сабака, -і (m.) dog
 цюцька, -і (m.) doggie
 хоць і спалоханы, але цэлы although
 frightened but unhurt
 шмыгаць (I); шмыгаю, -еш, -юць to slip,
 бок, -у (m.) side
 дрыжэць (II) (яна дрыжыць) to tremble
 (shiver)
 — прэпалах, -у (m.) fright

ад пярэпалаху from fright
сядаць (1); сядáю, -еш, -юць to sit down
пачынаць (1); пачына́ю, -еш, -юць to
begin, to start
голасна (adv.) loud

паба́чыць (II) to see
паслу́хаць (I); паслу́хаю, -еш to listen to
“Зорка Вэнэра” * The Star Venus
Га́ньнін дзя́дзька Hanna's uncle

* “Зорка Вэнэра” — a poem written by the Byelorussian poet Maksim Bahdanovich (1891—1917). Soon after the music was composed and “Zorka Venera” became a very popular romantic song. In 1971, the Byelorussian composer Jury Siemianiaka incorporated it into an opera about the life and poetry of M. Bahdanovich himself.

7 — 14Ф SYLLABLES / СКЛАДЫ: РО, РЭ, ЛО, ЛЕ

Склады ро, рэ, ло, ле часам пераходзяць у ры, лы, лі. Прыкл.:

гром	—	грыміць (thunder)		блохі	—	блыха́ (flee)
кроў	—	крыві́ (Крывічы*)	blood	блеск	—	блішчэць (shine)
бровы	—	брыво́ (eyebrow)		хрэст	—	хрысьціць (to baptize)
дровы	—	дыва́мі (wood)		(or хрост)		

а таксама: яблык, трывога (apple, uneasiness).

**
*

The syllables ро, рэ, ло, ле sometimes change to ры, лы, лі. Examples above.

* Крывічы — the biggest and most powerful among the Byelorussian tribes. In the 9th century it began to organize principalities on the territory of what is today Byelorussia.

7 — 1 THE GENITIVE CASE OF NOUNS / РОДНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ

1. Родны склон адказвае на пытаньне **каго? чаго?** або **чый?**

сыцяна́ (**чаго?**) — школы
дом (**чый?**) — на́шага настаўні́ка

Тут родны склон паказвае на прыналежнасьць і стаіць без прыназоўніка.

Прыналежнасьць **чалавеку** ці **жывёліне** ў беларускай мове выражаем найчасцей ня родным склонам, а **прыналежным прыметнікам**, утвораным ад імя гэ-тае-ж асобы ці жывёліны (гл. 20-II, 36):

краўцоў
настаўнікаў
Васілеў

→ дом

Га́ньнін
Вёрын

→ дзя́дзька

вераб'ёва гняздо, воўчы сьлед настаўнікава (Га́ньніна, Вёрына) цётка,
але: дом на́шага настаўні́ка, дзя́дзька малое Га́нны.

2. Родны склон ужываецца без прыназоўніка:

- а) Калі паказвае на **прыналежнасьць**: сыцяна школы, колер алавіка
 б) У выразях: выпіць малака, купіць хлеба, цукру, прынесці вады, пяску, . . . гэта значыць, калі дзеянне пераходзіць на частку падзельнага прадмету. Такія прадметы, як **хлеб, цукар, вада, пясок**, завуцца падзельнымі, бо частку іх можна зваць імём цэлага прадмету.
 в) Пасьля **пераходных** дзеясловаў з адмоўем **не** (пра пераходныя дзеясловы гл. 5 — IV, 3а):

Я **ня** маю кнігі. Яна **ня** знае Юркі.

- г) Ды гэтаксама пасьля слова **няма**:

Алесь **няма** дома. **Няма** кнігі.

3. Родны склон ужываецца з прыназоўнікамі: **ля, каля, з, пасьля**:

Ля стала стаіць крэсла.
Каля школы парк.

Зь лэсу выбег заяц.
Пасьля абэду гуляем у сётку.

4. Родны склон з прыназоўнікам **у** мае два значэньні:

- а) **“У Барыса аўта”** значыць **“Барыс мае аўта”**.
 б) **“Язэп у Барыса”** значыць **“Язэп у доме ў Барыса”**.

Гэтак-жа **“Барыс у доктара”**.

5. Пасьля прыслоўяў **шмат, мала** таксама назоўнік стаіць у родным склоне, але множнага ліку, і аб гэтым будзе пасьля (17—IV).

**

1. The genitive case appears in answer to the questions **каго?** (genitive of **хто?**) and **чаго?** (genitive of **што?**) or **чый?** (whose?).

Канец (чаго?) вуліцы. The end of the street.
 Дом (чый?) майго брата. My brother's house.

The genitive case ending serves the same purpose as does the English “s” or the preposition “of”.

2. The genitive case is used **without the preposition**:

- а) When it indicates **possession** and answers the question **чый?** (whose?). For example:

Кніга нашага настаўніка. Our teacher's book.

NOTE: When the noun is animate and stands by itself, the **possessive adjective** formed from this noun is used instead of the genitive form (see 20-II, 3b).

For example:

Бра́таў дом	—	brother's house, but:	дом на́шага бра́та.
Ве́рын дзя́дзька	—	Vera's uncle	Дзя́дзька на́шае Ве́ры.
Вераб'е́ва гняздо	—	sparrow's nest	Гняздо малога вераб'я́.

b) In expressions such as:

Вы́піць малака́.	To have some milk.
Купі́ць хлэ́ба, цу́кру.	To buy some bread, sugar.
Прыне́сьці вады́ й пяску́.	To bring some water and sand.

(When the action of a verb is carried over into a part of an object.)

c) After a negation, the genitive is always used instead of the accusative. For example:

Я ма́ю кні́гу.	—	(accusative)
but Я ня ма́ю кні́гі.	—	(genitive)

d) Consequently the genitive is always used after няма́ ("has not", "there is not"). For example:

У Анто́на няма́ а́ўта.	Anton has no car.
Анто́на няма́ дома́.	Anton is not at home.
Тут няма́ кні́гі.	There is no book here.

3. The genitive case is used after the prepositions: ля, ка́ля, з, пасля́. For example:

Ля ста́ла ста́іць крэ́сла.	The chair is at the table.
Ка́ля шко́лы парк.	The park is near the school.
Зь ле́су выбег за́яц.	A rabbit ran out of the forest.
Пасля́ абéду гуля́ем у ва́лейбол.	After dinner we play volleyball.

4. The genitive case after the preposition "у" may have two meanings:

a) It may indicate possession. For example:

У Бары́са ё́сць а́ўта.	Boris has a car.
------------------------	------------------

b) It may also mean "at the house (office, apartment) of":

Язэ́п у Бары́са.	Joseph is at Boris' house.
Ма́ма ў ле́кара.	Mother is at doctor's.

7 — II GENITIVE SINGULAR ENDINGS

КАНЧАТКІ РОДНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ

1. Усе назоўнікі жаночкага роду й мужчынскага з канчаткам на "-а", "-я" ў назоўным склоне адзіночнага ліку ў родным склоне маюць канчаткі "-ы" або "-і":

- ы** — маюць назоўнікі зь цьвярдой і зацьвярдзелай асновай:
школы, папэры, пэчы, таты, Кузьмы
- і** — назоўнікі зь мяккой ды задняязычнай (на г, к, х):
пэсьні, лініі, нагі, мұхі, Юркі, судзьдзі

2. Назоўнікі **ніякага** роду маюць канчаткі: **-а, -я**.

- а** — пасля ўсіх асноваў за выняткам мяккой:
крэсла, сонца, пярá, вока, вұха
- я** — пасля мяккой асновы: поля, практыкаваньня

3. Назоўнікі **мужчынскага** роду з чыстай асновай у назоўным склоне адзіночнага ліку маюць таксама канчатак **-а(я)**, але ня ўсе. Некаторыя маюць канчатак **-у(ю)**.

I. **-а(я)** маюць назоўнікі, якія азначаюць прадметы непадзельныя. Частка іх ня можа звацца імём цэлага прадмету:

- а) прадмёты жывыя: сýна, брáта, катá, зубрá, салаўя;
- б) дрэвы, расьціны: дўба, клёна, васількá, аўсá, пня;
- в) рэчы й прылады: сшыткá, сталá, бота, тэлевiзара;
- г) назовы частак цэла: локця, пáльца, лоба, языка;
- г) назовы мёсяцаў і дзён тыдня: кастры́чніка, сьне́жня... панядзёлка, аўторка...
- д) назовы мэраў, грошай: мэтра, я́рда, літра, даля́ра...
- е) тэрміны (асабліва з суфіксам -нік): дзеяслова, назоўніка, дзейніка ды зборні́ка...
- ё) памяншальныя: лясочка, кавáлачка, садочка...

II. **-у(ю)** ставіцца ў назоўніках мужчынскага роду, калі яны азначаюць прадметы падзельныя, гэта значыць такія, частка якіх можа звацца імём цэлага прадмету:

- а) назовы рэчываў, матар'ялаў і зьяваў прыроды: пяску́, цэмэ́нту, цў́кру, вў́галю, дажджу́, тумáну, агню́, ды́му, грому, вéтру;
- б) разумовыя паняцці: розу́му, бо́лю, жа́лю, сў́му, стра́ху, голасу, клопату, за́пáлу, пóступу, фáкту, дру́ку...
- в) прадметы зборныя: лю́ду, натоў́пу, народу, лё́су, га́ю, а таксама
- г) у назоўніках іншамоўнага паходжаньня: дакумэ́нту, то́му, пля́цу, iнстыту́ту, Па́ры́жу, Ры́му, Нью-Ё́рку;
- д) у словах, якія цяжка падвесці пад які-небудзь выпадак: кра́ю, сьве́ту, тва́ру, сьлё́ду.

УВАГА 1. Некаторыя назоўнікі могуць мець падвойныя канчаткі: з мастá і з мосту, ад сталá і ад столу, судá й сўду, мы спыні́ліся каля дўба (дрэва), але: стол з дўбу (матар'ял).

УВАГА 2. У геаграфічных назовах у вадных выпадках дапушчаецца канчатак **-у(ю)**, у другіх — **-а(я)**, а ў трэйціх тыя й тыя: зь Мёнску, Слў́цку, Пола́цку, але з Бары́сава, Рагачэ́ва, зь Мі́ра, з Гомелю́ й Гомеля́.

УВАГА 3. Заўважце, што досыць ведаць канчаткі пасля цьвярдой і зацьвярдзелай асновы, каб утварыць канчаткі і пасля мяккой асновы, памятаючы, што

пасья мягкой асновы:

заміж **а** пішам **я**

заміж **о** пішам **е**

заміж **у** — **ю**

заміж **ы** — **і**

а з другога боку, калі кажацца, што канчатак **-а(я)**, **-у(ю)** ... трэба разумець, што пасья цвёрдой асновы канчатак **"-а"**, пасья мягкой **"-я"** ...

**
*

The genitive singular endings are:

- a) **-ы(і)*** For all feminine nouns and those masculine nouns which end in **"а"** or **"я"** in the nominative singular:

Nom.: школа печ песьня косць Юрка Кузьма

Gen.: школы пэчы песьні касці Юркі Кузьмы

- b) **-а(я)*** For all neuter nouns:

Nom.: пяро крэсла вока вуха поле

Gen.: пяра крэсла вока вуха поля

- c) **-а(я) or -у(ю)*** Some masculine nouns ending in a consonant take **"-а(я)"**, others — **"-у(ю)"** in the genitive depending on their meaning. For examples look in the Byelorussian text 3, I and II.

* When studying the Byelorussian declension, it is important to know that **only** the **hard** declension endings have to be learnt. The endings of the **soft** nouns can be formed from the hard endings by following the simple rule:

а becomes **я**
о becomes **е**

у becomes **ю**
ы becomes **і**

Thus the ending **"а(я)"** means that after a hard consonant the ending is — **"а"** and after the soft — **"я"**.

7 — III GENETIVE WITH VERBS / РОДНЫ СКЛОН ПАСЬЛЯ шукаць, чакáць

- Пасья дзеяслова **"шукаць"** назоўнік заўсёды стаіць у родным склоне: **Каго (чаго) шукаеш? Шукаю мамы, сяброўкі, катá, кнігі, прыязьні.**
- І таксама пасья дзеяслова **"чакáць"**: **чакáю мамы, ліста́, але калі чаканьне больш пэўнае нечага, што станеца ў хуткім часе, трэба ўжываць вінавальны склон з прыназоўнікам на:**

чакáю **на** маму, чакáю **на** ліст.

**
*

- With the verb **"шукаць"** (to look for), the direct object is **always** expressed in the **genitive** case:

Шукаю брата, катá, кнігі, прыязьні

2. With the verb “чакáць” (to wait for) the direct object is also expressed in the **genitive** case:

Чакáю брáта, ліста́,

or when the waiting is quite definite the **accusative** is used with the preposition “на”:
чакáю на брáта, на ліст.

7 — IV ACCUSATIVE SINGULAR of MASCULINE ANIMATE NOUNS ВІНАВАЛЬНЫ СКЛОН АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ АЖЫЎЛЕННЫХ НАЗОЎНІКАЎ МУЖЧЫНСКАГА РОДУ

Вінавальны склон назоўнікаў мужчынскага роду, што азначаюць ажыўленыя прадметы, такі самы, як і **родны** склон. Прыкл.:

РОДНЫ: нямá студэнта, настаўніка, вучня, каня, зайца

ВІНАВАЛЬНЫ: ба́чу студэнта, настаўніка, вучня, каня, зайца

**

The **accusative** of **masculine** nouns, referring to **animate** objects is the same as the **genitive**:

GENITIVE: У яго нямá каня. He has no horse.

ACCUSATIVE: Янка малюе каня. John is drawing a horse.

7 — V THE CONJUNCTION (ЗЛУЧНІК) але

Злучнік “але” = but падчырквае факт, супрацьлежны, лягічна супярэчны другому: хлопчык упáў, **але** ня пла́ча.

Злучнік “а” = but паказвае толькі розьніцу, або кантраст, прычым ужываем яго пераважна пасля адмоўя “не”: Прыкладам: Ня ён, **а** яна́.

**

Але, meaning “but” shows contraction, whereas **a**, meaning “but” stresses difference or contrast, and is used mostly after a negative:

Хлопчык упáў, **але** ня пла́ча.

A little boy fell, but he is not crying.

Яна́ ня чыта́е, **а** пі́ша.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 58. Фанэтычнае. У клáсе вучні голасна паўтарáюць тройкі ці пáры словаў за настаўнікам, дома перапісваюць ды запам’ятоваюць словы.

гром	—	грымоты	—	грыміць	блoхі	—	блыхá
кроў	—	крыві	—	Крывічы	блеск	—	блішчэць — бліскаць
бровы	—	брыво			хрэст	—	хрысьціць — хрысьціцца
дровы	—	дрыва́мі	—	дрывяны́			

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 59. Выразна чытаць. Выпішце словы, у якіх ёсьць склады ро-рэ-ло-ле ды ры-лы-лі.

НАВАЛЬНІЦА

Далёка чуваць гром, мусіць, будзе дождж.

Мы толькі выйшлі з чаўна на бэраг, а тут гримоты, маланкі й дождж. Блішчаць маланкі, ад іхнага блёску нічога ня відаць.

Добра, што недалёка лес. Малы Алесь аб дрэва разьдзёр сабё брыво да крыві. Выцірае кроў насаткай і глытае сьлёзы, але ня плача. Сорам плакаць.

Ад холаду й страху ўсе мы дрыжым. Нездарма наша бабуля, калі грывіць, сама хрысьціцца ды і нам кажа хрысьціцца, думаю я.

Але сьціхаюць гримоты, сьціхае дождж.

“Хлопцы! Усё па дровы, будзем грэцца!” — кліча Васіль.

“Не, усё гайда дамоў, дровы й так гарэць ня будуць!” — кажа Саўка.

“Нашыя прашчурны Крывічы не ўцякалі ад дажджу дамоў!” — адказвае Васіль.

А Антось на гэта: “А табе што, ты зусім сухі!”

“Ага, — ізноў адказвае Васіль, — у чужым хляве й блыха валам здаецца”.

“Вось гэта праўда — кажучы я — добрая прыказка ня ў брыво, а ў вока”. Хлопцы ізноў усё вясёла сьмяюцца ды ўсё хуценька бягуць дамоў.

Слоўнік (Vocabulary)

навальніца, -ы (f.) thunderstorm

далёка far away

чуваць one can hear

човен, чаўна (m.) boat

мы выйшлі з чаўна we got out of the boat

бэраг, -у (m.) bank (lake)

маланка, -і (f.) lightning

нічога ня відаць one can't see anything

(ён) разьдзёр (he) scratched

брыво, -а (n.) (бровы pl.) eyebrow

кроў, крыві (f.) blood

выціраць (l); выціраю, -еш to wipe

насатка, -і (f.) hankie

сьляза, -ы (f.) (сьлёзы pl.) tear

Сорам. It is a shame.

сьціхаць (l); сьціхаю, -еш to stop

холад, -у (m.) cold

страх, -у (m.) fear

ад страху out of fear

недарма not without reason

будзем грэцца let's get warm

хуценька fast

клікаць (l); клічу, клічаш to call

гарэць to burn

гайда дамоў let's run home

прашчур, -а (m.) ancestor

не ўцякалі they did not run away

сухі, -ая, -ое dry

у чужым хляве in somebody else's stable

вол, валá (m.) ox

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 60. Перапішэце сказы й растлумачце, чаму ў вадных падчыркнутых словах напісана “у”, а ў іншых “ў”.

Ад холаду й страху **ўсе** мы пачалі дрыжаць.

Хлопцы! **Усё** па дровы, будзем грэцца!

Дровы й так гарэць ня бўдуць. **Усё** гайда дамоў.
 Васіль адказаў, і сам хўценка пабег за ўсімі.
 Дзэці йдуць у школу, а Янка ў парк. Там ён згубіў учора кнігу.
 Добрая прыказка ня ў брыво, а ў вока.
 Хлопцы ўцякалі ад дажджў дамоў.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 61. З апавяданьня “Навальніца” выпішце ўсе назоўнікі ў родным склоне.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 62. Перапішэце й адкажэце на пытаньні паводля апавяданьня “У цёткі й дзядзькі”.

1) У каго жыве Ганна?	10) Што Ганна робіць, прышоўшы ад лёкара?
2) Хто такі Ганьнін дзядзька?	11) Дзе Ганна сядзіць?
3) Хто такая Ганьніна цётка?	12) Што Ганна бачыць праз вакно?
4) Дзе жывуць Ганьніны цётка й дзядзька?	13) Хто бег праз вуліцу?
5) Што яны маюць?	14) Што зрабіла аўта?
6) Якія лекцыі бярэ Ганна?	15) Ці аўта скалечыла сабаку?
7) Калі Ганна гуляе ў тэніс?	16) Ці сабака спалохаўся?
8) Ці Ганна сёньня гуляла ў тэніс?	17) Хто яшчэ спалохаўся?
9) Чаму не?	18) Якія пэснi грала Ганна?

ЗАЎВАГА. play ball, tennis — пабеларўску: гуляць у сетку, тэніс
 play the piano — пабеларўску: граць на піяніне
 also act on stage — пабеларўску: граць на сцэне

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 63. Перапішэце ліст, падчыркнеце назоўнікі ды аднэй літарай угары азначце склон.

ЛІСТ ДА СЯБРОЎКІ

Дарагая Гануля!

Пішў каротка, бо я вельмі занятая. Цяпер у нас экзамэны.
 У панядзелак пісьмовы экзамэн зь гісторыі, у ваўторак з матэматыкі, а ў сераду з ангельскае мовы.
 У чацьвэр у нас вольны дзень ды ў пятніцу апошні экзамэн зь геаграфіі.
 А ў сыботу я еду на нарадзіны да маё сяброўкі. У яе бўдзе вялікі вэчар і шмат моладзі. Спадзяюся бўдзе вясёла.

Каб не варочаццн позна дамоў, я буду начаваць у сяброўкі, а дамоў вярнуся толькі ў нядзелю, тады напішу больш.

А тымчасам бывай. Зычу ўдачы й цалую цябе моцна.

Твая Раіса.

Слоўнік (Vocabulary)

коротка	briefly	вясёла (adv.)	gay
заняты, -ая, -ae	busy	позна (adv.)	late
вольны, -ая, -ae	free	варочацца (l)	to return
апошні, -яя, -ae	last	начаваць	to stay over night
моладзь, -і (f.)	youth, young people	А тымчасам бывай!	And now good bye!
спадзяюся	I hope	цалаваць моцна	to kiss affectionately

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 64. Перапішэце й падчыркнеце прыметнікі. Выпішце ўсе назоўнікі ў слупок і азначце іхны склон, род, лік, паводля ўзору:

Узор: школа — назоўны склон, жаночкі род, адзіночны лік.

НАША ШКОЛА

Наша школа недалёка ад парку. Гэта прыгожы высокі будынак, ня надта стары, але й ня новы. Клясы прасторныя й сьветлыя. Бэлыя сьцэны й бэлая столь. Толькі лаўкі й дошкі чорныя. На сьцэнах цікавыя абразы. Тут від на цудоўнае возера Нарач. Возера Нарач такое вялікае, што яго завуць беларускае мора. Там ізноў наваградзкая вёска: ляжкі жыта, а далей сялянскія хаты, ад якіх відаць толькі саламяныя стрэхі. А тут магутны барадаты зубар.

Каля школы прасторны пляц. Тут мы гуляем у валејбол, панашаму ў сётку, баскетбол, ці як мы завём, у кошыка ці навет і ў лапту, паангельску бэйсбол.

Слоўнік (Vocabulary)

прыгожы, -ая, -ae	beautiful	наваградзкі adj. of Наваградак —	
высокі, -ая, -ae	high	Navahradak city in Byelorussia	
надта (adv.)	too, very	сноп жыта	sheaf (bundle) of rye
прасторны, -ая, -ae	spacious	ляжка, -і (f.)	10 sheafs put up together for drying
сьцяна, -ы (f.) (сьцэны pl.)	wall	жыта, -а (n.)	rye
столь, -і (f.)	ceiling	сялянская хата	peasant house
лаўка, -і (f.)	bench, school desk	саламяная страхá	thatched roof
абраз, -у (m.)	picture	пляц, -у (m.)	yard
возера Нарач (n.)	Lake Narach in Byelorussia	магутны, -ая, -ae	mighty, powerful
зубар, зубра́ (m.)	aurochs	барадаты, -ая, -ae	bearded

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 65. а) Прачытайце. Выпішце дзеясловы ў слупок, побач дапісваючы 1-ю й 2-ю асобу адзіночнага ліку. б) Перакладзеце (translate) ў ангельскую мову.

МАЛЫ БРАТ ХВОРЫ

Мой малы браток Ігнатка сёння хворы. Ён мае высокую тэмпературу й шмат плача. Мама тэлефануе да лекара й расказвае пра Ігнаткаву хваробу. Але лекар заняты ў шпіталі й ня можа цяпер прыехаць. Ён кажа даць аспірыны й чакаць да вечара. Мама ліе трохкі вады ў кўбачак кідае ў яе аспірыну й дае Ігнатку выпіць. Тады калыша Ігнатку на рукаў і чуе, як ён пачынае засынаць. Мама нясе яго ў спальны пакой ды кладзе ў малы ложачак.

Калі падвечар нарэшце прыежджае лекар, мама вітае яго з радасцю, бо ўвесь дзень вельмі хвалялася за хворага Ігнатку.

Слоўнік (Vocabulary)

хворы, -ая, -ае	ill	калыхаць, калышў, -аш	to lull
высокая тэмпература	fever	Ён пачынае засынаць.	He is beginning to fall asleep.
хвароба, -ы (f.)	illness	спальны пакой (m.)	bed room
разказваць (I); разказваю, -еш	to tell	слаць (I); сыцялю, -еш	to make a bed
заняты, -ая, -ае	busy	класыці (I); кладў, -дзеш	to put
аспірына, -ы (f.)	aspirin	падвечар	in the evening
вечар, -а (m.)	evening	прыехаць (I); прыежджаю, -еш	to come
ліць (I); лію, ліеш	to pour	вітаць (I); вітаю, -еш, -юць	to greet
кўбачак, -а (m.)	small cup	Мама хвалялася.	Mother was worried.
кідаць (I); кідаю, -еш (in this case)	to put		
выпіць (I); вып'ю, -п'еш	to drink		
тады	then		

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 66. Перапішэце сказы, назоўнікі ў дужках паводля узору ставячы ў адпаведным склоне.

а) УЗОР: Мы жывём каля школы

Мы жывём каля	(бібліятэка)
Вы жывяце каля	(пошта)
Ён " "	(шпіталь)
Вы " "	(настаўнік)
Яна " "	(Раман)
Я " "	(дзядзька)

б) Мы жывём недалёка ад школы.

Мы жывём недалёка ад	(бібліятэка)
Вы " "	(пошта)
Яны " "	(парк)
Вы " "	(настаўніца)
Яна " "	(сяброўка)
Я " "	(рэчка)

в) Мы гуляем у сётку пасля вячэры.

Вы " "	(абед).
Яны " "	(лёкцыя).
Ён " "	(школа).

г) Мы граем на піяніне пасля вячэры.

Вы " "	(абед).
Яны " "	(лёкцыя).
Ён " "	(школа).

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 67. Дакончце сказы паводля ўзору й запішэце іх.

а) УЗОР: Мой брат цяпэр у цёткі.

Мой брат цяпэр у (сябра).

Мой брат цяпэр у (лёкар).

Ніна жывэ ў (дзядзька).

Яны жывуць у (настаўніца).

Ігнат жывэ ў (Антось).

Ганна цяпэр у (Ліда).

б) УЗОР: У настаўніка кніга.

У (сяброўка) (кніга).

У (студэнт) (газэта).

У (Янка) (брат).

У (Вёра) (сястра).

У (хлопчык) (мяч).

в) У настаўніка **няма** кнігі.

У (сяброўка) **няма** (кніга).

У (Юрка) **няма** (брат).

У (Алесь) **няма** (газэта).

У (Воля) **няма** (сястра).

У (хлопчык) **няма** (мяч).

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 68. а) Паводля ўзору пабудуйце сказы, словы ў дужках ставячы ў вадпаведнай форме, а тады зьмяніце гэтыя сказы, ставячы перад дзеясловам адмоўе “не” або “ня”.

1. Я (чытаць) (кніга), ты не ...

2. Янка (пісаць) (ліст), я не ...

3. Вы (знаць) (верш) напамяць, яны не ...

4. Ты (браць) (музыка) ў школе, Вёра не ...

5. Мама (закрываць) (вакно) ад сонца, я не ...

6. Ты (казаць) (праўда), Волег не ...

7. Настаўнік (чытаць) (газэта), вучні не ...

8. Ганна мае (цётка), мы не ...

9. Даўгое паліто (закрываць) (сукня), кароткае паліто не ...

1. Я чытаю кнігу, ты **ня** чытаеш кнігі.

Слоўнік (Vocabulary)

даўгі, -ая, -ое long

паліто, -а (n.) (польты pl.) overcoat

сукня, -і (f.) dress

кароткі, -ая, -ае short

б) Праспрагайце ў цяпэрашнім часе дзеясловы: **закрываць, ведаць, высыхаць** — так, як “чытаць”; і **шаптаць** (я шапчу, ты шэпчаш), **казаць** (я кажу), як “пісаць”.

в) Выпішце ў слупок усе назоўнікі, азначце склон.

Хўтра ў ліскі хоць куды!
 Ёй праз хўтра шмат бяды.
 На лісу палююць людзі,
 Бо каўнёр цудоўны будзе.
 (У. Корбан)

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 69. а) Перапішэце й адкажэце на пытаньні паводля ўзору.
УЗОР: Ці блізка каля гораду ёсьць рака й возера? Блізка каля гораду ёсьць рака,
 але няма возера.

1. Ці блізка каля гораду ёсьць рака й возера?
2. Ці ў вас ёсьць алавік і папэра?
3. Ці ў настаўніка ёсьць газэта й часапіс?
4. Ці ў Янкі ёсьць сабака й кот?
5. Ці ў Ігната ёсьць сястра й брат?
6. Ці ў дзядзькі ёсьць дом і лécішча?
7. Ці ў яго ёсьць аўта й човен?
8. Ці ў Вэры ёсьць бэлая сукéнка й паліто?

б) Перапішэце загадку, унізе напішэце адгадку. Праспрагайце падчыркнутыя дзеясловы.

ЗАГАДКА

Бяз языка **жывé**,
 ня есьць, ня п'е,
 а гаворыць і **пяé**.

в) Перапішэце скáзы, словы з дўжак пастаўце ў вадпавэдным склоне.

1. Ён **шукáе** (ша́пка) й (ша́лік). 2. Ты **заўсёды** **шукáеш** (гўмка) або (алавік).
3. Вітаўт **шукáе** (пра́ца) на лёта. 4. Мы **шукáем** (кот Мўрза), але ня можам знайсці. 5. Яна **чакáе** на (сяброўка), каб ра́зам ісьці ў школу. 6. Усё **чакáюць** (вясна́), а дзеці (лёта). 7. Мы **чакáем** (цётка), а яé ўсё на́ма. 8. Яны **чакáюць** (дачка́) й (сын) з Эўропы.

К Р У Г 8.

НАША ВУЛІЦА

Мы жывём у горадзе ў вялікім доме. Дом наш стаіць на скрыжаваньні дзвюх вуліцнў. З вакна мне відяць, як па ходзішчы сьпяшаюцца людзі. А пераходзяць вуліцу яны толькі ў вадным месцы, на скрыжаваньні.

Недалёка ад нашага дому на сквэры заўсёды шмат дзяцей.

У канцы нашае вуліцы будзеца новая школа. Пра гэтую школу мой тата чытаў у газэце. Пішуць, што яна будзе вельмі мадэрная, можа найбольш мадэрная ў горадзе. Вялікія вокны, прасторная аўдыторыя, гімнастычная заль і плавальны басэйн. У басэйне будзем плаваць лёта й зіму.

Слоўнік (Vocabulary)

скрыжаваньне, -я (n.)	intersection	заўсёды (adv.)	always
ходзішча, -а (n.)	sidewalk	канец, канца (m.)	end
сьпяшаюцца людзі	people are hurrying	мадэрны, -ая, -ае	modern
людзі (pl.)	people	гімнастычная заль (f.)	gymnasium
пераходзіць (II); пераходжу, пераходзіш,		плавальны басэйн (m.)	swimming pool
-яць to cross		зіма, -ы (f.)	winter
сквэр, -у (m.)	public garden	у канцы	at the end

8 — 15Ф CONSONANTS / ЗЫЧНЫЯ г, г, к, х,

Зычныя г, г, к, х завуцца задняязычнымі, бо ўтвараюцца задняю часткаю языка. Пасля зычных г, г, к, х пішам у канчатках толькі "і", ніколі "ы". Прыкладам:

а) сьнег — сьнягі	саба́ка — саба́кі	гарэх — гарэ́хі
дарога — даро́гі	рука́ — ру́кі	му́ха — му́хі
бе́раг — бера́гі	яйко — яйкі́	суха́я — сухі́

б) Параўнайце канчаткі ў гэтым прыкладзе ды заўважце, што ўсюды пасля задняязычных канчатак "ы" замяніўся на "і".

Singular	школа	пяро	лес	сталяр
	му́ха	яйко	бе́раг	наста́ўнік
Plural	школы	пе́ры	лясы́	сталяры́
	му́хі	яйкі́	бегі́	наста́ўнікі́

**
*

- a) As an ending, the letter “ы” can never be written after the back consonants г, г, к, х. It must be replaced by “і”.
- b) Compare the endings in the example б) of the Byelorussian text and notice that the ending “ы” after the back consonants г, г, к, х is replaced by “і”.

8 — I THE SECOND CONJUGATION / ДРУГОЕ СПРАЖЭНЬЕ

Infinitives / Неазначальнікі: **стаяць** (to stand), **маўчаць** (to be silent), **хваліць** (to praise), **гаварыць** (to speak).

a) Цяперашні час

1. Асабовыя канчаткі пад націскам:

Адзіночны лік

я	ста-ю́,	маўч-у́
ты	ста-і́ш,	маўч-ы́ш
ён яна́, яно	ста-і́ць,	маўч-ы́ць

Множны лік

мы	ста-і́м,	маўч-ы́м
вы	ста-і́це,	маўч-ы́це
яны́	ста-я́ць,	маўч-а́ць

2. Асабовыя канчаткі не пад націскам:

Адзіночны лік

я	хвал-ю́,	гавар-у́
ты	хва́л-і́ш,	гавор-ы́ш
ён, яна́, яно	хва́л-і́ць,	гавор-ы́ць

Множны лік

мы	хва́л-і́м,	гавор-ы́м
вы	хва́л-і́це,	гавор-ы́це
яны́	хва́л-я́ць,	гавор-а́ць

Цяперашні час усіх гэтых дзеясловаў утвораны ад **асновы** цяперашняга часу **ста-, маўч-, хваль-, гавор-**.

Асабовыя канчаткі, дададзеныя да асноваў, розныя ад тых, што мелі дзеясловы **чытаць** або **пісаць**. Гэта канчаткі **другога спражэння**.

б) Асабовыя канчаткі II-га спражэння.

Адзіночны лік

Множны лік

я	—	-ю (у)	мы	—	-ім (ым)
ты	—	-іш (ыш)	вы	—	-іце (ыце), іце (ыце) (не пад націскам)
ён, яна́, яно	—	-іць (ыць)	яны́	—	-яць (аць)

Канчаткі ў дужках — гэта канчаткі пасля зацьвярдзелай асновы.

в) Дзеясловы другога спражэння пазнаём па:

- канчатку 2-ой асобы адзіночнага ліку **-іш, -ыш** і
- канчатку 3-ай асобы множнага ліку **-яць, -аць**.

У слоўніку першае сцражэнне азначаем рымскім I, а другое рымскім II. Дзеясловы, што не належаць да ніводнай з гэтых групаў — “irr.” (irregular) — рознаспрагальныя.

**
*

- a) The present tense of the verbs **стаяць, маўчаць, хваліць, гаварыць** is formed by adding the personal endings of the Second Conjugation to their present stem: **ста-, маўч-, хвал-, гавор-**.

b) Personal endings of the II Conjugation:

SINGULAR			PLURAL		
я	—	-ю (y)	мы	—	-ім (ым)
ты	—	-іш (ыш)	вы	—	-іце (ыце) when stressed
ён, яна, яно	—	-іць (ыць)		—	-іце (ыце) when unstressed
			яны	—	-яць (аць)

The endings in parenthesis are used for verbs with stems ending in **р, ж, ш** or **ч**. For examples look at the Byelorussian text 8—I a.

- c) Verbs of the Second Conjugation are distinguished by the ending **-іш** or **-ыш** in the 2nd person singular, and by the ending **-яць** or **-аць** in the 3rd person plural.

8 — II THE VERB IN THE NEGATIVE / ДЗЕЯСЛОВЫ З АДМОЎЕМ “НЕ”

- a) Заміж ангельскага адмоўя **I do not, he does not . . .** у беларускай мове перад дзеясловам ставім адмоўе **не (ня)** для ўсіх асобаў і лікаў.

“**Не**” пішацца заўсёды асобна ад дзеясловаў.

Прыклады:

Я бягу	я не бягу	I do not run, I am not running
ты бяжыш	ты не бяжыш	you do not run, you are not running
ён бяжыць	ён не бяжыць	he does not run, he is not running
мы бяжым	мы не бяжым	we do not run, we are not running
вы бяжыце	вы не бяжыце	you do not run, you are not running
яны бягуць	яны не бягуць	they do not run, they are not running

- b) У вадмоўных сказах “**не**” мусіць стаяць перад дзеясловам нават і тады, калі ў сказе ёсць яшчэ й іншае слова, што паказвае на адмоўнасць. Прыкладам:

Ён **ніколі ня** чытае. He never reads.

Яна **нічога не** разумее паангельску. She does not understand anything in English.

**

- a) To negate an action “**не**” is placed before the verb for all persons singular and plural instead of the English “**I do not**”, “**he does not**”, etc. For examples look at the Byelorussian text 8—IIa.
- b) “**Не**” must precede the verb even when another negative word in the sentence is present. For example:

Яна́ ніколі ня чытае she never reads.

8 — III LOCATIVE SINGULAR OF NOUNS МЕСНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ, адзіночны лік.

1. Месны склон адказвае на пытаньні **пры кім? пры чым? або дзе?**
2. Як назоўны склон ніколі не ўжываецца з прыназоўнікам, так месны ўжываецца толькі з прыназоўнікамі такімі як: **пры, на, у**.

дзе кні́га? — на сталé
дзе ву́чні? — у кля́се

3. Канчаткі меснага склону: **е, э і, ы ю, у**

- a) **-е** пасьле **цвьярдое асновы** для ўсіх родаў:

на сталé, **на** галавé, **на** вакнé, **у** слове і пасья задняязычнае асновы на **г, х**, якія пераходзяць тут у “**з**”, або “**с**”:

страха́ — на страсé
кажу́х — у кажúсе
ву́ха — у ву́се

кні́га — у кні́зе
луг — на лу́зе
бе́раг — на бе́разе

-э для жаночкага роду з **асновай на “к”**, якое пераходзіць тут у “**ц**”, і з націскам на канчатку: рука́ — у руцэ́ рака́ — на рацэ́.

УВАГА: Канчатак “**-э**” дапушчаецца таксама побач іншых канчаткаў у наступных словах: на дварэ́ або на двары́; на гарэ́ або на гары́; на малацэ́ й на малаку́, на языцэ́ й на языку́.

- б) **-і** пасья **мяккое асновы** для ўсіх родаў:

конь — на кані́
зямля́ — у зямлі́

поле — на полі́
край — у краі́

лі́нія — на лі́ніі
здарао́ўе — у здарао́ўі

-ы пасья **зацвьярдзелае асновы** для ўсіх родаў і пасья задняязычнае на “**к**”, якое пераходзіць тут у “**ц**”, для жаночкага роду, калі канчатак не пад націскам:

бор — у бары́
печ — у пэчы́

сонца — на сонцы́
рэчка — на рэчцы́

граматы́ка — у граматы́цы.

в) **-у(ю)** для назоўнікаў **мужчынскага** роду, што азначаюць **асобу**: пасья цвядзёе й зацвядзелае асновы **-у**, пасья мяккое **-ю**:

Лявон — пры Лявону
Лукаш — пры Лукашў
нёмец — пры нёмцу

Міхась — пры Міхасю
каваль — пры кавалю

а таксама для **мужчынскага** й **ніякага** роду пасья задняязычнае асновы на **"к"** ды ў некаторых словах на **"г", "х"**, калі не адбываецца пераходу задняязычных у іншыя:

на сукў	на воку	на парогу (і на парозе)
на ваўкў	у малакў	на рагў вўліцы, але
у Мёнску	у страху (і ў стра́се)	на розе каровы.
у Слўцку	у вухў (і ў вў́се)	

**
*

1. The locative case answers the question **пры кім? пры чым? or дзе?**
2. The locative case is used only after certain prepositions such as:

аб (about), **на** (on), **у** (in), **пры** (with, by, at, in front of, in the presence of). For examples of the different uses of **"пры"** look at the note at the end of this chapter.

When used with the preposition **"на", "у"** the locative indicates the location of a person or thing and answers the question **дзе?**

Remember:

- a) The preposition **у** + the locative answers the question **дзе?** For example:

Дзе Вэра? Вэра ў школе. Vera is in school.

- b) The preposition **у** + the accusative answers the question **куды?** For example:

Куды йдзе Вэра? Вэра йдзе ў школу. Vera is going to school.

3. The locative singular endings are: **е, э, і, ы, у, ю**.

-е is taken by nouns a) of **all three genders** with the stem ending in a **hard consonant**. For example: стол — на сталé, у слове.

b) or with the stem ending in the back consonants **"г", "х"**, when they change into **"з", "ц"**. For example: страхá — на страcé; вўха — у вў́се, кніга — у кні́зе, бэраг — на бэра́зе.

-э is taken by the feminine nouns with stem ending in the back consonant **"к"**, (when **"к"** changes into **"ц"** and the stress is on the ending):

рукá — у руцэ́, рака́ на рацэ́

-i is taken by the nouns with their stems ending in a soft consonant:

конь	—	на кані́,	зямя́	—	на зямлі́,	здара́е	—	у здара́і.
край	—	у краі́,	лі́ня	—	на лі́ніі,			

-ы is taken by nouns with stems ending in **р, ж, дж, ш, ч** or **ц** and by feminine nouns with stems ending in “к” changed into “ц” when the stress is on the stem. For example:

бор	—	у бары́	ма́тка	—	пры ма́тцы
печ	—	у пэ́чы	рэ́чка	—	на рэ́ццы
сонца	—	на сонцы́	грама́тыка	—	у грама́тыцы

у, ю is taken by masculine nouns denoting a person,

Тама́ш	—	пры Тамашу́	Васі́ль	—	пры Васілю́
хлопе́ц	—	пры хлопцу́	кава́ль	—	пры кавалю́
Лявон	—	пры Лявону́	Стась	—	пры Ста́сю

and by masculine and neuter nouns with stems ending in “к” and some in **г, х** when **к, г, х** stay unchanged before the ending:

на воку	on the eye	у ву́ху	in the ear
у малаку́	in milk	у стра́ху	out of fear
у Мёнску	in Miensk	на рагу́ (ву́ліцы)	at the corner (of a street)
у Слу́цку	in Slucak		

NOTE. The preposition **пры** has several meanings:

1. Ба́цька жы́вэ пры сы́ну. Father lives with his son.
2. Не гавары́ аб гэтым пры хлопцу́. Don't speak about it in front of a boy.
3. Пры настаўні́ку ці́ха ў кля́се. The class is quiet in presence of the teacher.
4. Настаўні́к жы́вэ пры школе́. The teacher lives by the school.
5. Пры на́шай школе ё́сьць вячорны́я ку́рсы. There are nightcourses at our school.

ПРАКТЫКАВАЊНЕ 70. а) Прачытайце, а тады перапішэце, устаўляючы заміж кропак адпаведную літару.

У ПАРКУ

Ціх... лётні дзень. Сяброўк... Галя й Ніна адпачыва́юць у вялі́к... м гарадзк... м па́рку. Тва́ры, ру́к... і ног... у іх прыгожа загарэ́лі ад сонца. Галя й Ніна пры́йшлі на бе́раг рэ́чк..., аж тут і дзьве ла́ўк... стая́ць. Сэлі на ла́ўк... ды разгляда́юць кні́г..., якія яны́ толькі што ўзя́лі зь бібліятэ́к... Галя чыта́е ве́ршык..., а Ніна разгляда́е толькі малю́нк... Ра́птам Галя ка́жа:

— Я бу́ду чыта́ць па адным ці́ два радк..., а ты бу́дзеш адга́дваць, з яко́го гэта ве́ршу. Добра?

— Добра — адказвае Ніна.
І Гэля чытае:

“Скуль узяліся тыя мұх..
“Узялі камарá...”

— пад рук.. — **крычыць** Ніна — гэта зь пэснi, як камар свáтаўся да мұх..
— Добра, — адказвае Гэля. А гэта:

“...вокны мохам залажыў,
дзвёры шышкамі прыкрыў...”

— “Зáечы дом” Максіма Тánка, — iзноў **адгáдвае** Ніна ды **кажа**:
— А цяпер я б́уду чытаць, а ты адгáдваць.
Гэтак дзяўчáтк.. доўга гулялі ў ciкáвую гульню.

б) Выпи́шце ўсе падчыркнутыя дзеясловы ў слупок ды азнáчце, да якога спражэньня яны налéжаць.

Слоўнік (Vocabulary)

лётні дзень (m.)	summer day	радок, радка́ (m.)	line
адпачыва́ць (I); адпачыва́ю, -еш, -юць —	to rest	адгáдваць, (I); адгáдваю, -еш, -юць —	to guess
загарэ́ць ад сонца	to get a sun tan	Скуль узяліся тыя мұхi... (in this case)	Suddenly those flies came...
разгляда́ць (I); разгляда́ю, -еш, -юць —	to look at	камáр, -á (m.)	mosquito
толькі што	just now	свáтацца (I)	to seek in marriage
узялі з (+ gen.)	they took from...	мох, моху (m.)	moss
вёршык (dim. of верш) (m.)	poem	Максі́м Танк	contemporary Byelorussian poet
малюна́к, малю́нку (m.)	picture		

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 71. а) Дако́нчце спрага́ць:

Я ня піш́у і ня чыта́ю пафранцýску.
Ты ня піша́ш і ня чыта́еш пафранцýску.
Ён ня ...
Мы ня ...

б) Я нічо́га ня ве́даю,
Ты нічо́га ня ве́даеш.
Яна́ ...
Мы ...

в) Я ніко́га ня ба́чу,
Ты ніко́га ня ба́чыш.
Ён ...
Мы ...

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 72. а) Наступныя скáзы зьмянеце на адмоўныя паводля ўзору:

1. Я шмат чытаю пабеларúску.	1. Я нічога ня чытаю пабеларúску.
2. Ён часта загарáе на сонцы.	2. Ён ніколі ...
3. Яны штадня гуляюць у мяч.	3. Яны ніколі ...
4. Мы ходзім у кіно і ў тэáтар.	4. Мы нікуды ...
5. Ты знаходзіш грыбы й ягады.	5. Ты нічога ...
6. Яна адпачывáе ў лесе й над рэчкай.	6. Яна нідзé ...

б) Скáзы зь першага слупка практ. 72. а) перабудуйце паводля ўзору:

1. Я шмат чытаю пабеларúску, а яна нічога ня чытае пабеларúску.
2. Ён часта загарáе на сонцы, а мы ніколі ...
3. ..., а ты ніколі ...
4. ..., а ён нікуды ...

і г. д.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 73. Дапішэце кáжную прыказку, ужываючы патрэбныя паводля сэнсу дзеясловы зь “не”.

За двума зайцамі пагонішся — ніводнага ...	...
Месяц сьвэціць, ды ...	Пад ляжачы камень вада ...
Работа нікога ...	Хто пытаецца, той ...
Узімку сонца сьвэціць, ды ...	Ваўкоў баяцца — у лес ...

Словы на выкарыстаньне: ня псуе, ня зловіш, ня грэе, ня блудзіць, ня грэе, не хадзіць, не падыйдзе.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 74. Фанэтычнае. У клясе вучні ўголас паўтараюць за настаўнікам, дома самі чытаюць і перапісваюць.

Я сушú	зёлкі.	Я ня сушú, áле зьбіраю зёлкі.
Ты сушыш	“	Ты ня сушыш, áле зьбіраеш “ .
Ён сушыць	“	Ён ня сушыць, áле зьбірае “ .
Яна сушыць	“	Яна ня сушыць, áле зьбірае ” .
Мы сушым	“	Мы ня сушым, áле зьбіраем “ .
Вы сушыце	“	Вы ня сушыце, áле зьбіраеце “ .
Яны сушаць	“	Яны ня сушаць, áле зьбіраюць ” .

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 75. а) Дакончце спрагаць:

Я добра гавару́ й разумею́ паангэльску.	Яна́ добра ...
Ты добра гаворыш і разумееш паангэльску.	Мы добра ...
Ён добра ...	Вы ...

б) Гэтак-жа праспрагайце:

Я не гавару́ і ня чытаю́ пафранцýску.

УВАГА. Слова пабелару́ску, паангэльску, пафранцýску, . . . у белару́скай мове ёсьць прыслоўі (adverbs) ды пішуцца з малое літары.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 76. Перапішэце, навучэцеся напамяць. 2. Выпішце назоўнікі ў мэсным склоне ў слупок ды побач напішэце іх у назоўным склоне.**ВЕРАБЕЙКА**

На дарозе,
на марозе
Верабейка чык-чы-рык.
Сумятлівы,
Клапатлівы,
Жыць бяз працы ня прывык.
Люты холад
Цісне голад,
Вэцер сыпле сынег, нясе.
Адубэлы,
Зьнемашчэлы,
Ледзь ён крыльцамі трасэ.

Наш Андрэйка
Верабейку
Не пакіне у бядзе:
Бэднай птушцы
У кармушцы
Ёсьць што сьнедаць кажны дзень.
Кажны ранак
Ён на ганак
Крошак хлёбных натрасэ.
Вось і скача
І ня плача
Верабейка на страсэ.

Мікола ХВЕДАРОВІЧ

Слоўнік (Vocabulary)

верабейка, -і (dim. of верабей) (m.) —
sparrow
дарога, -і (f.) road
мароз, -у (m.) (in this case) freezing
weather
сумятлівы, -ая, -ае fussy
клапатлівы, -ая, -ае careful, thoughtful

ня прывык (he) was not used
ціснуць (I); цісну, -еш, -уць to squeeze
люты холад, -у (m.) bitter cold
голад, -у (m.) hunger
адубэлы, -ая, -ае numb
зьнемашчэлы, -ая, -ае enfeebled
трэсьці (I); трасу́, -эш, -уць to shake

кармушка, -і (f.) bird feeder
гáнак, гáнку (m.) porch, verandah
хлéбныя крошкі (pl.) bread crumbs
пакінуць (I); пакіну, -еш, -уць to abandon,
to desert

сьнедаць (I); сьнедаю, -еш, -юць to have
breakfast
ра́нак, ра́нка (m.) morning

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 77. а) Перапішэце за́гадку, ста́вячы назоўнікі ў дужках у патрэбным склоне. Напішэце адга́дку ды аднэй літарай азначце склоны ўсіх назоўнікаў.

З А Г А Д К А

Хвост увесь на (двор),
Толькі нос у (нара́).
І да тэй да (пара́),

пакўль нос у (нара́),
у дом ня ўзможа ўвайсьці
ні малы, ні стары.

Слоўнік (Vocabulary)

на двары outside
хвост, хваста́ (m.) tail

нара́, -ы (f.) hole

б) З апавяданьня “НАША ВУЛІЦА” вы́пішце назоўнікі ў мэсным склоне разам з прыназоўнікамі ды пабудуйце зь імі скáзы паводля прыкладу.

Пры́клад: у гора́дзе — Я люблю жыць у гора́дзе.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 78. Перапішэце, назовы краёў у дужках ставячы ў патрэбным склоне.

Гарады́ Ата́ва, Монтрэаль і Ё́інзор у (Кана́да).

Ата́ва сталі́ца (Кана́да).

Гарады́ Менск, Ві́льня, Гора́дзен, Гомель, Пінск, Пола́цак на (Белару́сь).

Менск — сталі́ца (Белару́сь).

Пары́ж у (Фра́нцыя). Гэта сталі́ца (Фра́нцыя).

Бэрлі́н у (Нямéччына). Гэта была́ сталі́ца (Нямéччына).

Рым у (Іта́лія). Гэта сталі́ца (Іта́лія).

Варша́ва ў (Польшча). Гэта сталі́ца (Польшча).

Кіеў на (Украі́на). Гэта сталі́ца (Украі́на).

Маскв́а ў (Расéя). Маскв́а сталі́ца (Расéя).

Мадры́д у (Гішпа́нія). Гэта сталі́ца (Гішпа́нія).

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 79. Перапішэце пытаньні ды дайце адказы паводля ўзору.

1. Дзе ёсьць Вашынгтон? Вашынгтон у Задзіночаных Штатах.	
2. Дзе ёсьць Вініпэг?	
3. Дзе ёсьць Наваградак?	7. Дзе ёсьць Лёндан?
4. Дзе ёсьць Рым?	8. Дзе ёсьць Гомель?
5. Дзе ёсьць Менск?	9. Дзе ёсьць рака Атава?
6. Дзе ёсьць Таронта?	10. Дзе ёсьць рака Нёман?

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 80. Перапішэце сказы, назоўнікі ў дужках ставячы ў адпаведным склоне.

1. Мая бабуля жыве на (вёска), а мы ў (горад).
2. Мой сябра яшчэ на (лёкцыя).
3. Галя й Зіна ў (бібліятэка).
4. Галя сустракае Зіну штадня на (прыстанак) падземкі.
5. Мой брат цяпер на (станцыя). Ён едзе ў (Атава).
6. Юрка жыве ў (Канада), а Юркаў дзядзька ў (Аўстралія).
7. Рыбка ў (рака), ды ня ў (рука).

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 81. Заміж кропак устаўце адпаведна прыназоўнікі “у” або “на”, а пасля іх назоўнікі з дужак у патрэбным склоне.

1. Мая кніга . . (стол), а твая . . (шафа).
2. Вось твае рукавіцы . . (крэсла), а шалік . . (шафа).
3. Дзе цябе чакаць . . (станцыя), ці . . (прыстанак) трамвайным?
4. Кветкі ў вазе стаяць . . (столік), а ў вазоне . . (вакно).
5. Ты шукаеш шапку, а шапка . . (галава).
6. Нашае лёцішча стаіць . . (гара).
7. . . (возера) больш рыбы як . . (рэчка).
8. Верабей сядзіць . . (плот), а шпак . . (шпакоўня).
9. Усе вучні . . (школа), а Міхась . . (парк).
10. Сьнеданьне ўжо . . (стол), а Юрка яшчэ . . (ложак).

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 82. Перапішэце сказы паводля ўзору:

1. Наш дом пры (станцыя). Узор: Наш дом пры станцыі.
2. Ваш дом пры (пошта).
3. Наш дом пры (парк).

4. На́ша школа пры (касьце́л).
5. Гэ́тая школа пры (хва́брыка).
6. Пры (лес) стаі́ць вёска, а пры (возера) гарадок.
7. У на́шым (гарадок) наста́ўнік жы́вэ пры (школа), сьвята́р пры (ца́рква),
ле́кар пры (шпіта́ль), судзьдзя́ пры (суд), а канду́ктар пры (ста́нцыя).

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 83. Перапі́шэце, ста́вячы словы ў ду́жках у патрэ́бным склоне.

а) Ба́цька жы́вэ пры (дачка́).	б) Не гавары́ так пры (хлопчы́к).
Дзе́ці жы́вучь пры (ба́цька) й (ма́тка).	“ (ба́цька).
Я́нка жы́вэ пры (брат).	“ (дзяўчы́нка).
Яна́ жы́вэ пры (брат).	“ (брат).
Уну́кі жы́вучь пры (дзед).	“ (дзя́дзька).
Я жы́вучь пры (сястра́).	“ (вуча́нь).

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 84. Дакончы́це ска́зы, ужыва́ючы да сэнсу ні́жэй пада́дзеныя на выбар словы.

Ён вучы́цца пры краўцу́, як ...	Ён вучы́цца пры (цыру́льнік), як ...
“ пры (шавэ́ц), як ...	“ (сталя́р), як ...
“ (э́лектрык), як ...	“ (му́ляр), як ...
“ (аўтаме́ханік), як ...	“ (пе́кар), як ...

Словы на выбар: 1. стры́гчы й галі́ць, 2. мурава́ць дамы́, 3. шы́ць вопратку, 4. рабі́ць мэблю, 5. пячы́ хлеб і бу́лкі, 6. шы́ць і ла́дзіць абу́так, 7. праводзі́ць э́лектрыку, 8. ла́дзіць аўта.

К Р У Г 9.

У ГЕАГРАФІЧНЫМ КАБІНЭЦЕ

На сьцяне вялікая кáрта сьвэту. Вось Заходняя паўкуля, а тут Усходняя.

— Тут Канада — паказвае на кáрце Антось. — Мы жывём на Заходняй паўкулі.

— А хто жыве на Ёсходняй? — пытаецца настаўнік.

— Маё бабуля й дзядуля, — адказвае Антось.

— І маё! — крычыць Дзэно, — і маё, і маё — крычаць усё новыя галасы.

— Чакайце! — супыняе настаўнік — Ня ўсе разам, па адным! Ну, няхай першы Антось разкажа, дзе жывуць ягоныя бабуля й дзядуля.

— Маё бацькі прыехалі ў Канаду зь Беларусі, а бабуля й дзядуля і цяпер там жывуць, — расказвае Антось.

— Пакажы на кáрце Беларусь! — кажа яму настаўнік.

Антось хутка пераходзіць да Ёсходняе паўкулі, паказвае Эўропу, а тады Беларусь. Антось любіць геаграфію. Ён мае дома атляс і блізу такую-ж вялікую кáрту сьвэту. Атляс купіў яму тата на нарадзіны.

А пасля іншыя дзеці шукалі на кáрце: Дзэно — Італію, Нэаполь, Пáтрык — Ірляндыю, Багдан — Украіну, а калі прыйшло да Гóро, той паехаў пáльцам праз усю Эўропу й Азію ды аж у акіян, у Японію.

— Ну, за кароткі час мы зьведалі шмат сьвэту, — кажа настаўнік. — Наступным разам зробім падарожжа па Заходняй паўкулі.

— О, добра! — кажа Джым, які дагэтуль сядзеў спакойна, — Паедзем да маё бабулі, яна ў Ванкувары!

Слоўнік (Vocabulary)

геаграфія, -і (f.) geography

кабінэт, -у (m.) study

геаграфічны кабінэт geography room

кáрта, -ы (f.) map

сьвет, -у (m.) word

Усходняя паўкуля Eastern hemisphere

Заходняя паўкуля Western hemisphere

бабуля, -і (f.) grandmother

дзядуля, -і (m.) grandfather

голос, -у (pl. галасы) (m.) voice

чакайце! (imperative) wait!

супыняць, (I); супыняю, -еш, -юць to stop

ня ўсе разам not all at once

па адным one by one

прыехаць (I) to come

пакажы! (imperative) show!

блізу nearly

купіў he bought

пальцам with his finger
 праз over, across
 акія́н, -у (m.) ocean
 кароткі, -ая, -ае short
 за кароткі час in a short time

зьве́даць (I); зьве́даю, -еш, -юць to visit
 настúпным ра́зам next time
 зрабі́ць падарожжа, -а (n.) to travel
 пае́дзем we shall go
 спакойна quietly

9 — 16Ф CONSONANTS BEFORE SOFT CONSONANTS

ПРАВАПІС ПАМЯКЧАНЫХ: з, с, дз, (з д), ц (з т) ды н

Зычныя з, с, дз (з д), ц (з т) ды н, калі стаяць перад мяккім зычным, таксама памякчаюцца. Гэта значыць і вымаўляць іх трэба мякка, і на пісьме пасля іх ставіць “ь”: зьвер, зьмяніць, сьнег, сьцяна́, цьвіце́, чацьве́р, дзьве, дзьве́ры, у сэньсе, пэньсі́я, Франьці́шак.

Але перад мяккімі задняязычнымі г, г, к, х памякчаюцца толькі зычныя з, с ды толькі ў прыстаўках: зьгінуць, ськінуць, сьхіліць, але: мазгі́, вузкі́, белару́скі.

Прыставачнае “д” перад мяккімі зычнымі не памякчаецца: адвяза́ць, падвэ́зьці, падвячо́рак.

УВАГА: У прыназоўніках з, без(бяз), праз(цераз) “з” памякчаецца, калі слова, што йдзе за імі, пачынаецца мяккім зычным або ётаваным галосным (я, е, ё, ю) ці “і”: Зь Ве́раю, бязь і́х, празь я́му, пры́ехаў і́зь ле́су.

**

The consonants з, с, дз (from д), ц (from т) and н preceding a soft consonant also become soft in pronunciation and spelling. For example: два but дзьве, дзьве́ры, зьбіра́ць, зьмяніць, сьнег, сьцяна́, цьвіце́, чацьве́р.

NOTE 1. Before a soft г, г, к or х only the consonants з, с become soft and only in the prefix. For example: зьгінуць (to perish), ськінуць (to take off), сьхіліць (to bend, to bow) but — мазгі́ (brains), вузкі́ (narrow), белару́скі.

NOTE 2. In prepositions such as з, без, праз... the consonant “з” always becomes soft before the words beginning with a soft consonant, with the jotated vowel (я, е, ё, ю) or і. For example: зь Ве́раю, зь і́м, зь я́мы, безь яго́, празь лес.

However “д” at the end of a prefix remains unchanged. For example: адвяза́ць (to untie, to unfasten); падвэ́зьці (to give a lift); падвячо́рак (afternoon tea).

9 — I TYPICAL IRREGULARITIES IN THE PRESENT TENSE ТЫПОВЫЯ НЕРЭГУЛЯРНАСЬЦІ Ў ЦЯПЕРАШНІМ ЧАСЕ

1. сядзе́ць (II) to sit, to stay

Адзіночны лік
 я сядж-у́
 ты сядз-і́ш
 ён, яна́ сядз-і́ць

Множны лік
 мы сядз-і́м
 вы сядз-і́це
 яны́ сядз-я́ць

Толькі ў першай асобе адзінночнага ліку “дз” пераходзіць у “дж”.

Гэтак-жа спрагаюцца **глядзе́ць**, я глядж-у́, ты глядз-іш ... а таксама **хадзіць**, блудзіць, будзіць, толькі ў гэтых дзеясловах, пачынаючы ад другой асобы адз. ліку націск падае на аснову.

2. любіць (II) to love, to like

Адзіночны лік
я любл-ю́
ты люб-іш
ён, яна́, яно люб-іць

Множны лік
мы люб-ім
вы люб-іце
яны люб-яць

У першай асобе адзіночнага ліку перад канчаткам **даходзіць** гук “л”, і націск як і ў неазначальніку падае на канчатак, а ўва ўсіх іншых асобах націск пераходзіць на аснову.

Гэтак-жа спрагаюцца **рабіць**, я рабл-ю́, ты роб-іш ...
лавіць, я лаўл-ю́, ты лов-іш ...

3. дава́ць (I) to give

Адзіночны лік
я да-ю́
ты да-ёш
ён, яна́, яно да-ё

Множны лік
мы да-ём
вы да-яце́
яны да-юць

У цяперашнім часе ўва ўсіх асобах **выпадае** склад “-ва”. Гэтак-жа спрагаюцца **злавáць** (я злую́), **кава́ць** (я кую́).

4. жыць (I) to live

Адзіночны лік
я жыв-у́
ты жыв-ёш
ён, яна́, яно жыв-ё

Множны лік
мы жыв-ём
вы жыв-яце́
яны жыв-уць

Перад канчаткам **дадаём** гук “в”, які застаецца ўва ўсіх асобах **цяпéрашняга** часу. Гэтак-жа спрагаецца **плыць**, я плыв-у́, ты плыв-ёш ...

**
*

The verbs **сядзе́ць**, **любіць**, **дава́ць**, **жыць** are examples of verbs which contain some typical irregularities in the present tense. Memorize them carefully. For the conjugation of these verbs look up the Byelorussian text and notice that in:

1. **сядзе́ць** — “дз” changes to “дж” in the first person singular only.
2. **любіць** — “л” is inserted in the first person singular only, and the stress falls on the ending; in all other persons, the stress falls on the stem vowel.

3. дава́ць — in the present stem, the syllable “ва” of the infinitive disappears and the stress falls on the ending.
4. жы́ць — the consonant “в” is inserted after the infinitive stem for all persons.

1. The following are conjugated like **сядзэць**:

- глядзе́ць (to look), я гляджу́, ты глядзі́ш ...
 хадзі́ць (to walk), я хаджу́, ты ходзі́ш, ён ходзі́ць ...
 блудзі́ць (to lose one's way or to be mistaken), я блуджу́, ты блу́дзіш ...
 будзі́ць (to wake), я буджу́, ты бу́дзіш, ён бу́дзіць ...
 судзі́ць (to judge), я суджу́, ты сۇдзі́ш, ён сۇдзі́ць ... and some other.

2. Like любіць* — рабіць (to make, to do), я раблю, ты робиш...
лавіць (to catch), я лаўлю, ты ловиш ён ловіць...
3. Like даваць — злаваць (to be angry), я злую, ты злуеш, ён злуе...
4. Like жыць — плыць (to swim), я плыўу, ты пывэш, ён пывэ...

* Nearly all verbs ending in “-іць” and “-ець”, preceded by б, п, в or м insert an “л” before the ending, but only in the first person singular.

1. рабіць — я раблю, ты робіш, яны робяць.
Што ты робіш? Я нічога не раблю.
2. купіць — я куплю, ты кúпіш, яны кúпяць.
Я куплю гэтую кнігу, але яны ня кúпяць.
- цярпець — я цярплю, ты цёрпіш, яны цёрпяць.
Я цярплю, як галава баліць, а Вэра ня цёрпіць, яна адразу бярэ
таблётку.
3. лавіць — я лаўлю, ты ловіш, яны ловяць.
Я лаўлю рыбу, і ён ловіць рыбу.
4. ламаць — я ламлю, ты ломіш, яны ломяць.
Толькі я ламлю гальлё на вогнішча, а вы ня ломіце.

9 — II ADVERBS / ПРИСЛОЎІ дома і дамоў.

- а) **Дома** — адказвае на пытаньне **дзе?** і значыць **at home**.

Я сяджу́ дома — I am staying home (at home).

- б) **Дамоў** — адказвае на пытаньне **куды?** Ужываецца пасля дзеясловаў руху і значыць **home (homeward)**.

Я йду дамоў. I am going home (homewards).

УВАГА: Заміж дома можна сказаць удома, а заміж дамоў — дадому.

9 — III THE PAST TENSE / ПРОШЛЫ ЧАС

а) Прошлы час ад чытаць (I).

	SINGULAR			PLURAL	
	m.	f.	n.	m. f. n.	
я	чытаў	чытала		мы	чыталі
ты	чытаў	чытала		вы	чыталі
ён	чытаў				
яна		чытала		яны	чыталі
яно			чытала		

б) Прошлы час ад гаварыць (II).

я	гаварыў	гаварыла		мы	гаварылі
ты	гаварыў	гаварыла		вы	гаварылі
ён	гаварыў				
яна		гаварыла		яны	гаварылі
яно			гаварыла		

в) Прошлы час чытаць, гаварыць утвараецца ад асновы **неазначальніка**.

г) Прошлы час ад быць.

Адзіночны лік (SINGULAR)				Множ. лік (PLURAL)	
	m.	f.	n.	m. f. n.	
я	быў	была		мы	былі
ты	быў	была		вы	былі
ён	быў				
яна		была		яны	былі
яно			было		

**

1. The past tense of Byelorussian verbs has endings that agree with the subject in gender and number rather than in person.
2. For most verbs there are three possible endings in the singular: masculine “-ў”, feminine “-ла”, and neuter “-ло” (“-ла” — when the ending is unstressed). These endings are added to the stem of the infinitive of the verb.
 - a. The verb form used with “я” depends on the gender of the speaker. A boy would say: я чытаў, я быў. A girl would say: я чытала, я была.

- b. The verb form used with “ты” depends on the gender of the person addressed.
To a boy you say: ты чытаў, ты быў. To a girl you say: ты чытала, ты была.
- c. Similarly: ён чытаў, яна чытала, яно чытала;

ён быў, яна была, яно было.

3. There is only one possible verb ending for all plurals: “лі”.

мы, вы, яны чыталі
мы, вы, яны былі

9 — IV THE LOCATIVE CASE: EXPRESSIONS OF TIME МЕСНЫ СКЛОН ДЛЯ АЗНАЧЭННЯ ЧАСУ. НАЗОВЫ МЕСЯЦАЎ

Меснага склону з прыназоўнікам “у” (часам на) ўжываем і на азначэнне часу дзеяння. Прыклады:

Маё нарадзіны ў сакавіку.
Ён народжаны ў дваццатым годзе.
Шэкспір жыў у шаснаццатым стагоддзі.
На гэтым тыдні быў новы настаўнік.

**

The locative is used in expressions of time when referring to weeks, months, years, and centuries:

in which year?	у каторым годзе?
in September	у верасні
in the 20th century	у дваццатым стагоддзі
(in) this week	на гэтым тыдні

Назовы месяцаў. Names of the months.

1. студзень *	January	7. ліпень	July
2. люты	February	8. жнівень	August
3. сакавік	March	9. верасень	September
4. красавік	April	10. кастрычнік	October
5. травень (май)	May	11. лістапад	November
6. чэрвень	June	12. снежань	December

* Names of the months in Byelorussian, like the names of weekdays are not capitalized.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 85. а) Фанэтычнае ў клясе. Зьмяняе склон назоўніка паводля ўзору. Дома перапішэце, назавэце склон, падчыркнеце памякчаныя зычныя.

сасна — на сасьне
вясна — аб
гняздо — у

мост — на
пост — у
бітва — у

б) Фанэтычнае. Дома перапішэце, лічбіну “2” напішэце словамі. Падчыркнеце памякчаныя зычныя.

1. У мяне 2 браты й 2 сястры.
2. Ён мае 2 алавікі й 2 гўмкі.
3. Гэтыя 2 дамы маюць 2 сыяны мураваныя, а 2 драўляныя.
4. На пляцы растуць 2 дубы й 2 хвоі.
5. У пакоі 2 шафы й 2 крэслы.
6. На лаўцы ляжаць 2 шапкі й 2 капялюшы.
7. Па вуліцы йдуць 2 сябры й 2 сяброўкі.
8. Яна купіла 2 кнігі й 2 сшыткі.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 86. а) Перапішэце й падчыркнеце памякчаныя зычныя.

бяроза, бярозы — бярэзьнік

спаць — сьпяць

позны, позная, познае, позна — позьніца

растуць — расьце

сьвет, цьвіце, дзьвэры

б) Перапішэце скáзы, устаўляючы да сэнсу адно са словаў з 86а.

1. Няпраўдай прайдзеш, але дамоў ня вэрнешся.
2. Ужо час, трэба йсьці дамоў.
3. Дзэці прыйшлі ў на маёўку.
4. Совы удзень, а ўначы лётаюць.
5. Ня можна доўга, каб ня ... у школу.
6. Наша рўжа ўсё лёта й восень.
7. Сёлета вясна, і лёта будзе.
8. Каля дому дзьве
9. Дзе ты быў учора так ... ?
10. Нехта стўкае ў
11. мае бэлую кару.
12. Маладое дрэўца вельмі хўтка.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 87. а) Перапішэце, дзеясловы ў дўжках стаўячы ў вадпаведнай форме. Над назоўнікамі аднэй літарай азна́чце склон.

1. Я (хадзіць) ў тэатр, а ты ня (хадзіць).
2. Я (лавіць) рыбу, а яны ня (лавіць).
3. Яны (любіць) спорт), а я ня (любіць).
4. Вы (глядзэць) фільмы на тэлевізары, а я не (глядзэць).
5. Я (сядзэць) і нічога не (рабіць).
6. Я (даваць) грошы на арганізацыю, а яна не (даваць).
7. Ён (рабіць) шмат гоману, а я не (рабіць), я (сядзэць) спакойна.

б) Дзеясловы й назоўнікі пастаўце ў вадпаведнай форме, назоўнікі паангэльску змяняючы пабеларуску.

1. Я (сядзець) на (лаўка) і (глядзець) на (flowers).
2. Ты (сядзець) на (крэсла) і (глядзець) на (map).
3. Ён (сядзець) на (канáпа) і (глядзець) на (wall).
4. Яна́ (сядзець) у (фатэль) і (глядзець) на (picture).
5. Мы (сядзець) на (травá) і (глядзець) на (river).
6. Вы (сядзець) на (га́нак) і (глядзець) на (street).
7. Яны́ (сядзець) на (балкон) і (глядзець) на (new house).

в) Перапішэце, дзеясловы стаўячы ў вадпаведнай форме.

1. Ён нікуды ня (хадзіць), заўсёды (сядзець) дома.
2. Яны́ ўсё лёта (сядзець) у горадзе, нікуды ня едуць.
3. Ідзе дождж, а мы ўжо тыдзень (сядзець) на лёцішчы.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 88. а) Пастаўце дзеясловы ў вадпаведнай форме.

1. Я (любіць) чытаць, ты (любіць) рысаваць, а ён (любіць) маляваць.
2. Янка (любіць) гуляць у футбол.
3. Яны́ (любіць) граць на піяніне.
4. Мы (любіць) плаваць, а вы (любіць) рыбу лавіць.

б) Я (любіць) яблыкі
ты (любіць) арáнжыкі
ён (любіць) ігрушы
яна́ (любіць) сьліўкі
мы (любіць) памідоры
вы (любіць) чорны хлеб
яны́ (любіць) бэлы хлеб

Я (любіць) сястру́
ты (любіць) бра́та
ён (любіць) свайго сябру
яна́ (любіць) сваю цётку
мы (любіць) настаўніка
вы (любіць) настаўніцу
яны́ ня (любіць) настаўніка

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 89. а) Дзеясловы ў дужках пастаўце ў вадпаведнай форме (асобе й часе) вусна й пісьмова.

1. Мы любім (жыць) на вёсцы.
2. Раней мы (жыць) у горадзе, а цяпер (жыць) на вёсцы.
3. Я (жыць) на вёсцы, мой брат таксама (жыць) на вёсцы, а цётка й дзядзька (жыць) у горадзе.

4. Маé бацькі раней (жыць) у Беларýсі, а цяпёр (жыць) у Канáдзе.
5. Ён (жыць) на фáрме, а цяпёр (жыць) у Тароньце.
6. Ён ня любіць (жыць) на фáрме, áле ніколі раней ня (жыць) у горадзе.

б) Перапішэце прыказкі ды праспрагайце падчыркнутыя дзеясловы.
(Глядзі правіла 9-1, 1).

Найчасьцёй блúдзіць, хто лёгка сúдзіць.

Хто позна ходзіць, сам сабé шкодзіць.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 90. Устаўце дзе трэба, слова “**дома**” або “**удома**”, а дзе трэба “**дамоў**” або “**дадому**”, сьпярша вусна, а тады пісьмова.

1. Мы выехалі ў серадú, а ў чацьвёр былі ўжо
2. Ён ніколі не сядзіць , заўсёды прыходзіць вельмі позна.
3. Мúшу йсьці , чакáе мянé яшчэ шмат працы.
4. Ён адпачывáе толькі
5. Улётку дзéці гуляюць на двары, а ўзímку больш
6. Антось піша лісты вельмі ча́ста.
7. У Гáнны кáтар, і яна сядзіць ўжо другі дзень.
8. На Каляды прыéхаў і мой брат Васіль.
9. Мы пасыла́ем грошы й пáчки.
10. Народная прыказка ка́жа: “Хто напразткі ходзіць, той не начу́е.” або “Цянькі не начу́юць.”

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 91. Перапішэце, устаўляючы дзе трэба “**дома**”, а дзе трэба “**дамоў**”. У школе гúтарку чытаюць вучні ўдвух.

ПАСЬЛЯ ШКОЛЫ

Алесь: Куды пайшоў Янка?

Зіна:

Алесь: . . . ? А ён-жа хацёў ісьці на футбольны мач.

Зіна: Хацёў, áле нэшта перашкодзіла. Казаў, яго . . . чакáюць.

Алесь: Якія гэта кнiгi ты нясэш, зь бібліятэкі?

Зіна: Не, гэта маé кнiгi. Я купіла іх на вы́прадажы.

Алесь: А . . . цікава, што-ж ты тут ма́еш?

Зіна: Хадзі са мной! Паба́чыш, што я яшчэ . . . ма́ю.

Алесь: Дзякуй, з прыёмнасьцяй. Дазволь тады памагчы табé іх нэсьці.

- Зіна:** Калі ласка. Учора я ўвесь вечар сядзела . . . , парадкавала мае кнігі.
- Алесь:** А я ўчора быў у кіно й даволі позна прыйшоў
- Зіна:** Што-ж ты бачыў?
- Алесь:** “My Fair Lady”.
- Зіна:** Ну, гэта цудоўны фільм. Я ўжо два разы яго бачыла.
- Алесь:** Праўда, і мне ён вельмі падабаўся, але глядзець два разы той самы фільм я ня люблю. Хачу прачытаць “Pygmalion” Бэрна́рда Шо. Мы маем яго
- Зіна:** Я і “Pygmalion” ужо чытала.
- Алесь:** Я ведаю, што ты вялікі “кнігаэд”, любіш шмат чытаць, але я ня ведаў, што ты і купляеш кнігі.
- Зіна:** Сёньня пабачыш, колькі я ўжо маю. Вось, мы ўжо Гэта наш дом.

Слоўнік (Vocabulary)

вы́прадаж, -ы (f.) sale
з пры́емнасьцяй with pleasure
дазволь let me
даволі позна rather late

пара́дкаваць (I), пара́дкую, -еш, -юць
to put in order
купля́ць (I); купля́ю, -еш, -юць to buy

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 92. Запісаць загадку разам з адгадкай. Выпісаць у слупок дзеясловы ды паставіць іх у першай асобе адзіночнага ліку ў цяперашнім і прошлым часе, паводля ўзору.

ЗАГАДКА

Што можа адначасна стаяць і вісець, хадзіць і ляжаць, праўду гаварыць? (Гадзіньнік)

Узор: можа я магу́, я мог, я магла́
стаяць . . .

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 93. Прачытайце сказы ды напішэце іх у прошлым часе.

1. Янка знае Алёся, і Васіль знае Алёся, а Ганна ня знае яго.
2. Вёра пераходзіць вуліцу на скрыжаванні.
3. Дзеці плаваюць у плавальным басэйне.
4. Антось і я першы раз у гэтым горадзе.
5. Каля кнігі ляжыць пяро.
6. У гэтым пакоі стаіць крэсла й дзьве канáпы.
7. У гародзе расьце высокае дрэва.
8. Хлопцы гуляюць у футбол, а дзяўчаты глядзяць на іх.

9. Янка, што ты чытаеш?
10. Язэп і Вэра ходзяць у тую самую школу.
11. Яны жывуць узімку ў горадзе, а ўлетку на фэрме.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 94. Перапішэце беларускія й побач ангельскія назовы месяцаў, ставячы перад імі парадкавы нумар, ды навучэцеся беларускіх назоваў.
(Глядзёце правіла 9—IV).

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 95.

а) Перапішэце й запамятайце.

ПОРЫ ГОДУ

Пачатак вясны 21 (дваццаць першага) сакавіка.
Пачатак лета 21 (дваццаць першага) чыравеня.
Пачатак восені 23 (дваццаць трыцяга) верасня.
Пачатак зімы 22 (дваццаць другога) сьнежня.

б) Гледзячы на сьпіс месяцаў, напішэце назовы ўсіх месяцаў:

1. вясны, 2. лета, 3. восені, 4. зімы.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 96. Перапішэце, падчыркнёце назовы месяцаў.

1. Студзень году пачатак, а зіме палавіна.
2. Пытаецца люты, ці добра абуты.
3. Сакавік дрэвам сок пускае.
4. Красавік вадзі падбірае, красачкі пускае.
5. Прышоў май — і пад кустом рай.
6. Чыравень — канец школьнага году.
7. Ліпень косіць і жне, доўга спаць не дае.
8. Што ў полі ўродзіць, жнівень знаходзіць.
9. Верасень — канец летніх вакацыяў і пачатак навукі у школе.
10. Кастрычнік ходзіць па краі й гоніць птушак з гаю.
11. Прышоў лістапад, кармі скаціну, брат.
12. Сьнежань год канчае, зіму пачынае.

Слоўнік (Vocabulary)

добра абуты = мець добры абутак — to have adequate footwear	рай, раю (m.) paradise
сок пускаць (I); (пускаю, -еш, -юць) to release sap	вакацыі (pl.) vacation
падбіраць ваду (падбіраю, -еш, -юць, I) to absorb water	ганіць (II); ганю, гоніш, -яць to chase
	скаціна, -ы (f.) cattle
	карміць (II); кармлю, корміш, -яць to feed

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 97. а) Перапішэце, падчыркнеце назовы мэсяцаў, азначце склон.

1. Калі ў студзені дажджы — дабра ня ждзвы (не чакай).
2. У лютым войстры мароз — кароткая зіма.
3. У саквіку туман, дык у жніво дожджык пан.
4. У красавіку ня лётаюць пчолы — спадзявайся халадоў і слаты.
5. Мароз казаў: і ў маі тры дні маю.
6. У чырвені (22-дваццаць другога) найдаўжэйшы дзень.
7. Сонца пачэ, ліпа цвіце, жыта пасьпявае — усё гэта ў ліпені бывае.
8. Хто ў жніўні гуляе, той узімку няшмат мае.
9. Калі ў верасні ліст на дрэвах трымаецца моцна — зіма ня скоро прыйдзе.
10. У кастрычніку лён мнуць, кастра ляціць.
11. Калі ў лістападзе туман — узімку адлегі.
12. У сьнежані самы кароткі дзень году.

Слоўнік (Vocabulary)

войстры, -ая, -ае sharp, (in this case) severe	моцна трымацца (in this case) to stay on
туман, туману (m.) fog	кастра, -ы (f.) boon
слата, -ы (f.) wet weather	адлега, -і (f.) thaw
бываць (I) (in this case) to happen	жніво, -а (n.) harvest

б) Перапішэце, падчыркнеце назойнікі ў мэсным склоне, а тады мяккое “т”. Словы ў дужках пастаўце, як патрабуе сэнс.

1. Ходзіць бусел па (балота),
жабы ловіць у (чарот),
ато квакаюць, крычаць,
не даюць ірынцы спаць.

2. ЗА ТРЫ ВАЗЫ

За тры вазы дзеразы
Купіў тата тры казы.
А ці кажнаму вядома —
Па чым козы йшкі дадому?
(Па дарозе)

В. Вітка

3. Адказаць на пытаньні, ужываючы словы: самалёт, параплаў, ракета, вярблюд.

На чым турыстыя падняліся над горадам?

На чым дзеці плылі па рацэ?

На чым узяляцёў касманаўт у космас?

На кім езьдзіць араб у пустыні?

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 98. а) Перапішэце. Выпішэце ўнізе ў слупок назоўнікі ў мэсным склоне ды побач напішэце пытаньне, на якое яны адказваюць.

1. На мінулым тыдні ў нас была вечарына.
2. У сёлетнім годзе цёплая вясна.
3. Беларускі першы друкар Францішак Скарына жыў у тым стагодзьдзі, што й Уільям Шэкспір.
4. На гэтым тыдні пачынаюцца экзамены.
5. Я радзілася ў сакавіку, мая мама ў лютым, тата ў жніўні, а брат у кастрычніку.

б) Напішэце, у якім месяцы радзіліся вы, вашыя тата, мама, сёстры й браты. Прыкладам:

Я радзіўся (радзілася) ў...

Мой брат Стась радзіўся ў...

Мой брат Янка радзіўся ў...

Мая сястра Рагнеда... і г. д.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 99. а) Перапішэце й разгадайце загадкі.

БРАТ І СЯСТРА

Брат сястру пабачыць рад,

Але строгі ў іх расклад:

Прачынаецца сястра —

Брату спаць ісьці парэ.

(Сонца й месяц)

СЯМ'Я

Дуб-дубавін

Дванаццаць галін.

На кажнай галіне

Чатыры гняздзіны.

У кожным гняздэчку

Па сем ячкаў.

Кажнае мае

Сваё імя.

Хто адгадае — што за сям'я?

(год, месяцы, тыдні й дні)

б) Напішэце спарядку імёны ўсіх дванаццаціх “галінаў” і сямёх “ячкаў”.

К Р У Г 10.

ЯК АДКРЫЛІ ВОЗЕРА АНТЭРЫЁ

Малады француз Эт'ен Брулэ пяць год ужо даслédваў з даручэння Самуэля Шэмплэйна ваколiцу Вялікіх Азёраў. Адкрыў раку й праход, якімі ад ракі сьв. Лаўрэна дабраўся аж да возера Гюрон. Даслédваў вялікі абшар уздоўж гэтага возера, дайшоў да Вэрхняга возера і, праўдападобна, да возера Мічыган.

Любіў ён гэты занятак. Любіў ня толькі чароўныя рэкі, вазёры, лясы, а й людзёй, якія тут жылі, Індыянаў. І Індыяне любілі ды часта памагали гэтаму бэламу дзяцюку. Брулэ меў усяго васьмiнаццаць гадоў, калі ён стаўся даслédнікам.

І вось, улётку 1615 году Індыяне паказали свайму пріяцелю дарогу да яшчэ аднаго вялікага возера на паўдні.

Ад Джорджэн Бэй, затокі возера Гюрон, паплылі яны на паўднiя, пераважна празь дзікі лес, поўны зьвяроў, па рэках з чыстай вадой і багатых на рыбу.

Ціраз яны мўсілі чаўны і ўсё, што ў іх было, па зямлі волакам цягнуць, каб з аднаго возера ці ракі перайсьці ў другую.

II.

Нарэшце, трымаючыся ракі з абрывістымі берагамі, што вілася па балацiных лугох, Брулэ й дванаццаць ягоных праваднікоў-Індыянаў даплылі да вышэйшага мёсца і тут спыніліся. Прад імі мiгцёў у сонцы бязмёжны, як мора, абшар вады.

Гэтая завілістая рака цяпер завёцца Гамбэр Рывэр, а вялікая вадá — возера Антэрыё.

Уздоўж бэрагу возера далей на ўсход аж да другое ракі, што цяпер завёцца Дон Рывэр, ішла індыянская дарога. Вáжнае гэта было мёсца ў Індыянаў. Яны тут, як на кірмашы, сустракаліся для вымёны рэчаў, тавáру. Сюды сходзіліся на нарады, а можа й пагуляць. Дык і звáлася яно “мёсца сустрэчаў”, паіндыянску “Торóнто”.

Слоўнік (Vocabulary)

адкрываць (I); адкрываю, -еш, -юць to discover
даслédаваць (I); даслédую, -еш, -юць — to explore

даручэнне, -я (n.) commission
ваколiца, -ы (f.) region
дабраўся (he) got to
занятak, занятку (m.) (in this case) work

дзяцюк, -а (m.)	youngster, young man	кірмаш, -у (m.)	fair
дасьледнік, -а (m.)	explorer	нарада, -ы (f.)	meeting for discussion, conference
затока, -і (f.)	bay	сустрэча, -ы (f.)	meeting, a coming together
човен, чаўна (m.)	canoe, boat	Бёрхняе возера	Lake Superior
волакам цягнуць	to make a portage	волак, -у (m.)	portage
абрывістыя берагі	high bluffs	ціраз	more than once
рака віецца (l)	the river meanders		
бязьмэжны, -ая, -ае	endless		

10 — 17Ф THE PROTHETIC / ПРЫСТАЎНЫЯ ГУКІ: в, і, а, г

а) Прыстаўное “в” ставіцца:

- На пачатку слова перад націсьненым “о”, але калі націск з “о” зыходзіць на іншы галосны, і заміж “о” чуецца “а”, ды папярэдняе слова не канчаецца на галосны гук, дык прыстаўны гук “в” можа адпадаць:

возера — азёры — без азёраў
 вогнішча — агонь — без агню
 вобласць — абласны, таксама **вожык**

Калі-ж перад ненацісьненым “а” ёсць галосны гук, прыстаўное “в” застаецца:

без агню — на **ва**гні, **во**стры — на**ва**стрыць, на **ва**зёрах.

Таксама застаецца й наагул ставіцца прыстаўное “в” пасля прыназоўніка у(ў), калі наступнае па ім слова пачынаецца з “а”: дом **у** **ва**гні, **дровы ў** **ва**гні, **у** **ва**дказ . . .

Гэтаму правілу падпарадкоўваюцца беларускія геаграфічныя назвы ды імёны: **Ворша**, але аршанскі; **Вольга**, **Волег**.

УВАГА: У словах **вока**, **вакно** прыстаўное “в” незалежна ад націску застаецца ўва ўсіх склонах:

вочы, **вачэй**, **вачамі**, **вачмі**;
вокны, **вакно**, пад **вакно**.

- Перад пачаткавым карэнным у прыстаўное “в” ставіцца незалежна ад націску:

вўчыць	—	вучэньне	вўсы	—	вусаты
вўха	—	вушмі	вуж	—	вужака

а таксама і ў сярэдзіне слова: на**вў**ка, за**вў**лак, па**вў**к.

Але прыстаўное “в” ня ставіцца, калі

- Пачаткавае “у” прыстаўка не пад націскам: удзёл (дзяліць), увага (зьнявага), уздоўж (доўга), узімку (зіма), устаўка (стаўіць), але вўстаўка (у сукенцы); усьцішыць, але вўсьцішна (страшна); удалы, але вўдаль.

II. Пачатковае “у” вытварылася з “в”:

ула́да (з вля́да), уну́к (з внук), учора (веча́р)
і гэтак-жа: удава́, ула́снасьць, ую́н (ры́ба), і г. д.

- б) Прыстаўныя “і”, “а” ста́вяцца, калі слова пачынаецца на зьбег зычных, прычым асабліва, калі першы зычны будзе **р, л, м**:

і́ржа, і́ржы́шча, і́ржэ
і́лгаць, і́мгла́, і́мкнۇ́цца

аржа́ны, аў́торак, Амсьці́слаў
а такса́ма: і́стۇ́жка

- в) Калі пасля прыназоўніка “у” наступнае слова пачынаецца таксама з “у”, прыназоўнік “у” прыймае форму “ува”:

у́ва ўсі́х, ува ў́сякі́м выпа́дку . . .

Прыназоўнік “ува” можна ставіць і тады, калі наступнае слова пачынаецца зьбегам зычных “мн”: ува́ мне, але можна абыходзіцца й бяз “ува”: у ўсі́х, у ў́сякі́м выпа́дку, у́ мне.

УВАГА. У словах гэты, гэтая, гэтае, гарэх — г таксама прыстаўны гук.

**
*

а) Prothetic “в”

All words beginning with “о” and “у” (with a few exceptions) take the prothetic “в”:

возера	вۇ́чань	—	вучэ́ньне
вокны	вۇ́ха	—	вушмі́, наву́шнікі
вобласць	вۇ́сы	—	вуса́ты
Ворша, Вольга	вуж	—	вужа́ка

The prothetic “в” also appears in the middle of the words: наву́ка, заву́лак, паву́к, завочны́.

But when the unstressed “о” becomes an “а” and is not preceded by a vowel, the prothetic “в” may be omitted. For example:

возера	—	азёры	—	без азёраў	but на вазёрах
вогнішча	—	агонь	—	без агню́	
Ворша	—	Арша́нскі	—	у Варша́нскім раёне	

NOTE: Only in the words **вока** (the eye), and **вакно** (the window), the prothetic “в” is retained in all cases regardless of stresses:

вочы́, вачэ́й, вача́мі, вачо́м, вокны́, вакно́, пад вакно́.

Before “у” the prothetic “в” is omitted when:

1. “у” is an unstressed prefix. For example:

удзёл (дзяліць)
узімку (зіма)

увáга (зьнявáга)
улётку (лэта)
but вўдаль (удáцца) (nature, character)

or 2. "y" has been derived from "в":

улáда (from влада), унўк (from внук), and удавá, улáсняць, учора (вéчар).

b) Prothetic "i", "a".

All words which begin with several consonants, especially when the first of them is **р**, **л** or **м**, must take the prothetic "i" or "a". For example:

іржа́ — rust
іржы́шча — stubble (lower ends of grainstalks left in the ground after harvest)
і́лгáць — to lie
і́мгlá — haze
аржа́ны́ (or іржа́ны́) — rye — , аўторак, і́стўжка, і́скры́пка

NOTE: The words гэты, гэтая, гэтае, дагэтуль, гарэх, гарбўз have the prothetic "г".

10—I VERBS of going and conveying. (PRESENT and PAST TENSES)

INFINITIVES: ісьці́ (I) to go, to walk; éхаць́ (I) to go (be conveyed)

НЕАЗНАЧАЛЬНІКІ: ісьці́, éхаць́. ЦЯПÉРАШНІ й ПРОШЛЫ ЧАС

Дзеяслоў "ісьці́" азначае толькі рух пехатой, а ніякім іншым сродкам транспартацыі.

Возам, аўтам, самака́там, цягніком — трэба каза́ць — éхаць́.

Чаўном, вадапла́вам — плысьці́, самалётам — ляце́ць.

1. Ісьці́ to go (on foot)

а) ЦЯПÉРАШНІ ЧАС

я	йд-ў	мы	йдз-ём
ты	йдз-эш	вы	йдз-яце́
ён	ідз-э́ (ць)	яны́	йд-ўць
яна́	йдз-э́ (ць)		

б) ПРОШЛЫ ЧАС

я (ты, ён)	йш-оў	мы	
	(іш-оў)	вы	йш-лі
я (ты, яна́)	йш-ла	яны́	
яно	йш-ло		

в) Гэтак-жа спрагаюцца й дзеясловы, утвораныя ад "ісьці́" з рознымі прыстаўкамі. Толькі запамятайце, што

1. пасья́ прыставак, закончаных на галосны гук, як па, за, зна, пры, вы — "і" замяняецца ў "й":

пайсьці́, зайдў́, знайдзеш, прыйшоў, выйшла.

2. пасья́-ж прыставак, закончаных на зычны (пад, ад, з) заміж "і" ставіцца "ый":

падыйсьці́, адыйсьці́, зыйшоў.

г) Запамятайце выразы:

ідзэ дождж — it is raining
ідзэ сьнег — it is snowing

ішоў дождж — it was raining
ішоў сьнег — it was snowing

2. Ёхаць to go (by conveyance)

ЦЯПЁРАШНІ ЧАС

я	ёд-у	мы	ёдз-ем
ты	ёдз-еш	вы	ёдз-еце
ён	ёдз-е	яны	ёд-уць
яна	ёдз-е		

ПРОШЛЫ ЧАС

я (ты, ён)	ёха-ў	мы	→ ёха-лі
я (ты, яна)	ёха-ла	вы	
яно	ёхала	яны	

**
*

The verb “ісьці” denotes motion on foot, never in conveyance. To go by car, train, bicycle, etc. is expressed by “ёхаць” (я еду, ты едзеш), by boat — “плысьці” (я плыву, ты плывеш), and by airplane — “ляцець” (я ляту, ты ляціш).

In the same way as “ісьці” (look up the Byelorussian text 10—I a & b) all verbs formed from “ісьці” by adding different prefixes are conjugated. Just remember:

1. after prefixes ending in a vowel such as па, за, зна, вы, пры — “і” changes to “й”:
пайсьці, зайдў, прыйшоў, знайшла.
2. after prefixes ending in a consonant such as: пад, ад, з... — “і” changes to “ый”:
падыйсьці, адыйшоў, зыйшло.

Memorize the expressions:

ідзэ (ішоў) дождж	it is (was) raining
ідзэ (ішоў) сьнег	it is (was) snowing

10—II INSTRUMENTAL SINGULAR OF NOUNS

ТВОРНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ, адзіночны лік

1. Творны склон адказвае на пытаньне кім? чым?

Прыкладам: Я пішў пяром (чым?), еду цягніком (чым?).
Сшыткі папраўленыя настаўнікам (кім?).

2. Творнага склону ўжываем для азначэньня асобы або прылады, якой дзеянне выконваецца: рысую алавіком, а таксама спосабу ці месца дзеяння: гавару шэптам, ісьці вуліцай.

3. Творны склон ужываецца і з прыназоўнікамі:

а) з прыназоўнікам “з” творны склон паказвае на сумеснасьць, прыкладам:
настаўнік гаворыць з вучнем ён ідзе з братам, хлеб з маслам

б) а з прыназоўнікамі пад, над, за, пэрад — на месца дзеяння:

кот сядзіць пад сталом
самалёт ляціць над горадам

за полем лес
пэрад домам расьце ёлка

4. Канчаткі творнага склону:

а) -ом (ём) — пад націскам
-ам (ем) — не пад націскам

у назоўніках мужчынскага й ніякага роду.

Прыклады: сталом
з Кузьмом
з бацькам

канём
старшынём (калі старшыня мужчына)
з вучнем

вакном жыцьцём
возерам полем

б) -ою (ёю) або -ой (ёй)
і -аю (яю) або -ай (яй)

у назоўніках жаночкага роду.

Прыклады: вадою і вадой; зямлёю і зямлёй
песьняю і песьняй; радаю і радай; соляю і соляй

УВАГА: 1. У назоўніках мужчынскага роду на “-а” і на “-я” пад націскам дапушчаюцца і канчаткі на -ою (ёю): З Кузьмом — і з Кузьмою, з старшынём — і з старшынёю, з судзьдзём — і з судзьдзёю.

2. У назоўніках жаночкага роду з чыстай асновай дапушчаюцца і канчаткі -у (ю), прычым калі аснова канчаецца на адзін зычны, дык гэты зычны перад канчаткам падвойваецца, калі на два, застаецца бязь зьмены:

соль — солью
сталь — сталью
ноч — ноччу
мыш — мышшу

але радасьць — радасьцю
маладосьць — маладосьцю
старасьць — старасьцю

3. Прыназоўнік “з” перад словамі, якія пачынаюцца на некалькі зычных, а першы зь іх з, с, ж, ш, можа зьмяняцца ў “із” або ў “са”. Прыкладам: із шклянкай — або са шклянкай, із жмённай — або са жмённай, із школай — або са школай, із зброяй — або са зброяй, із стрэльбай — або са стрэльбай.

The Instrumental case, as its name implies, denotes the instrument, person, manner, means, by which something is done or caused.

1. It answers the questions **кім?** (by whom?) or **чым?** (with what? by what?).

with a pen — пяром
with a knife — нажом

by train — цягніком
by the teacher — настаўнікам

The examples show that the prepositions **with** and **by** are simply rendered by the instrumental, and are not translated separately.

2. But if “with” means “together with”, it must be rendered by “з”, “із”, or “ca” followed by the instrumental:

he walks with his brother	ён ідзе з братам
bread with butter	хлеб з маслам

- b) The Instrumental case is also used with the prepositions пад, над, за, and перад to express the location, when answering the question “where?”

Кот сядзіць пад сталом.	The cat is sitting under the table.
За полем лес.	The forest is behind the field.
Перад домам расьце ёлка.	A fir tree grows in the front of the house.
Самалёт над горадам.	The airplane is over the city.

3. The Instrumental singular endings are:

- a) **-ом (ём)** when the ending is stressed — for masculine and
-ам (ем) when the ending is unstressed neutral nouns.

сталом	канём	вакном	жыццём
з бацькам	з вучнем	возерам	полем

- b) **-ою (ёю)** **-ой (ёй)** — for feminine nouns.
-аю (яю) **-ай (яй)**

вадою і вадой;	зямлёю і зямлёй;	
радаю і радай;	песьняю і песьняй;	соляю і соляй.

NOTE 1. For masculine nouns ending in a stressed “а” or “я” the endings **-ою (ой)**, **-ёю (ёй)** are also permitted. For example:

З Кузьмом or Кузьмою; з старшынём or старшынёю (ёй).

NOTE 2. For feminine nouns ending in a consonant, the endings **у (ю)** are also permitted. If a feminine noun ends in one consonant, this consonant has to be doubled before the ending, if in more than one, the consonants stay unchanged. For example:

соль з соляй or солью	радасьцяй or радасьцю
сталь сталяй or стальлю	маладосьцяй or маладосьцю
ноч ночай or ноччу	косьцяй or косьцю
мыш мышай or мышшу	

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 100. Прачытайце ўважна апавяданьне “Як адкрылі возера Антэрыё” ды адкажэце на пытаньні.

1. Хто адкрыў возера Антэрыё?
2. Якой нацыянальнасьці быў Брулё?
3. Колькі год меў Брулё, калі адкрыў возера Антэрыё?

4. Як завэцца пёршае возера, якое адкрыў раней Брулё?
5. Хто паслаў Брулё дасьлёдаваць край над азёрамі?
6. Ці Брулё сам знайшоў дарогу да возера Антэрыё?
7. Якой ракой яны даплылі да возера Антэрыё?
8. Як завэцца горад, які цяпер стаіць на тым месцы над возерам Антэрыё, скуль Брулё пабачыў пёршы раз гэтае возера?
9. Якое гэта слова "Торонто", і што яно значыць?

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 101. а) Фанэтычнае. У клясе вучні ўголас паўтарваюць за настаўнікам. Дома перапісваюць і вучацца словаў напамяць. б) Падчыркнучь прыстаўныя гукі.

1. возера	—	азёры, без азёраў	—	на вазёрах
вогнішча	—	агонь, з агню	—	у вагні
Ворша	—	аршанскі	—	у Варшанскім раёне
вочы	—	з вачэй	—	на вачох
вокны	—	вакно	—	з вакна
2. вучань	—	вучыць, вучэньне		
вусы	—	вусаты, вусач		
вуліца	—	вулічны		
вузёл	—	вузлом		
вуха	—	вушы, з вушэй, навушнікі, завушніцы, вушак		
				(вакна, дзьвярэй)

б) Навучэцця чытаць. Выпішце падчыркнутыя словы як вышэй, гэта значыць словы аднаго караня ў вадным радку. Падчыркнеце прыстаўныя гукі, а там дзе іх няма, растлумачце, чаму няма.

ВОСЕНЬ

Ізноў халодная **восень**. Дзьмучь **восенскія** вятры. Часам ажно **вокны** дрыжаць ад вэтру.

Праз **вакно** відаць **возера**, а на бэразе возера празь **імглу** відаць **агонь**. Гэта рыбакі грэюцца пры **вогнішчы**.

Толькі адзін **вусаты** рыбац насунуў шапку на **вушы** й далей вудзіць рыбу. Гэта дзядзька **Амсьціслаў** з нашае **вуліцы**. Ды ён цяпер ня **вудзіць** рыбу, а **вучыць** малога ўнучка, як закідаць вуду. **Вось** ён сам закідае ўжо каторы раз. Пасьля дае ён вуду ўнучку. Паказвае, як трымаць **вудаўе**, як накручваць валасьнік, ды нешта тлумачыць, паказваючы пальцам на плавук і кручок.

У гэтым возеры, як і ў іншых азёрах нашай акаліцы шмат рыбы, а дзядзька Амсьціслаў выдатны рыба́к на ўсю ваколіцу. Усё яго навокал знаюць.

Слоўнік (Vocabulary)

восенскі adj. of восень fall-
дзьмуць (I); дзьму́, -еш, -уць to blow
ча́сам sometimes
вакно, -а (n.), (pl.) вокны window
ве́цер, ве́тру (m.) wind
імгла́, -ы (f.) haze
агонь, агню́ (m.) fire
вогні́шча, -а (n.) bonfire
рыба́к, -а (m.) fisherman
вуса́ты, -ая, -ае with a long mustache
насу́нуць (I), насу́ну, -еш, -уць to pull on
ша́пка, -і (f.) cap
ву́ха, -а (n.), вушы́ (pl.) ear

дале́й ву́дзіць рыбу keeps on fishing
вудзі́ць (II); ву́джу, ву́дзіш, ву́дзяць to
fish
ры́ба, -ы (f.) fish
вучы́ць (II); вучу́, ву́чыш, ву́чаць to teach
уну́к, -а (m.) grandson
уну́чка, -і (f.) granddaughter
ву́да, -ы (f.) fishing rod
вудаўё́, валасьні́к, плаву́к і кручо́к parts
of a fishing rod
выда́тны, -ая, -ае outstanding, notable,
excellent

ПРАКТЫКАВАЊНЕ 102. Перапішэце ска́зы, вы́пішце падчы́ркнутыя словы, падчы́ркнеце прыстаўны́я гукі.

1. Мокрае ме́сца ў ле́се, дзе расьце́ шмат моху, заве́цца **імша́ра**.
2. Добра ўле́тку на́сіць кашу́лі й су́кні зь ле́ну. У і́х ня так гора́ча.
3. **Ільняны́я** абрусы́ вельмі добрыя, то́лькі ця́жка і́х прасавáць.
4. Некаторыя любя́ць **аржа́ны** хлеб больш, як пшані́чны.
5. Вечары́ны калісь зва́ліся яшчэ **ігры́шчы**. На такім і́грышчы граў му́зыка або цэ́лая капэ́ля. Цымба́лісты на цымба́лах, дуда́р на дудзе́, а скрыпа́ч на **йскры́пцы**.
6. Калісь модна было на́сіць **істу́жкі** ў косах, а цяпе́р дзяўча́ты рэ́дка но́сяць **істу́жкі** ды косы́.
7. У ваўто́рак ішоў до́ждж.

ПРАКТЫКАВАЊНЕ 103. а) Перапішэце ска́зы, ста́вячы ў вадпаве́днай форме слова "ісьці́".

1. Я (ісьці́) да бабу́лі.
2. Куды́ ты (ісьці́), за́раз бу́дзе званок.
3. Але́сь (ісьці́) вельмі памáлу, не зважа́е, што далё́ка аста́ўся.
4. Га́ля (ісьці́) сёньня пе́ршы раз у школу́.
5. Увеча́ры не магу́ (прыісьці́), мы (ісьці́) у тэа́тар.
6. Вы (ісьці́) ня тэй доро́гай, што трэ́ба.

7. Яны́ (ісьці) адвѣдаць хворага настаўніка ды сустракаюць Янку. Янка таксама хоча зь імі (ісьці).
8. Сьнег (ісьці) дзень і ноч.

б) Напішэце гэтыя скáзы ў прошлым чáсе.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 104. Пісьмова праспрага́йце дзеяслоў “ісьці” у цяпéрашнім і прошлым чáсе, а тады ўкладзэце скáзы, 7 скáзаў (на ўсе асобы й лікі) у цяпéрашнім чáсе й 7 скáзаў у прошлым чáсе.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 105. а) Перапішэце, ста́вячы дзеяслоў “ісьці” й назоўнікі ў вадпавѣднай форме. Скáзы пісаць у цяпéрашнім чáсе.

1. Я (ісьці) з (брат) і (сястра́).
2. Ён (ісьці) з (настаўнік) у (школа).
3. Гэтай (дарога) мы (ісьці) да возера.
4. Сакратар з (старшыня́) (ісьці) з (пасѣджанья).
5. Ты (ісьці) у тэатар з (Язэп) ці (Віця)?
6. Яна́ (ісьці) з (царква́) з (цѣтка) і (дзядзька).
7. Вѣра й Ніна (ісьці) з (настаўніца).
8. Дзяду́ля (ісьці) на (праходку) з (саба́ка).
9. Я (ісьці) з (ма́тка) і (ба́цька), а вы (ісьці) адны́я.

б) Напішэце гэтыя скáзы ў прошлым чáсе.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 106. У школе фанэтычнае. Дома перапішэце скáзы сьпярша́ ў другой асобе, а пасья́ ў трэйцай.

1. Я чышчу зúбы шчоткай і па́стай.	6. Я еду́ самака́там.
2. Я палашчу́ рот вадой.	7. Я лятú верталётам.
3. Я маха́ю рукой.	8. Я пішу́ пяром.
4. Я вуджу́ ры́бу вуда́й.	9. Я гавару́ шэптам.
5. Я йду́ пехатой.	10. Я рысу́ю алаві́ком.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 107. а) Сьпярша́ прачыта́йце, ста́вячы ў вадпавѣднай форме дзеясловы й назоўнікі, а тады перапішэце.

1. Вуча́нь (пісаць) у школе (крэ́йда), дома (алаві́к).
2. Ты (чысьціць) боты (шчотка й ва́кса).

3. Антось (махáць) (ша́пка).
4. Ні́на (выціра́ць) ру́кі (наса́тка).
5. Яны́ едуць (а́ўта або трамва́й).
6. Рыба́кі (вудзі́ць) ры́бу (ву́да).
7. Даро́га (ісьці́) (поле́ й лес).

б) Назоў склону, які мы ў гэтых ска́зах ужыва́лі, напішэце паангэльску й пабела-ру́ску.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 108. Прачыта́йце, ста́вячы дзеясловы й назоўнікі ў вадпаведнай форме, а тады перапішэце ў 1. цяпе́рашнім і 2. прошлым ча́се.

а) я (гавары́ць) з (Антось)	мы (гавары́ць) зь (дзя́дзька)
ты (гавары́ць) з (брат)	вы (гавары́ць) зь (цётка)
ён (гавары́ць) зь (сястра́)	яны́ (гавары́ць) з (наста́ўнік)
яна́ (гавары́ць) зь (сябра́)	
б) я (гуля́ць) з (кот)	мы (гуля́ць) зь (сябра́) у мяч
ты (гуля́ць) з (саба́ка)	вы (гуля́ць) з (хлопец) у се́тку
ён (гуля́ць) з (ваве́рка)	яны́ (гуля́ць) з (та́та) у тэні́с
яна́ (гуля́ць) з (кацяне́)	

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 109. Перапішэце, дастаўляючы канча́ткі, і разгада́йце зага́дкі.
Азна́чце склоны назоўнікаў.

ЗАГА́ДКІ

1. Пад адным капялюш... чаты́ры браты́ жыву́ць.

2. Ця́гнецца ні́тка	пол..., ка́ля га́ю.
без канца́, бяз кра́ю —	Ні яе парва́ць,
лэс..., прале́ск...,	Ні ў клубок змата́ць.

Слоўні́к (Vocabulary)

ця́гнецца (it) stretches

ні́тка, -і (f.) thread

край, -ю (m.) (in this case) edge, end

прале́сак, прале́ску (m.) bushes

парва́ць (I); парву́, -е́ш, -у́ць to break

клубок, клубка́ (m.) ball, clew

змата́ць (I); змата́ю, -е́ш, -ю́ць to wind

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 110. Навучэ́сеся чыта́ць. Вы́пішце ў слупок дзеясловы, азна́чце спражэ́ньне, асо́бу й лі́к.

УРАЊНІ

Я крыху ляжy ў ложку, а тады хyтка yстаю. Вiця yжо мyецца.

— Вiця, — пытаюся я ў брата, — хyтка ты скончыш мyцца? Ты шумiш i шумiш вадой, i канца няма.

А Вiця крычыць з ваннага пакою: “Гэта ня я, а вадa шумiць. А калi ты душ бярэш, вадa ня шумiць, а сьвiшча!”

— Вiця, калi ласка, я хачу раней iсьцi ў школу, — прашу я.

— Не хвалюйся! Я таксама сьпяшаюся раней iсьцi й ужо канчаю чысьцiць зyбы, — чую я адказ.

А на сталe ў кyхнi стаяць ужо шклянкi з малаком, мaсла, у кошыку бyлкi. Перад маiм i Вiцiным мeсцам стаяць талeркi й мiсачкi, а побач ляжаць нажы й лyжкi. Сeньня мама вaрыць нам на сьнеданьне аўсянку. Асаблiва Вiця лyбiць гeтую кaшу, i мама вeльмi рaдая.

— Вы там менш крычэце, — кажа мама, — бо й на парy не зьберацёся, ня толькi раней.

Слоўнiк (Vocabulary)

ураўнi (adv.) in the morning
крыху (in this case) short time
ляжаць (II) у ложку to stay in bed
уставаць (I); устаю, -еш to get up
скончыш you will finish
ванны пакой (m.) bathroom
душ, -у (m.) shower
сьвiстаць (I); сьвiшчу, -аш, -уць to whistle
раней earlier
прасiць (II); прашу, прасiш, прасяць to ask
канчаць (I); канчаю, -еш, -юць to finish
стаяць (II); стаю, -iш, -яць to stand
шклянка, -i (f.) glass

малако, -а (n.) milk
мaсла, -а (n.) butter
варыць (II); вару, -ыш, -аць to cook
аўсянка, -i (f.) oatmeal
каша, -ы (f.) porridge
сьнеданьне, -я (n.) breakfast
рады, рaдая, рaдае glad
на парy не зьберацёся
you will be not ready on time
талeрка, -i (f.) plate
мiска, -i or мiсачка, -i (f.) bowl
нож, нажa (m.) knife
лyжка, -i (f.) spoon

NOTICE that in Byelorussian we say that some inanimate subjects “stand” (стаяць) and others “lie” (ляжаць) but none ever sit (сядзяць). For example:

шклянка, талeрка стаiць but нож, лyжка, вiдэлец ляжyць

Likewise: шклянкy стаvим на сталe, вiдэлец цi лyжку — клядзём.

Only a few expressions make an exception to this rule:

Хлеб (пiрог) сядзiць у пeчы.
Пасадзiць пiрагi ў печ.

The bread (pastry) is in the oven.
To put pastries in the oven.

Пад дрэвам сядзіць грыб.
Капялюш (шапка) не сядзіць
добра на галаве.

A mushroom is growing under a tree.
The hat (cap) does not fit well.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 111. Перапішэце, дадаючы канчаткі, ды дакончце скáзы словамі на выбар паводля ўзору.

Я чышч- зўбы ...
Ты чысьціш боты ...
Ён чысьць- нагавіцы ...
Яна чысьць- пакой ...

Мы чысьць- зўбы ...
Вы чысьць- боты ...
Яны чысьць- нагавіцы ...
Яны чысьць- пакой ...

Я чышчу зўбы пастай або парашком.

Словы на выбар: вáкса, пыласос, пáста або парашок, шчотка, вадá.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 112. Перапішэце й запамятайце гэтыя выразы.

1. Стол **стаіць** у пакоі — дывáн **ляжыць** у пакоі.
2. Патэфон **стаіць** у шафе — кнiга **ляжыць** у шафе.
3. Ля́мпа **стаіць** на камодзе — газэ́та **ляжыць** на камодзе.
4. Боты, чараві́кі **стаяць** — капялю́ш **ляжыць**.
5. Малако **стаіць** на сталé — хлеб, бу́лка **ляжыць** на сталé.

Слоўнік (Vocabulary)

пакой, -ю (m.) room
патэфон, -у (m.) recordplayer
камодá, -ы (f.) dresser
бот, -а (m.) boot

чараві́к, -а (m.) shoe
дывáн, -á (m.) rug, carpet
капялю́ш, -á (m.) hat

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 113. Перапішэце, устаўляючы да сэнсу і ў вадпавédнай форме ніжэй пада́дзеныя дзеясловы.

1. Янка заўсёды ... чараві́кі.
2. Дрэвы ў лесе ... ад вéтру.
3. Я ... пэ́рад ста́нцыяй падзе́мкі й чака́ю на сяброўку.
4. Сабáка ... і грэ́ецца на сонцы.
5. Хлопец ... і сьві́шча.
6. Ты ... у мяне́ кнiгу, але́ я яé ня ма́ю.
7. Вадá ... у рэ́чцы.
8. Алéсь ... ма́му расказа́ць ка́зку.

9. Мы ... маме нажы, відэльцы й лыжкі. 11. На сталé ... газэты.
10. Птушкі ... у садзе. 12. Крэслы ... ля сталá.

Дзеясловы на выбар: ляжаць, шумéць, сьвістаць, прасіць, чысьціць, стаяць.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 114. Перапішэце прыказкі ды падчыркнеце назоўнікі ў творным склоне.

1. Жораў прылятае зь цяплом, а ластаўка зь лістом.
2. Увесну частуюць малачком, а ўвосень мядком.
3. Красавік з вадою — травень з травою.
4. Ня сілай бяры, а розумам.
5. Чыя сіла — за мяжой ніва, а чыя ня сіла — на сваім полі чужая ніва.

Слоўнік (Vocabulary)

частаваць (I); частую, -еш, -юць
to treat to...
жораў, жорава (m.) crane
ластаўка, -і (f.) swallow

сіла, -ы (f.) strength, force
розум, -у (m.) mind, intellect
мяжа́, -ы́ (f.) border

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 115. 1) Выпішце назоўнікі ў творным склоне.

2) Навучэцеся чытаць, а тады напамяць.

ПАЖАР

Барсук —
Балабон
Б'е ў сук,
Як у звон:

— Ой, бом, бом,
Ой, мой дом!..

Прыбег лось із зубром
І алень з бусаком,
Бабры́ха з бабром

І вёдра зь вядром,
Расама́ха сама́...
— Дзе пажар?
— Няма́.

Над зямлянкай барсучынай
Сьпéла буйная шыпшы́на.
І сказа́лі сябры:
— Ме́ней спаў-бы ты, стары́.

Васіль Вітка.

Слоўнік (Vocabulary)

барсук, -а́ (m.) badger
балабон, -а (m.) (той хто шмат
і недасэнсу гаворыць) babbler
бусак, -а́ (m.) hook used by firemen
бабёр, бабра́ (m.) beaver
вёдра, -ы́ (f.) otter

вядро, -а (n.) pail
расама́ха, -і́ (f.) wolveréne
зямля́нка, -і́ (f.) mud-hut
шыпшы́на, -ы́ (f.) briar
пажа́р, -у́ (m.) fire

К Р У Г 11.

ВОСЬ ІДЗЁ ПОШТА

I

Ты кінуў ліст у паштовую скрынку ды пайшоў сваёй дарогай. А ў скрынцы тымчасам загаварылі:

- Ой, хто там яшчэ?! Тут і так ужо няма месца.
- Дармо. Як-небудзь зьмесьцімся. Пэрад сьвятам заўсёды такая цесната. Мне недалёка, у Гомель, а вам?
- Я ў Пінск.
- А мне ў Кіеў.
- Я ў Горадзен.
- А я павэтранай поштай аж у Канаду, у Таронта.
- Каму куды. А мне ў вёску Прусінава. Унучка бабўлю сваю віншуе са сьвятам.
- А я ня ведаю, куды паеду. Мой гаспадэр “забўдзька”, забыўся горад на канвэрце напісаць. І свайго адрэсу ня даў. Куды-ж мне цяпер?
- Куды? Хе-хе. Ведама куды — у кошык.
- Ай-яй-яй! А на мяне там чакваюць, хвалююцца...
- А на мяне марку забыліся наклеіць. Што са мною будзе?
- Нічога. Вас даставяць “даплатным”. І ўсё.
- Скажэце, а калі нумар дому не напісаны на канвэрце, як-жа яго знойдуць? Я так баюся загінуць.
- Знойдуць, не хвалюйцеся. Праз адрэсны стол. Толькі да сьвята наўдachu ці трапіце вы на месца...

II.

Каля ходзішча спыніўся маленькі аўтамабіль. На ім напіс — С Ў В Я З Ь. З машыны выйшаў чалавек, падыйшоў да паштовае скрынкі, падставіў мяшок. Пстрык! Пстрык! — і лісты ў мяшк. Шаснаццаць такіх машынаў снуюць па ўсім Мэнску, выбіраюць пошту тры разы на дзень. Ніводнае скрынкі не прапусьцяць.

У мяшк сустрэліся лісты з розных скрынак. Ізноў пачалася гутарка:

- Куды гэта нас павезьлі, ня ведаеце?

— Вёдама куды, на Галоўную пошту.

— Стой! Прыехалі.

— Выгружай!

І мяшкі зь лістамі паймчаліся па йстужцы транспартэра ў будынак. Іх падхапляюць і на ліфце падаюць на трэйці павёрх. Там мяшкі адкрываюць і вытрасаюць зь іх усё на стол. Тысячы, дзесяткі тысячаў лістоў, паштовак, бандэроляў... усё трэба разабраць і сваячасова адправіць.

Як-жа з гэтым дадуць рады паштавікі?

Ім памагаюць машыны. Разабраныя лісты трапляюць у штэмплявальную машыну. Што яна робіць? Пагашае маркі ды ставіць штамп. На штампі паказаныя дата, месяц, год, гадзіна, калі ліст надыйшоў. Хутка як маланка штампуюе машына лісты ды сьвідлае ў скрынкі. Раз-раз-раз-раз!.. 18 тысячаў лістоў за гадзіну!

Ох, галава хадунюм! Нічога ўжо не разумею. Дзе мы? Куды мы цяпер?..

Трымаймася разам.

Куды ўжо там разам! Поўныя скрынкі лістоў зьяжджаюць разам па транспартэры ўніз ды трапляюць у сартавальню. Тут дзяўчаты-сартавальніцы хутка-хутка разбіраюць лісты ды раскладаюць па клетках пэўных маршрутаў. Адсюль іх возьмуць, ізноў запячаюць у мяшкі ды павязуць — адныя на вакзал, другія — на аэрапорт. Пагрузяць у паштовыя вагоны ці ў самалёты ды... Ту-ту-у-у! Паехалі. Шчаслівае вам дарогі! Вяслага сьвята!

(Даканчэньне — гл. пр. 126)

Слоўнік (Vocabulary)

пошта, -ы (f.) mail, post office
ліст, -у (m.) letter
паштовая скрынка (f.) mailbox
загаварылі (they) began to talk, to speak
дармо it's all right
як-небудзь somehow
Зьмесьцімся. We shall fit in.
сьвята, -а (n.) holiday
цеснатá, -ы (f.) cram, crash, jam
павётраная пошта (f.) airmail
забыўся (he) has forgotten
забўдзька, -і (m. & f.) (ад забыць) a forgetful person
канвэрт, -у (m.) envelope
а́дрыс, -у (m.) address

I.

вёдама or вядома it is known
кошык, -а (m.) (compare кош) basket
ма́рка, -і (f.) stamp
накле́іць (II) to stick
Што са мною будзе? What will happen to me?
даста́вяць (II) (fut.) they will deliver
даплатны́ ліст understamped letter
ну́мар, -у (m.) number
знойдуць (I) (fut.) they will find
а́дрысны стол (m.) address bureau
загінуць (I); загіну, -еш, -уць to perish, to be lost
наўда́чу it is doubtful, (questionable)
тра́піце на ме́сца (fut.) you will get to destination

II.

спыняцца (I); спыняюся, -ешся, -юцца to stop	павёрх, -у (m.) storey, floor
мяшок, мяшка́ (m.) bag	паштоўка, -і (f.) postcard
падста́віць (II); падста́ўлю, падста́віш, -яць to put, to place under	сваячасова (adv.) in time
шасна́ццаць sixteen	адпра́віць (II); адпра́ўлю, адпра́віш, -яць to send, to dispatch
снавáць (I); сную́, -эш, -юць to go to and fro	даць ра́ды to manage
выбіра́ць (I); выбіра́ю, -еш, -юць (in this case) to take out	надыйсьці́ (I); надыйду́, -еш, -уць to come in
прапусьці́ць (I) to omit	Галава́ хадунóм! (My) head is reeling!
выгружа́й! (imperative) unload!	сартава́льня, -і (f.) sorting room, yard
істу́жка транспартэ́ра conveyer-belt	раскладáць (I); раскладáю, -еш, -юць to distribute
падхапі́ць (I) to catch, to pick up	клéтка, -і (f.) (in this case) shelf
ліфт, -у (m.) elevator	вагон, -у (m.) train car

11 — 18Ф VOICED AND VOICELESS CONSONANTS ЗВОНКІЯ І ГЛУХІЯ ЗЫЧНЫЯ

а) Зычныя гукі падзяляюцца на звонкія і глухія.

Звонкія зычныя ўтвараюцца пры ўдзеле голасу і шуму, або зыку, як: б, г, д, дж, дз, ж, з. Зычныя **в, л, р, м, н**, таксама ўтвараюцца пры ўдзеле голасу і шуму, або зыку, але гэтак, што голас пераважае, шуму, зыку блізу ня чуваць. Яны завуцца **санорнымі**, або **гучнымі**.

Глухія зычныя ўтвараюцца з удзелам аднаго шуму, зыку, без удзелу голасу, як: к, п, с, т, ф, х, ц, ч, ш.

Усе звонкія зычныя маюць адпаведныя глухія. Глухі зычны **“ф”** у беларускай мове ня мае адпаведнага звонкага, а **санорныя**, або **гучныя в, л, р, м, н**, ня маюць адпаведных глухіх.

Адпаведнасьць звонкіх і глухіх зычных паказана на наступнай табліцы, запамятайце яе:

звонкія зычныя:	б	г	г	д	дж	дз	ж	з	-
глухія зычныя:	п	х	к	т	ч	ц	ш	с	ф
Зычныя ж, ш, ч, дж завуцца яшчэ	шыпячымі								
а зычныя з, с, ц, дз	— сычачымі								

б) Праваліс звонкіх і глухіх зычных.

Звонкія зычныя на канцы словаў і перад глухімі чуваць, як адпаведныя ім глухія, і наадварот: глухія зычныя перад звонкімі чуваць, як звонкія. Але пісаць трэба так, як гэтыя гукі чуваць перад галоснымі:

пішам	блізка	(а ня бліска)	бо блізенька
	загадка	(а ня загатка)	бо загадачка, загадаць

дзя́дзька	(а ня дзя́цька)	бо дзя́дзечка
лы́жка	(а ня лы́шка)	бо лы́жачка
ка́зка	(а ня ка́ска)	бо каза́ць
хлеб	(а ня хлеп)	бо хлёба, з хлёбам
лёд	(а ня лёт)	бо лёду, лядок
дуб	(а ня дуп)	бо ду́ба, пад ду́бам
еж	(а ня еш)	бо ё́жа

і гэтак-жа:

просьба	(а ня прозьба)	бо прасі́ць
пя́цьдзесят	(а не пядзьдзесят)	бо пяце́ра

УВАГА: Зьвярнеце ўвагу на напісаньне наступных словаў:

козка (little goat)	—	бо каза́
але коска (little scythe, comma)	—	бо каса́
лёд на рацэ, але лёт (flight)	птўшкі	— бо ляці́ць
разьба́	— бо рэза́ць;	касьба́ — бо касі́ць

**
*

1. Pronounce the sound “п”; then without changing the position of your tongue or lips, pronounce the sound “б”. In the same way pronounce “с” and “з”, and “ш” and “ж”. You will note that when you pronounce the “б”, “з” or “ж”, something vibrates in your throat. It is the vocal cords which produce the voice.

The vocal cords vibrate, when you pronounce the sounds б, з, ж but they remain silent, when pronouncing the sounds п, с, ш.

Hence, sounds like б, з, ж pronounced **with the participation of the voice** are called **voiced consonants**.

Sounds like п, с, ш pronounced **without participation of the voice** are called **voiceless consonants**.

2. For the sake of proper pronunciation and spelling, it is important to remember the following **voiced and voiceless consonants** in pairs:

Voiced:	б	г	г	д	дж	дз	ж	з
Voiceless:	п	х	к	т	ч	ц	ш	с

The consonants в, л, р, м, н are called “sonants”. They have no corresponding voiceless consonants.

The voiceless consonant “ф” has no corresponding voiced one.

3. Pronunciation and spelling of the voiced and voiceless consonants:

a) Voiced consonants at the end of a word and inside a word before voiceless consonants are pronounced like the corresponding voiceless consonants:

зуб	is pronounced	зуп
жа́бка	is pronounced	жапка

And vice versa, voiceless consonants before voiced ones sound like corresponding voiced consonants:

просьба is pronounced прозьба

b) But in spelling they must be written as they sound before a vowel. For example:

in жа́бка — “п” is pronounced before the voiceless “к” but “б” is written because in the word with the same root, “жа́ба”, before the vowel it sounds like “б”.

In ша́пка — “п” is pronounced before “к” and so it is written because in the word ша́пачка before the vowel it also sounds like “п”.

For more examples look up the Byelorussian text 11—18Ф б.

11 — 19Ф PREFIXES AND PREPOSITIONS ENDING IN “б”, “д” OR “з” before voiced and voiceless consonants

ПРЫСТАЎКІ Ё ПРЫНАЗОЎНІКІ з “б”, “д” або “з” на канцы перад звонкімі й глухімі зычнымі

а) Прыстаўкі й прыназоўнікі, што канчаюцца на “б” і “д”, як: **аб, ад, пад, над, пэрад (прад)**, заўсёды пішуцца нязьменна незалежна ад таго, стаяць яны перад звонкімі ці глухімі зычнымі:

аб стол	абсыпаць	пэрад сабою	прадстаўнік
ад хаты	адхіліць	над сталом	надсыпаў
пад шапкаю	падста́віць		

б) Гэтаксама прыназоўнікі, якія канчаюцца на “з”, як: **з, без (бяз), праз, цэраз**, заўсёды пішуцца праз “з”. Прыкладам:

з Галяй	з хаты
бяз ботаў	без капялюша́, без солі
цэразь лес	праз поле

в) Затое ў прыстаўках, якія канчаюцца на “з” (з, без, бяз, уз, раз, праз, цэраз), перад глухімі зычнымі заміж “з” вымаўляем і пішам “с”. Прыкладам:

згубіць	але	ськідаць
разьбіраць	але	раскладаць
узгадаваць	але	успомніць
бяздомны	але	беспрацоўны

**

Prefixes and prepositions ending in “б” and “д” such as: **аб, ад, над, пад, пэрад (прад)** are always written with “б” and “д” regardless of whether they precede voiced or voice-

less consonants. So are prepositions ending in “з” like: з, без (бяз), праз. But in the prefixes ending in “з” before the voiceless consonants, “з” both in pronunciation and in spelling changes into “ц”. For example:

аб стол	абсыпаць	згубіць	but	ськінуць
ад хаты	адхіліць	разьбіраць	but	раскладаць
пад шапкаю	падставіць	узгадаваць	but	успомніць
з Галяй	з хаты			
бяз ботаў	без капялюша			
цэразь лес	праз поле			

11—I DATIVE SINGULAR OF NOUNS ДАВАЛЬНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ, адзіночны лік

1. Давальны склон адказвае на пытаньне **камў? чамў?** Канчаткі давальнага склону маюць тую самую ролю, што ў ангельскай мове прыназоўнік “to”:

Янка дае кнігу **брату**.
Камў ён дае кнігу?

John is giving a book **to his brother**.
To whom is he giving a book?

2. Канчаткі давальнага склону адзіночнага ліку: **у (ю), е, і, ы (э)**.

- а) **-у (-ю)** пасля мяккой асновы) — для ўсіх назоўнікаў **мужчынскага** роду ды ўсіх **ніякага** роду. Прыклады:

nom.	стол	лёкар	бацька	вакно	сонца	поле	край	конь
dat.	сталу	лёкару	бацьку	вакнў	сонцу	полю	краю	каню

- б) **-е** — у назоўніках **жаночкага** роду зь **цвярдой і задняязычнай** асноваю на “г”, “х”:

nom.	кляса	школа	нага	кніга	мўха
dat.	класе	школе	назе	кнізе	мўсе

- в) **-і** — у назоўніках **жаночкага** роду зь **мяккой** асновай.

nom.	хваля	песьня	соль	радасьць	лінія
dat.	хвалі	песьні	солі	радасьці	лініі

- г) **-ы (-э)** — у назоўніках **жаночкага** роду з **зацвярдзелай** асновай і **задняязычнай** на “к” (у васнове на “к” не пад націскам — “ы”, пад націскам — “э”).

nom.	сястра	вучаніца	печ	сяброўка	рука
dat.	сястры	вучаніцы	пэчы	сяброўцы	руцэ

- УВАГА:** 1. У назоўніках мужчынскага роду на “-я” дапушчаецца і канчатак “-і”:
судзьдзя — судзьдзю і судзьдзі, старшыня — старшыню і старшыні.
2. Параўнайце й запамятайце, што ў назоўніках **жаночкага** роду канчаткі давальнага склону такія самыя, як меснага.

3. Давальны склон ужываецца:

- а) Для азначання асобы ці наагул прадмету, які дастае нешта (рэч, вестку, аб'яцаньне, дапамогу...):

Ма́ма да́ла Ві́цю біле́т на трамва́й.
 Ю́рка аб'я́цае та́ту добра вучы́цца.
 Ся́стра дапама́гае бра́ту рыхтава́ць ха́тнія за́да́ньні.
 На́стаўнік сказа́ў вучню́ йсьці дамо́ў.

- б) У такіх выразях, як:

Мне́ горя́ча (хала́дна, сýмна...)
 Я́нку вясё́ла.
 Вавё́рцы не стра́шная зіма́.

- в) Пры выражэньні ве́ку:

Бра́ту ча́тыры гады́, а ся́стры́ шэ́сьць.
 Гэта́му дрэ́ву сто гадо́ў.

**
*

1. The dative expresses the **indirect object**. It answers the question **камý?** (to whom?) or **чамý?** (to what?). The case ending performs the same function as does the preposition "to" in English. For example:

Я́нка да́е кні́гу бра́ту.

John is giving a book **to** his brother.

2. The dative singular endings are: **у, ю, е, і, ы (э)**.

- а) **-у (-ю)** — for all **masculine** and **neutral** nouns:

nom.	стол	ле́кар	ба́цька	акно	поле	край	ко́нь	судзьдзя́
dat.	ста́лу	ле́кару	ба́цьку	акну́	полю́	кра́ю	каню́	судзьдзю́

- б) **-е** for **feminine** nouns with a stem ending in a **hard consonant** or **back consonant** "г", "х":

nom.	ша́фа	шко́ла	нага́	кні́га	му́ха
dat.	ша́фе	шко́ле	назе́	кні́зе	му́се

- в) **-і** for **feminine** nouns with a stem ending in a **soft consonant**.

nom.	хва́ля	пе́сьня	со́ль	ра́дасць	лі́нія
dat.	хва́лі	пе́сьні	со́лі	ра́дасьці	лі́ніі

- г) **-ы (-э)** for **feminine** nouns with a stem ending in **р, ч, ш, ж, ц** and in "к" (after "к" changes into "ц" the ending "ы" is used when unstressed, and the ending "э" under stress).

nom.	сястра́	вуча́ніца	печ	сяброўка	рука́	рэчка
dat.	сястры́	вуча́ніцы	пéчы	сяброўцы	руцэ́	рэчцы́

NOTE that: 1. for masculine nouns, ending in -я the ending -“і” is also permitted:

судзьдзя́ — судзьдзю́ and судзьдзі́,
старшыня́ — старшыню́ and старшыні́.

2. the dative of all feminine nouns is the same as the locative.

3. The dative case is used:

a) To express a person who receives something (for example, a gift, a message, a promise, or help).

Яна́ дала́ Ві́цю грошы.

She gave money to Vicia.

Ю́рка абяца́ў та́ту добра вучыцца.

George promised his father to study well.

Га́нна памага́е ма́ме.

Hanna helps her mother.

b) To express a person (or animal) affected with certain feeling:

Мне го́рача (ха́лодна).

I am warm (cold).

Яму́ ну́дна.

He is bored.

Мне су́мна.

I am sad.

Я́нку вясе́ла.

John is having fun (is happy).

Ва́вёрыцы ня стра́шная зіма́.

The squirrel is not afraid of the winter.

c) In expressing age:

Дзяўчы́нцы ча́тыры гады́.

The girl is four years old.

Га́таму дрэ́ву сто год.

This tree is a hundred years old.

11—II IMPERSONAL EXPRESSIONS / БЕЗАСАБОВЫЯ ВЬІРАЗЫ

a) Ангельскую безасабовую форму з **one, they, people** у беларускай мове перадаём дзеясловам у трэцяй асобе множнага ліку без займеньніка “яны”.

ка́жуць, ду́маюць, знойдуць

Ка́жуць, што бу́дзе лё́гкая зіма́.

Ду́малі, што ня бу́дзе вайны́.

The impersonal idea of **one, they, people** is conveyed by the third person plural of the verb **without** the personal pronoun “яны”. For example:

ка́жуць

one says, they say, it is said

знойдуць

they will find

Ка́жуць, што бу́дзе лё́гкая зіма́.

They say the winter will be mild.

11—III CARDINAL NUMERALS from 11 to 20 КОЛЬКАСНЫЯ ЛІЧЭБНІКІ 11 — 20

a)	11	адзінаццаць	16	шаснаццаць
	12	дванаццаць	17	сямнаццаць
	13	трынаццаць	18	васямнаццаць (або васьмінаццаць)
	14	чатырнаццаць	19	дзевятнаццаць
	15	пятнаццаць	20	дваццаць

б) Лічэбнікі ад 11 да 19 утвораныя даданьнем да адзінак (адзін, два... дзевяць) часткі “наццаць” (што паўстала з калішняга “на дзэсяць”):

васямнаццаць	=	восем на дзэсяць
адзінаццаць	=	адзін на дзэсяць

в) Лічэбнікі падлягаюць правілу аканьня як у вымове, гэтак і на пісьме, таму:

шэсьць	але	шаснаццаць
сем	але	сямнаццаць
восем	але	васямнаццаць

г) Усе лічэбнікі ад 11 да 19 маюць націск на складзе “на”, усе яны, як і лічэбнік “дваццаць” (20), пішуцца праз падвойнае “цц”.

**
*

a) The numerals from 11 to 19 are formed by adding “наццаць” (expressing “на дзэсяць”, “on ten”) to the units.

адзінаццаць	=	адзін на дзэсяць
сямнаццаць	=	сем на дзэсяць
дзевятнаццаць	=	дзевяць на дзэсяць

b) The stress is always on “на” and because of this stress “о”, “э” in the first word changes into “а” and “е” into “я”* both in pronunciation and in spelling.

шэсьць	but	шаснаццаць
сем	but	сямнаццаць
восем	but	васямнаццаць

* According to “AKANNIE RULE” 4—12Ф.

c) Note that in the numerals from 11 to 20 the second part “(на)ццаць” is written with a double “цц”.

адзінаццаць, дванаццаць, ... дваццаць

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 116. Прачытайце “Вось ідзе пошта” I, ды адкажэце на пытаньні

1. Чаму ў паштовай скрынцы была такая вялікая цеснатá?

2. Куды́ йшлі́ лісты́? (назаві́ ўсе гарады́ й вёскі).
3. Чаму́ ліст у Кана́ду быў вы́сланы паве́транай поштай?
4. Хто́ й навошта́ пісаў у вёску́ Прўсі́нава?
5. Чаму́ адзі́н ліст хваляваўся, ці ё́н дойдзе?

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 117. а) У клясе́ фанэты́чнае, вучні́ ўго́лас паўтара́юць па́ры словаў за настаўні́кам. Дома́ перапі́сваюць ды падчы́ркваюць зы́чныя, які́я іна́кш вымаўля́юцца, а іна́кш пі́шуцца.

1. грыб — грыбы
гэрб — гэрбы
бе́раг — бе́рагі
сьцяг — сьцягі
дуб — дубы
горад — гарады́
сад — сады́
воз — ва́зы
еж — е́жа

2. жа́бка — жа́ба
тру́бка — труба́
гра́дка — гра́дачка
пагодка — пагода
дзя́дзька — дзя́дзечка
лы́жка — лы́жачка
сьце́жка — сьце́жачка
бяро́зка — бяро́за
ко́зка — ка́за

УВАГА. Слова́ з другі́х слупко́ў заву́цца спраўджа́льнымі. Ё́мі спраўджа́ем, які́ зы́чны гук трэ́ба напі́саць.

- б) Перапі́шэце з пра́віла 11 — 18Ф а па́рныя звонкі́я й гру́хія зы́чныя, а тады́ вы́пішце падчы́ркнуты́я зы́чныя з абодвух слупко́ў ды напі́шэце, які́я гэ́та зы́чныя — звонкі́я ці глу́хія.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 118. а) Перапі́шэце, устаўля́ючы прапу́шчаны́я лі́тары.

1. гара́ . — гаражы́
гро . — грошы
но . — нажы
ко . — кашы́
бе́ра . — бе́рагі
паве́р . — паве́рхі

2. ро . — роды
ро . — раты́
ву . — вужы́
зу́ . кі — зу́бы
слу . кі — слупок
ры́ . кі — ры́бы

3. я́га . кі — я́гады
гара́ . кі — гарады́
ра . кі — рады́
бяро́ . кі — бярозы
ко . кі — косы
ко . кі — козы

- б) Перапі́шэце, ўстаўля́ючы прапу́шчаную лі́тару.

ву́зенькі — ву . кі
салодзе́нькі — сало . кі
блізе́нькі — блі . кі
нізе́нькі — ні . кі

лё́генькі — лё . кі
мя́кенькі — мя . кі
кароце́нькі — каро . кі

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 119. Зьмянеце словы паводля ўзору ды запішэце іх.

Што? Што рабіць?

Дружба — дружыць

Казка —

Адгада —

Што? Што рабіць?

Служба — служыць

Грозьба —

Просьба —

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 120. Адказайце на пытанні, выбіраючы да сэнсу прымётнікі з другога слупка з практ. 118 б:

Хлеб (які?) ...

Пух (які?) ...

Куст (які?) ...

Лес (які?) ...

Ягада (якая?) ...

Сьцэжачка (якая?) ...

Казка (якая?) ...

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 121. Прачытайце ды перапішэце, устаўляючы прапушчаныя літары. Выпішце падчёркнутыя словы, а побач іх дапішэце спраўджальныя.

ГРА . КА

Гра . ка ў Ганулі.

Там расьцё цыбуля.

А на сьхілах гра . кі

сьвётлая сала . ка.

Рэдзкі шмат сало . кай

з хвосьцідам каро . кім.

На зыбучых но . ках

там стаіць гарошак.

Ад гаро . ку блі . ка

бэлая рады . ка.

Канстанцыя Буйла.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 122. Фанэтычнае.

1. Я даю малако (каму?) катэ.

2. Я даю малако (каму?) котцы.

3. Я даю малако (каму?) сабаку.

4. Я даю хлеб (каму?) птушцы.

5. Я даю хлеб (каму?) індыку.

6. Я даю хлеб (каму?) гусі.

Я пішу ліст (каму?) маме.

Ты пішаш ліст (каму?) сябру.

Яна піша ліст (каму?) бабулі.

Ён піша ліст (каму?) настаўніку.

Мы пішам ліст (каму?) старшыні.

Вы пішаце ліст (каму?) сакратару.

Яны пішуць ліст (каму?) прэзыдэнту.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 123. Дадзеныя назоўнікі пастаўце ў давальным і месным склонах, параўнайце канчаткі, азначце род назоўнікаў паводля ўзору.

УЗОР: Назоўны склон.

Давальны склон.

Месны склон.

Хто? што?

Каму? чаму?

Пры кім? на чым?

школа (ж.)

школе

пры школе

а) сыцяна

...

...

карона

...

...

мама

...

...

б) сястра, мыш, печ, мяжа, бабуля, зямля, восень, косць.

в) кніга, рука, хвабрыка, матка, нага, муха, страх, рака.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 124. Прачытайце ды выпішце назоўнікі ў давальным склоне разам зь дзеясловамі, ад якіх яны залежаць.

ПЭРАД НАРАДЗІНАМІ

Бабуля: Зіна, куды ты йзноў сьпяшаешся?

Зіна: Мне трэба ехаць у места купіць Антосю падарунак.

Бабуля: Чаму аж у места, ня можаш нешта тут блізка купіць?

Зіна: Не, бабуся, тут нічога няма адпаведнага. Ты ведаеш, як цяжка дагадзіць майму брату а твайму ўнучку.

Бабуля: Але, але, праўда. Як кажуць: "Другому добра толькі абаранак купіць: не да спадобы — сам зьясі".

Зіна: Во, дзякуй, што абаранкі мне прыпомніла. Падарозе заеду і ў "Беларускую" пякарню, памятаеш, гэную, татавага зямляка з Ашмян. Абаранкаў, напэўна, мы самі ня будзем есьці.

Бабуля: Толькі-ж ня баўся, дзіця, ты абяцала маме памагчы. Заўтра будзе шмат гасьцей.

Зіна: Добра. Скажы маме, што за дзье гадзіны буду. Ужо бягу, толькі гляну, якія пошта была.

Бабуля: Табе нічога ня было, толькі тату адзін ліст, а іншае ўсё Антосю, мусіць, карткі віншавальныя, а нэхта з Чыкага й тэлеграму прыслаў.

Зіна: Каму? Антосю?!

Бабуля: Але...

Зіна: О, о... гэта новая сябровачка!

Слоўнік (Vocabulary)

места, -а (n.) town
адпаведны, -ая, -ае suitable

дагадзіць (II); дагаджу, дагодзіш, -яць —
to please

абарáнак, -а (m.)	bagel	—	ня баўся	don't be long
не да спадобы...	not to the satisfaction...		віншавáльная кáртка (f.)	greeting card
п'яка́рня, -і (f.)	bakery			
зямля́к, -а (m.)	fellow-countryman, (in this case) fellow-townsmen			

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 125. Перапісваючы, назоўнікі ў дужках пастаўце ў вадпаведнай форме, а ў першым ска́зе і дзеяслоў.

1. На нарадзіны та́та падарава́ў (каму? ма́ма) шнурок запраўдных пэ́рлаў, Га́ля падарава́ .. кні́гу, я віншавáльную кáртку і мы ўсе падарава́ .. кве́ткі.
2. Ігна́т ня ма́е ве́ры (каму? Ю́рка), бо Ю́рка абяца́е, але не заўсе́ды выконвае, што абяца́ў.
3. Ю́рка абяца́ў (каму? Ігна́т) заўсе́ды прыходзіць на пробы та́нцаў, але ня прыходзіць.
4. Вольга пі́ша лі́ст (каму? Зо́ся) і просіць перада́ць прывіта́ньні (каму? Га́нна, Віта́йт, Гры́шка й Стась).
5. Мы пасыла́ем (каму? цётка й дзя́дзька) грошы й па́чкі.
6. Алесь дапамага́е (каму? брат і сястра́) рабіць хáтнія задáньні.
7. "Скаў́т служыць (каму? ча́му? — Бог і Ба́цькаўшчы́на)" — як ка́жа Скаў́цкае Пра́ва.

Слоўнік (Vocabulary)

шнурок запраўдных пэ́рлаў	a string of genuine pearls	перадава́ць прывіта́ньне (n.)	to give one's regards, compliments
мець ве́ру, (даве́р)	to trust	рабіць хáтнія задáньні	to do homework
абяца́ць (I); абяца́ю, абяца́еш, -юць	to promise	служы́ць (II); служу́, служы́ш, служа́ць	— to serve
пра́ба та́нцаў	dance rehearsal	Бог, -а (m.)	God
		Скаў́цкае Пра́ва	Scout Law

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 126. Навучэ́ся вы́разна чыта́ць.

ВОСЬ ІДЗЕ́ ПОШТА

III.

А гэ́та прыве́злі пошту ў Ме́нск зь іншых гарадо́ў. Распяча́талі мяшкі, ра-забра́лі лі́сты, паштэ́мплява́лі ды адпра́вілі ў сартава́льную. Там стаі́ць вяліза́рная, на ўсю за́лю, машы́на. У ё́й колькі калі́дорчыкаў і шма́т-шма́т скры́нак з нумара́мі паш-товых аддэ́лаў. На пу́льце кірава́ння — кляві́шы з такі́мі-ж нумара́мі.

Апэратары глянуць на канвэрт, націснуць на клявіш, і ліст паймчаўся ў скрынку свайго паштовага аддзелу. Так бягуць яны адзін па адным, шукаючы свайго месца.

— Мне сюды. Бывайце!

— А мне сюды.

— Ах, я, здаецца, не ў сваю скрынку трапіў.

— Ня можа быць. Тут памылак ня бывае.

IV.

Вось ідзе паштальён. Бачыш, колькі нё нясе газэтаў, часапісаў. І лістоў поўная торба. Ён заўсёды сьпяшаецца. У яго шмат работы.

А ці можам мы з табой хоць трошкі палёгчыць іхнюю працу? Можам. Як? Пасылаючы ліст, пішы поўны адрас, калі ў Савецкі Саюз — дык рэспубліку, вобласць, горад, вуліцу, нумар дому, кватэры. І калі ласка, не забывайся наклеіць марку, бо нявэтліва пасылаць людзям даплатныя лісты. І свой адрас напішы знізу. Навошта? Калі адрасата ня знойдуць, ліст твой вернецца назад.

Слоўнік (Vocabulary)

прывезьці (I); вязу́, -эш, -уць to bring
расьпяча́таць (I); расьпяча́таю, -еш,
-юць to unseal, to open

вяліза́рны, -ая, -ае huge

калідо́р, -у (m.) hall

калідо́рчык, -а (m.) small hall, passage

скры́нка, -і (f.) box

аддзё́л, -у (m.) branch, section

пашто́вы аддзё́л post office

кляві́ш, -а (m.) key

наці́снуць (I); наці́сну, -еш, -уць to press

памы́лка, -і (f.) mistake, error

пашта́льён, -а (m.) postman, lettercarrier

торба́, -ы (f.) bag

палёгчы́ць (II); палёгчу́, -ыш, -аць to
make easier

вобла́сьць, -і (f.) province (today Soviet
Byelorussia is divided administratively
into 6 вобла́сці.)

кватэ́ра (f.) apartment

нявэ́тліва (adv.) not polite

ве́рнецца назад it will return

ПРАКТЫКАВАЊНЕ 127. а) Навучыцца чытаць. б) Выпісаць у слупок усё назоўнікі ў давальным склоне разам са словамі, ад якіх яны залежаць.

МАРОЗ НЕ СТРАШНЫ ВАВЁРЦЫ

Зіма́ намяла ў лесе шмат сьне́гу.

Ні паляўнічаму не прайсьці, ні зайчыку не прабегчы. А вавёрачцы ня страшна. Вавёрачцы цёпла ў дупле́. Высуне яна мордачку, паглядзіць туды-сюды ды зноў у дупло схаваецца. Лущыць сабе гарэшак, есьць сушаны грыбок. А калі асабліва вясёла вавёрачцы, выскачыць яна з дупла́ ды пачне перабягаць з дрэва на дрэва.

Ня было сумна вавёрачцы і ўвосень, калі яна гэтак-жа бегала з дрэва на дрэва, збіра́ла гарэхі на зіму й ка́ля дрэваў грыбы.

Слоўнік (Vocabulary)

зіма́ намяла́ сьне́гу ў лесе the winter storm covered the forest with snow
 паляўнічы, паляўнічага (m.) hunter
 вавёрцы ня стра́шна the squirrel is not afraid of...
 дупло, -а (m.) hollow
 в́ы́сунуць (I); в́ы́суну, в́ы́сунеш, в́ы́сунуць to stick out

мордачка, -і (f.) snout (nose and mouth of animal)
 лу́шчыць гарэ́шкі to crack nuts
 су́шаны, -ая, -ае dried
 пачне́ перабяга́ць (it) will start running from... to...
 мне су́мна I am sad
 мне ну́дна I am bored

в) Перакладзеце апавяданьне “МАРОЗ НЕ СТРАШНЫ ВАВЁРЦЫ” ў ангельскую мову.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 128. а) Перапісаць, словы ў дужках ставячы ў вадпаведнай форме. Перекладзеце гэтыя сказы ў ангельскую мову.

1. Ну́дна (Янка), ён хворы ды му́сіць сядзець дома.
2. (На́дзя) то халодна, то гарача. Яна́, му́сіць, ма́е гарачку.
3. (Ні́на) баліць галава́, а (Язэп) зу́бы.
4. Су́мна (ма́ма й та́та), учора Паўлюк і Га́нна па́ехалі ў іншы горад вучы́цца.
5. Добра ўв́есну і (пту́шка) і (ры́бка).
6. (Ву́чань) вельмі су́мна, калі ён ня зда́сьць экза́мену.

б) Паводля ўзору ўкладзеце сказы са словамі:

вясёла	су́мна	ну́дна
горача	цёпла	халодна
добра	бла́га	
баліць галава́	баліць нага́	баліць рука́

УЗОР: Бра́ту й сястры́ вясёла, яны́ едуць на экскурсію.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 129. а) Перапішэце прыказкі, падчыркнеце назоўнікі ў давальным склоне.

1. Ка́жная сасна́ свайму́ бору пэ́сню пяе́.
2. Вада́ агню́ не тавáрыш.
3. Ня сьпі́цца ваўку́ пад сялом, калі́ авéчкі бляю́ць.
4. Котцы сьме́шкі, а мышцы сьлёзкі.
5. Ня ра́да каза́ торгу, а ку́ры вяселью́.

2. Паводля ўзору няхай вучні ву́сна ў кля́се растлумáчаць значэ́ньне і ўсіх і́ншых пры́казак.

УЗОР: Пёршая прыказка кажа, што, жывучы ў грамадзё, гэтай-жа грамадзё трэба служыць і дапамагаць.

3. а) Перапішце ды растлумачце гэтыя прыказкі:

Ня ўсё праўда, што кажуць.

Ня кланяйся нізка, а будзь пры праўдзе блізка.

б) Прачытаць. выпісаць у слупок падчыркнутыя словы, дапісаць побач спраўджальныя. Уставіць прапушчаную літару.

БЯРО . КА

У малой бяро . кі
бёлая карыца.
Прычасаны ко . кі —
люба падзівіцца.
Трэба-ж было выйсьці
нёяк з хлява ко . кам:

ста́лі ко . кі гры . ці
бе́лую бяро . ку.
Мы сказа́лі ко . кам:
“Гры . ці дрэў ня трэ́ба,
хай гэта бяро . ка
вы́расьце да не́ба”.

А. Малы́шка.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 130. Навучыцца вы́разна чыта́ць

Дуда́р
Дуда́ру
Дарма́ грае.

Варона
3 вароны
Грошыкі бяра́.

Камар
Камару́
Голас пазыча́е.

Карша́к
3 каршака́
Пёр'е дзяра́.

Якая рыса характару паказаная ў вершы ў дудары й камары, а якая ў вароны й каршака?

Слоўнік (Vocabulary)

дуда́р, -а́ (m.) piper

дарма́ free, for nothing

кама́р, -а́ (m.) mosquito

пазыча́ць (I); пазыча́ю, -еш, -юць каму́ —
to lend

пазыча́ць ад каго́ to borrow

варона, -ы (f.) crow

карша́к, -а́ (m.) hawk

пе́р'е, -я́ (n.) feather

дзе́рці (I); дзяру́, -эш, -уць (in this case)
to pull

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 131. Фанэтычнае.

а)	Бра́ту два гады.
Дрэўцу ча́тыры гады.
Дому тры гады.
Аўту адзі́н год.
Хлопцу тры гады. | Сястры́чцы адзі́н год.
Ні́не два гады.
Ха́це адзі́н год.
Алё́нцы ча́тыры гады.
Дзяўчы́нцы два гады. |
|----|--|---|

- б) Напішэце назоўнікі ў патрэбным склоне, а лічбіны словамі з адпаведным “год” ці “гады”.

(Уну́к) 2 (год, гады)	(Гусь) 3 (год, гады)
(Прану́к) 4 (год, гады)	(Ка́чка) 2 (год, гады)
(Сабáка) 3 (год, гады)	(Ха́та) 4 (год, гады)
(Кот) 1 (год, гады)	(Іра) 1 (год, гады)

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 132. а) Перапішэце лічбіны словамі. (Правіла 11—III, а)

10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20.

- б) Паводля ўзору перапішэце прыклады словамі.

УЗОР: адзі́н ды ча́тырна́ццаць — пятна́ццаць.

$$\begin{aligned}
 1 + 14 &= 15 \\
 4 + 13 &= 17 \\
 2 + 15 &= 17 \\
 8 + 11 &= 19 \\
 1 + 17 &= 18
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 9 + 3 &= 12 \\
 8 + 8 &= 16 \\
 5 + 9 &= 14 \\
 3 + 17 &= 20
 \end{aligned}$$

К Р У Г 12.

ПАЎТАРЭНЬНЕ

ВОЖЫК І ЗАЯЦ

(3 народнага)

Аўтар: На праходку выйшаў вожык,
Ногі разьмінае,
А насустрач па дарожцы
Шкандыбае заяц.
Дзень пагодны, сонца сьвэціць,
Дрэвы ў сініх шатах,
Мае вожык жонку й дзэці,
Заяц — нежанаты.

Вожык: Як здаровенькі, сусэдзе?
Што добрага чулі?

Заяц: Нешта рана самі ўсталі?

Аўтар: Заяц папытаўся.

Вожык: Тут сабакі екаталі.

Аўтар: Вожык абазваўся.
Але заяц ганарыцца:

Заяц: Што тыя сабакі!
Вось мяне ліса баіцца,
Я ёй даўся ў знакі.
І з ваўчынага мярлогу
Вырваўся жывы я,
Бо перш-наперш маю ногі,
Не твае — крывыя.

Вожык: Пражыву сабе з крывымі,

Аўтар: Кажа хітры вожык,

Вожык: А вось ты мяне з даўгімі
Перагнаць ня ўможаш.

Аўтар: Заяц кінуўся ў разору,
З рогату аж рэхча,
Адсьмяяўся і гаворыць:

Заяц: Ну, дык можам бегчы.

Аўтар: Але вожык разважае,
Глянуўшы на неба:

Вожык: Мянэ сьнеданьне чакіе,
Падмацунак трэба.
Пайдзі ў хату, тое-сёе
З жонкай перакўсім.
Ды спачатку мы з табою
Залажыцца мусім.

Заяц: Залажыцца? Гэта можна.
Давай — на паўкварты.

Вожык: Не, ня п'ю я,
Гэтага ня варта.
Лёпей выберам мы нешта
Кажднаму да густу:
Мне мех рэпы прынясеш ты,
А я — мех капусты.
Згода?

Заяц: Згода.

II.

Аўтар: Заяц рады,
Цёшыцца, смяецца,
А тымчасам па паряду
Вожык падаецца.
Кажа жонцы:

Вожык: Ну, старая,
Памагай сягонья:
Залажыўся са мной заяц,
Што мяне дагоніць.

Жонка: Звар'яцёў ты, ня іна́чай,
Ёлапéнь калю́чы!
На́вет коням не тавáрыш
Даўганогі зáяц.
Лепш сядзі, лаві ты мýшы
Ля свайго парогу.
Мýсіць, хочаш, каб я в́ыйшла
Зáмуж за другога?

Вожык: Пачака́й, ня ў гэтым сіла!
У зайцоў даўгія ногі,
Ды кароткі розум.
Ба́чыш гэтую разорку?
Паўзі ёю проста
Аж да са́мага узгорку
Ля старога мосту.
А па гэтай вось разоры
Паімчы́цца зáяц,
Як ён выбяжыць на ўзгорак,
Ты крычы:
— Чака́ю!

Аўтар: Пацішэла гаспады́ня,
Вожыка часту́е,
То пагла́дзіць, то абды́ме,
То ў лабок цалу́е.
В́ыеў вожык міску ка́шы,
В́ыпіў мёду потым
І прамовіў:

Вожык: Дзя́куй, Ма́ня,
Час і да работы.

Аўтар: Толькі ста́лі вожык з жонкай
З двух бакоў разоры,
Прыбе́г зáяц баразе́нкай.

Зáяц: Ты гатоў?
Я падбіў сабе падковы,
Ато сьлізкава́та.

Вожык: Добра: Ру́шым.

Аўтар: Ка́жа вожык,
А сам ані зь ме́сца.

Толькі ве́цер сьві́шча ў ву́шы,
Зáяц так нясе́цца.
Прыляцёў на той бок поля,
Наўкол пазіра́е, —
Сядзіць вожычы́ха доле,
І яму́ гукáе:

Жонка: Я ўжо тут!

Зáяц: Што за лі́ха?
Тут нядобра штосьці.
Дай наза́д яшчэ зьлята́ем,
Распрасту́ем косьці.
Згода?

Жонка: Згода.

Аўтар: На ўсе жы́лы
Бéдны зáяц пне́цца,
Прыб́яга́е, дух забі́ла,
А вожык сьмяе́цца:

Вожык: Слабава́ты, кум, на ногі,
Я ўжо тут чака́ю.

Зáяц: Дай яшчэ раз.

Вожык: Б́удзе мно́га,
Ты сасла́бнеш, зáяц.

Зáяц: Я сасла́бну? Што ты, што ты?
Зна́ю сіле ме́ру.

Вожык: Ну, як гэтка́я ахвота,
Пабя́жэм яшчэ раз.

Аўтак: Бе́гаў зáяц разоў сора́к,
Бразгата́ў нага́мі,
То з узгорку, то на ўзгорак,
А в́ынік той са́мы.
Стра́ціў в́ыгляд зухава́ты,
Ледзь прамовіў слова:

Зáяц: Тут падковы в́інава́ты,
Цяжкі́я падковы.

Аўтар: Забра́ў вожык рэ́пу ў ха́ту
І сьмяе́цца зноўку:

Вожык: Калі розум слабава́ты,
Ня в́іну́й падкоўку!

Максі́м Лу́жа́нін.

Слоўнік (Vocabulary)

разьмінаць ногі to warm up one's legs before a race	гаспадыня, -і (f.) housewife, (in this case) wife
жонка, -і (f.) wife	калючы, -ая, -ае prickly
нежанаты (m.) unmarried (speaking about a man)	выйсьці замуж за каго to marry someone (speaking about a girl)
сусед, -а (m.) neighbour	ажаніцца зь кім to marry someone (speaking about a man)
абазвацца (I); past абазваўся, -лася, -ліся to answer, to speak up	розум, -у (m.) mind, intellect
я даўся ў знакі I became stuck in someone's memory	пацішэць (I); past пацішэў, пацішэла, -лі to quiet down, to calm down
перш-наперш first of all	абдымаць (I); абдымаю, -еш, -юць to embrace
крывы, -ая, -ае crooked	баразёнка, -і dim. of баразні (f.) furrow
з крывымі нагамі bow legged	падкова, -ы (f.) horseshoe
перагнаць (II) to outrun	сьлізкавата somewhat slippery
разора, -ы (f.) lower part of a furrow in which one can walk easily	рушыць (II) to set out, to start рушым (imperative) let us start
рогат, -у (m.) loud laughter	доле below, further down
падмацунак, -у (m.) refreshment	Што за ліха! What a devil!
залажыцца (II); past залажыўся, -лася, -ліся to bet	жыла, -ы (f.) vein
паўкварты a pint (in this case of alcohol)	кум, -а (m.) the godfather to one's child, (in this case) my friend
ня варта it is not worth-while	ахвота, -ы (f.) desire
густ, -у (m.) taste	бразгатаць (I); бразгачу, бразгочаш, -уць to clatter
рэпа, -ы (f.) turnip	самі polite form of address equivalent to "вы"
згода, -ы (f.) agreement, consent, harmony	
парада, -ы (f.) advice	
падаецца he makes for, he goes	

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 133. Адкажэце на пытаньні паводля вершу "Вожык і заяц".

1. У якую парў дня вожык выйшаў на праходку (удзень, увечары, ураньні), зь якіх словаў гэта знаём, перапішэце іх.
2. Якое было надвор'е? Перапішэце словы, якімі апісанае надвор'е (weather).
3. Якую сям'ю меў вожык і якую заяц?
4. Хто першы пачаў хваліцца і чым ён хваліўся?
5. Што адказаў вожык?
6. Хто прапанаваў сусьцігі (races)?
7. Ці вожык згадзіўся на сусьцігі? Пад якой умовай?
8. Як дарыхтаваўся да бегу заяц, а як вожык?
9. Хто выграў сусьцігі ды што дастаў за гэта?
10. Чым вожык выграў сусьцігі, сілай, спрытам ці розумам?
11. Якія ў гэтай байцы паказаныя рысы характару зайца, а якія вожыка? Выпішце сьпяраша ўсе словы ці сказы, якімі аўтар азначае характар зайца, а пасьля вожыка.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 134. а) Перапішэце прыказкі. Выпішце падчыркнутыя назоўнікі, азна́чце і́хны склон ды паста́ўце і́х у назоўным склоне.

1. У сваім **краі**, як у **раі**.
2. І ў **студні** вада́ выбіра́ецца.
3. Ня ўсё тое ры́ба, што ў **вадзэ** пла́вае.
4. Разу́мны ба́чыць у сваім **пакоі** больш, чым ду́рань ўва ўсім **сьвеце**.
5. У **шчасьці** шмат прыя́целяў, а ў **няшчасьці** ніводнага.
6. У **сьвеце** ўсяго шмат, як у **моры** вады́.

б) Дакончыце ска́зы адпаведным назоўнікам у адпаведным склоне.

Словы на выбар: рака́, хва́брыка, дарога, гра́дка, мярлог, пліта́.

1. Мядзвѣдзь сьпіць у	4. Цыбуля расьце на
2. Мая сястра́ працуе на	5. Ча́йнік стаіць на
3. Човен плыў па	6. Бярозы растуць пры

Выпішце з гэтых ска́заў словы з памя́кчанымі зы́чнымі.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 135. Навучыцца чыта́ць.

ЧАМУ́ КОТ МЫ́ЕЦЦА ПАСЬЛЯ́ ЯДЫ́

Прыляце́ў верабѣ́йка
На плот,
А за плотам сядзе́ў
Кот-маркот.

Ён падкра́ўся —
Цара́п вераб'я́ . . .
— Вось табой
Падсілку́юся я.

— Ці-ж ня ве́даеш
Звы́чкі такой,
Што ўсе мы́юцца
Пэ́рад ядой? . . .
Перш памы́йся, каток,
Да яды́,
Падсілку́ешся мною
Тады́.

— І то пра́ўда, —
Маркоцька сказа́ў,
Лапай пы́су сваю́
Мыць пача́ў.

Верабѣ́й-жа — пырх-пырх —
Паляце́ў,
Кот-маркот
І міргну́ць не пасьпе́ў.

Не забы́ў кот
Тэ́й горкай бяды́ . . .
Мы́цца стаў,
Як пад'е́сьць ён —
Тады́.

Авяр'ян Дзяружынскі

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 136. Перапішэце, падчыркнеце словы з прыстаўным “в”.

- а) 1. Вакно завешана хвіранкай і шторай.
 2. З вакна відаць банк.
 3. Праз адчыненае вакно лятуць камары.
 4. За вакном ужо цёмная ноч.
 5. Ён стаіць у вакне й чакae на сябру.
 6. Усе вокны зачыненыя.
 7. У іх яшчэ ўва ўсіх вокнах сьвятло, яны яшчэ ня сьпяць.
 8. У нас на Беларусі шмат азёраў, а найбольше зь іх возера Нарач.
- б) 1. У яго адно вока сіняе, а другое шэрае.
 2. З вока йдзе сьляза.
 3. Хоць вока выкалі, нічога ня відаць.
 5. Бачылі вочы, што куплялі.
 6. Добрыя вочы, што трапілі ўночы.
 7. Праўда вочы коле.
 8. У чужым воку саломінку бачыць, а ў сваім бярвянá ня бачыць.
- в) 1. Вочы завязаш, а вушэй не заложыш.
 2. На адно вуха глухі — на другое ня чуе.
 3. Вушы ня чулі, і вочы ня бачылі.
 4. Нашы дзяды ня зналі бяды, а ўнукі набраліся мукі.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 137. Перакладзеце ў ангельскую мову сказы з практыкаваньня 136 а.**ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 138.** а) Ніжэй дадзеныя пары словаў паўтарайце ўголас за настаўнікам. Што трэба вымаўляць на канцы словаў зь першага слупка, і што ў словах другога слупка, ці той самы гук, ці розныя?

гарбу́з	аўтабу́с	нож	кош
груз	трус	лёд	лёт
воз	нос	гарод	чарот
вёз	нёс		

- б) Перапішэце словы, побач дапісваючы да іх спраўджальныя. Укладзеце сказы з дадзенымі ці са спраўджальнымі словамі.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 139. Ад дадзеных словаў утварэце прыметнікі з падвойным “н”.
Запішэце іх, а побач дадайце які назоўнік да сэнсу.

УЗОР: Гасьці́нны пакой, або гасьці́нны чалавёк, гасьці́нная жанчы́на.

вайна́ (ва́енны)	конь
сьцяна́ (насьце́нны)	дрэнь
дзень	ячме́нь
гасьці́на	чыгу́н

Слоўнік (Vocabulary)

вайна́, -ы (f.) war	ячме́нь, -ю (m.) barley
гасьці́на, -ы (f.) hospitality	чыгу́н, -у́ (m.) cast-iron
дрэнь, -і (f.) rubbish, trash	чыгу́н, -а́ (m.) cast-iron kettle, pot
дрэнны, -ая, -ае ill	

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 140. а) Вы́разна чыта́ць. б) Вы́пісаць у слупок усё назоўнікі, дзе не стае, даста́віць канча́ткі ды азна́чыць род, лік і склон.

СЬНЁЖНЫ ДЗЕД

Колькі шу́м... , колькі сьме́х... :
дзед... вы́лепілі зь сьне́... !
Замі́ж рук уткну́лі палкі.
Вочы — ву́гал... кавалкі.

Нос — чарэ́пак з гладыш...
Барада́ — шма́ток кудзе́лі.
А на лы́сіну надзе́лі
кош замі́ж капялюш... .

Слоўнік (Vocabulary)

сьне́жны дзед, -а (m.) snow man	барада́, -ы (f.) beard
шум, -у (m.) noise	шма́ток кудзе́лі piece of tow (long bits of flax ready for making into tread)
сьмех, -у (m.) laughter	лы́сіна, -ы (f.) bald spot
уткну́ць (I); past уткну́ў, уткну́ла, уткну́лі stick (in, into)	надзе́ць (I); past надзе́ў, надзе́ла, надзе́лі to put on
палка, -і (f.) stick	кош, каша́ (m.) basket
ву́галь, -ю (m.) coal	капялюш, -а́ (m.) hat
чарэ́пак з гладыша́ (m.) broken bit of a crock (jug made of hard earth)	

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 141. Фанэтычнае, выразна чытаць за настаўнікам.

МЕСЯЦЫ ГОДУ

Студзень — з казкамі сьнежных аблокаў,
 Люты — шчодры на сіні мароз,
 Сакавік — з сакатаньнем і сокам,
 Непаўторных вясновых бяроз,
 Красавік — час маланак і ліўняў,
 Травень — зь пёршым каханьнем, сяўбой,
 Чырвень — зь ягаднаю зарой,
 Ліпень — зь мёдам,
 З пшаніцаю — жнівень,
 Сьпелы яблычны вёрасень,
 Багаты кастрычнік
 У празрыстасьці чыстай, крынічнай,
 Лістапад — залаты лістапад,
 Сьнежань — пёршы густы сьнегапад...

П. Пánчанка

а) Напішэце, як завэцца пабеларуску:

1. June	4. August	7. May	10. November
2. January	5. February	8. September	11. July
3. December	6. October	9. March	12. April

б) Укладзэце сказ на кáжны мéсяц.

Прыклад: У чырвені найдаўжэйшы дзень у годзе — гэта дваццаць другога чырвеня.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 142. Фанэтычнае.

ЗАДЗІРЫ

Раз-два,
 Тры-чатыры...
 Усхадзіліся
 Задзіры.
 Дзьве вароны,
 Дзьве сарокі —
 Ажно пух
 Ляціць у бокі.

А крумкáč
 Глядзіць з дакорам
 І гаворыць:
 — Сор-рам!
 Сор-рам!
 Вунь ідзэ
 Паляўнічы,
 Ён вам пёр-р'е
 Пер-ралічыць.

Тут як кінупца
 Наўцёкі
 І вароны,
 І сарокі...
 Раз-два,
 Тры-чатыры, —
 Суняліся ўміг
 Задзіры.

А. Дзяружынскі.

К Р У Г 13.

НЯЗВЫЧАЙНЫЯ СЬЛЁЗЫ

Сядзэлі мы аднойчы раніцою зь дзэдам Мацеем ды вўдзілі рыбу. Калі прыгрэла сонца, стары даручыў мне сваё вўды, а сам прылёг адпачываць. І толькі ён смачна захроп, як у кустох пачўліся нейкія дзіўныя гўкі, быццам сабака заскуголіў. Я ўстаў, паглядзеў навокала, але нічога не заўважыў ды зноў сеў. Скуголеньне ня сьціхала, і мне зрабілася страшна. Я асьцярожна тузануў дзэда за рукаво.

— Што, узялося што-небудзь? — папытаўся ён.

— Не, не ўзялося.

— Дык чаго ты мяне будзіў? — і дзед павярнуўся на бок.

— А вы паслўхайце, што гэта?

Дзед Мацэй паслўхаў хвіліну, тады надзеў шапку ды засьмяяўся:

— Нядобра мы з табою селі, дру́жа. Дарогу за́гарадзілі...

— Каму? — здзівіўся я.

— Тутэйшаму жыхару. Хочаш пазнаёміцца зь ім?

Я быў пэўны, што дзед жартуе. А ён устаў, пайшоў у кусты ды неўзабаве гукнуў:

— Хадзі паглядзі, хто тут пла́ча.

Я недаверліва падыйшоў да дзэда.

— Ба́чыш? — паказаў ён рукою.

На вузкой сьцэжцы, што вілася між кустоў, сядзеў сьветлабўры зьвярок, увелькі з на́шага саба́ку, зь невялікаю крўглай галоўкай ды блізу голым пляска́тым хвостом. Ён пазіраў на нас малёнькімі чорнымі вочкамі ды раз-пора́зу выціраў іх кароткімі пры́эднімі ла́памі. З вачэй у зьвярка ліліся сьлёзы, і выглядаў ён вельмі жаласьліва.

— Хто гэта? — прашаптаў я, схапіўшы дзэда Маце́я за руку́.

— Бабёр.

— А чаго ён пла́ча?

— Бо мы з табою за́гарадзілі яму́ дарогу, — адказаў стары.

— Дык што, ён абыйсьці ня можа, ці што? — здзівіўся я.

— Вось у тым яго́ная бяда́, што ня можа. Такі ўжо ён дзіва́к. Калі выйдзе з ракі, каб пагры́зьці асі́ну, дык абавя́зкава паві́нен вярну́цца наза́д тэй са́май сьцэж-каю. А калі яна́ заня́тая, дык бу́дзе сядзе́ць і пла́каць, а зьвярну́ць убок ды абыйсьці не здагада́ецца. Праз гэта́ яны́, бра́це, і гіну́ць ча́ста.

І праўда, бабёр не ўцякаў, хоць мы былі ад яго зусім блізка. Ён старанна выціраў сьлёзы, то прысядаў, то зноў ставаў на заднія лапы, пазіраў на нас, а ізь сьцэжкі ня зыходзіў

— Ну дык годзе ўжо, годзе, наплакаўся, — спагадліва сказаў нарэшце дзед Мацей. — Ідзі хутчэй у рэчку ды памыйся.

Як толькі мы адыішліся ўбок, бабёр нязграбна падскочыў ды засьпяшаўся да ракі. Неўзабаве ён плюхнуўся ў вадзі й зьнік.

Дык вось адкуль гэта прымаўка — “Плача, як бабёр”, — падумаў я, калі мы вярнуліся да сваіх вудаў.

У. Ляўдзінскі

Слоўнік (Vocabulary)

нязвычайны, -ая, -ае unusual
аднойчы (adv.) once
прыгрэла сонца it became warm from the sun
даручыць (II); past даручыў, даручыла, -лі to entrust
прылёгчы (I); past прылёг, прылёгла, -лі to lie down, to take a nap
захрапсцьці (I); past захрап, захрапла, -лі to begin to snore
дзіўны, -ая, -ое strange, queer
куст, -а (m.) bush
заўважыць (II); past заўважыў, -ла, -лі to notice, to catch sight of
асьцярожна (adv.) cautiously, carefully
тузануць (I) to pull
тузануў за рукаво pulled the sleeve
Узялося што? Did anything bite? (when speaking about fishing)
будзіць (II), буджу, будзіш, будзяць to wake
хвіліна, -ы (f.) instant 2. second
надзець (I); past надзеў, надзела, -лі to put on
дружа (vocative case of друг, -а, m.) friend
загарадзіць каму дарогу to block the way
тутэйшы жыхар a resident of this place
гукнуў called loudly
недаверліва (adv.) with distrust, distrustfully
буры, -ая, -ае brown
сьветлабуры light brown

увелькі з сабаку as big as a dog
кру́глы, -ая, -ае round
голы, -ая, -ае naked, bare
пляска́ты, -ая, -ае flat
раз-пора́зу time after time
ла́па, -ы (f.) paw
пярэ́дні, -ая, -ае front
пярэ́дняя ла́па forefoot, foreleg
жаласьлі́ва (adv.) pitifully
абы́йсьці (I) to pass
бяда́, -ы (f.) trouble, problem
дзіва́к, -а (m.) crank, oddity, queer (person)
зьвя́рнуць (I) у́бок to turn aside
здагада́цца to guess
ста́ранна diligently
прысяда́ць (I); прысяда́ю, -еш, -юць to squat
за́дні, -ая, -ае back, rear
за́днія ла́пы hind legs
пазіра́ць (I); пазіра́ю, -еш, -юць to glance on, at
зыходзі́ць (I); зыходжу, зыходзіш, -яць to get out of the road
годзе enough
спага́дліва (adv.) compassionately
нязгра́бна (adv.) awkwardly, clumsily
засьпяша́цца (I) (begin) to bustle
плю́хнуцца (I)' past плю́хнуўся to tumble, to fall
зьні́кнуць (I); past зьнік to disappear
прыма́ўка, -і (f.) saying

ПЫТАНЬНІ ДА АПАВЯДАНЬНЯ

1. Хто лавіў рыбу?
2. Хто прылёг адпачываць?
3. Што павінен быў рабіць хлопец?
4. Ці доўга спаў дзед Мацэй?
5. Што здарылася?
6. Перапішэце з апавядання словы, якія дзед сказаў, калі пазнаў голас у кустох.
7. Хто плакаў на дарозе? Чаму?
8. Чаму бабры часта гінуць?
9. Перапішэце словы, якімі дзед азваўся да зьвярка.
10. Ці бабёр усё-ж пайшоў у раку? Чаму?
11. Якая прымаўка прыпомнілася хлопцу?
12. Якія рысы характару дзеда Мацея паказаныя ў гэтым апавяданні?

13—20Ф LONG (“DOUBLE”) CONSONANTS

ПАДОЎЖАНЫЯ (“ПАДВОЙНЫЯ”) ЗЫЧНЫЯ ДЫ ІХНЫ ПРАВАПІС

1. Зычныя **ж, з, дз, л, н, с, ц, ч, ш**, калі стаяць паміж двума галоснымі, у некаторых словах вымаўляюцца падоўжана. Падоўжанае вымаўленьне на пісьме перадаём падвойным напісаньнем гэтых зычных, прыкладам:

ж падарожжа, збожжа
зь рызьзё, зьзяе
дзь судзьдзя, дзесяцігодзьдзе
ль вясельле, Купальле, гальлё
н ванна, чытаньне

сь калосьсе, двукосьсе
ць жыцьцё, багачце
ч уважчу, зарэчча, аблічча
ш узвышша, зацішша, увушшу

2. Апрача таго падвойныя зычныя зьяўляюцца пры злучэньні прыстаўкі з карэнным гукам:

бяз + зубы, бяззубы, рассыпаць, бясспрэчна, аддаць,

ці карэннага **н** з суфіксальным **н**, прыкладам:

каменны (камень), конны (конь), раённы (раён), насыценны (сыцяна)

ваенны (вайна)

(Глядзі 22—I, 1.)

УВАГА 1. Зычныя **б, п, м, і р**, а таксама “**ў**” ніколі не падвойваюцца, прыкладам:

бярыб’е, куп’ё, сям’я, надвор’е, здароўе, салаўі.

УВАГА 2. Пры пераносе надвойных зычных адзін пакідаецца ў канцы радка, а другі пераносіцца з наступным складам у другі радок.

**

1. The consonants ж, з, дз, л, н, с, ц, ч, ш, in a position between two vowels are sometimes pronounced prolonged and in spelling they are rendered by double consonants. That is why they are called “double” consonants:

старанна, жыццё, двухосьсе, уваччу

For more examples look up the Byelorussian text 13—20Ф 1.

2. a) A double “з” and “с” also appear when a root beginning with “з” or “с” is preceded by a prefix ending in “з” (like раз з...). For example:

разлаваўся, бяззубы, рассыпаць, ссыпаць

- b) A double “н” is used when the suffix “н” is added to the root ending in “н”:

каменны (камень), конны (конь), насцьценны (сцяна), страшэнны (страшна)

3. A double “ц” is used:

- a) in the numerals:

адзінаццаць, сямнаццаць, дзевятнаццаць, дваццаць, трыццаць

- b) in reflexive verbs — in the infinitive, and in the third person Singular and Plural of the present and future tense:

мыцца, мыецца, памыцца, вучыцца, вучацца, навучацца

but in здасца, наёсца only one “ц” is used because it is preceded by a consonant.

NOTE 1. The consonants б, п, м and р as well as the semivowel “ў” are never doubled.

NOTE 2. When a word is carried over to the next line, the “double” consonants are split: the first consonant is left at the end of the line and the second one is carried to the next.

13—I FUTURE TENSE OF быць (irr.) to be БЎДУЧЫ ЧАС ДЗЕЯСЛОВА быць

Адзіночны лік

я	бўду	I shall be
ты	бўдзеш	you will be
ён (яна, яно)	бўдзе	he will be

Множны лік

мы	бўдзем	we shall be
вы	бўдзеце	you will be
яны	бўдуць	they will be

**

To form the future tense of быць the present tense endings of the First Conjugation are added to the stem буд-.

13—II COMPOUND FUTURE TENSE / БУДУЧЫ СКЛАДАНЫ ЧАС

Будучы складаны час утвараецца з будучага часу ад **быць** і неазначальнай формы дзеяслова:

Адзіночны лік

я буду чытаць
ты будзеш чытаць
ён (яна, яно) будзе чытаць

Множны лік

мы будзем чытаць
вы будзеце чытаць
яны будуць чытаць

УВАГА Здараюцца формы **будучага часу**, зложаныя інакш:

я рабіціму, ты рабіцімеш, ён (яна) рабіціме
мы рабіцімем, вы рабіцімеце, яны рабіцімуць

Заміж **буду** тут ужыты дзеяслоў **іму**.

**
*

a) The Compound Future tense is formed by adding the infinitive to the future tense of **быць**:

я буду чытаць
ты будзеш чытаць
ён будзе чытаць
мы будзем чытаць
вы будзеце чытаць
яны будуць чытаць

I shall read, I shall be reading
you will read, you will be reading
he will read, he will be reading
we shall read, we shall be reading
you will read, you will be reading
they will read, they will be reading

b) This future form can only be used with verbs denoting incompleted or repeated action.

13—III DECLENSION OF PERSONAL PRONOUNS (SINGULAR AND PLURAL)
СКЛАНЕНЬНЕ АСАБОВЫХ ЗАЙМЕНЬНІКАЎ

1. Да асабовых займеньнікаў належаць наступныя:

я, мы; ты, вы; ён, яна, яно, яны.

Займеньнікі трэйцяе асобы ўжываюцца заміж імёнаў ня толькі людзей і жывёлы, але й прадметаў, прыкладам:

настаўнік — ён; конь — ён; ды стол — ён, шафа — яна

2. У беларускай мове ёсць дзве асноўныя формы звароту пры гаворцы да людзей: **фамільярная** і **вэтлівая**.

a) Ты (твой, твая, тваё) фамільярная форма. Гэтае формы, асабліва дзеці могуць

ужываць толькі, калі гавораць да сяброў свайго веку й да блізкіх, як бацькоў, цёткі, дзядзькі. Прыкладам:

Янка, што ты робіш? Мама, куды ты сьпяшаешся?

б) Вы (ваш, вáшая, вáшае) — ветлівая форма. Яе трэба заўсёды ўжываць, калі гаворыце да дарослых. Прыкладам:

Спадáру, ці вы чыта́лі гэтую кні́гу?
Дзядзька Анто́сь, калі вы пры́ехалі?

в) У множным ліку няма розьніцы паміж фамільярнай і ветлівай формай. Заўсёды трэба казаць вы (ваш, вáшая, вáшае).

Ёўка й Паўлю́к, дзе вы бы́лі? І гэтаксама:
Спада́ры, ці вы яшчэ́ будзеце працава́ць?

УВАГА: Займеньнік “я” пішацца з **малой літары**, затое “ты (твой)”, “вы (ваш)” у лістох (і толькі ў лістох!) трэба пісаць зь **вялікае літары**. Прыкладам:

“Дарагі Язэпе!

Абяцаў я Табэ, дык і прыеду да Цябэ гэтае суботы.”

3. Скланеньне **я, ты, ён, яна, яно, — мы, вы, яны**.

Адзіночны лік				
Пытаньне		1-ая асоба	2-ая асоба	3-ая асоба
nom.	хто?	я	ты	ён яно яна
gen.	каго? (няма)	мяне	цябэ	яго яе
dat.	каму? (даю)	мне	табэ	ямў ёй
acc.	каго? (бачу)	мяне	цябэ	яго яе
instr.	кім? (цешуся)	мною	табою	ім ёю (ёй)
loc.	пры кім?	пры мне	пры табэ	пры ім пры ёй
Множны лік				
nom.	хто?	мы	вы	яны
gen.	каго? (няма)	нас	вас	іх
dat.	каму? (даю)	нам	вам	ім
acc.	каго? (бачу)	нас	вас	іх
instr.	кім? (цешуся)	намі	вамі	імі
loc.	пры кім?	пры нас	пры вас	пры іх

Прыназоўнікі пішуцца асобна ад займеньнікаў, прыкладам:

пры мне, аб ёй, з табой, у нас, да вас.

**

The personal pronouns are: **я, мы; ты, вы; ён, яна, яно, яны.**

- a) The pronoun “я” is **not** capitalized. The pronouns “ты” (твой, твая) and вы (ваш, ваша) can be capitalized but only in letters. For example:

Дарага́я Га́ня!

Абяца́ла я Табе́, дык і пры́еду да вас гэ́тае сы́боты.

- b) There are two basic forms of address in Byelorussian when speaking to one person: **the familiar and the polite.**

1. **Ты** and the possessives **твой, твая, тваё** are the **familiar** forms. They are used to address either a friend of your own age or a relative.

Я́нка (ма́ма), куды **ты** йдзеш?

2. “**Вы**” and the possessives **ваш, ва́шая, ва́шае** are the **polite** forms. They are used to address an adult (other than a relative).

Спада́ру, ці гэ́та ва́шая кні́га?

3. When more than one person is addressed, in the plural — there is no distinction between the familiar form and the polite one. **Вы** and the possessives **ваш, ва́шая, ва́шае** are the only possible forms used in the plural.

- c) Declensions of personal pronouns, most cases of which have already been presented separately before, are given together in the table in the Byelorussian text. Copy it and learn it well.

- d) As was stated earlier in the rule 4—III 6, the pronouns “ён” and “яна́” can also refer to inanimate objects depending on the gender of the words. In English, in this case, both “ён” and “яна́” are translated by “it”. For example:

Дзе алаві́к? Ё́н тут.
Дзе кні́га? Я́на́ тут

Where is the pencil? It is here.
Where is the book? It is here.

13—IV POSSESSIVE PHRASES (in the affirmative and the negative) ВЫРАЖЭНЬНЕ ПРЫНАЛЕЖНАСЬЦІ РОДНЫМ СКЛОНАМ (сьцьвярджа́льнае й адмоўнае)

1. Прыналежнасьць у беларускай мове выражаецца дзеясловам “**мець**” або **родным склонам** назоўніка ці асабовага займеньніка з прыназоўнікам “**у**”. Гэтак:

“Брат ма́е новае а́ўта” інакш можна сказаць “У бра́та новае а́ўта”
“Яны́ маю́ць два дамы́” інакш можна сказаць “У і́х два дамы́”

Цяперашні час

Сьцьвярджальная форма

У мяне алавік (або алавікі).
 У цябе пяро (або пёры).
 У яго кніга (або кнігі).
 У яе чэсапіс (або чэсапісы).
 У нас алавік (або алавікі).
 У вас пяро (або пёры).
 У іх кніга (або кнігі).

Адмоўная форма

У мяне няма алавіка (алавікоў).
 У цябе няма пяра (або пёраў).
 У яго няма кнігі (або кнігаў).
 У яе няма чэсапісу (або чэсапісаў).
 У нас няма алавіка (або алавікоў).
 У вас няма пяра (або пёраў).
 У іх няма кнігаў.

Прошлы час

Сьцьвярджальная форма

У мяне быў алавік.
 У цябе было пяро.
 У яго была кніга.
 У яе былі кнігі.
 У нас быў алавік.
 У вас было пяро.
 У іх былі кнігі.

Адмоўная форма

У мяне ня было алавіка.
 У цябе ня было пяра.
 У яго ня было кнігі.
 У яе ня было кнігаў.
 У нас ня было алавіка.
 У вас ня было пяра.
 У іх ня было кнігаў.

У сьцьвярджальнай форме назоўнік, што паказвае на прадмет, які належыць, робіцца дзейнікам, таму дзеяслоў у **прошлым часе** згаджаецца зь ім у родзе й ліку:

У мяне была кніга. У яго былі кнігі.

Калі-ж сказ прашлага часу ў адмоўнай форме, дзеяслоў **“быць”** заўсёды стаіць у **ніякім родзе адзіночнага ліку** незалежна ад ліку й роду назоўніка, да якога ён датычыць:

У мяне ня было кнігі. У яго ня было алавікоў.

2. Выразы **“у мяне”, “у цябе”, “у іх”** ... ужываюцца таксама і заміж прыналежных займеньнікаў, як **мой, твой, іхны** ...:

У мяне ў пакоі стол.
 У нас у клясе 20 вучняў.

Або — У маім пакоі стол.
 Або — У нашай клясе 20 вучняў.

Абедзьве формы граматычна аднолькава правільныя, дый у значэньні калі й розьняцца, дык толькі невялічкім адценьнем.

1. The rule that the verb “to have” meaning to possess is frequently rendered in Byelorussian by the preposition “y” followed by the genitive applies both to nouns (refer to 7—I, 4) and to personal pronouns. Thus:

У бацькі тры сыны.
 У яе новая сукэнка.

Father has three sons.
 She has a new dress.

Possessive Phrases in the Affirmative**PRESENT:**

У мянэ алавiк. (nom.)	I have a pencil. (acc.)
У яго пяро. (nom.)	He has a pen.
У iх кнiга.	They have a book.
У вас кнiгi.	You have books.

PAST:

У мянэ быў алавiк.	I had a pencil.
У яго было пяро.	He had a pen.
У нас была кнiга.	We had a book.
У вас былі кнiгi.	You had books.

In affirmative sentences, that which is the object in English, becomes the subject in Byelorussian, and therefore determines the verb ending (refer to the past tense).

b) Possessive Phrases in the Negative**PRESENT:**

У мянэ няма́ алавiка́. (gen.)	I have no pencil.
У яго няма́ пяра́.	He has no pen.
У нас няма́ кнiгi.	We have no book.
У вас няма́ кнiгаў.	You have no books.

PAST:

У мянэ ня было алавiка́. (gen.)	I had no pencil.
У яго ня было пяра́.	He had no pen.
У нас ня было кнiгi.	We had no book.
У вас ня было кнiгаў.	You had no books.

In the possessive phrases in the negative: “няма́” + the genitive is used for the present tense and “ня было” (the neuter singular form of быць) + the genitive for the past tense regardless of the number or gender of the thing to which they refer.

2. “At the home of” is also rendered by the preposition “у” + noun or pronoun in the genitive:

Ці Янка ў дзядзькі?	Is John at his uncle's house?
Не, Янкі няма́ ў дзядзькі.	No, John is not at his uncle's house.
Ці Янка быў у вас?	Was John at your house?
Не, Янкі ня было ў нас.	No, John was not at our house.
Ці Зiна была ў вас?	Was Zina at your house?
Не, Зiны ня было ў нас.	No, Zina was not at our house.

In this case all rules about the possessive phrases in the affirmative and in negative are also applied.

3. The expressions “у мянэ”, “у цябэ”, “у іх” ... may be also used in place of possessives like “мой”, “твой”, “іхны” ...:

У мянэ ў пакоі вялікі стол.
or У маім пакоі вялікі стол.

In my room there is a big table.

Both expressions are equally correct and have the same meaning.

4. У каго? means **who has?** or **at whose house?**:

У каго маё пера? —
У каго жыве настаўнік?

Who has my pen?
At whose house does the teacher live?

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 143. а) Зьмяніць словы, як паказана, падчыркнучь падвойныя зычныя.

корань — карэньне
камень —
вугаль —
колас —

прамень —
полаз — палозьзе
сук — суччо

- б) Перапісаць, зьмяняючы словы ў дужках, як паказвае ўзор.

УЗОР: парá рáньня

парá якáя? (ра́на)

вясна́ якáя? (ра́на)

ле́та якое? (ра́на)

мароз які? (ра́на)

квёткі якія? (ра́на)

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 144. Зьмяніць словы, запісаць утвораныя назоўнікі.

- а) Што рабіць? Што?

жыць	жыцьцё
шыць	..
адкрываць	..
прыбываць	..
разьбіць	..
забыць	..
мыць	..
разьвіць	..

- б) Што рабіць? Што?

сьнедаць	сьнеданьне
цярэць	..
практыкаваць	..
пяць	..
хацець	..
задаць	..
чытаць	..
пісаць	..

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 145. Перапісаць, дзелячы словы для пераносу.

УЗОР: Уз-вы́ш-ша

Узвы́шша	мя́кка	ва́нна	Га́нна
падарожжа	судзьдзя́	бага́цьце	жыцьцё́
гадзі́ньнік	дзвукосьсе́	піса́ньне	паведа́мленьне
зда́ецца	чыта́ньне	дзесьці́годзьдзе́	

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 146. Утварыць пры́метнікі з зы́чнымі “нн” ад дадзеных словаў і запісаць іх.

Сон, ка́мень, карэ́нь, стра́шна, палон.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 147. Навучы́цца выра́зна чыта́ць. Вы́пісаць словы з падвойным “н” у вадзі́н слупок, з “ц” у другі́ і г. д.

а) Чырвонае це́лца,
каме́ннае сэрца,
ві́нная на смак.
А за́вэцца як?
(ві́шня)

б) ЛЕ́ТАМ
У школе мы стара́нна
вучы́ліся ўвесь год,
а сё́ньня на сьвіта́ньні
выходзі́м мы ў паход.
Даро́га ў́ецца, пёсьня лёлéцца,
віта́юць нас палі́, бары́.

Ніл Гілё́віч.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 148. Перапі́шэце пры́казкі, падчыркне́це падвойныя зы́чныя.

1. Розум найле́пшае бага́цьце.
2. Чужое бага́цьце ня ту́чыць, бо сумле́ньне му́чыць.
3. Які́ госьць, такое й частава́ньне.
4. На хаце́ньне ёсьць ця́рпэньне.
5. Ня ра́да каза́ торгу, а ку́ры вясе́льлю.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 149. а) Навучэ́ся выра́зна чыта́ць. Вы́пішце ўсе асабовыя зай-
ме́ньнікі, побач азна́чце і́хны склон.

МА́Я НАВУ́КА

Я вучу́ся ў чацьве́ртай кля́се. У мяне́ ўсе добры́я адзна́кі. Мне ціка́ва ўсё ве́даць.
Мяне́ абра́лі за ста́расту кля́сы. Са мной ходзі́ць у школу́ мой ме́ншы брат. На мне
ляжы́ць абавя́зак яму́ дапама́гаць.

Мы з братам любім музыку. Бацькі запісалі нас у музычную школу. Нам купілі іскрыпку й акардыён. У нас на ўсё стае часу. Намі задаволеныя бацькі й настаўнікі. Аб нас яны рупяцца.

б) Паводля ўзору перапішэце апавяданьне ў другой асобе.

УЗОР: Ты вучышся ў чацьвёртай клясе. У...

Слоўнік (Vocabulary)

адзнака, -і (f.) mark
абраць (I); абіраю, абіраеш, абіраюць
to elect, to vote in
стараства клясы (m.) class president

абавязак, -у (m.) duty
аб нас рупяцца they care for us
нам стае часу we have time enough

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 150. Фанэтычнае.

Настаўнік:

1. Калі ты ўстаеш?
2. Хто цябе будзіць?
3. Хто табе рыхтуе сьнеданьне?
4. Хто гэта сядзіць каля цябе?
5. Хто з табою ідзе ў школу?
6. Што ў цябе ў школьнай торбе?

Вучань:

1. Я ўстаю досыць рана.
2. Мянэ будзіць будзільнік.
3. Мама рыхтуе мне сьнеданьне.
4. Каля мянэ сядзіць кот Мурза.
5. Са мною ідзе ў школу сястра.
6. У мянэ ў школьнай торбе кнігі, сшыткі, алавік, пяро й полудзень.

б) Дома вучні перапісваюць, зьмяніўшы ролі: пытаньні ставіць вучань, адказвае настаўнік. Вучань павінен ужываць не фамільярную, а вэтлівую форму ды заміж слова “школьная торба” — партфэль.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 151. Перапішэце пытаньні, ставячы ў вадпаведнай форме словы ў дужках, і напішэце адказы паводля ўзору.

УЗОР: 1. Што я ведаю пра Янку? Я нічога ня ведаю пра яго.

1. Што я (ведаць) пра (Янка)?
2. Што ты (ведаць) пра (Галья)?
3. Што ён (ведаць) пра (Ігнат)?
4. Што яна (ведаць) пра (настаўніца)?
5. Што мы (ведаць) пра (мора)?

Я нічога ня ведаю пра ...
Ты нічога ...
Ён нічога ... пра ...
Яна нічога ... пра ...
Мы нічога ... пра ...

6. Што вы (ведаць) пра (Францыя)?
 7. Што яны (ведаць) пра (Беларусь)?

Вы нічога ... пра ...
 Яны нічога ... пра ...

б) Які склон трэба ўжываць пасля прыназоўніка “пра”?

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 152. Перапішэце, словы ў дужках ставячы ў вадпаведнай форме цяперашняга часу.

Я (дараваць*) (ты) кветкі на нарадзіны, ты (дараваць) (я) кветкі. Ён (дараваць) (ты і я) кветкі, і яна (дараваць) (мы) кветкі. Нарадзіны ў (я) і (ты) таго самага дня. Я (віншаваць) (ты), ты (віншаваць) (я). Яна (віншаваць) (ты) і (я) і ён (віншаваць) (ты) і (я). Усё (віншаваць) (мы). Я (ісьці) з (ты) у тэатар. Яна (ісьці) з (ты) і (я) у тэатар, і ён (ісьці) з (мы) у тэатар. Усім (мы) вясёла.

* дараваць, я дарую, ты даруеш, яны даруюць.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 153. Фанэтычнае.

Настаўнік:

Вучань:

1. У каго алавік?
2. У каго лямпа?
3. У каго радыё?
4. У каго патэфон?
5. У каго фатэль?
6. У каго крэсла?
7. У каго аўта?

Алавік у мяне.
 Лямпа ў вас.
 Радыё у яго.
 Патэфон у яе.
 Фатэль у нас.
 Крэсла ў іх.
 Аўта ў вас, спадару.

б) Дома вучні перапісваюць пытаньні й адказы ў прошлым часе.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 154. а) У школе фанэтычнае. На пытаньні адказвайце паводля ўзору.

УЗОР: У каго жыве Сыцяпан? Сыцяпан жыве ў мяне.

1. У каго жыве Сыцяпан? (я).
2. У каго жыве сястра? (ты).
3. У каго я быў сёння? (ён).
4. У каго Юля вучыцца музыкі? (яна).

5. У каго працуе брат? (мы).
6. У каго яна працуе? (вы).
7. У каго вы былі ўлетку? (яны).

б) Дома пытаньні й адказы напішэце ў будучым часе.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 155. а) Укладзеце сем ска́заў у сыцьвярджа́льнай форме, а тады паводля пры́кладу зьмяне́це іх на ска́зы ў вадмоўнай форме.

ПРЫКЛАД: 1. У мяне́ дом. У мяне́ няма́ дому.

2. У цябе́ ... 3. У яго́ ... 4. У яе́ ... 5. У нас ... 6. У вас ... 7. У іх ...

б) Усе́ ска́зы абедзьвюх формаў напішэце ў прошлым часе, а тады ў будучым складаным.

УЗОР: У мяне́ быў дом.
У мяне́ будзе дом.

У мяне́ ня было́ дому.

У мяне́ ня будзе́ дому.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 156. Навучэцеся выра́зна чыта́ць, а тады вы́пішце ў слупок усё асабовыя займе́ньнікі ды збоку азна́чце асобу, лік і склон.

НАПРЫКЛАД: яно — трэ́йця асоба, адзіно́чны лік, назо́ўны.

МУРЗАВА НЯЎДАЧА

Ма́ма: Ю́рка, дай кацяня́тку малака́, нешта́ яно пішчы́ць.

Ю́рка: Я дава́ў яму́, ня хоча. Му́сіць, яму́ балі́ць горла.

Ма́ма: Чаму́ ты так ду́маеш? Калі́ яно ня хоча е́сьці, можа́ яно хоча гуля́ць з табой?

Ю́рка: Не, ма́ма, у яго́ сьмнене́ккія вочкі. Я ўжо прабава́ў зь ім гуля́ць, але Му́рза такса́ма не хаце́ў.

Ма́ма: Учора́ яно добра́ е́ла, і сёньня ўра́ньні я ба́чыла, як яно гуля́ла зь мячы́кам. Віда́ць, каток проста́ гу́мару ня ма́е.

Ю́рка: Я занясу́ яго ў кошы́к, можа́ ён хоча спа́ць.

Ма́ма: Я табэ́ ўжо ка́зала, ня трэ́ба катка́ насі́ць, гэ́та яго му́чыць. Паклі́ч яго, і ён сам за табо́ю пойдзе́.

Ю́рка: Ма́ма, ма́ма! Хадзі́ сюды́, глядзі́, чаму́ Му́рза сьмны́! У кошы́ку сьпі́ць Бобі́к!

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 157. У школе́ фанэты́чнае. Дома́ перапіса́ць ска́зы ды перакла́сьці іх у ангельскую мову́.

а) 1. Мне ча́тыры гады́.

2. Табе́ адзі́н год.

3. Яму́ два гады́.

4. Ёй тры гады́.

5. Нам ча́тыры гады́.

6. Вам адзі́н год.

7. Ім два гады́.

У якім склоне тут стаяць займеньнікі?

- б) Мне трэба вучыцца яшчэ чатыры гады.
 Табе трэба вучыцца яшчэ адзін год.
 Яму трэба працаваць тут яшчэ чатыры месяцы.
 Ёй трэба працаваць тут яшчэ два гады.
 Нам трэба жыць у горадзе яшчэ тры месяцы.
 Вам трэба жыць тут яшчэ адзін год.
 Ім трэба адпачываць яшчэ два тыдні.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 158. Перапішэце пытаньні, дадаючы да дзеяслова канчаткі прошлага часу ды ставячы асабовыя займеньнікі ў вадпаведнай форме, і адкажэце на іх у вадмоўнай форме.

УЗОР: Ці Янка казаў гэта пры мне? Не, Янка не казаў гэтага пры мне.

1. Ці Янка казаў.. гэта пры (я)?	Не, Янка не ...
2. Ці Зіна казаў.. гэта пры (ты)?	Не, Зіна не ...
3. Ці ты казаў.. гэта пры (ён)?	Не, ...
4. Ці ён казаў.. гэта пры (яна)?	Не, ...
5. Ці яна казаў.. гэта пры (мы)?	Не, ...
6. Ці я казаў.. гэта пры (вы)?	Не, ...
7. Ці мы казаў.. гэта пры (яны)?	Не, ...

а) У якім склоне трэба паставіць асабовыя займеньнікі заміж займеньнікаў у дужках?

б) Чаму заміж “гэта” ў вадказах вы ужывалі “гэтага”, “гэта” ў родным склоне?

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 159. Перапішэце прыказкі ды падчыркнеце асабовыя займеньнікі. Угары лічбінай азначце асобу.

1. Як ты мне, так я табе.
2. Я ня я, і хата не мая.
3. Каму сьмех, а мне бяда.
4. Ты яму хлеба кусок, а ён табе камень.
5. За яго ў вагонь ускочыць.
6. Ня пры табе пісана, ня пры мне казана.
7. Як аб табе чуюць, так цябе судзяць.
8. Усякі бачыць, што на мне, ды ня ўсякі бачыць, што ўва мне.
9. Я з табою, як рыбка з вадой.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 160. Навучыцца гутаркі напамяць і расказваць — адзін вучань за ваўка, а другі за ліску.

МАНЮКА

Воўк: Дзе была?

Ліска: Я злавіла пёўня
Ля сяла.

Воўк: А дзе-ж пёвень?

Ліска: Зьёла ля куста.

Воўк: А чаго-ж ты,
Ліска,
Без хваста?

Ліска: Хвост мне
Пёвень адарваў.
— Чуў,
Брахаў ён:
Гаў-гаў-гаў!

А. Дзяружыскі

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 161. Навучэцця выра́зна чытаць гэты ліст, а тады напішэце кароткі ліст да сябры ці сяброўкі з запросінамі, каб прыехаў да вас.

ЛІСТ ДА ЗОСІ

Таронта, 5 ліпеня 1971.

Дарагая Зося!

Выбачай, што я табе доўга ня пісала. Я цяпер нікому ня пішу, бо ня маю часу.

Мы перабіраемся ў другі дом. Той дом, у якім Ты ў нас была, мы прадалі ды купілі іншы. Цяпер мы будзем жыць у прыгарадзе, далёка ад возера, але затое, як у парку. Толькі каля нашага дому з аднаго боку растуць высокая плачучая вярба, бяроза й клён, а з другога боку чатыры гонкія таполі.

Я яшчэ блізу нікога тут ня знаю, і бадай ніколі ня бачу маіх старых сяброў. Ча́ста сяджу адна й чытаю.

Не магу дачакацца, калі Ты прыедзеш. Яшчэ два тыдні трэба чакаць. Нічога Табе ня пішу, як выглядае мой пакой, адно хіба, што пад маім вакном вярба мала не да зямлі апусьціла сваё галінкі, як-бы жывую зялёную штору. Можаш уявіць, як гэта прыгожа.

Дык да пабачання неўзабаве! Маё мама й тата перадаюць прывітаньні Тваім, а Юрка Табе. Калі прыедзеш, звані да нас са станцыі, прыедзем зь Юркам Цябе забраць.

Цалую Цябе моцна,
Твая Галіна.

P.S. Мала не забылася падаць Табе наш новы нумар тэлефону: 233-7485.

Г.

К Р У Г 14.

ШТО РАСКАЗАЎ РАЎЧУК

Усё ведаюць, што птушка драч у цёплыя краі пёша ходзіць. Вось аднаго разу бег драч у вырай ды прыпыніўся каля маленькага раўчука. Папрасіў напіцца.

— Пі на здароўечка, — сказаў яму раўчук.

Драч напіўся.

— Я ўжо й адпачну каля цябе трохі, — кажа драч, — бо мне яшчэ далёка бегчы. Ты тут жывеш у глушы пад кустамі, такі маленькі, што нічога й ня бачыш. Вадзі ў табé — хіба, толькі як напіцца. А ведаеш, якія вялікія вазёры ёсць на свеце? А якія рэчкі! Іх ня толькі перайсьці а й пераляцець цяжка.

— Дык гэта-ж я й маé сябры, — адказаў раўчук.

— Ды ты што, смяешся? Ты-ж мне толькі па калéна. Вось яшчэ знайшоўся хвалько!

— Я не хвалюся. Я праўду кажó. Вось бяжы побач са мною, дык сам пабачыш. А бег раўчук на паўднё, якраз драчу па дарозе.

— Ну што-ж, — кажа драч, — пабяжэм.

І пабеглі побач. Доўга ці мала беглі, аж ба́чаць: другі раўчук далучаецца. Бягуць далей, а неўзабаве новы раўчук з гэтымі двума зьліваецца. А пасля яшчэ адзін.

— Бачыш, які я ўжо глыбокі стаў, — кажа раўчук. — Цяпер не пяройдзеш.

— Няхай сабе, а ўсё-ж не такі ты вялікі, як тыя вазёры, — адказвае драч.

— А-а, дык гэта-ж я са сваймі сябрамі гэтыя вазёры ўвесну напіў.

“Нешта ня ймэцца веры”, — падумаў драч, але змоўчаў.

Бягуць далей. Па дарозе яшчэ раўчукі далучыліся.

— Бачыш, ужо з нас, раўчукоў, цэлая рэчка ўтварылася, — зьвініць галасок раўчука.

— Ды бачу, бачу, — бурчыць драч.

Вось выбеглі яны зь лясоў. Бягуць праз лугі. На лугох людзі сена косяць.

— Гэтыя лугі, — расказвае раўчук, — мы ўвесну залівалі, вадой паілі, каб трава расла.

Бягуць яны далей — драч і раўчукова рэчачка. Дарогаю, як і раней, яшчэ раўчукі далучаюцца, а потым і цэлая рэчка сустрэлася.

— Бачыш, — зьвініць раўчук, — ужо й вёскі па берагох стаяць. Ужо чайны па

маёй вадзё пływуць, рыбакі рыбу ловяць. А вось гэтыя колы вадзяных млыноў мая вада круціць, людзям збожжа на мукú меле. А далей яшчэ цікавей будзе.

II.

Доўга яшчэ бег драч побач з раўчуковай рэчкаю, а вады ставала ўсё больш. Ужо другі бераг ледзь відаць. Па рацэ пасажырскія параплавы плаваюць, лайбы розны груз вязуць. Па берагох ужо ня вёскі, а гарады, заводы стаяць.

— Гэтым гарадам і заводам мы вадú даём, — кажа раўчúк.

А драч маўчыць, толькі сапé. Ды ўжо не бяжыць, а ляціць, бо ўсе берагі забудаваныя.

— А тут у нас, — расказвае далей раўчúк, — былі парогі. Вада дарма паміж каменья раўла, а цяпер людзі магутную гаць збудава́лі. Турбіны паставі́лі, каб мы іх круці́лі, электрычнасьць здабыва́лі. Вунь агні ўсюды гараць — гэта ўсё на́ша работа. Ты асьцярожна ляці, каб у правадох не заблы́таўся.

— А я цябе знайдú?

— Знойдзеш, я там пад са́мым бэрагам бу́ду.

Драч паляце́ў. Падлятае да бэрагу, а раўчúк ужо тут. Узрадаваўся драч.

— Я вельмі баяўся, — кажа, — што не знайдú. Я прывык ужо да цябе. На́дта-ж ціка́ва з табою вандрава́ць.

Рúшылі яны далей.

— Ну, а цяпер ты паба́чыў, што я не хваліўся?

— Твая пра́ўда, — кажа драч. — Цяпер я ве́даю, што вялі́кая ра́ка ўтвара́ецца з малых раўчукоў. А усё-ж далёка тваёй рацэ да мора. Вось каб ты паба́чыў, колькі там вады́! А якія магутныя хва́лі! Якія караблі вялі́кія плаваюць!

— А я якраз да мора й бягу́, — сказа́ў раўчúк. — Мора й акія́ны мы такса́ма вадой на́паўня́ем. Вароча́ем тую вадú, што зыходзі́ць па́раю. Калі-б ня мы, дык моры даўно-б павысы́халі.

Доўга яны яшчэ вандрава́лі. Аж паку́ль драч не павярну́ў у т́ія мясьціны, дзе лягчэй праз мора пераляце́ць.

Разьвіта́ўся драч з раўчуком. Падзя́каваў за наву́ку ды пабе́г сабе́, а раўчúк пада́ўся сваёй дарогай да мора.

В. Ліцьві́нэнка.

ЗАГАДКА

Адзі́н ка́жа:

— Па́бяжэм.

Другі́ ка́жа:

— Па́ляжэм.

Трэ́йці ка́жа:

— Не хачу́

Ні ляжа́ць, ні ймча́цца.

Лéпей ціхенька стая́ць,

збо́ку ўбо́к ківа́цца.

Слоўнік (Vocabulary)

раўчук, -а (m.) brook, stream
 драч, -а (m.) landrail
 пёша (adv.) on foot
 вьірай, -ю (m.) migration of birds
 напіцца (I) to have something to drink
 глуш, -ы (f.) backwoods, remote corner
 перайсьці (I) to get over on foot
 хвалько, -а (m.) boaster
 хваліцца (II) to brag, boast
 пабегчы (II); past пабег, пабеглі
 (to start) to run
 далучаеца (I) it joins
 зьлівацца (I) to flow together, interflow
 2. merge, blend
 глыбокі, -ая, -ае deep
 мне ня ймецца вэры I can hardly believe
 утварыцца (I), past утварыўся
 to form, to appear
 бурчэць (II), бурчу́, -ыш, бурчаць
 to grumble
 сэна, -а (n.) hay
 касіць (II), кашу́, косіш, косяць
 to mow, cut
 вадзяны млын (m.) water-mill

II

малоць (I), мялю́, мéléш, мёлюць
 to grind, to mill
 ставаць (I); past ставала to get, to grow
 пажыўскі, -ая, -ае passenger (train,
 boat, ship)
 параплаў or параход, -у (m.) steamer,
 steamboat, (морскі) steamship,
 ocean-liner

ла́йба, -ы (f.) barge
 груз, -у (m.) cargo, freight
 вэзьці (I), вязу́, -эш, -уць (past вёз)
 to carry, convey, take
 сапсьці (I), сапу́, -эш, -уць (past соп,
 сапли) to puff
 парог, -у (m.) treshold, 2. in the river rapids
 раўсьці (I); раву́, равэш, равуць; past
 роў, раўлі to roar, (animal) to howl
 круціць (II); кручу́, круціш, круцяць
 to turn
 здабываць (I); здабываю́, -еш, -юць
 to get, obtain
 провад, проваду (m.) pl. правады́ wire,
 cable
 заблытацца (I); past заблытаўся, -лася
 entangle
 паляцець (II); паляту́, паляціш, паляцяць
 to fly off
 узрадавацца (I); past узрадаваўся, -лася
 to be glad, happy
 баяцца (I); баю́ся, ба́шся, баяцца
 to be afraid
 прывыкнуць (I); past прывык, прывыкла
 to get used
 вандраваць (I); вандру́ю, вандру́еш,
 past вандраваў, -ла to wander
 варочаць (I); варочаю́, -юць
 to return, give back
 павярнуць (I); past павярнуў, -ла to turn
 падацца (I); past падаўся to move forward
 (back, aside)
 ківацца (I); ківа́юся, ківа́ешся, ківа́юцца
 to rock, to swing

1. Чым птушка драч розьніцца ад іншых птушак?
2. У каго драч прасіў напіцца?
3. Пра што драч казаў раўчуку, калі напіўся вады?
4. Што адказаў яму на гэта раўчук? Знайдзеце ягоныя словы ў вапавяданьні.
5. Ці драч даў вэры? Што раўчук запрапанаваў драчу зрабіць?
6. Што драч і раўчук бачылі на лузе?
7. Ці запраўды раўчук стаўся вялікай ракой? Як?
8. Што бачыў драч на рацэ?
9. Што было на берагох ракі?

10. Якую кары́сьць яшчэ даюць рэкі?
11. Ці драчу́ падаба́лася падарожні́чаць з раўчуком? Знайдзеце словы ў вапавяданьні, якія пра гэта кажуць.
12. Куды раўчук плыў разам з ракой?
13. Раскажэце, як утвараюцца рэкі ды чаму ня высыхаюць моры?

14-1 PARTICLES ЧАСЬЦІНКІ -жа (-ж), -бы (-б), -нёбудзь, няхай (хай)

Праваліс часьцінак:

- а) Няхай, або скарачанае хай пішуцца асобна:

Няхай жыве!

- б) -жа (-ж), -бы (-б) як і -нёбудзь пішуцца з папярэднім словам праз злучок:

Ну што-ж, пабяжэм. Хацела-б душа ў рай, ды грахі ня пушчаюць.
Ці хто-нёбудзь прыйдзе памагчы?

УВАГА: Калі папярэдняе слова канчаецца на галосны, пішуцца часьцінкі -б, -ж, а калі на зычны або паўгалосныя “й”, “ў” — пішуцца -бы, -жа:

Ды я-ж не гаспадар. У нас-жа ў хаце бацька гаспадар.

чытаў-бы, нес-бы але чытала-б, несла-б

**

The particles are words which have no meaning by themselves. Some of them are used to form new words or new forms, others, like the particle -жа (-ж) are used only to emphasize the expressed idea.

1. Uses of the particles:

- а) -жа (-ж) emphasizes the expressed idea or shows the sameness.

Я-ж казаў.

Ён-жа быў хворы.

Калі-ж вы будзеце гатовы?

Гэта той-жа хлопец.

I said, **didn't** I.

He was ill, **you** know.

When **ever** will you be ready?

It is **the same** boy.

- б) -нёбудзь is used to form the indefinite pronouns and adverbs.

хто-нёбудзь — who ever

які-нёбудзь — any

дзе-нёбудзь — where ever

c) **-бы (-б)** is used to form the conditional mood.

Яна пісала-б часта, калі-б ня была так занятая.
She would write often if she were not so busy.

d) **Няхай** or shortend **хай** is used to form the imperative.

Няхай живе!	Long live!
Няхай ідзе!	Let him (her) go!

2. The particles **-жа (-ж)**, **-бы (-б)**, **-небудзь** are joined to the preceding word with a hyphen. After a vowel “-ж”, “-б” are used and after a consonant or semivowel “й”, “ў” — “-жа”, “-бы” are used.

Яна-ж была тут. Ён-жа ня быў. Пісала-б, пісаў-бы.

14—II. THE PAST TENSE OF THE VERBS WITH THE INFINITIVE ending in -сьці, -зьці, -чы ПРОШЛЫ ЧАС ДЗЕЯСЛОВАЎ ЗЬ НЕАЗНАЧАЛЬНІКАМ НА -сьці, -зьці, -чы

1. Дагэтуль мы разглядалі прошлы час дзеясловаў зь неазначальнікам на -ць (**чы-та-ць**), гэта была форма на -ў, -ла, -ло (-ла), -лі:

чытаць	—	ён чытаў	яна чытала	яны чыталі
рабіць	—	ён рабіў	яна рабіла	яны рабілі

Таксама ўтвараюць прошлы час і дзеясловы зь неазначальнікам на **-сьці**, але толькі тыя, у якіх **аснова цяперашняга часу канчаецца на -т або -д** (гэтыя **-т і -д** у прошлым часе выпадаюць):

плесьці	—	яны плятуць	—	плёў, пляла, пляло, плялі
цвісьці	—	яны цвітуць	—	цвіў, цвіла, цвіло, цвілі
весьці	—	яны вядуць	—	вёў, вяла, вяло, вялі
сесьці	—	яны сядзяць	—	сеў, сёла, сёла, сёлі

2. Усе іншыя дзеясловы на **-сьці**, як і ўсе дзеясловы зь неазначальнікам на **-зьці** ды **-чы**, у **прошлым часе ў мужчынскім родзе адзіночнага ліку канчаюцца на апошні зычны асновы цяперашняга часу, а не на “ў”**. Толькі ў жаночкім родзе й ніякім, а таксама ў множным ліку яны захоўваюць канчаткі **-ла, -ло (-ла), -лі**:

нёсьці	—	я нясу	—	ён нёс, яна нёсла, яно нёсла, нёсьлі
трэсьці	—	я трасу	—	ён трос, яна трэсла, яны трэсьлі
вэзьці	—	я вязу	—	ён вёз, яна вэзла, яны вэзьлі
бегчы	—	я бягу	—	ён бег, яна бёгла, яны беглі

3. Такія дзеясловы, як **цягнуць**, **ськінуць** або **прывыкнуць**, **зьнікнуць**, гэта значыць, якія ў неазначальніку маюць суфікс “ну”, утвараюць прошлы час розна. Адныя зь іх у прошлым часе заўсёды захоўваюць суфікс “ну” ды ў мужчынскім родзе адзіночнага ліку канчаюцца на “ў”:

цягнуць	—	цягнуў
ськінуць	—	ськінуў

Іншыя могуць ужывацца ў прошлым часе бяз суфікса “ну”, а ў мужчынскім родзе адзіночнага ліку без канчатку “ў”:

прывыкнуць	—	прывык,	але можа быць і	—	прывыкнуў
ахрыпнуць		ахрып,	але можа быць і	—	ахрыпнуў

**
*

1. Verbs with the infinitive ending in -сьці, but only those the present stem of which ends in “т” or “д” in the past tense lose “т” or “д” and take the endings -ў, -ла, -ло (ла), -лі like verbs in -ць for example: **пісаў, пісала, пісалі**.

цьвісьці	—	яны цьвітуць	—	цьвіў, цьвіла, цьвілі
сесьці	—	яны сядуць	—	сеў, сёла, сёлі
ісьці	—	яны йдуць	—	ішоў, ішла, ішлі

2. All other verbs with the infinitive ending in -сьці, as well as in -зьці and -чы have no “ў” in the masculine singular. They end in the last consonant of their present tense stem, but in the feminine, neutral and plural forms they take the endings: -ла, -ло (ла), -лі as usual. For example:

нёсьці	—	я нясу	—	ён нёс,	яна нёсла,	яны нёслі
вэзьці	—	я вязу	—	ён вёз,	яна вэзла,	яны вэзьлі
бегчы	—	я бягу	—	ён бег,	яна бёгла,	яны беглі

3. Some verbs ending in -нуць (like **прывыкнуць**) may lose the syllable -ну in the past tense. In this case they have no “ў” in the masculine singular:

прывыкнуць — ён прывык, яна прывыкла, яны прывыклі

but also

— ён прывыкнуў, яна прывыкнула, яны прывыкнулі

Verbs which retain in the past tense the syllable (suffix) -ну take the ending “ў”:
цягнуць — ён цягнуў, яна цягнула, яны цягнулі

14—III THE IMPERATIVE / ЗАГАДНЫ ЛАД

Адзіночны лік	Множны лік
1. Чытаць, стаяць (аснова цяперашняга часу канчаецца на галосны).	
1 ас. --- ---	1 ас. чытайма, стойма
2 ас. чытай, стой	2 ас. чытайце, стойце*
3 ас. няхай чытае, стаіць	3 ас. няхай чытаюць, стаяць
2. Несьці, крыкнуць, гаварыць (аснова цяперашняга часу канчаецца на зычны з націскам на канчатку ды некаторыя з націскам на аснове).	
1 ас. --- ---	1 ас. нясэм(а), гаварэм(а) крыкнем
2 ас. нясі гавары, крыкні	2 ас. нясэце, гаварэце* крыкнеце
3 ас. няхай нясэ, гаворыць, крыкне	3 ас. няхай нясуць, гавораць крыкнуць
3. Сесьці, рэзаць (аснова цяперашняга часу канчаецца на зычны з націскам на аснове).	
1 ас. --- ---	1 ас. сядзьма, рэжма
2 ас. сядзь, рэж	2 ас. сядзьце, рэжце*
3 ас. няхай сядзе, рэжа	3 ас. няхай сядуць, рэжуць

* 2-ая асоба мн. ліку ўжываецца таксама як ветлівая форма для адзіночнага ліку.

а) Загадны лад утвараецца ад асновы цяперашняга часу.

б) Загадны лад у адзіночным ліку мае толькі дзьве асобы — другую й трэцюю, а ў множным ліку ўсе тры.

в) Асноўная форма загаднага ладу — **форма 2-ой асобы** адзіночнага ліку. У гэтай форме могуць быць тры розныя канчаткі:

1. **-й** — пасля асновы, што канчаецца на галосны: (чытай!).

2. **-і, ы** (ы пасля зацьвярдзелых) пасля асновы, што канчаецца на зычны з націскам на канчатку ды ў некаторых дзеясловах з націскам на аснове: нясі, бяры, крыкні.

3. Чыстая аснова — пры аснове на зычны з націскам на аснове: глянь, рэж, плач.

г) Ад формы 2-ой асобы адзіночнага ліку ўтвараецца:

1. 1-ая асоба множнага ліку = 2-ая асоба адз. ліку + **“-ма(м)”** (**-м** толькі ў групе на **“-і”, “-ы”** у 2-ой асобе):

чыта́й-ма няс-ё-м (няс-і)

гля́нь-ма бя́р-э-м (бя́р-ы)

2. 2-ая асоба множнага ліку = 2-ая асба адз. ліку + “-це”:

чыта́й-це няс-ё-це

гля́нь-це бя́р-э-це

Пры гэтым у дзеясловах на “-і”, “-ы” (як нясі, бяры) як у 1-ай, так і другой асобе множнага ліку “і” трэба замяніць на “е”, “ы” на “э”.

д) Трэйцяя асоба загаднага ладу складаецца з часьцінкі **няхай** або **хай** ды трэйцяе асобы цяперашняга часу:

адзіночны лік — **няхай (хай)** чыта́емножны лік — **няхай (хай)** чыта́юць

е) Дзеясловы піць, біць, ліць у загадным ладзе маюць формы:

п-і (п’еш) **пéце**б-і (б’еш) **бе́це**л-і (ліéш) **ле́це****
*

а) The imperative is formed from the stem of the present tense. The present tense stem = the 2nd person singular less the ending:

present tense: ты чыта́-еш
ты гавор-ыш

present tense stem: чыта́-
гавор-

б) There is no 1st person singular in the imperative.

с) The 2nd person singular has three different endings:

1. -й — if the present stem ends in a vowel:

чыта́-й! read! сьпява́-й! sing! сто-й! stop!

2. -і or -ы (“ы” follows hardened consonants) — а) if the stem ends in a single consonant and the ending is stressed. (The stress is taken from the 1st person singular present). б) If the stem ends in a group of consonants. For example:

няс-і́ (нясу́) carry!
гавар-ы́ (гавару́) speak!

кры́кн-і́ (кы́ркну) shout! (Once)
сьві́сьн-і́ (сьві́счу) whistle!

3. No ending — if the stem ends in a single consonant and the stem is stressed. The imperative form in this group is identical to the present tense stem of the verb and ends in a soft or in a hardened consonant:

кі́нь (кíн-у) throw!
сядзь (ся́д-у) sit down!

рэ́ж (рэ́ж-у) cut!
пла́ч (пла́ч-у) cry!

d) From the 2nd person singular are formed:

1. the 1st person plural = 2nd person singular + the ending “ма(м)” (“м” is used only in verbs with “-і” or “-ы” endings):

чыта́йма! let us read!
сяда́йма! let us sit down!

нясе́м! let us carry!
гаварэ́м! let us speak!

2. the 2nd person plural = 2nd person singular + the ending “-це”:

чыта́йце! read!
сяда́йце! sit down!

нясе́це! carry!
гаварэ́це! speak!

Note that in verbs with the endings “-і” or “-ы” both in the 1st person plural and in the 2nd person plural “і” is changed to “е”, and “ы” to “э”.

e) The 3rd person imperative is formed by putting the particle **няхай** or **хай** before the 3rd person present, corresponding to the English construction using “let”:

singular:	няхай (хай) чыта́е!	let him (her) read!
	няхай (хай) гаворы́ць!	let him (her) speak!
plural:	няхай (хай) чыта́юць!	let them read!
	няхай (хай) гавора́ць!	let them speak!

f) Remember the imperative forms of the following verbs:

1. піць (ты п’еш) — пі, пэце;	няхай п’е, няхай п’юць!
2. біць (ты б’еш) — бі, бэце;	няхай б’е, няхай б’юць!
3. ліць (ты ліэш) — лі, лэце;	няхай ліе, няхай ліюць!

14—IV REFLEXIVE VERBS

ЗВАРОТНЫЯ ДЗЕЯСЛОВЫ (з -ся, -ца, -цца на канцы)

1. Дзеясловы, якія маюць на канцы часьцінку **-ся, (-ца або -цца)**, завуцца зваротнымі, прыкладам:

стры́гчыся, мы́цца, сьмяя́цца

а) Некаторыя зваротныя дзеясловы, як прыкладам **мы́цца, купа́цца**, паказваюць што дзейная асоба (subject) накіроўвае сваё дзеянне на сябе:

мы́цца значыць мыць сябе
купа́цца значыць купаць сябе

- б) Але большыня зваротных дзеясловаў, як прыкладам **сьмяя́цца, падаба́цца, пыта́цца**, хоць і маюць такую самую форму і гэтак-жа спрагаюцца, гэтакага значэння ня маюць. Гэта проста (як і ўсе зваротныя дзеясловы) неперыходныя дзеясловы. (гл. 28—I, 1., 2.)

2. Зваротныя дзеясловы ўтвараюцца даданнем часьцінкі **-ся** да звычайных канчаткаў дзеяслова:

я мый**ся**, ты мый**ся**, мы мый**ся**

Калі-ж дзеяслоў канчаецца на **-ц(ь)**, як у мыць ці мый**ць**, часьцінка **-ся** ў выніку асыміляцыі з гэтым зычным пераходзіць у **-ца**. Гэтак:

мыць + ся = мый**ца**
яны мый**ць** + ся = мый**ца**

У трэцяй асобе адзіночнага ліку пасля галосных вытвараецца **-ца**: мый**ца**, піш**ца**, пыта**ца**, а пасля зычных **-ца** (адно **ц**): здас**ца**, наес**ца**.

3. Спражэньне зваротных дзеясловаў: мый**ца**, пыта**ца**.

Цяперашні час (PRESENT TENSE)

я мый**ся**
ты мый**ся**
ён, яна мый**ца**
мы мый**ся**
вы мый**ся**
яны мый**ца**

я пыта**юся**
ты пыта**ешся**
ён, яна пыта**ецца**
мы пыта**емся**
вы пыта**ецеся**
яны пыта**юцца**

Прошлы час (PAST TENSE)

я, ты, ён мый**ся**
я, ты, яна мый**ся**
яно мый**ся**
мы
вы
яны
пыт**аўся**
пыт**алася**
пыт**алася**
пыт**аліся**

Будучы час (FUTURE TENSE)

я буду мый**ца**
ты будзеш мый**ца** і г. д.

я буду пыта**цца**
ты будзеш пыта**цца** і г. д.

Загідны лад (IMPERATIVE)

мый**ся**, пыта**йся** (адзіночны лік, фамільярная форма)
мый**цеся**, пыта**йцеся** (множны лік або вэтлівая форма, адз. ліку)

**

1. Verbs which have the ending **"-ся"**, **"-ца"** or **"-цца"** are called reflexive verbs.

a) Some reflexive verbs such as стрыгчы**ся** (to cut ones hair), мы**цца** and купа**цца** denote action which the subject is performing upon himself. Compare: купа**ць** — to bathe (someone else); купа**цца** — to bathe oneself.

b) Most of the verbs ending in **"-ся"**, **"-ца"** or **"-цца"** have no reflexive meaning although they have a reflexive form and are conjugated as reflexives. For example:

падаба**цца** (to be pleasing), сьмяя**цца**, пыта**цца**

All verbs with the ending **"-ся"**, **"-ца"**, **"-цца"** are intransitive. This means that they do not take a direct object (accusative case without a preposition).

2. Reflexive verbs are formed by adding “-ся” or “-цца” to regular verb endings. For example:

я мыюся, ты мыешся, мы моемся

When the verb ends in “-ць” like мыць or мыюць the joined “-ся” by assimilation changes into “-ца”:

thus мыць-ся becomes мыцца and мыюць-ся — мыюцца

In the 3rd person singular, after a vowel, the ending “-цца” is formed: мысца, пішацца, сьмяецца and after a consonant — “-ца”: здасца, наэсца.

3. For examples of the conjugation of reflexive verbs look up the Byelorussian text 14—IV, 3.

NOTE: some verbs are used in the reflexive form only. For example:

падабацца, сьмяяцца, гнёвацца, саромецца (to be ashamed of, or to be shy).

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 162. а) Выразна чытаць па ролях. 2. Выпісаць словы з часцінкамі. 3. Выпісаць дзеясловы ў загадным ладзе, азначыць асобу й лік.

МАЁЎКА

Васіль: Дык дзе-ж тая рэчка? Мы йдзем а йдзем, і канца няма!

Люба: У вас, хлопцы, ніколі няма цярпалівосці, ці-ж гэта блága йсьці? Тут так усё прыгожа! Гляньце хаця-б на гэтую хмарку над намі!

Васіль: Але, бачу, бачу, ды з гэтай хмаркі за́раз і на галовы нам можа паліцца.

Андрэй: Ну-ж і настрой у цябе, Васіль! Ці ня левай нагой ты сёння ўстаў?

Васіль: Усяроўна, ці левай, ці правай, цяпер абедзьве баляць, дый кішкі марш граюць.

Ганя: Ну, калі так, досыць з Васілька здэквацца! Я таксама за тое, каб тут адпачыць.

Люба: Адпачыць, ці й маёйку тут будзем рабіць?

Андрэй: Але, але! Тут дзе-небудзь сядзьма. Трэба-ж Васіля ратаваць ад галоднае сьмерці!

Васіль: Ну, ну, і ты вачэй з кошыка ня зводзіш.

Ганя: Вось тут, пад гэтым дрэвам сядзем. Тут і месца добрае.

Люба: Ага, добра. Ужо й мне ёсьці захацелася дый, праўда, цікава, што ў гэтым кошыку, чым нас ма́ма частуе.

Васіль: Бутэрброды з кумпяком і сырам...

Люба: Ня бутэрброды, а абкладанікі пабеларуску. Дый ня толькі, бачу й піражкі...

- Васіль:** А, пасьчыкі аблізаць! Зь мясам, ці з капустай?
- Ганя:** Зь мясам, я памагала маме іх рабіць.
- Андрэй:** А ёсьць што піць?
- Люба:** Ёсьць, ёсьць! Вось арэнжыкавы сок і журавінавы ды бутэлька малака, што каму?
- Андрэй:** Мне, калі ласка, соку. Мне вельмі хочацца піць.
- Ганя:** А мне малака.
- Васіль:** І мне малака!
- Люба:** Я таксама люблю малако, а на дэсэрт будуць суніцы. Бачыце, колькі іх тут у траве?
- Ганя:** У-гу-у... І пахне як ад іх.
- Васіль:** А я кажу, перад дэсэртам будзе душ. Чуюце, ужо капае!
- Андрэй:** Ну й добра, бяз рэчкі пакупаемся!
- Ганя:** Хмарка заблудзілася?...
- Люба:** "І цёпленькім дожджыкам нас абдала."
- Ганя:** Зьбіраліся ўсе мы
Пабегчы дамоў,
Ды сонейка тут
Усьміхнулася зноў.
- Ганя й Люба:** Бо хмарка, напэўна,
Плыла ў другі бок
І нас намачыла
Зусім незнарок."
- Андрэй:** Але, але... не адным хлёбам душа жывіцца.
- Васіль:** Праўда, хадзём зьбіраць суніцы!

Слоўнік (Vocabulary)

цярплівасьць, цярплівосьці (f.)	patience	галодная сьмерць, -і (f.)	death from starvation
лёвы, -ая, -ае	left	мне захацелася ёсьці	I got hungry
правы, -ая, -ае	right	частваць (I); частую, -еш, -юць	to treat to
усё роўна	all the same	абкладанік, -а	= бутэрброд, -а (m.) sandwich
мне баліць нага	my foot hurts	кумпяк, -а (m.)	ham
мне баляць ногі	my legs are sore, (in this case) I am tired, I can't walk any more	аблізаць	to lick
кішкі марш граюць	I am starving (literally: my intestines are playing a march)	пасьчыкі аблізаць	it is a real treat
зьдэквацца, я зьдэкуюся, -ешся (I)	to taunt	арэнжыкавы сок, -у (m.)	orange juice
		журавінавы сок, -у (m.)	cranberry juice
		журавіны (pl.)	cranberries

мне хочацца піць I am thirsty
дэсэрт, -у (m.) dessert
суніца, -ы (f.) strawberry
абдаць (I); абдаю, -еш, -юць to pour over,
to splash

намачыць (III); past намачыў, намачыла
to wet, moisten, spill
незнарок (adv.) unintentionally

Паводля гутаркі “Маёўка” апішэце з парадку характар Любы, Гані, Васіля й Андрэя.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 163. Дакончце скáзы паводля ўзору, гэта значыць дзеясловам дапішэце канчаткі, а назоўнікі з дужак пастаўце ў вадпаведнай форме.

УЗОР: Я частую сяброўку малаком.

1. Я часту... (сяброўка) (малако).	4. Мы часту... (брат) (сок).
2. Ты часту... (сябра) (гарбата).	5. Вы часту... (госьць) (віно).
3. Яна часту... (дзядзька) (кава й торт).	6. Яны часту... (дзядуля) (піва).

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 164. Перапішэце, устаўляючы дзеяслоў “пытáцца” ў вадпаведнай форме. Падчыркнеце назоўнікі ў мэсным склоне з прыназоўнікамі.

У ГОРАДЗЕ

Антось і я пёршы раз у гэтым горадзе. Да адыходу цягні́ка яшчэ чатыры гадзіны. Мы выйшлі з рэстарáну ды хочам пайсьці ў кіно. Я (пытáцца) ў хлопца: “Дзе тут найбліжэй кіно?”, але ён таксама тут чужы й ня ведае.

Антось (пытáцца) ізноў у не́кага, і йзноў...

Я кажú яму: “Ты зашмáт (пытáцца)”, а ён жартуе: “Хто (пытáцца), той ня блúдзіць”.

Але вось на рагú ву́ліцы паліцыя́нт. Мы падыходзім да паліцыя́нта і (пытáцца) яго. Ён нам пака́звае: “Проста на гэтай ву́ліцы. Вось ста́нцыя падзе́мкі. Бярэце паўночны кіру́нак і на другім прыста́нку выходзьце. А калі хочаце паба́чыць горад, ідзе́це пехатой. Гэта блізка, і таксама насупроць другога прыста́нку падзе́мкі па пра́вым бакú ву́ліцы паба́чыце кіно. Там якраз добры фільм ідзе́...”.

“Шчы́ра дзя́куем, спада́ру!” — сказа́лі мы ды пайшлі ў падзе́мку.

Слоўнік (Vocabulary)

адыход цягні́ка departure of a train
пайсьці ў кіно to go to movie
не́кага (acc.) somebody
зашмáт (adv.) too much
блудзіць (I); блуджу́, -іш, -яць
to loose one's way
рог ву́ліцы corner of the street
паліцыя́нт, -а (m.) policeman

проста (adv.) strait
паўночны кіру́нак (m.) northbound
прыста́нак, прыста́нку (m.) stop
ідзе́це пехатой! walk!
якраз (in this case) right now
Шчы́ра дзя́куем. Thank you very much
добры фільм ідзе́ a good picture is on
спада́ру! Sir! (vocative)

УВАГА. Спадар (спадарыч) адпавядае ўсім тром ангельскім — Mr. (Master), Gentleman, Sir. Таксама спадарыня (спадарычна) — усім тром: Mrs. (Miss), lady, madam.

Гэтак	Mr.	Lipski	пабеларўску	Спадар Ліпскі
	Master	Lipski	пабеларўску	Спадарыч Ліпскі
	Mrs.	Lipski	пабеларўску	Спадарыня Ліпская
	Miss	Lipski	пабеларўску	Спадарычна Ліпская
	Sir, madam		пабеларўску	Спадару, спадарыня
	Ladies and gentlemen!		пабеларўску	Спадарыні й спадары!

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 165. Перапішэце й падчыркнеце дзеясловы ў загáдным лáдзе.

а) **ЯК ТРЭБА АБЫХОДЗІЦЦА З КНІГАЙ**

1. Не перагінáй вокладкі кнігі.
2. Не кладзі ў кнігу алавіка́ або пяра́.
3. Не малю́й і ня пішы на кні́зе.
4. Ня вырыва́й балонак з кні́гі і не загінáй іх.
5. Не затрымвай бібліятэ́чнае кні́гі.
6. Ня чыта́й лёжачы.

б) Не лянúйся, дру́жа сонца,
Не захма́рвайся — сьвяці,
Не заходзь сягоньня́ ра́на,
Не спазьні́ся узыйсьці.

I. Муравейка.

в) Ска́зы з а) напішэце ў множным ліку.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 166. а) Вы́разна чыта́ць. Вы́пішце дзеясловы ў про́шлым ча́се ды побач напішэце неазначальнік, а пасля ў загáдным лáдзе.

УЗОР: жыў — жыць, жы́ві, жы́веце

БУ́СЕЛ І ХЛОПЧЫК

Хлопчык: — Бу́сел, бу́сел,
Клё́ка-клё́ка,
Дзе ты жыў?

Бу́сел: — Я жыў
Дале́ка:
За гара́мі,
За ляса́мі,
Там, дзе Ні́л,
На поўдні са́мым.

Хлопчык: — Што за Ні́л?

Бу́сел: — Рака́ така́я,
Бы́ццам мора —

Гаманка́я,
А ў тым Ні́ле,
Хлопчык мі́лы,
Ёсьць страшы́длы-кракады́лы.

Хлопчык: — Як-жа ты там,
Бу́сел, жыў?

Бу́сел: — Я ня жыў —
Усе́ тужыў,
Дзе-б ні быў,
Дзе-б ні лятаў,
Родны край
Успамінаў.

А. Дзяружынскі

Слоўнік (Vocabulary)

Ніл, -у (m.) Nile, river in Africa
 гаманкі, -ая, -ое noisy
 страшыдла, -а (n.) monster
 кракадыл, -а (m.) crocodile

тужыць (II); тужу́, -ыш, -аць to miss
 успамінаць (I); ўспамінаю́, -еш, -юць
 to recollect, to think of

б) Прачытайце прыказкі. Выпішце ў слупок падчыркнутыя дзеясловы, азначце асобу, лік, час. Якія гэта дзеясловы?

1. Не за сваю справу **не бярыся**, а за сваёй не лянися.
2. Хто нічога ня робіць, той ня **мыляецца**.
3. Нёман пераплыў, а на бэразе **ўтапіўся**.
4. Танцаваў, танцаваў ды не **палканіўся**.
5. У вадзе **купаўся** й сухім **застаўся**.
6. Не за дзень Вільня **станавілася**.
7. **Паабяцаўся**, як **прадаўся**.
8. **Пасварыліся** за мех, а ў мяху сьмех.

в) Праспрагайце дзеяслоў “**купацца**” ў цяперашнім, прошлым і будучым складаным часе, а таксама напішэце яго ў загадным ладзе усіх асобаў адзіночнага й множнага ліку. (Глядзёце 14—IV, 3.).

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 167. а) Перапішэце ў слупок дзеясловы другой асобы бязь “-ся”, а тады дапішэце да іх дзеясловы таё-ж асобы ды трэцяй адпаведна зь “-ся” або “-цца”, як паказвае ўзор.

рыхтуеш, мыеш, купаеш, зварачаеш, радуеш,
 апранаеш, будуеш, бярэш, абываеш, зьбіраеш

УЗОР: рыхтуеш, рыхтуешся, рыхтуецца

б) Прачытайце скáзы, заміж кропак адпаведна ўстаўце адзін зь дзеясловаў з пўнкту а) зь “-ся”, ці “-цца”, або бязь ніякай часьцінкі, а тады запішэце скáзы.

УЗОР: Ма́ма **мые** хўсьце мўцельнай машы́най.

1. Ма́ма ... хўсьце мўцельнай машы́най.
2. Брат ... халоднай вадой.
3. Ці ты ... ужо аўта для падарожжа?
4. Сьцяпа́н ... да экза́мену.
5. Ю́рка ... саба́ку Азора ў ва́ньне.
6. Ча́му ты ніко́лі ня ... у ва́ньне, а бярэш толькі душ?

7. Ты даўно ўжо ... паштовыя маркі.
8. Маё бацькі ... сёлета паехаць у Эўропу.
9. Ці ты ... і ... малога брата?
10. Не, ён ужо ... і ... сам.
11. Гэтым капялюшом ты ... на сябе увагу.
12. Ці ты калі ... да бацькі, каб памог табе развязаць задачы?
13. Ты ... дом для сябе ці на продаж?
14. Ён ... ужо другі год.
15. Калі ты добра вучышся, ты ... бацькоў дый сам
16. Ці ты сёння ... усё гэтыя кнігі ў школу?
17. ... на мароз. (Бярэцца)

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 168. а) Прачытайце сказы. Назавёце час, асобу й лік падчыркнутых дзеясловаў.

1. Маці купа́ла дзіця. Дзіця купа́лася ў ваньне. Дзеці купа́юцца ў рацэ.
2. Студэнты зб́іра́лі калэкцыю матылёў. Скаўты зб́іра́ліся ў паход. Дзеці зб́іра́юцца ў школу.
3. Я вучу́ брата чытаць. Я вучу́ся ў пачаткавай школе. Мой брат вучы́цца на інжынёра.
4. Я рыхту́ю хатнія заданьні. Я рыхту́юся да экзамену з матэматыкі. Ваўчаняты рыхту́юцца да экскурсіі ў горы.

б) Перапішэце, дапісваючы “-ся”, або “-цца”. Угары паводля ўзору азначце асобу й спражэньне.

УЗОР: Дзеці зб́іра́юцца ў школу.

1. Дзеці зб́іра́ю ... ў школу. 2. Мой брат вучы ... ў музычнай школе. Я таксама там вучу́ 3. Хлопцы купа́ю ... ў возеры, а пасля бэгаюць па бэразе й сўша 4. Гароднік сьпяша́е ... у час пасадзіць гародніну. 5. Песьня лье ..., шыры ..., зв́ініць.

Слоўнік (Vocabulary)

а) <u>зб́іра́ць</u> (I), <u>зб́іра́ю</u> , -еш, -юць	to collect, gather (mashrooms), to pick (berries)
<u>зб́іра́цца</u> (I), <u>зб́іра́юся</u> , -ешся, -юцца	to prepare, to get ready; to intend; to assemble
<u>вучы́ць</u> (II), <u>вучу́</u> , -ыш, -аць	to teach
<u>вучы́цца</u> (II), <u>вучу́ся</u> , <u>вучы́шся</u> , -ацца	to attend school, to study
<u>рыхтава́цца</u> (I), <u>рыхту́юся</u> , -ешся, -юцца	to prepare, to get ready
<u>ваўчаняты</u> (pl. of <u>ваўчок</u>) (m.)	cubs (in the Boy Scout organization)

- б) сушы́цца (II), сушы́ся, сушы́шся, -ацца to get dry
 пасадзі́ць гародніну to plant vegetables
 шыры́цца (II) to spread, to widen
 зьвіне́ць (II), зьвіню́, зьвіні́ш, зьвіня́ць to ring, (in this case) to sound

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 169. 1) Зьмяні́ць словы, як паказвае ўзор. Якая гэта форма?

стаю́	—	стаў, ста́ла	хваляю́ся	—	хвалява́ўся, хвалява́лася
сьпява́ю	—		зьбіра́юся	—	
апра́наю	—		хава́юся	—	
устаю́	—		вароча́юся	—	
трыма́ю	—		мы́юся	—	
падыма́ю	—		апра́наюся	—	
пачына́ю	—		сьмяю́ся	—	

2) Перапіса́ць, падчыркну́ць часьці́нкі.

РУ́КІ

Сам зрабі́ў я табу́рэт.
 — Малайчы́на, — хва́ліць дзед.
 Гэта-ж ру́кі ўсе́ зрабі́лі,
 хай-бы і́х і пахва́лілі.

Н. Галіноўская.

3) Паста́віць ска́зы ў патрэ́бным пара́дку, каб выйшла апавяда́ньне. Даць яму́ заглава́к і запіса́ць.

Ра́зам ла́стаўкі вы́гналі вера́б'я з гня́зда. Верабе́й паба́чыў гняздо й заняў яго. Ла́стаўка паклі́кала сваі́х сябро́вак. Ла́стаўка зья́піла гняздо. У грама́дзе́ сіла. Супольна́ заўсе́ды лягчэй прагна́ць захо́пніка.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 170. а) Прачыта́йце й вы́пішце сьпя́рша ўсе дзеясловы ў про́шлым ча́се ды побач паста́ўце і́х у неа́значальнай форме, а тады́ ўсе зваротныя, і такса́ма да́пішэце і́хныя неа́значальнікі. б) Навучэ́цця верш на́памяць.

ГАРОХ

Рос на гра́дцы гарох,
 Вы́рас ён
 Колькі мог,
 Да зямлі
 Сьхіліўся,
 Бы́ццам
 Прытаміўся.
 Зажурыўся
 Гарох:

— Хто-б устаць мне
 Дапамог?
 Тут прыбеглі
 Хлапчукі
 Ды паставілі
 Калкі.
 І цяпер гарох вясёлы
 З вышыні
 Глядзіць наўкола.

А. Дзяружынскі.

Слоўнік (Vocabulary)

сьхілі́цца (II); past сьхіліўся, сьхілілася
 to bend
 прытамі́цца (II); past прытаміўся,
 прытамілася to get tired

зажуры́цца (II); past зажурыўся,
 зажуры́лася to become (grow) sad
 калок, калка́ (m.) stake, peg

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 171. а) Вы́разна чытаць зь інтана́цыяй.

ПАГОНЯ

Толькі ў сэрцы трывожным пачую
 За краіну радзімую жах, —
 Успомню Вострую Браму*святую
 І ваякаў на грозных канях.

У бэлай пэне праносяцца коні, —
 Рвўцца, мкнўцца і цяжка хрыпяць...
 Старадаўнай Літоўскай Пагоні**
 Не разьбіць, ня спыніць, ня стрымаць.

У бязьмёрную даль вы ляціце
 А за вами, прад вами — гадзі.
 Вы за кім у пагоню сьпяшыце?
 Дзе шляхі вшы ідуць і куды?

Мо' яны, Белару́сь, панясьліся
 За тваімі дзяцьмі уздагон,

Што забылі цябе адракліся,
 Прадалі й аддалі у палон?

Бэце ў сэрцы іх — бэце мячамі,
 Не давайце чужынцам быць!
 Хай пачуюць, як сэрца нача́мі
 Аб радзімай старонцы баліць...

Маці родная, Маці-Краіна!
 Ня усьцішыцца гэтакі боль...
 Ты праба́ч, Ты прымі свайго сы́на,
 За Цябе яму ўме́рці дазволь!...

Усе лятуць і лятуць тыя коні,
 Срэбнай збро́й далёка грываць...
 Старадаўнай Літоўскай Пагоні
 Не разьбіць, ня спыніць, ня стрымаць.

Максі́м Багданові́ч

Vilnia. Vostraja Brama—the 16th-century gate to the city

* **Vostraja Bráma** is the last surviving gate from the original nine which were part of a wall encircling the old city of Vilnia. This wall was built in the XVIth century.

A “Pahonia”, Vilnia’s coat of arms, guards the city on the exterior side of the archway, while the opposite side of the structure, facing the inner city, is adorned with an elaborate and very beautiful image of the Mother of God, the Wonder Worker. “Vostaja Brama” has been regarded as a shrine by tourists to the city as well as Vilnia’s citizens ever since the erection of the chapel.

** The “Pahonia” as a coat of arms was introduced in the XIIIth century when the Byelorussian state was called “**Vialikaje Kniastva Litouskaje**” — Great Duchy of Lithuania (or Litva). That is why Bahdanovich refers to “Pahonia” as “Літоўская Пагоня”.

Слоўнік (Vocabulary)

радзімы, -ая, -ае native

бра́ма, -ы (f.) gate

Вострая Бра́ма* (f.) old gate and shrine in Vilnia

вая́ка, -і (m.) warrior, soldier

пе́на, -ы (f.) foam, spume, (on the horse) lather

прано́сяцца ко́ні horses rush by

рва́цца (I); рву́ся, -ёшся, -у́цца to be eager, to rush

хрыпе́ць (II); хрыплю́, хрыпі́ш, -яць to wheeze

паго́ня, -і (f.) pursuit, chase

Паго́ня, -і** (f.) The Byelorussian coat of arms depicted by a knight holding up a sword and mounted on a horse in full stride.

разьбі́ць (I) (pf. of разьбіва́ць, I); fut. разаб'ю́, -эш, -ю́ць to crush, to defeat

стрыма́ць (I) (pf. of трыма́ць, I); fut. стрыма́ю, -еш, -ю́ць to delay, to detain

бязме́рны, -ая, -ае boundless, infinite

адрачы́ся (I) (pf. of адрака́цца, I); fut. адраку́ся, адрачэ́шся, адраку́цца to renounce, to repudiate

адда́ць (irr.) (pf. of аддава́ць, I); fut. адда́м, адда́ці, -у́ць to give up, to let have

бі́ць (irr.); б'ю́, б'еш, б'ю́ць; (imperative) бі́, бе́це! to hit, to strike, to fight, to beat

чужы́нец, чужы́нца (m.) stranger, alien

усьці́шыцца (II) (pf. of сыці́хаць, I); fut. усьці́шуся, -ы́шся, -а́цца to quiet down, to cease, to die away

ня ўсьці́шыцца бо́ль pain will not abate, subside

праба́чыць (II) (pf. of прабача́ць, I); fut. прабачу́, -ы́ш, -а́ць to forgive

прыня́ць (I) (pf. of прыйма́ць, I); fut. прыймú́, -ё́ш, -у́ць to accept

збру́я, -і (f.) harness

К Р У Г 15.

У СЫБОТУ

- Юлюк:** Добры дзень, спадарыня!
- Спадарыня:** Добры дзень, Юлюк. Прыёмна цябэ бачыць, здаровы, вясёлы, як заўсёды. Як маюцца мама, тата?
- Юлюк:** Дзякуй, добра.
- Спадарыня:** А бабуля?
- Юлюк:** Таксама няблага. Бабуля ёзджыла ў госьці да цёткі Ганны.
- Спадарыня:** Вёдаю. Твая мама казала мне па тэлефоне. А што, бабуля ўжо вярнулася?
- Юлюк:** Учора прыехала. Вельмі задаволеная, шмат расказвала, як добра жыць у малым гарадку. Падабалася ёй, што да ўсяго блізка. Усюды яна хадзіла пехатой, нават у кіно, і добра, кажа, чулася. Але ў аўтабусе, відаць, прастудзілася й цяпер мае катар, дык мама сёння зноў паехала да яе.
- Спадарыня:** А, шкада!
- Юлюк:** Ну, бабулі дык гэта зусім не папсавала гумару. Яна так любіць падарожнічаць!
- Спадарыня:** Гэта праўда. Яна малайчына ў вас. Дык заходзься, калі ласка. Ськідай капоту!
- Юлюк:** Дзякую, але я толькі на хвіліну. Ці Янка дома?
- Спадарыня:** Дома. Ідзі ў ягоны пакой, ён там.
- Юлюк:** Дзякую! Янка, хадзі на лёд. Лядок сёння, як люстра!
- Янка:** Не цяпер. Тата пасылае мяне ў краму.
- Юлюк:** А можа сястра Ніна пойдзе?
- Янка:** Ах, сёстры! Ніна, хадзі сюды на часінку!
- Ніна:** Чаго? А, здароў, Юлюк, як маешся?
- Юлюк:** Добры дзень, Ніна. Дзякуй, я добра маюся, а буду яшчэ лепей, калі ты паможаш.
- Ніна:** Я? Як?
- Юлюк:** Схадзі за Янку ў краму. А мы раней пойдзем на лёд.

Ніна: Я чытаю кнігу, але згода, толькі...
 Янка: Толькі што?!
 Ніна: Заўтра й я пайдзю з вамі на лёд.
 Юлюк і Янка: Згода!

Слоўнік (Vocabulary)

прыёмна цябе бачыць I am glad to see you (It is a pleasure to see you)	шкада! it is too bad! (it is a pity!)
здоровы, -ая, -ае healthy	папсавальца гумар to spoil one's humour
ездзіла ў госьці she went visiting	малайчына, -ы (m. and f.) brick (a first-rate good fellow)
вярнуцца (I); (pf. of вярочацца, I); fut. вярнуся, вярнешся, -уцца to come back	ськідальца (I) капоту to take off a coat
падабалася ёй she liked	хвіліна, -ы (f.) second, moment
чуцца (I); чуюся, чуюся, чуюцца to feel	часіна, -ы (f.) minute
я чуюся добра I am well	крама, -ы (f.) store
прастудзіцца (II) (pf.) fut. прастуджуся, прастудзішся, -яцца to catch cold	пасылаць у краму to send somebody to the store
катар, -у (m.) runny nose	здароў! hello! hi!
	раней earlier

15—21Ф SEPARATING SIGNS: APOSTROPHE AND SOFT SIGN АПОСТРАФ І РАЗЬДЗЯЛЯЛЬНЫ МЯККІ ЗНАК

У слове **сямя** гук **м** трэба вымаўляць разьдзельна з наступным гукам **я**, і цьвёрда, ня так, як у слове **ім'я**, дзе **м** вымаўляецца зьлітна зь **я** і тым самым мякка.

Падобна ў слове **зьелі** — з вымаўляецца мякка, але разьдзельна ад **е**, ня так, як у слове **зелье**, дзе мяккае з вымаўляецца зьлітна зь **е**.

Разьдзельнае вымаўленьне зычнага з наступным ётавым галосным на пісьме азначаецца апострафам або мяккім знакам.

1. Апостраф пішацца:

- Пасьля прыставак: **ад, аб, пад** пераде, **ё, ю, я** ды націсьненым **"і"**, прыкладам: **ад'езд, пад'ём, аб'інец**.
- У сярэдзіне слова пасьля ўсіх зычных, за выняткам **з, л і н** перад тымі-ж галоснымі: **надвор'е, п'ю, куп'ё, п'яўка, бязрыб'е, вераб'я, шматкроп'е, сям'я**...

УВАГА: Пасьля **"ў"** (нескладовага) перад літарамі **е, ё, ю, я, і** апостраф ня пішацца: **здароўе, салаўём, салаўі**.

2. Разьдзеляльны мяккі знак пішацца:

- пасля прыставак закончаных на **з**, перад ётавым гукам, прыкладам: **разьюшаны, зьезд, зьява, зьелі, зьяўляецца, зьіначыць і да т. п.**
- у сярэдзіне словаў, асабліва іншамоўных, калі мяккі зычны (**л, н**) ня зьліваецца з наступным ётавым гукам, прыкладам: **рэльеф, каньютура, більярд, каньяк, кампаньён, Ньютан, Нью-Ёрк**.

**

We know that a single consonant between two vowels is pronounced with the following vowel: for example *імя, зэльле*. But not so in the 2nd syllable of the word *сям'я* or in *зье́зд* (convention).

In the word *сям'я* — the apostrophe inserted between the consonant “м” and the vowel “я” indicates that the vowel “я” is pronounced separately from “м” as if it were the first letter in the following syllable; that is with the syllable-initial sound “й” (as the English “y” in yes) — *siamja*.

As to the consonant before the apostrophe, it is always pronounced hard. In the word *зье́зд* the same disjunctive function is performed by the soft sign inserted between the consonant “з” and the vowel “е”. The consonant before the separating soft sign is pronounced soft.

The separating signs (apostrophe and the soft sign) are used between a consonant and the vowels: *е, ё, ю, я, і*.

1. The apostrophe is written:

- a) after the prefixes *ад, пад, аб* when they are joined to the root with an initial *е, ё, ю, я* or stressed “і”. For example:

ад'езд, пад'ём, аб'ява, аб'інець.

- b) in the root of a word after all hard consonants except “з”, “л” or “н”:

п'ю, б'ю, надвор'е, бязрыб'е, пёр'е, шматкроп'е, вераб'я, вераб'і.

- c) NOTE: After the semivowel “ў” the apostrophe is not used:

здароўе, салаўём, салаўі.

2. The separating soft sign is written:

- a) after the prefixes ending in “з” before the root beginning in *е, ё, ю, я* or *і*:

зье́зд, зья́ва, разью́шаны, зына́чыць;

- b) in the root of the word after the consonants “л” and “н”:

рэлье́ф, канью́ктура, канья́к, Нью-Ёрк.

15—I THE ASPECTS — THE IMPERFECTIVE AND THE PERFECTIVE ASPECT ТРЫВАНЬНІ ДЗЕЯСЛОВА — НЕЗАКОНЧАНАЕ Й ЗАКОНЧАНАЕ

Дзеясловы ў беларускай мове маюць два трываньні: **незакончанае й закончанае**. Дзеясловы **незакончанага** трывання азначаюць дзеянне, што адбывалася, але не закончылася, або дзеянне, што адбываецца або будзе адбывацца. Дзеясловы **закончанага** трывання адказваюць на пытаньне **што рабіць?**, прыкладам: **пісаць, крычаць, вучыць**. Яны маюць тры часы:

цяпéрашні (пішú, крычú, вучú)
 прошы (пісáў, крычаў, вучыў)
 і б́удучы складáны (б́уду пісáць, крычаць, вучыць).

Дзеясловы закончанага трывання абазначаюць дзеянне, што закончанае або абавязкава будзе закончанае ды адказваюць на пытаньне **што зрабіць?**, прыкладам: **напісáць, крýкнуць, навучыць**. Яны маюць два часы:

прошы (напісáў, крýкнуў, навучыў)
 і будучы просты (напішú, крýкну, навучú)

Цяперашняга часу закончанае трываньне **ня мае**.

УВАГА. Некаторыя дзеясловы закончанага трывання паказваюць на аднаразовасьць ці ймгненнасьць дзеяньня (**стúкнуць, крýкнуць**) або на пачатак дзеяньня (**заграць, забарабáніць**) ці на канец яго (**сыграць, выграць, сабраць**).

**
*

Most Byelorussian verbs have two forms referred to as the **IMPERFECTIVE** and the **PERFECTIVE ASPECT** (do not confuse these forms with the Imperfect and Perfect Tense in English).

a) The **IMPERFECTIVE** is used:

1. to describe an action which is in progress and is unfinished:

Ён крычыць.

He is shouting.

Яна́ пісáла ліст.

She was writing a letter.

2. or is repeated several times:

Ён заўсёды б́удзе чытаць гэтую газэту. He will always read this newspaper.

b) The **PERFECTIVE** is used to describe an action which:

1. is finished:

Яна́ напісáла ліст учора.

She wrote the letter yesterday.

2. or just begun:

Ты закрычы́ш.

You will start shouting.

3. or performed only once:

Яна́ крýкнула.

She shouted once (exclaimed).

4. or is of limited duration:

Ён пакрычыць.
Мы папрацавалі.

He will shout awhile.
We worked awhile.

The above examples show that in English, ideas of continuity or completion of an action are expressed by means of auxiliary verbs or other words, for example, **was, used to, began to, finished, once, awhile**. In Byelorussian, instead of such additional words, the aspects are generally used to describe varieties of the same action.

15 II PERFECTIVE FORMS OF THE VERB. (PERFECTIVE FUTURE) УТВАРЭНЬНЕ ФОРМАЎ ДЗЕЯСЛОВА ЗАКОНЧАНАГА ТРЫВАНЬНЯ (БУДУЧЫ ПРОСТЫ ЧАС)

Ад бальшыні дзеясловаў аднаго трывання можна ўтварыць дзеясловы другога трывання.

а) **Неазначальнік закончанага трывання ўтвараецца ад неазначальніка незакончанага трывання адным з наступных спосабаў:**

	незакончанае трыв.	закончанае трыв.
1. пры дапамозе прыставак	піса́ць каза́ць	напіса́ць сказа́ць
2. пры дапамозе суфікса “-ну-”	сту́каць	сту́кнуць
3. адкіданьнем суфікса	абува́ць атрымва́ць	абу́ць атрыма́ць
4. зьменаю суфіксаў -а, -я на -ы, -і	канча́ць ухваля́ць	кончы́ць ухвалі́ць
5. пры дапамозе зьмены націску	высыпа́ць выкліка́ць	вы́сыпаць вы́клікаць
6. нерэгулярна (ад розных асноваў)	браць	узя́ць

б) **Прошчы час закончанага трывання ўтвараецца ад неазначальніка закончанага трывання гэтак-жа, як утвараецца і прошлы час незакончанага трывання ад неазначальніка таго-ж трывання. (Глядзі правіла 9—III і 14—II).**

в) **Будучы час закончанага трывання выражаецца адным словам, таму завецца простым. Будучы просты час утвараецца ад неазначальніка закончанага трывання гэтак-жа, як цяперашні час ад неазначальніка незакончанага трывання, ды мае тыя самыя канчаткі. (Глядзі правіла 4—V б). Прыкладам:**

IMPERFECTIVE INFINITIVE

1. чытаць (I) to read, to be reading

Цяперашні час

я чытаю	мы чытаем
ты чытаеш	вы чытаеце
ён чытае	яны чытаюць

2. крычаць (II)* to shout

Цяперашні час

я крычу	мы крычым
ты крычыш	вы крычыце
ён крычыць	яны крычаць

PERFECTIVE INFINITIVE

- прачытаць (I) to finish reading

Будучы прасты час (Perfective future)

я прачытаю (I shall read and finish)	мы прачытаем
ты прачытаеш	вы прачытаеце
ён прачытае	яны прачытаюць

- крыкнуць (I)* to exclaim once

Будучы прасты час

я крыкну (I shall exclaim)	мы крыкнем
ты крыкнеш	вы крыкнеце
ён крыкне	яны крыкнуць

УВАГА 1. Незакончанае трываньне дзеяслова **крычаць** належыць да другога спражэння, а закончанае да першага, таму адпаведна розныя канчаткі. Бывае й наадварот, як у **канчаць** — незакончанае трываньне належыць да першага спражэння, а закончанае да другога: **кончыць**, а найчасцей дзеяслоў пры змене трываньня захоўвае тое самае спражэнне, як у **чытаць** і **прачытаць**, абодва першага спражэння.

УВАГА 2. Будучы складаны час — **я буду пісаць** — для дзеяння, што не закончанае або паўтараецца, таму для ўтварэння яго можна ўжываць **неазначальнік** толькі **незакончанага** трываньня.

УВАГА 3. Будучы прасты час — **я напішу** — для дзеяння, што адбываецца толькі раз, таму ён бывае толькі ў **закончаным** трываньні.

г) **Загадны лад закончанага** трываньня ўтвараецца ад **будучага прастага** часу (2-ой асобы адз. ліку) паводля тых самых правілаў, як утвараецца загадны лад **незакончанага** трываньня ад цяперашняга часу (глядзеце 14—III). Прыкладам:

Будучы прасты час

PERFECTIVE FUTURE

1. ты напішаш

2. ты стукнеш

3. ты абуйеш

4. ты сядзеш

Загадны лад закончанага трываньня

PERFECTIVE IMPERATIVE

напішы!
напішэце!стукні!
стукнеце!абуй!
абуйце!сядзь!
сядзьце!

write (and finish)!

knock (once)!

put on the shoes (once)!

sit down (once)!

**
*

PERFECTIVE FORMS of the verb are:

a) **PERFECTIVE INFINITIVE**

The **Perfective infinitive** can be derived from the **Imperfective infinitive** in one of the following ways:

	IMPERFECTIVE	PERFECTIVE
1. by adding a prefix	пісаць	напісаць (to finish writing)
2. by inserting or dropping a suffix	крычаць абываць	крыкнуць абуць
3. by changing -аць to -ыць or -яць to -іць	канчаць ухваляць (approve)	кончыць ухваліць
4. by changing a stress	выклікаць	вы́клікаць
5. irregularly (from different stems)	браць	узяць to take once

Henceforth, perfective infinitives will be designated by the abbreviation **pf.** as they occur in the vocabulary.

b) **PRESENT TENSE — none.**

A completed action cannot be going on in the present.

Always use the **imperfective infinitive** to form the **present tense**: чытаць — я чытаю.

c) **PERFECTIVE PAST TENSE**

The **perfective past tense** is formed from the **perfective infinitive** in the same way as the **imperfective past** is formed from its infinitive, and has the same endings. For example:

чытаць — чытаў, -ла

прачытаць — прачытаў, -ла

d) **PERFECTIVE FUTURE**

The **perfective future** (будучы прасты час) is also formed from the **perfective infinitive** in accordance with the same rules which determine the formation of the **present tense** from the **imperfective infinitive**. For example:

чытаць — (present) я чытаю

прачытаць — (pf. fut.) я прачытаю

NOTE: The imperfective of the verb **крычаць** belongs to the Second Conjugation, and the perfective to the First; thus the endings in the present tense and the perfective future differ accordingly. On the other hand, **канчаць** is of Conjugation I and **кончыць** of Conjugation II. But the most verbs in both aspects belong to the same conjugation.

e) PERFECTIVE IMPERATIVE

The perfective imperative is formed from the perfective future in accordance with the same rules which apply to the formation of the imperfective imperative from the present tense. (See 15-IIг):

чытаю — чытай!

прачытаю — прачытай!

15 — III PREDICATIVE INSTRUMENTAL / ТВОРНЫ СКЛОН У ВЫКАЗЬНІКУ

а) Творны склон назоўніка (або таксама назоўніка з прыметнікам) у выказніку бывае:

1. калі маеццн на ўвеце **прафэсія** або род заняткаў, прыкладам:

Ён **быў** настаўнікам, а пасья **стаўся** сьвятаром.

2. пры параўнаньні:

“Яна мне ласкай матчынай . . .” (Я. Купала)
разумеецца: “яна мне, як ласка матчына . . .”

б) Творны склон назоўніка ў выказніку ўжываецца:

1. пасья дзеяслова “**быць**” (калі ён стаіць у неазначальнай форме, прошлым ці будучым часе, або ў загадным ладзе).

Прыкладам: Сястра хоча **быць** артысткай.

Ён **быў** працаўніком банку, а цяпер **зрабіўся** дырэктарам.

Яна **будзе** настаўніцай.

Будзь добрым скаўтам! або: **Будзь** добрым хлопцам!

2. Пасья такіх дзеясловаў, як “**зрабіцца**”, “**стацца**” (ўва ўсіх часох):

Ён **зрабіўся** заўзятым спартоўцам.

Наша настаўніца **сталася** дырэктаркай школы.

**

a) Instead of the nominative the instrumental case is usually used in the predicate to indicate a profession, occupation or to express a comparison. For example:

Я **буду** інжынёрам.

I shall be an engineer.

Ён **стаўся** сьвятаром.

He became a priest.

“Яна мне ласкай матчынай...”
(Я. Купала)

It is like mother's kindness to me.

b) The predicative instrumental is used:

1. With all the forms of “**быць**” except the present tense:

Яна́ хоча быць артысткай.	She wants to be an actress.
Ён быў дырэктарам банку.	He was a bank manager.
Ён будзе настаўнікам.	He will be a teacher.
Будзь добрым вучнем, добрым хлопцам.	Be a good student, a good boy.

2. With verbs of becoming such as “рабіцца”, or “стацца” (with all forms). For example:

Воля робіцца вялікай дзўчынкай.	Vola is becoming (is getting to be) a big girl.
Ён стаўся прафэсарам.	He became a professor.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 172. а) Фанэтычнае. б) Перапішэце словы ў тры слупкі ў альфабэтным парадку, сьпяраша з апострафам, а пасля зь мяккім разьдзяляльным знакам.

Сям'я	п'ю	ад'езд	зьяжджаць
надвор'е	двукроп'е	ад'есьці	зь'елі
вераб'і	шматкроп'е	аб'інец	зь'ехалі
вераб'ю	бязрыб'е	зьява	зыначыць
падаб'ю	пёр'е	зьявіцца	
б'ю	зьяр'ё		

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 173. Зьмянеце слова паводля ўзору, запішэце.

а) **Узор:** піць — п'ю, п'еш, п'е, п'ём, п'юць.

1. біць — ...

б) **Узор:** салавэй, салаўя, салаўю, салаўём, салаўі.

1. салавэй — ...

2. верабей — ...

в) Дапісаць сказы патрэбнымі словамі з правага слупка.

1 На дрэве сядзела птушка з прыгожым ...

2. Побач з голубам скакаў ...

3. Для мышы й кот — вялікі ...

4. Вучань паклаў ... у торбу.

5. У лесе шмат ...

6. На дварэ збіраліся ...

7. На ... і рак ...

верабей

вераб'і

пяро

пёр'ем

зьвер

зьяр'я

рыба

бязрыб'і

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 174. а) Да дзеясловаў **эхалі, элі** дадайце прыстаўкі **ад, пад, аб** ды запішэце новыя дзеясловы.

б) Адпаведна дапішэце гэтымі словамі ніжэй дадзеныя скáзы.

1. Мы ... да самае рэчкі, бо была добрая дарога.
2. Яны ... горад, таму яго й ня бачылі.
3. Вы толькі ..., і пачалося добрае надвор'е.
4. Зайцы ... кару з маладога дрэўца.
- б) Дзеці ... добра й пабеглі гуляць.
6. Мурашкі ... кусок яблыка.

в) Да словаў: **явіліся, адзіночыліся, ілюстравалі, эхалі, элі** дадайце прыстаўку **“з”** ды запішэце гэтыя словы.

г) Устаўце, дзе трэба, гэтыя словы ў ніжэй дадзеныя скáзы.

1. Вавёркі ... усё гарэхі.
2. Усе беларускія зэмлі з часам ... у вадну беларускую дзяржаву, якая тады звалася Вялікае Княства Літоўскае.
3. Мы ... з гары, і пачаўся горад.
4. На небе ... ужо зоркі.
5. Вучні прыдумалі апавяданьне ды ... яго малюнкамі.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 175. Адгадаць загадкі. Перапісаць, уставіць заміж кропак апостраф або **“ь”**.

а) Б...юць яго рукамі,
б...юць яго нагамі,
ён ня жаліцца,
ня плача,
моўчкі лётае і скача.

в) Ем я вугал..., п...ю ваду.
як нап...юся — загуду.
На сто колаў мой абоз,
а завуся...
(паравоз)

б) Безь языка жывё,
ня есьць, ня п...е,
а гаворыць і пяе.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 176. Дапісаць скáзы патрэбнымі словамі з правага слупка. Запамятайце, што пасля **“ў”** ніякага разьдзяляльнага знаку ня трэба.

1. ... — нашае найбольшае багáцьце.

шчаўе

2. Цяжка жыць у ...

здараўе

3. ... вельмі кіслае.

бяспраўі

4. ... ўзімку пабольшала.

беспрацоўе

Слоўнік (Vocabulary)**бяспраўе, -я (n.)** lawlessness; impotence
against arbitrary rule**беспрацоўе, -я (n.)** unemployment**шчаўе, -я (n.)** sorrel (vegetable similar to
spinach)**здараўе, -я (n.)** health**ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 177.** а) Фанэтычнае. Прачытаўшы, вучні азначаюць трываньне
(aspect) усіх дзеясловаў ды ў клясе складаюць скáзы з гэтымі дзеясловамі.

1. пісаць — перапісаць

пісаць — напісаць

вучыць — навучыць

маляваць — намалюваць

казаць — сказаць

нёсьці — занёсьці

вёсьці (вяду) — завёсьці

рэзаць — разрэзаць

2. махаць — махнуць

крычаць — крыкнуць

стукаць — стукнуць

клікаць — клікнуць

3. пісаць — папісаць

чытаць — пачытаць

працаваць — папрацаваць

крычаць — пакрычаць

пяяць — папяяць

4. расказаць — расказаваць

заказаць — заказаваць

пераказаць — пераказаваць

завязаць — завязваць

дачытаць — дачытваць

атрымаць — атрымаваць

адыграць — адыграваць

зьбіць — зьбіваць

сшыць — сшываць

падпісацца — падпісвацца

б) Дома ўсе гэтыя дзеясловы напісаць у будучым часе
(пéрад гэтым прачыта́йце правіла 15—II, Увага 2, 3.).**ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 178.** Прачыта́йце скáзы. Паводля ўзору выпішце ў два слупкі
дзеясловы, у пёршы незакончанага трыванься, у другі — закончанага, побач
азна́чце час і асобу.**УЗОР: НЕЗАКОНЧАНАЕ (IMPERFECTIVE)****ЗАКОНЧАНАЕ (PERFECTIVE)**

чыта́ла — прошлы час, 3-я асоба;

прачыта́ў — прошлы ч. 3-я асоба

- а) 1. Гáня доўга чыта́ла кні́гу, а Ві́ця пра́чытаў ху́тка, а́ле ма́ла памя́тае, пра што чыта́ў.
2. Я два ты́дні ні́кому ня пі́сала, а ў́чора я напі́сала два лі́сты.
3. Ці ё́н кажа́ў вам, што ё́н выя́жджае́? Але́, ужо сказа́ў.
4. Э́кскурсáнты падв́ечар пры́ехалі на ме́сца, бо ў́весь дзень э́халі безь перапы́нку.
5. Шма́т ё́н навучы́ўся, хаця́ й нядоў́га вучы́ўся.
6. Ма́ма шта́днй купля́ла мя́са, а сё́ньня купі́ла на ў́весь ты́дзень. Ка́жа, паложы́ць у ма́разі́льнік.
7. Не́шта сту́кала за вакно́м, а тады́ сту́кнула раз і сы́ціхла.
8. Ка́лісь мы ча́ста вячэ́ралі у рэ́старáне.
9. Мы павячэ́ралі ды пайшлі́ ў кіно́.
10. Канча́лі дом, ды ня скончы́лі пе́рад зі́мой.
11. Ужо́ ціра́з да хвора́га дзяду́лі вы́кліка́лі до́ктара, а сё́ньня вы́кліка́лі зноў́.
12. Браў воў́к, узя́ло й ваў́ка.
13. Я́нка абыва́ў у школу́ стары́я боты, а сё́ньня не́шта абу́ў новы́я.
14. Мину́лага ле́та дзя́дзька шма́т малява́ў. Ё́н намалява́ў шма́т ві́даў на возе́ра
- На́рач і ча́тыры партрэ́ты.
- б) 1. Мой ся́бра чыта́е “Нову́ю зямлю́” Яку́ба Коласа.
2. Мне вельмі́ падаба́ецца гэ́тая паэ́ма, я пра́чытаю я́е яшчэ́ раз.
3. Ве́ра пі́ша мне даўгі́я лі́сты, напі́шў ё́й хаця́ кароткі́.
4. Ся́стра лё́гка ву́чыцца гавары́ць ве́ршы на́памяць. На ялі́нку яна́ навучы́цца два ве́ршы.
5. Мы заўсе́ды купля́ем на Каля́ды ялі́нку, а сё́лета кú́пім хваі́нку.
6. Ё́н шта́днй вячэ́рае ў рэ́старáне, а сё́ньня павячэ́рае ў нас.
7. Я бяру́ матэма́тыку й фі́зыку, а на другі́ год вазьму́ й хэ́мію.
8. Вы бу́дзеццэ купля́ць дамы́ й пра́дава́ць, а мы кú́пім дом для сябе́.
9. Яна́ бу́дзе малява́ць мой партрэ́т. Яна́ намалю́е яму́ партрэ́т на яго́ня нара́дзі́ны.
- в) Пра́чыта́йце ска́зы а тады́ перакладзе́це іх у анге́льскую мову́.
1. Чыта́й, ка́лі ла́ска, галасьне́й!
2. Пра́чыта́йце апавяда́ньне да канца́!
3. Шчы́ры дзя́куй за пры́емны лі́ст, а́ле, ка́лі ла́ска, пі́шэце часьце́й. Напі́шэце, ка́лі канча́юцца ў вас заня́ткі ў школе́ пе́рад ле́там.
4. Кажэ́це заўсе́ды праў́ду! Скажэ́це, дзе вы бы́лі!
5. Ня сту́кайце доў́га ў дзьве́ры! Сту́кнеце раз, два, і ка́лі хто бу́дзе дома́, адгукне́цца.

6. Заўсёды рысуйце мяккім алавіком! Нарысуйце катá!
7. Бярí лепш лякарства пэрад ядой.
8. Вазьмі зáраз лякарства.
9. Купляйце яблыкі ў кошыках.
10. Купэце гэты кошык, у ім вельмі хорошыя яблыкі.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 179. Перапішэце, падчыркнеце аднэй рыскай дзеясловы незакончанага трываньня, а закончанага дзвюма.

КРЫЎДА АЛАВІКА

Я заўсёды вам служу:	на папэры намалюю.
і рысую, і пішу,	Дык чаму, скажэце мне,
усё, што хочаш, я змайструю,	хваляць вас, а не мяне?

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 180. а) Дзеясловы цяпэрашняга часу “нясу”, “крычу” пастаўце ў патрэбнай асобе й ліку **будучага часу**, сьпярша складанага, а пасля простага.

УЗОР: Я буду несьці, крычаць. Я занясу, крыкну.

БУДУЧЫ СКЛАДАНЫ ЧАС

Адзіночны лік

Я (што буду рабіць?)
Ты (што будзеш рабіць?)
Ён (што будзе рабіць?)

Множны лік

Мы (што будзем рабіць?)
Вы (што будзеце рабіць?)
Яны (што будуць рабіць?)

БУДУЧЫ ПРОСТЫ ЧАС

Адзіночны лік

Я (што зраблю?)
Ты (што зробіш?)
Ён (што зробіць?)

Множны лік

Мы (што зробім?)
Вы (што зробіце?)
Яны (што зробіць?)

б) Гэтаксама праспрагайце ў вабодвух будучых часоў дзеясловы **малюю, вару**, толькі бяз пытаньняў.

УЗОР: Будучы складаны час
Я буду маляваць, варыць
Ты

Будучы просты час
Я намалюю, звару
Ты

в) Перапішэце ніжэй дадзеныя пары дзеясловаў ды ўнізе напішэце, чым розьняцца дзеясловы ў кожнай пары. Напішэце гэтыя дзеясловы ў першай асобе адзіночнага ліку цяперашняга, прошлага, будучага складанага й простага часу.

вучыць — вывучыць
казаць — сказаць
рабіць — зрабіць
псаваць — папсаваць

чуцца — пачуцца
варочацца — вярнуцца
падабацца — спадабацца
сьмяяцца — засьмяяцца

УЗОР: Для прошлага часу

Незакончанае трываньне

Я вучыў, вучыла

... ..

Закончанае трываньне

Я вывучыў, вывучыла

... ..

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 181. Прачытайце “Лётні вечар”. а) Напішэце, у якім часе ён напісаны. б) Выпішце ў слупок дзеясловы ды побач дапішэце іх у будучым складаным часе.

ЛЁТНІ ВЕЧАР

Хутка настане вечар. Залётаюць, загудуць каля бярозаў хрушчы. На небе замігаць зоркі. Выгляне з-за хмаркі ясны месяц. На вуліцы заграе гармонік. Хорам засьпяваюць дзяўчаты. Павее свежы ветрык. Зашумяць дрэвы. Цёмная ноч абдыме зямлю. Людзі пойдуть адпачываць. У прыродзе ўсё неўзабаве заціхне.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 182. Прачытайце сказы, выбіраючы з дужак адну адпаведную форму. б) Запішэце дапоўненыя сказы.

1. Мы (будзем гаварыць, пагаворым) крыху з сябрам і (будзем ісьці, пойдзем) дамоў.
2. Заўтра мы (будзем ехаць, паедзем) на возера.
3. Яны (будуць плаціць, заплацяць) месячна за кватэру.
4. Ён вам (будзе плаціць, заплаціць) адразу ўсе грошы.
5. Дзеці крыху (будуць гуляць, пагуляюць) у парку, а тады ўвесь вечар (будуць рыхтаваць, зрыхтуюць) лекцыі.
6. (Будзе прыходзіць, прыйдзе) лета, і мы йзноў (будзем купацца, купаемся) ў рэчцы.

7. Вёра часта (бўдзе прыходзіць, прыйдзе) да мянэ, і мы (бўдзем гуляць, пагуляем) разам.
8. Я (бўду чытаць, прачытаю) толькі дзьве бачыны ды (бўду йсьці, пайдў) спаць.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 183. Выразна чытаць. Выпішце ў слупок дзеясловы бўдучага складанага часу, а ў другі — простага.

СІНІЧКА

Віць-віць-віць,
Віць-віць-віць,
Дзе я зімку
Бўду жыць?
Бўду жыць,
Як пад страхой,
Пад сасной
Пад сьнегавой.
Віць-віць-віць,
Віць-віць-віць,

Бўду жыць
І ня тужыць.
Стане холадна
Ў ляскў,
Стане голадна
Ў ляскў, —
Я ў садок
Пераляту,
Асялюся
У садку.

Дзеці зэрня
Мне дадўць,
У кармўшкі
Пакладўць...
Віць-віць-віць,
Віць-віць-віць,
Бўду жыць
І ня тужыць!

А. Дзяружынскі.

Слоўнік (Vocabulary)

сінічка, -і (f.) or сініца, -ы (f.) blue titmouse, tomtit
пераляцэць (II); pf. fut. пераляту, пераляціш to fly (from one place to another)

асяліцца (II); pf. fut. асялюся, асялішся to settle
пакласьці (I); pf. fut. пакладу, пакладзеш, -ўць to put (down), to place

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 184. Вучні чытаюць гўтарку па ролях. Дома выпісваюць у слупок дзеясловы закончанага трываньня ды побач дапісваюць іхнае незакончанае трываньне.

ГЎТАРКА

Міхась: Ты вельмі кашляеш. Ці ты гаварыў зь лёкарам?

Рыгор: Яшчэ не, ён быў вельмі заняты сёньня, але я пагавару зь ім заўтра.

Міхась: Калі ён даведаецца, што ты кўрыш, бўдзе вельмі незадаволены.

Рыгор: Сёньня я выкурыў толькі дзьве папярсы.

Міхась: Ты, здаецца, нядобра палічыў, палічы яшчэ раз.

Рыгор: А, пакінь! Пойдзем цяпер да Янкі, ці дамоў?

- Міхась:** А як ты думаш, будзе ён дома цяпер, ці не?
- Рыгор:** Ня ведаю, здаецца, будзе.
- Міхась:** Я ўчора яго на горадзе бачыў, але ён мяне не пазнаў.
- Рыгор:** Дзе ты яго бачыў?
- Міхась:** Недалёка ад пошты.
- Рыгор:** Чаму-ж ты зь ім не пагаварыў?
- Міхась:** Я ня меў часу.
- Рыгор:** Я думаў, што ў цябе заўсёды шмат часу.
- Міхась:** Як бачыш, не заўсёды.
- Рыгор:** Дык хадзём цяпер да яго. Да экскурсіі ўжо мала часу засталася.

б) Перекладзеце гэтую гутарку зь беларускае мовы ў ангельскую.

в) Перапішэце, падчыркнеце дзеясловы, азначце трываньне.

Засьпява́лі, загука́лі
лес і перале́скі.

Засіне́лі, зажаўце́лі
лотаць і прале́скі.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 185. Прачытайце ска́зы. Запамята́йце розныя значэ́ньні, у якіх ужыва́юцца дзеясловы **стаіць, зьвініць, ляціць, плыве́, гарыць**.

1. Стаіць конь. Стаіць дом. Стаіць дрэва.
2. Зьвініць званок. Зьвініць жаўранак. Зьвініць песьня.
3. Птушка ляціць. Самалёт ляціць. Час ляціць.
4. Хлопец плыве́. Пыве́ воблак. Пыве́ карабэль. Пыве́ песьня.
5. Гарыць вогнішча. Гарыць зара́. Гарыць твар.

К Р У Г 16.

СТРАШНЫ́ ЗЬВЕР

Лавілі мы аднойчы зь мэншым сýнам ры́бу на лясным возеры. Пастанавілі тут-жа на бэразе й заначаваць.

Пачало цямнець. Разыйшліся мы па бэразе дровы на вагонь зьбіраць. Зьбіраю. Ра́птам чу́ю: затрашчэлі сучкі, сыно́к бяжыць перапалоханы.

— Та́та, та́та, там мядзвѣдзь!

— Што ты, адку́ль ё́н узяўся?

— Ня ве́даю. Але то́лькі вѣйшаў я на бѣраг, а ё́н у кустох як зара́вѣ... Я ледзь уце́к.

— Дурніна́, — кажу́, — медзвѣдзі ў нас не вяду́цца.

— А хто-ж тады́ там? Вялікі, храпе́, ра́вѣ.

— Ня ве́даю, пойдзем паглядзі́м.

Сыно́к спалохаўся:

— А што, калі запраўды́ мядзвѣдзь? У нас і стрэ́льбы няма́.

— Ня можа ё́н тут быць. Дый мядзвѣдзь ня кі́нечца на чалавѣ́ка.

Пайшлі. Ідзѣм ціхенька-ціхенька, нат са́мі сваі́х кро́каў ня чу́ем. Вѣйшлі з-за кусто́ў, прыгледзеліся. Цѣмна, але ві́даць — не́шта ру́хаецца.

Падыйшлі яшчѣ блі́жэй. У гэтым ча́се якраз ме́сяц з-за ле́су вѣ́зірнуў ды асьвя́ціў усѣ навока́л. І вось ба́чым: на са́мым бэ́разе ласі́ха з ласянѣ́м. Малое ў ваду́ зайшло, сьхі́ліла галаву́, ню́хае штосьці. А ма́ці стаіць над ім, сьцѣра́жэ.

І ра́птам яна́ пачу́ла нас. Стры́пану́лася ўся. Захра́плá, зараўла́ ды кіну́лася на нас. Ке́пскія спра́вы — уда́рыць нагой, адрáзу канѣ́ц. Уцяка́ць? Усяроўна здагоні́ць. Адно то́лькі засталася: спудзі́ць я́е. Я заплѣ́скаў даланя́мі ды як закрычу́: “Куды́ ты!”

Тут ласянѣ́ зь перапуду паймча́лася ў лес, то́лькі сучкі́ затрашчэ́лі. Але ласі́ха ня вѣ́льмі перапало́халася. Спыні́лася, а не ўцяка́е. Потым павярну́ла галаву́, паглядзе́ла, што ласянѣ́ ўця́кло, і, не сьпяша́ючыся, пайшла́ за ім.

Прызнаю́ся, тады́ я не на жарт спалохаўся. Зда́ецца, лось — са́мая спакойная, са́мая пужлі́вая жывѣ́ліна. А вось як да́валася сваё́ дзі́ця барані́ць, тут нат чалавѣ́ка не спалохаўся.

Г. Скрабі́цкі.

Слоўнік (Vocabulary)

мэншы, -ая, -ае smaller, (in this case) younger
 затрашчэць (II); pf. fut. затрашчў, -ыш, -аць to start creaking, creaking
 перапалоханы, -ая, -ае frightened
 узяцца (I); pf. fut. вазьмўся, -ешся; past узяўся to undertake, to start
 адкуль ён узяўся where did he come from
 зараўсьці (I); (pf. of раўсьці), past зароў, зараўла to bellow, ho howl; to start howling
 уцякаць (I); уцякаю, -еш to run away
 дурніна (f.) nonsense, rubbish
 храпсьці (I); храпў, храпеш, -уць to wheeze, to snore
 стрэльба, -ы (f.) rifle
 вёсьціся (I); вядзецца, -уцца to be found
 нешта something
 ласіха, -і (f.) elk, moose
 ласянё (n.) baby, calf of elk
 нюхаць (I); нюхаю, -еш, -юць to smell, to sniff
 страпянуцца (I); fut. страпянуся, -эшся, -уцца to rouse oneself

сьцерагчы (I); сьцерагў, -эш, -уць to guard, to watch
 кінуцца (I), pf. of кідацца (I) to rush at, to fall upon
 кепскі, -ая, -ае = благі, -ае, -ое bad
 адно засталася there was no other alternative
 спўдзіць pf. (II) = (спалохаць) to frighten (an animal)
 даланя, -і (f.) palm
 запляскаць (pf.) даланямі to clasp one's hands
 спыніцца (pf. of спыняцца), fut. спынюся, -ішся, -яцца to stop
 прызнавацца (I); прызнаюся, -эшся, -юцца to confess
 я не на жарт спалохаўся I was downright frightened, scared
 пужлівы, -ая, -ае easily frightened, scared (animal)
 давялося he, they... had occasion to..., (in this case) had to
 бараніць (I); бараню, -іш to defend

Пытаньні.

1. Што рабілі бацька з сынам? Дзе?
2. Якая была пара дня? Знайдзеце словы ў вапавяданьні, зь якіх гэта відаць?
3. Што рабілі на бэразе возера ласіха й ласянё?
4. Знайдзеце словы ў вапавяданьні, якія характарызуюць лася?
5. Чаму гэтым разам ласіха не ўцякала ад людзей?
6. Чаго бацька баяўся, што лось мог зрабіць ім?
7. Як яны бараніліся ад небясьпэкі?

ЗАГАДКА

А хто мае хвост куртаты,
 барадў і нос гарбаты,

носіць, лэсам ідучы,
 заміж шапкі два карчы? (Лось)

Слоўнік (Vocabulary)

куртаты, -ая, -ае cut short
 гарбаты, -ая, -ае humpbacked
 заміж instead of

гарбаты нос hooked nose
 корч, карча (m.) rooted tree stump

16 — 22Ф SPELLING OF SOME GROUPS OF THE CONSONANTS ПРАВАПІС ЗЛУЧЭНЬНЯЎ ЗЫЧНЫХ

- Злучэньне “дс”, карэннага “д” з суфіксальным “с” у суфіксах “ск”, “ств” (гэта значыць, калі да караня, закончанга на д. даходзіць суфікс “ск”, або “ств”), пішацца праз “дз”, прыкладам:

горад + скі	=	гара дзкі
сусед + скі	=	сусед зкі
швэд + скі	=	швэд зкі

і гэтак-жа: грама**дзкі**, люд**зкі** ды сусед**зтва**, сьлед**зтва**.

- У злучэньнях “стн”, “стл”, “здн”, “ждн”, “рдн”, “рдц” сярэднія зычныя “т”, “д” у мове ня чуваць і ня пішуцца, напр.:

заміж: пост + ны	пішацца: по сны
шчаст + лівы	шчас ьлівы
заезд + ны	зае зны

і гэтак-жа: злос ны	няшча сны
пачэ сны	поз ны
кары сны	пасла ць
існава ць	міласэ рны
	каж ны

- Заміж злучэньняў “жс”, “зс”, “шс”, “сс” гэта значыць карэнных “ж”, “з”, “ш”, “с” з суфіксамі “ск”, “ств”, чуваць і пішацца “с”, прыкладам:

заміж: бела вэж + скі	пішацца: бела вэскі
пары ж + скі	пары скі
франц у з + скі	франц у скі
каўка з + скі	каўка с кі

і гэтак-жа: бос**кі**, ры**скі**, чэс**кі**, белар**у**скі, палэс**кі** ды мноства, хара**ство**, пту**ства**.

УВАГА: У зваротных дзеясловах “ш”, “ж” перад часьцінкай, “ся” на пісьме захоўваюцца:

мы**е**шся, вучы**ш**ся, не парэ**ж**ся і г. д., хаця вымаўляецца: мы**е**сься, вучы**ш**сься, не парэ**с**ься . . .

- Злучэньні “тс”, “кс”, “цс”, “чс”, карэнных “т”, “к”, “ц”, “ч” з суфіксамі “ск” “ств” пераходзяць у мове й на пісьме ў “ц”, прыклады:

бра т + скі	=	бра цкі	брат + ства	бра цтва
студэ нт + скі	=	студэ нцкі		свая цтва
свая к + скі	=	свая цкі		студэ нцтва

купéц + скі = купéцкі купéцтва
ткач + скі = тка́цкі, грэ́цкі, маста́цкі і г. д.

5. “С” і “з” перад суфіксам “-чык” у вымове й на пісьме пераходзяць у “ш”, прыкладам:

перапіса́ць	—	перапі́шчык	пака́заць	—	пака́шчык
разно́сіць	—	разно́шчык	аб’э́зд	—	аб’э́шчык
пера́воз	—	пера́вошчык			

6. Зычныя “д” і “т” перад суфіксальным “ч” застаюцца бязь зьмены:

сьлед	—	сьлё́дчы
зага́д	—	зага́дчык
газэ́та	—	газэ́тчык

7. Запамятайце напісаньне наступных словаў:

а) ла́ска	але	ла́шчы́ца	б) няме́цкі	але	Няме́ччына
воск	"	вашчы́на	турэ́цкі	"	Турэ́ччына
трэ́ск	"	трашчы́ць	пола́цкі	"	Пола́ччына
пі́ск	"	пішчы́ць	слу́цкі	"	Слу́ччына
Менск	"	Мёншчы́на	каза́цкі	"	каза́ччына
польскі́	"	Польшча	старасьвё́цкі	"	старасьвё́ччына
пяскі́	"	пяшча́ны			

**
*

In Byelorussian, when consonants occur in groups, for greater ease of pronunciation some of them are dropped, some join to form one sound, and others change their sounding. For example:

1. “Т” and “д” are dropped in the groups **стн, стл, здн, ждн, рдн, рдц**:

пост (fast) but посны not постны	за́езд — за́езны двор (inn)
шча́сьце but шчасьлі́вы	сардэ́чны (cordial, loving) — сэ́рца

2. “Ж”, “з”, “ш”, and “с” are dropped in the groups **жс, зд, шс, сс**:

Белавéжа	—	белавéскі (not белавежскі)	Белару́с	—	белару́скі
Францу́з	—	францу́скі	хара́шы	—	хара́ство

3. The group “дс” changes in spelling to “дз”, e.g.:

горад	(+ скі)	=	гарадзкі
сусéд (neighbour)	"	—	сусéдзкі
Швэд (Swede)	"	—	швэдзкі

4. The groups “тс”, “кc”, “цс”, or “чс” change to “ц”:

брат	(+ ski)	=	бра́цкі
студэнт	”	—	студэ́нцкі
свая́к (relative)	”	—	свая́цкі
купéц (merchant)	”	—	купéцкі
ткач (weaver)	”	—	тка́цкі

5. Before the suffix “-чык”, “с” and “з” change to “ш”, e.g.:

перапіса́ць (to copy)	—	перапі́шчык
перавоз (ferry)	—	пераво́шчык (ferryman)

6. The consonants “д” and “т” remain unchanged before “-чык”, e.g.:

зага́д	—	зага́дчык
газэ́та	—	газэ́тчык

7. The group “ск” changes to “шч”
“цк” changes to “чч”:

а) Менск	—	Мёншчына	б) полацкі	—	Полаччына
польскі	—	Польшча	слўцкі	—	Слўччына
піск	—	пішча́ць	няме́цкі	—	Няме́ччына
пяскі	—	пяшча́ны	турэ́цкі	—	Турэ́ччына
			старасьвё́цкі	—	старасьвё́ччына

16 — I DECLENSION OF ADJECTIVES in the SINGULAR СКЛАНЕ́НЬНЕ ПРЫМЁТНІКАЎ у вадзіночным ліку

Як мы ўжо гаварылі раней (правіла 5—I б), прыметнікі ў беларускай мове згаджаюцца з назоўнікамі, да якіх яны датычаць, у родзе, ліку й **склоне**, гэта значыць прыметнікі таксама скланяюцца.

а) Скланавыя канчаткі прыметнікаў, як паказваюць ніжэй дадзеныя прыклады, так, як і ў назоўніках, залежаць ад асновы й націску. У гэтым дачыненні прыметнікі дзеляцца на пяць галоўных групаў:

1. Цьвярдая й зацьвярдзэлая аснова з канча́ткам пад на́ціскам.
2. ” ” ” з канча́ткам не пад на́ціскам.
3. Мяккая аснова (тут канча́так заўсёды не пад на́ціскам).
4. Задняязы́чная аснова на “г”, “к”, “х”, з канча́ткам пад на́ціскам.
5. ” ” ” з канча́ткам не пад на́ціскам.

б) Узор скланеньняў у вадзіночным ліку

1. Аснова цьвярдая й зацьвярдзэлая — на́ціск на канча́тку.

	МУЖЧЫНСКІ	НІЯКІ	ЖАНОЦКІ
НАЗ.	цв'ярды	цв'ярдое	цв'ярдая
ДАВ.			цв'ярдое(й)*
РОД.	цв'ярдога		цв'ярдой
ВІН.	як НАЗ. або РОД.**	цв'ярдое	цв'ярду́ю
ТВ.	цв'ярды́м		цв'ярдо́ю(й)*
МЕС.	у цв'ярды́м		у цв'ярдой

2. Аснова цв'ярдая й зацв'ярдзэлая — на́ціск на аснове.

НАЗ.	чорны	чорнае	чорная
РОД.	чорнага		чорнае(й)*
ДАВ.	чорнаму		чорнай
ВІН.	як НАЗ. або РОД.**	чорнае	чорную
ТВ.	чорным		чорна́ю(й)*
МЕС.	у чорным		у чорнай

3. Мякая аснова — на́ціск заўсёды на аснове.

НАЗ.	сіні	сіняе	сіняя
РОД.	сіняга		сіняе(й)*
ДАВ.	сіняму		сіняй
ВІН.	як НАЗ. або РОД.**	сіняе	сінюю
ТВ.	сіні́м		сіня́ю(й)*
МЕС.	у сіні́м		у сіняй

4. Задняяязычная аснова на г, к, х мае тыя самыя канчаткі, што й цв'ярдая, толькі ўва ўсіх канчатках, дзе яно ёсць, “-ы” змяняецца на “-і”, згодна з правілам, што пасля задняяязычных г, к, х заміж “-ы” звычайна пішацца й вымаўляецца “і” (гл. правіла 8—15Ф).

I) На́ціск на канча́тку.

	МУЖЧЫНСКІ	НІЯКІ	ЖАНОЦКІ
НАЗ.	сухі	сухое	суха́я
РОД.	сухога		сухое(й)
ДАВ.	сухому		сухой
ВІН.	як НАЗ. або РОД.**	сухое	суху́ю
ТВ.	сухі́м		сухо́ю(й)
МЕС.	у сухі́м		у сухой

II) На́ціск на аснове.

НАЗ.	высокі	высокае	высокая
РОД.	высокага		высокае(й)
ДАВ.	высокаму		высокай
ВІН.	як НАЗ. або РОД.**	высокае	высокую
ТВ.	высокі́м		высока́ю(й)
МЕС.	у высокі́м		у высокай

* Поўныя канчаткі прыметнікаў жаночкага роду (“-ое”, “-ае”, “-яе” ў родным склоне ды “-ою”, “-аю”, “-яю” ў творным склоне адзіночнага ліку) тдэба ўжываць, калі наступнае слова пачынаецца на зычны гук, а кароткія (“-ой”, “-ай” у гэтых двух склонах) — калі наступнае слова пачынаецца на галосны; прыкл.:

Род.: новае хаты — новай адзэжы
Тв.: новаю хатаю — новай адзэжаю

** У мужчынскім родзе ВІНАВАЛЬНЫ склон = РОДНАМУ склону толькі тады, калі прыметнік датычыць назоўніка, што абазначае жывую істоту: Маю добрага сына. Гаспадар мае добрага каня.

Ува ўсіх іншых выпадках — ВІНАВАЛЬНЫ = НАЗОЎНАМУ: Маю чырвоны алавік; маю цікавы часапіс.

УВАГА. Як прыметнікі з асновай на “к”, скланяюцца й прозьвішчы на “-скі” або на “-цкі”: Жукоўскі, Жукоўская; Жукоўскага, Жукоўскае; пры Жукоўскім, Жукоўскай; Жукоўскія; Высоцкі, Высоцкая; Высоцкага, Высоцкае; пры Высоцкім, Высоцкай; Высоцкія.

**
*

a) The declension of adjectives in Byelorussian falls into five main types: —

1. hard stems, finally stressed,
2. hard stems, non-finally stressed,
3. soft stems (these are never finally stressed),
4. back stems ending in г, к, х, finally stressed,
5. back stems ending in г, к, х, non-finally stressed including surnames in “-скі” and “-цкі”.

Hardened stems ending in **р, ж, ш, ч**, belong to the hard-stem category (1, 2).
Back stems ending in **г, к, х**, also take the same endings as hard stems, but substitute “i” for “ы” in all endings which contain “ы” in the ordinary hard declensions.

b) Study the declension of the adjectives in the Byelorussian text and remember that:

1. In the masculine, adjectives modifying **inanimate** objects are **identical** in the **nominative** and **accusative**; those modifying **animate** objects are **identical** in the **genitive** and **accusative**.
2. In the feminine, from the two possible endings in the genitive and in the instrumental:
“-ое”, “-ае”, “-яе” are used (for the genitive) and “-ою”, “-аю”, “-яю”, (for the instrumental) when the following word begins with a consonant;
and “-ой”, “-ай”, “-яй” for these two cases when the following word begins with a vowel. For example:

gen.: новае хаты — новай адзёжы
instr.: новаю хатаю — новай адзёжаю

16 — II PRONOUNS AND THEIR CATEGORIES ЗАЙМЁНЬНІКІ — ІХНАЕ ЗНАЧЭНЬНЕ І ВІДЫ

- а) **Значэньне займеньнікаў.** Займеньнік — гэта зьменная часьціна мовы, якая не называе асобы, прадмету, прыметы, колькасьці, а толькі паказвае на іх або выражае пытаньне.
- б) Паводля значэньня займеньнікі дзеляцца на 9 групаў:
1. Асабовыя (personal): я, ты, ён, яна, яно, мы, вы, яны.
 2. Зваротныя (reflexive): сябе.
 3. Прыналежныя (possessive): мой, твой, свой, ягоны, ёйны, нашы (наш), вашы (ваш), іхны і інш.
 4. Паказальныя (demonstrative): гэты, гэны, той, такі, гэтакі (гэткі) . . .
 5. Пытальныя (interrogative): хто?, што?, які?, каторы?, чый? . . .
 6. Адносныя або адказныя (relative): тыя самыя, што пытальныя, але бяз пытаньня.
 7. Азначальныя (definitive): сам, самы, увесь, усякі (усялякі), кжны, іншы . . .
 8. Неазначальныя (indefinitive): нхта, ншта, нйкі, някі, нчый (нчы), хтось, хтосьці, чыйсьці, якісьці, хто-небудзь, які-небудзь, абы-хто, абы-што, абы-які, некаторы . . .
 9. Адмоўныя (negative): ніхто, нішто, нічый, ніякі, ніводны . . .

Большыня займеньнікаў скланяюцца так, як і прыметнікі, ды прымаюць прыметнікавыя канчаткі гэтак-жа, як і ў прыметніках, залежна ад асновы й націску ў дадзеным займеньніку.

16—III DECLENSION OF які? якія? якое (interrogative and relative) and гэты, гэтая, гэтае, (demonstrative). SINGULAR.

СКЛАНЭНЬНЕ ЗАЙМЁНЬНІКАЎ які? якія? якое? ды гэты, гэтая гэтае, ў вадзіночным ліку.

Канчатак пад націскам				Канчатак не пад націскам			
	МУЖЧЫНСКІ	НІЯКІ	ЖАНОЦКІ		МУЖЧЫНСКІ	НІЯКІ	ЖАНОЦКІ
НАЗ.	які	якое	якія	гэты	гэты	гэтая	гэтая
РОД.	якога		якое(й)	гэтага	гэтага	гэтае(й)	гэтае(й)
ДАВ.	якому		якой	гэтаму	гэтаму	гэтай	гэтай
ВІН.	як НАЗ. або РОД.	якое	якую	як НАЗ. або РОД.	гэтае	гэтую	гэтую
ТВ.	якім		якою(й)	гэтым	гэтым	гэтаю(й)	гэтаю(й)
МЕС.	у якім		у якой	у гэтым	у гэтым	у гэтай	у гэтай

Паводля вышэй пададзеных узораў скланяюцца таксама:

паказальныя: **такі, гэны, гэтакі (гэткі),**
 прыналежныя: **ягоны, ёйны, нашы (наш), вашы (ваш), іхны,**
 азначальныя: **усякі, кáжны, іншы, ды**
 пытальны або адносны — **каторы** ди неазначальны — **некаторы.**

**
*

The majority of pronouns in Byelorussian are declined like adjectives, (refer to the examples of declension in the Byelorussian text 16—III), with the variations of spelling in the endings depending on whether they are finally stressed or not and on the stem of a pronoun.

Thus **які, такі** follow the declension of **сyxі** (finally stressed and the back stem ending in г, к, х);

гэты, гэны, наш, кáжны, каторы etc. follow **чорны** (non-finally stressed and the hard stem).

16 — IV “МНЕ ПАДАБАЕЦЦА”	I like	і	“Я ЛЮБЛЮ”	—	I like I am fond of I love
--------------------------	--------	---	-----------	---	----------------------------------

а) “Мне падабаецца” значыць нешта робіць на мяне добрае ўражаньне — I like.

Прыкладам: Мне падабаецца гэты горад.	Яму падабаецца гэты абраз.
Мне падабаецца твая сукénка.	Мне падабаецца Вэра.

Аднак не заўсёды “I like” пабеларуску перадаём праз “мне падабаецца”, ёсьць выпадкі, калі ў значэньні “I like” трэба казаць — “я люблю”. Гэта тады:

1. калі тое, што падабаецца, выражана дзеясловам:

я люблю чытаць,
 я люблю жыць у горадзе,
 я люблю глядзець на возера

2. або ў такіх выразках (тут гэты дзеяслоў прапушчаны):

я люблю малако	(значыць,	я люблю піць малако)
я люблю яблыкі	(	я люблю ёсьці яблыкі)
я люблю спорт	(	я люблю займацца ці глядзець спорт)

б) “Я люблю” — выражае або **прывязанасьць** да чаго ў выніку пазнаньня ці прывычкі або **пачуцьцё** — I am fond of, I love.

я люблю гэты горад	мы любім наш край
я люблю Вэру	

УВАГА: Ангельскаму дзеяслову “to love” у беларускай мове адказвае яшчэ й дзеяслоў “кахаць”, але ён ужываецца толькі ў дачыненні да асобаў ці ўвасобленых зьяваў ды абазначае палкае пачуццё:

Ів́ан каха́е Га́нну. Мы каха́ем Бе́лару́сь.

**
*

а) Мне падабаецца means I like, and refers to an object or a person producing a favorable impression, especially during a first acquaintance:

Мне падаба́ецца гэты гора́д.

I like this city. (I am favorably impressed — without knowing it well.)

Мне падаба́ецца Ве́ра.

I like Vera.

But when “liking” refers to a verb, it is rendered by любіць:

Я люблю́ чыта́ць.

I like to read.

Я люблю́ жыць у гора́дзе.

I like to live in the city.

Also in expressions such as:

Я люблю́ малако́

I like milk

Я люблю́ я́блыкі

I like apples

Я люблю́ спорт

I like sport

б) Я люблю́ in other cases means — I am fond of, I love, and implies some attachment or emotion:

Я люблю́ гэты гора́д

I am fond of this city (as a result of knowledge or habit)

Я люблю́ Ве́ру

I love Vera (with deep emotion, irrespective of knowledge)

NOTE: Besides “любіць” = to love there is another verb “кахаць” which is used only with respect to persons or personified objects and denotes passionate feeling. For example:

Лявон каха́е Га́нну.

Мы каха́ем Бе́лару́сь.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 186. а) Фанэтычнае.

1. д + с = дз

гора́д — гара́дзкі

Швэ́д — швэ́дзкі

2. т + с = ц

бра́т — бра́цкі — бра́цтва

студэ́нт — студэ́нцкі — студэ́нцтва

люд — лю́дзкі
 сусéд — сусéдзкі — сусéдзтва
 грамада́ — грама́дзкі — грама́дзтва

3. к + с = ц

свая́к — свая́цкі — свая́цтва
 маста́к — маста́цкі — маста́цтва
 рыба́к — рыба́цкі — рыба́цтва
 чалавéк — чалавéцтва
 Грэ́к — грэ́цкі
 Ту́рак — турэ́цкі
 Слава́к — слава́цкі

4. ц або ч + с = ц

купéц — купéцкі — купéцтва
 кравéц — кравéцкі — кравéцтва
 шавéц — шавéцкі — шавéцтва
 ткач — тка́цкі — тка́цтва

б) Дакончце ска́зы, ужыва́ючы адно з побач пада́дзеных словаў.

1. Зямля́, што налёжыць да гораду́ завéцца...	сусéдзтва
2. Васі́ль налёжыць да ... арганіза́цыі.	кравéцтва
3. ... рэчы́ трэ́ба шанава́ць, як сваé.	палю́дзку
4. Мы жывём у ... з ва́шым прія́целем.	студэ́нцкай
5. У Слу́цку ўсе́ ...	свая́цтве
6. Ён сы́пярша́ вучы́ўся ..., а пасы́ля пача́ў вучы́цца	гарадзко́й
7. Мой брат скончы́ў ... школу.	шавéцтва
8. Язэ́п і Ігна́т далёкі́я сваякі́, гэ́та зна́чыць яны́ ў далёкі́м але́ ў	слу́цкія
9. ... паясы́ былі вельмі́ дарагі́я, бо і́х ператыка́лі золатам.	маста́цкую
	грама́дзкія

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 187. Дапі́шэце ў ска́зах адпавéдныя прыме́тнікі, паводля ў́зору.

У́ЗОР: Мова́, якой гавора́ць Францу́зы, завéцца францу́скай.

Мова́, якой гавора́ць Швэ́ды, завéцца

Мова́, якой гавора́ць Ту́ркі, завéцца ...

Мова́ Славако́ў завéцца ..., Чэ́хаў ..., Грэ́каў ..., Нёмцаў ..., а мова́ Бела-
 ру́саў завéцца ...

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 188. а) Фанэ́тычнае, вы́разна чыта́ць. Перапі́шэце й запамята́йце, што “ск” пераходзі́ць у “шч”, а “цк” у “чч”, падчыркне́це гэтыя гру́пы зычных.

1. трэск	—	трашчыць
піск	—	пішчыць
воск	—	вашчына
ласка	—	лашчыцца
пяскі	—	пяшчаны
польскі	—	Польшча
Менск	—	Мэншчына

2. старасьвэцкі	—	старасьвэччына
полацкі	—	Полаччына
слўцкі	—	Слўччына
нямецкі	—	Нямеччына
турэцкі	—	Турэччына
казацкі	—	казаччына

б) Перапішэце ды падчыркнёце групы “ск” і “шч”.

Недалёка пачуўся трэск. Гэта трашчэла гальлё. Нехта йшоў.

“Ня пішчы, — сказа́ла ма́ці малому хлопцу, — ад твайго піску баліць у мяне галава́.”

Пусты́я соты заву́цца вашчы́най. З вашчы́ны робяць воск.

Сабáка ла́шчыўся да хлопчы́ка ды заглада́ў яму́ ў вочы, як-бы й сам прасіўся ла́скі.

Польшча мяжу́е зь Белару́сяй. Ча́стка белару́ска-польскае мяжы́ праходзіць уз-доўж ракі́ Бугу́.

Мэншчы́на ляжы́ць на ўзвы́шшы, якое заве́цца Мэнскі́м.

Пяшча́ны абша́р, гэта зна́чыць пяскі́, на які́х расьлі то́лькі хво́і ды кусты́ ялаўцу́, лю́дзі зва́лі пяшчы́ной.

в) Прачыта́йце або перапішэце ды падчыркнёце групы зычных “цк” і “чч”.

За старасьвэччынай жыцьцё было вельмі суровае, таму́ й лю́дзі старасьвэцкі́я, хто вы́трываў, не памёр малы́ ад хваробы, былі ду́жыя ды шмат даўжэй жылі, як сёньня.

Полаччы́на за старасьвэччынай была́ найду́жэйшым сярод белару́скіх кня́стваў. Полацкі́я князі́ дба́лі й разбудоўвалі сваю́ сталі́цу Полаца́к.

У 1920 (тысяча дзевя́цсот два́ццаты́м) годзе Слўччы́на гераі́чна паўста́ла, каб бара́ніць сваю́ волю́ й незале́жнасьць Белару́скае Наро́днае Рэспублі́кі супра́ць захо́пу чырвона́е Масквы́. Такі́х паўста́ньняў было тады́ шмат па ўсёй Белару́сі, але Слўцкае паўста́ньне было найбольшае.

У вапо́шнюю вайну́ шмат Белару́саў апыну́лася ў Нямеччы́не, і шмат хто наву́чыўся няме́цкае мовы́.

Турэччы́на была́ адна́й зь пе́ршых дзяржа́ваў сьве́ту, што прызна́лі Белару́скую Наро́дную Рэспублі́ку самастойнай дзяржа́вай.

Га́ля ма́е ху́стку з турэ́цкім узо́рам.

Ёсьць шмат каза́цкіх песьняў пра вольную каза́ччыну́.

Слоўнік (Vocabulary)

- а) піск, -у (m.) whine
 пішчэць (II); пішчý, -ыш, -аць
 to whine, cheer, peep
 вашчы́на, -ы (f.) = пусты́я соты
 empty honeycomb
 воск, -у (m.) (bees) wax
 ла́ска, -і (f.) caress
 ла́шчыца (II) to caress, fawn (dog)
 пяшча́ны, -ая, -ае sandy
 пясок, -у (m.) sand
 Польшча, -ы (f.) Poland
 польскі, -ая, -ае Polish
 старасьвѣ́чына, -ы (f.) old world,
 ancient time
 Мѣншчы́на (f.), Пола́ччына (f.),
 Слúчы́на (f.) provinces of
 Byelorussia
 Няме́ччына, -ы (f.) Germany
 няме́цкі, -ая, -ае (adj.) German
 Турэ́ччына, -ы (f.) Turkey
 турэ́цкі, -ая, -ае Turkish
 б) мяжа́, -ы́ (f.) border
 в) вѣ́трываць (I); (pf. fut.) вѣ́трываю,
 -еш, -юць to survive

- кня́ства, -а (n.) principality
 князь, -я (m.) prince
 дбаць (I); дба́ю, -еш, -юць to take care of,
 to be concerned about
 разбудоўваць (I); разбудоўваю, -еш, -юць
 to build
 сталі́ца, -ы (f.) capital
 паўста́ньне, -я (n.) uprising
 збро́йна паўста́ць to rise in arms
 воля, -і (f.) freedom
 незале́жнасьць, -і independence
 Белару́ская Наро́дная Рэспу́бліка the
 Byelorussian Democratic Republic
 proclaimed on March 25, in 1918.
 захо́п, -у (m.) seizure, capture; (in this
 case) invasion
 апыну́цца (I); (pf. fut.) апыну́ся, -эшся,
 -у́цца (pf.) to find oneself at, to come to
 дзяржа́ва, -ы (f.) state
 каза́к, -а́ (m.) Cossack
 каза́цкі, -ая, -ае (adj.) Cossack (adj.)
 каза́ччына, -ы (f.) the Cossacks' life

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 189. а) Фанэты́чнае.

1. пост	посны
злосьць	злосны
чэсьць	пачэсны
карысьць	карысны
істота	існава́ць
няшча́сьце	няшча́сны

2. пасьце́ль	пасла́ць
шча́сьце	шчасьлі́вы
за́езд	за́езны, позны, ка́жны
міласэ́рдзе	міласэ́рны
сардэ́чны	сэрца

б) Прачы́тайце ска́зы, вѣ́пішце падчы́ркнутыя словы, заўва́жце, яка́я гру́па зы́чных у і́х зьмяні́лася.

- У яго злосьці поўныя косьці. Ён заўсёды злосны.
- Гасьцю аддава́валі налёжную чэсьць дый за стол пасадзі́лі на пачэснае ме́сца.
- Па́ездка ў Францыю да́ла нам шмат кары́сьці, мы падвучы́ліся францу́скае мовы. Гэта́к пры́ёмнае мы спалучы́лі з кары́сным.
- І навошта гэ́тая нешчасьлі́вая й́стота й́сну́е на сьвѣ́це? — зда́ецца.

5. Ганна паслала пасьцель ды прыбрала ўсю хату.
6. Шчасьлівы толькі той, хто ўмее адчуваць ды цаніць **шчасьце**, калі яго мае. Хто цярдлівы, той **шчасьлівы**.
7. Каля гораду пабудавалі новы **заэзны** двор са зручным **заездам** з аўтастрады.
8. У новае сястры **міласэрдыя** запраўды **міласэрнае сэрца**. Да ўсіх хворых яна ставіцца з вялікаю **сэрдэчнасцю**.

Слоўнік (Vocabulary)

злосьць, -і (f.) anger
 злосны, -ая, -ае angry
 аддаваць чэсьць каму to show one's respect
 пачэснае месца place of honour
 карысьць, -і (f.) use
 карысны useful
 істота, -ы (f.) creature
 існаваць (l); існую, -еш, -юць to exist

калэцтва, -а (n.) mutilation
 пасьцель, -і (f.) bedding
 паслаць пасьцель to make a bed
 заезд, -у (m.) entrance, line
 заэзны двор, -а inn
 аўтастрада, -ы (f.) highway
 сястра міласэрдыя (f.) nurse
 міласэрны, -ая, -ае merciful, charitable
 сэрдэчнасць, -і tenderness, loving care

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 190. а) Перапісаць, падчыркнуць прымётнікі, над імі адной літарай азначыць род.

1. Шнурок тонкі, а вяроўка грубая. Дрэва высокае, а куст нізкі.
 Морква салодкая, а цытрына кіслая. Пэрац горкі, а мёд салодкі.
 Цукар салодкі, а соль салоная. Травы сакавітая, а сена сухое.
 Улётку ноч кароткая, а дзень даўгі. Дзень сьветлы, а ноч цёмная.

2. Падбярэць да дадзеных прымётнікаў супрацьлеглыя сэнсам.

цёплы	—	...	нізкі	—	...	благая	—	...
салодкая	—	...	вялікі	—	..	нуднае	—	...
даўгі	—	...	белае	—	...	шчасьлівы	—	...

Укласьці ды запісаць сказы з гэтымі прымётнікамі.

3. Дапісаць прымётнікі да назоўнікаў розных родаў. Падчыркнеце канчаткі прымётнікаў.

Горад, сяло, дарога (далёкі).
 Будынак, сыяна, дрэва (высокі).

Сьнег, надвор'е, вада (халодны).
 Істужка, неба, алавик (сіні).

Вéчар, рáніца, надвор'е (цёплы).
 Дом, школа, пяро (новы).
 Цўкар, ягада, марозіва (салодкі).

Верш, кáзка, апавядáньне (новагодны).
 Лéкар, настаўніца, дзіця (добры).

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 191. Дапісаць канчаткі, азначыць род прыметнікаў.

НАРАЧ

Цудоўн... **возера** Нарач! Ягоны бязьмéжн... прастор зьліваецца зь сіні... нéбам.
 Зь лéв... боку, цямнéе хваёв... лес. З прав... цягнецца пяшчáн... касá. А на ёй
 утульна разьмясьцілася рыбацк... вёска.

б) Уклáсьці ды запісаць скáзы, словы для скáзаў падабраць з трох радкоў.

Дзень, сонца, рака, вéтрык.
 Сьвётлы, лётняе, празрыстая, цёплы.
 Быў, прыпáкала, клікала, павяваў.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 192. Перапішэце й запамятайце прыметнікі, утвораныя ад пораў году.

1. Вясна́ — веснавы, вясня́ны, вёсьні.	3. Восе́нь — восенскі.
2. Лéта — лётні.	4. Зіма́ — зімовы.

- Вёсьняе сонца цяплéй грэе за зімовае.
- Пайшоў веснавы́ дожджык, і дрэвы зазеляне́лі.
 Веснава́я паводка чуць не сарва́ла мосту на рэчцы.
 Вясня́ную пшаніцу сэюць увéсну, а зімовую ўвосе́нь.
- Стая́ла добрае лётняе надвор'е.
- Восенская пара́ — багáтая пара́.
 Восенскі свой балъ яны́ назва́лі "Восенскі вéчар".
- Доўга цягнецца зімовы час. Канькі, сáнкі, ірты, ці як і́х іна́кш заву́ць лы́жы — вoсь зімовыя спорты.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 193. а) Выра́зна чыта́ць. Вы́пісаць у вадзін слупок усé прыме́тнікі, а ў другі — займе́ньнікі, азначыць склон, род і лік.

б) Навучыцца напамяць.

ЛЯСНАЯ БАЙКА

Вырас пад асінаю

Грыб

Архіп.

На дзіва ўсім

На ім

Прыгожы капялюш:

Ружовы,

Адмысловы

На ўсю лясную глуш.

Стаіць і задаецца

Грыб

Архіп.

Ня можа наглядэцца

Край зялёны

На капялюш ягоны.

Шэпча мошка-басаножка:

— Ах, які грыбок харошы!

Крыльлем плясьне матылёк:

— Ах, які капялюшок!

Зайчык скача, плэшча ў лапкі:

— Я такой ня бачыў шапкі!

Навет жаба выхваляе:

— Ква-ква-ква, ква-ква-ква,

Як такую шапку мае,

Дык якія-ж галава!...

Раптам вэцер тут зьявіўся,

Грыб

Архіп

Закалаціўся:

Капялюш яго на дол

Пакаціўся колам.

І глядзяць усё наўкол:

Грыб

Архіп

Стаіць, як кол,

Безгаловы, голы....

Ператапталі ўсю траву,

Шукалі, звалі галаву.

І зразумелі, што дарма

Шукаць таго, чаго няма.

Н. Александровіч

Слоўнік (Vocabulary)

асіна, -ы (f.) asp

дрыжэць як асінавы ліст to tremble like
an aspen leaf

на дзіва to everyone's surprise

адмысловы, -ая, -ае special

глуш, -ы (f.) backwoods

задавацца (I); задаюся, задаэшся, -юцца
to show off

наглядэцца (II); pf. fut. нагляджўся,

наглядзішся, -яцца to see enough of

мошка, -і (f.) midge (little fly)

машкара, -ы f. swarm of midges

басаножка, -і (f.) barefooted one

басаножкі pl. (also) sandals

выхваляць (I); выхваляю, -еш, -юць
to praise very much

закалаціцца (II); pf. fut. закалачўся,

-ішся, -яцца to begin to shake

кол, калá (m.) = калок, калка (m.) stake

голы, -ая, -ае naked

зваць (I); заву, завэш, завуць to call loudly

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 194. а) Прачытайце прыказкі. Выпішце прыметнікі з назоўнікамі, азначце лік, род і склон.

1. Той багаты, хто нікому не вінаваты. Увосень і верабей багаты.
2. Вялікаму каню вялікі й хамут.
3. Чужую бяду палцам разьвяду. І ніткі чужой ня возьме.
4. У чужы манастыр са сваім статутам ня ходзяць.
5. Хто цярплівы, той шчаслівы. У чужым воку саломінку бачыць, а ў сваім бервяна ня бачыць.
6. Дармоваму каню ў зубы не глядзяць.
7. Каб задні розум ды наперад.
8. У здаровым целе й дух здаровы.
9. Ціхая вадзі берагі падмывае. У ціхім балоце чэрці плодзяцца.

б) Праскланяйце ў вадзіночным ліку: **малады лес, задняя лапа, глыбокае возера.**

в) Паводля ўзору ўстаўце ў ніжэй дадзеныя сказы адзін з гэтых выразаў у вадпаведным склоне.

УЗОР: Мы йшлі праз малады лес, калі Лыска скалечыў заднюю лапу.

1. Мы йшлі праз ... , калі Лыска скалечыў
2. За ... было У гэтым ... ёсьць шмат рыбы.
3. На лекцыі мы гаварылі аб ... , ды якія ў ім растуць дрэвы, а таксама аб ... , па якім мы часта плаваем чаўном.
4. Лыска паскроб ... за вухам ды скочыў у вадку ... Ён паплыў у бок ... , які рос недалёка возера.
5. Кот стаў на ... служыць, калі дзядзька паказаў яму сьвежую рыбку, якую толькі што злавіў у нашым
6. Мой дзядзька памятае, як садзілі гэты ... за ... , што за нашаю вёскай.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 195. а) Фанэтычнае — паўтарайце за настаўнікам.

Мужчынскі род

гэты лес
гэты дом
гэты бераг
гэты дзень
гэты год

Жаночкі род

гэтая рака
гэтая шафа
гэтая гары
гэтая лямпа
гэтая ноч

Ніякі род

гэтае поле
гэтае крэсла
гэтае мора
гэтае лёта
гэтае вакно

гэты т́йдзень
гэты в́учань
гэты чалав́ек

гэтая кан́апа
гэтая дзяўчы́на
гэтая спадары́ня

гэтае крэсла
гэтае кацянё
гэтае дзіця́

б) Даста́ўце адпаве́дна да ніжэй да́дзеных назоўнікаў: **наш, на́шая, на́шае.**

УЗОР: Наш ба́цька, на́шая гаспады́ня...

ба́цька, гаспады́ня, сын, ры́ба, зьвер, куст, стрэ́льба, бе́раг, ласяне́, спадар, вада́, дзіця́, сыцяна́, дошка, ве́ска, Менск, пра́ца, практыкава́ньне, газэ́та, ча́сапіс, акі́ян, возера.

в) За́між “той спадар” паста́ўце “гэты спадар”.

Той спадар — наш наста́ўнік.
Таго спадара́ я ня зна́ю.
Таму́ спадару́ ён даў грошы.

Яны́ пазна́лі таго спадара́ ў тэ́атры.
Мой та́та працу́е з тым спадаром.
Аб тым спадару́ мне шмат раска́звалі.

г) Перапи́шэце, за́між “та́я кні́га” ўста́ўце “гэтая кні́га”.

Та́я кні́га не ма́я, а на́шага дзя́дзькі.
Тае́ кні́гі яшчэ́ ніхто́ ня чыта́ў.
Тэй кні́зе не стае́ малю́нкаў.
Ту́ю кні́гу я пазы́чыў. Тэ́ю кні́гаю я заха́пляўся, калі́ чыта́ў.
У тэй кні́зе пішу́ць пра гі́сторыю на́шага гора́ду.

ЗАПАМЯТАЙЦЕ склане́ньне займе́ньніка “та́я”: тае́ (тэй), тэй, ту́ю, тэй, пры́ тэй.

д) Прачыта́йце, вы́пішце: 1. усе стра́вы, што зьвяры́ рыхтава́лі на куцьцю́ ды 2. як зьбіра́ліся сла́віць Каляду́, прачыта́йце гэтыя ме́сцы.

КУЦЬЦЯ Ў ЛЕ́СЕ

Шэры за́яц мкне дарога́й...
— “Гэй, куды? Чака́й, нябога́!”
А мне за́яц: “Не магу́,
Ўсе зьвяры́ даўно́ ў лагу́,
У гушча́ры
 стол рыхту́юць,
каб куцьцю́ спатка́ць сьвяту́ю.

З вершалі́ны стромка́й хвойкі́ —
пільна́ зорку́ сочаць со́йкі,*
ва́рыць нам куцьцю́-ж саро́ка,
з сагана́ ня спусьці́ць во́ка,
ўсьцяж мяша́е, падлі́вае,
падкі́дае, прыпраўля́е.
Во й мяне́ пасла́лі лі́сы,

**The poetess Natallie Arsennieva with a group of performers
at the March 25th Independence Day Celebration in Toronto, 1971**

каб дастаў дзе маку місу:
ператруць той мак на мёдзе,
ды куцьцю і прысалодзяць!
Досьць усім сягонья справаў
у гушчарах кучаравых:
Гурт зайчат ідзе ў скокі,
прыбіваюць сьнег глыбокі,
выдра рыбку ловіць з кладкі,
спрытна ліс пячэ аладкі.
Нат мядзвэдзь дрымоту сходаў —
прывалок калоду мёду.
Воўк сапé, як мех, пад ёлкай —
то там пісьне перапёлкай,
то глухім заўторыць гудам, —
гэта ён майструе дуды.

Вараньнё-ж, маўляў музыкі,
прачышчаюць горлы крыкам,
каб ізь песьняй, пад дуду,
годна стрэнуць Калядў.
Ну, бывай, ня маю часу,
ой, яшчэ-ж грыбоў да квасу!"
І паймчаў дарогай шэры
сьнег іскрысты, бэлы мэраць.
А на сьнег, на пуцявіны
ўжо кладзэцца вёчар сіні...
Зорка ўзыйдзе —
ў згодзе, ў ладзе
Ўся сям'я вячэраць сядзе!

Наталья Арсеньева

* Згодна беларускага звычаю куцьцю можна пачынаць ёсьці толькі пасля ўсходу першае зоркі на небе.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 196. а) Фанэтычнае — чытайце за настаўнікам.

1. Н.	наш дом	нашае поле	нашая рэчка
Р.	нашага дому	нашага поля	нашае рэчкі
Д.	нашаму дому	нашаму полю	нашай рэчцы
В.	наш дом	нашае поле	нашую рэчку
Тв.	за нашым домам	нашым полем	за нашаю рэчкай
М.	у нашым доме	на нашым полі	у нашай рэчцы

б) Перапішэце, заміж **наш, нашая, нашае** ўстаўляючы **ваш, вашая, вашае**.

2. а) Фанэтычнае.

Н.	ягоны сын	ягонае пяро	ягоная дачка
Р.	ягонага сына	ягонага пярэ	ягонае дачкі
Д.	ягонамү сыну	ягонамү пярү	ягонай дачцы (э)
В.	ягонага сына	ягонае пяро	ягоную дачку
Тв.	зь ягоным сынам	ягоным пяром	ягонаю дачкою
М.	аб ягоным сыну	ягоным пярэ	аб ягонай дачцы (э)

б) Перапішэце, заміж **ягоны, ягоная, ягонае (his)** ўстаўляючы **ейны, ейная, ейнае (her)**

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 197. а) Прачытайце.

1. Васіль прыйшоў працаваць, а дзе **ягоны** алавік, **ягоная** папэра ды **ягонае** пяро?
2. Ганна ўжо хоча йсьці, тут **ейнае** паліто, **ейны** капялюш і **ейная** торба.
3. Прыехалі цётка зь дзядзькам, вось **іхны** сын, **іхная** дачка й **іхнае** аўта.
4. Я знаёмая зь **ім**, але ня знаю **ягонае** жонкі.
5. Мы былі ў **іх**, але **ані іхнага** сына, **ані іхнае** дачкі ня было дома.
6. Гэта **нашая настаўніца**, а гэта **ейны** муж і **ейнае** дзіця.
7. У нас на кватэры жывуць два маё **сябры**. У **іхным** пакоі заўсёды пародак.

б) Устаўце, дзе трэба, **ягоны, -ая, -ае; ейны, -ая, -ае** або **іхны, іхная, іхнае (their)** сьпяраша вусна, тады перапішэце.

УЗОР: Хлопчык і **ягоны** бацька.

Хлопчык і ... бацька.

Янка й ... сабака.

Настаўніца й ... кляса.

Бацькі й ... дачка.

Галіна й ... сяброўка.
 Мама й ... сын.
 Настаўнік, а гэта ... школа.
 Школа й ... загадчык.

Настаўнікі й ... вучань.
 Птушка, а гэта ... гнездо.
 Вучні й ... настаўнік.
 Тут кацянё, а там ... кошык.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 198. Перапішэце скáзы ды падчыркнеце займэньнікі **усякі, усякая, усякае** (any, every) і **кажны, кажная, кажнае** (each, every). Угары аднэй літарай азна́чце і́хны склон.

1. У дарогу на ўсякі выпáдак вазьмі парасон.
2. Рожы ўсякага колеру прыгожыя.
3. Добра ўмець усякую работу, ды ня ўсякую рабiць.
4. Усякаму сьвет мiлы.
5. Усякае надвор'е добрае, калi адпавéдна апранéшся.
6. Вучні йшлi ў паход у горы, кажны зь iх меў рукзáк.
7. У кажным рáдзе ўсе мéсцы занятыя.
8. Настаўнік прывiтáўся з кажным вучнем, кажнаму нéшта прыёмнае сказаў.
9. У кажнай пары гору ёсьць нéшта цiкавае.
10. Мáці кажнаму дзiцяцi купiла нéшта.

ЗАГАДКА

Што за дарога: хто нi йдзе, кажны кульгáе?
 (Сходы).

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 199. а) Выразна чытаць. б) Вiпiшце ўсе займэньнікі, азна́чце і́хны лiк, род, склон.

ЧАТЫРЫ КЛЮЧЫ

(Новагодны верш)

Каля на́шага дому,
 пад гарой уначы,
 год стары маладому
 даў у рúкi ключы.
 — Гэтым, сýнку харошы,
 а́дамкнéш маразы,
 Хай на сьвéжай парошы
 зарыпáць палазы.

А вось гэтым, глядзi ты, —
 сакавiк а́дамкнéш.
 Салаўёў — на ракiты,
 а ў блакiты над жы́там
 жаўрукоў сыпанéш.
 Гэтым ключыкам, сýнку,
 чы́рвень ты а́дамкнi.
 I касьбé, i за́жынкам

дай прамённыя дні.
А вось ключыкам гэтым
вёрасень адмыкай.
Што прыдбана за лёта, —
пазьбірай,
захавай.

Каля нашага дому,
пад гарой уначы,
год стары маладому
даў ад шчасся ключы.

А. Бялёвiч

Пытаньні й заданьні.

1. Пра якія чатыры ключы гаворыцца ў вёршы?
2. Якія наказы даваў стары год маладому? Прачытайце.
3. Успомніце назовы месяцаў кожнае пары году ды запішыце іх.

Слоўнік (Vocabulary)

ключ, -а (m.) key
адамкнўць (I), (pf.) to unlock, to open
пароша, -ы (f.) first snow
полаз, -у (m.) (sleigh) runner
зарыпёць (II) (pf.) to begin to creak
салавэй, салаўя (m.) nightingale
сыпанўць (I), (pf.) to strew, (in this case)
to let out

ракіта, -ы (f.) broom grove
касьба, -ы (f.) moving season
зажы́нкі pl. the beginning of harvesting
прамённы, -ая, -ае radiant
прыдба́ць (I) to gain, to obtain
прыдба́на gained

в) Выразна чытаць.

КАРУСЭЛЯ

Даядайце ўсе крупёну,
Мы ідзем на карусэлю.

Я пішў ў дружыну нашу
Ўсіх, хто зьеў і суп, і кашу!

— А хто — кашу і крупёну?
— Пёршы сядзе на алёня.

— А хто — кашу і кампот?
— Абяцаю самалёт.

— А хто — кашу і катлёту?
— Калі ласка, у ракёту.

— А хто — толькі адну страву?
— Пасаджу таго на лаву.

Хто гатоў на карусэлю?
— Я! І я! І мы! — Усе мы!

Васіль Вітка

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 200. а) 1. Фанэтычнае — голасна чытаць за настаўнікам.

Мне падабаецца Таронта.
Табé падабаецца Вашынгтон.
Яму падабаюцца рэчка й лес.

Нам падабаецца францўская мова.
Вам падабаецца гэты сьвятáр.
Їм падабаюцца Гáнна й Паўлiнка.

2. Зьмянеце гэтыя скáзы, устаўляючы замiж “падабаецца” дзеяслоў “любiць” у вадпавédнай форме ды запiшэце iх. Разтлумáчце, якáя розьнiца ў сэнсье мiж пёршымi й другiмi скáзамi (Гл. правiла 16—IV).

УЗОР: (Мне падабаецца Таронта.) — Я люблю Таронта.

3. Скáзы з №1 i №2 напiшэце ў вадмоўнай форме.

УЗОР: Мне не падабаецца Таронта. Я ня люблю Таронта.

б) 1. Голасна чытаць за настаўнікам.

Я люблю беларўскую мову.
Ты любiш прыроду.
Янка любiць лéкцыi геаграфii.
Яна любiць мадэрную мўзыку.

Мы любiм горы.
Вы любiце ваш дом.
Яны любяць вёску.
Зiна й Антось любяць спорт.

2. Зьмянеце скáзы, замiж “любiць” ужывáючы “падабаецца”, ды запiшэце гэтыя скáзы.

в) 1. Голасна паўтараць за настаўнікам.

Я люблю пяяць
Ты любiш “
Ён любiць “

Мы любiм пяяць
Вы любiце “
Яны любяць “

2. Вўчнi адзiн па адным вўсна самастойна спрагáюць: “любiць” з вўразамi: чытаць, пiсáць, плаваць, хадзiць у школу, гуляць у сётку.

УЗОР: Я люблю чытаць, ты любiш...

Я люблю хадзiць у школу, ты любiш ...

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 201. Прачытайце скáзы, а тады перакладзеце іх зь берарúскае мовы ў ангéльскую.

- а) 1. Мне гэты фíльм зусím не падабаўся.
 2. Нам вéльмі падабаўся ўчара́шні сяброўскі вéчар.
 3. Ём не падаба́ецца мадэрнае маста́цтва.
 4. Яму́ падаба́юцца даўгія вячорныя сукéнкі.
 5. Табé падаба́ецца гэты абраз, а Янку ён ня вéльмі падаба́ецца.
 6. Мне падаба́ецца ваш горад. У ім шмат зеляніны.
 7. Нам падаба́ецца новы настаўнік.
 8. Вам падаба́юцца гэтыя квёткі?
- б) 1. Я люблю́ найбольш вясну́.
 2. Дзеці любяць катка́ Мўрзу.
 3. Ён ня любіць сýпу.
 4. У Беларúсі моладзь гэтак-жа любіць музы́чную гру́пу “Песьняроў”, як тут моладзь любіць “Beatles”.
 5. Валодзя любіць папла́ваць, а тады хадзіць па бэразе й за́гараць на сонцы.
- в) 1. Малы́ Міха́ска вéльмі любіць ма́му, та́ту й сястры́чку Волю.
 2. Ён любіць сваю́ цётку так, як другóю ма́тку.
 3. Ка́жны чалавéк паві́нен любіць свой край, сваю́ родную мову, як сваю́ родную ма́ці.
 4. Хры́стос вучыў любіць бліжняга свайго, як самога сябé.
 5. Мы любі́м край, дзе мы жыём, але такса́ма мы павінны любіць Беларúсь, край на́шых бацькоў і дзядоў.

К Р У Г 17.

ЗУБРЫ

Сяргейка даўно прасіў бацьку, каб той звазіў яго й сястрычку Алёнку ў Белавёскую пúшчу. І вось дзень гэты, нарэшце, надыйшоў. Ра́на-ра́на ў нядзёлю яны з татам на машыне рушылі ў дарогу.

Па дарозе было гétулькі розных уражаньняў, і яны так хúтка зьмяняліся, што Сяргейка не заўважыў, як пад'ехалі да невялікае вёскі. Ад яé й пачыналася славутая Белавёская пúшча.

На сáмым ускра́йку вёскі, бліжэй да пúшчы, стаялі прыгожыя бéлыя дамы́ навуковае ста́нцыі запавéтніка. Тут да на́шых падарожнікаў далучыўся навуковы супрацоўнік, дзядзька Пятро. Шмат цікавага расказваў ён ім пра пúшчу й пра ё́йных жыхароў, асабліва пра зуброў.

Белавёскі зúбар — магúтны й злосны зьвер. Калі аднойчы два зубры сашчапіліся б́іцца, дык іх не маглі разагнаць. В́ыклікалі пажарную, але й яна не дапамагла. Зацяты й лю́ты бой трываў дзевяць гадзінаў ды скончыўся сьмёрцай аднаго з зуброў.

Зь вялікай цікавасьцяй слúхаў Сяргейка расказы дзядзькі Пятра. Тымча́сам яны ўехалі ў пúшчу, у сáмыя ё́йныя нётры.

Напéрадзе, далёка пéрад машынай, ра́птам мільгану́ла й пераскочыла праз дарогу нешта вялізнае й чорнае. Ніхто не пасьпеў заўважыць, што гэта быў за зьвер. Слёдам за пёршым праз дарогу мільгануў другі й трэйці. Потым яшчэ й яшчэ... Толькі калі добра прыгледзеліся, пазна́лі, што гэта былі зубры.

Дзядзька Пятро трывожна паварушыўся на сядзэньні.

— Як-жа гэта я забыўся! — узрушыўся ён. — Сёньня рані́цой в́ыпусьцілі з гадава́льніка адзін зубрыны ста́так. Мы пастанавілі: няха́й зьвяры пагуляюць па лэсе, на волі.

Дзядзька Пятро зьбянтэжана змоўк, твар яго спахмурнеў. А машына, спавольніўшы ход, памаленьку кацілася напéрад. І дзэці, і бацька, затаіўшы дыханьне, глядзэлі на палянку. Зубрыны ста́так на волі — было цудоўнае, незабыўнае відовішча! На паля́нцы сабраліся і старыя зубры́хі, і маладыя зубраня́ты. Яны спакойна хадзілі паміж бярозак ды скублі густую сакавітую траву.

Ра́птам дзядзька Пятро схапіў шафёра за руку.

Aurochs in the Byelaviezha thickwood (pushcha)

— Стой! — загадаў ён шэпам. Машына адрэзу спынілася, і вакол стала ціха-ціха. Дзядзька шэпам загадаў:

— Не варушэцца й маўчэце. Бачыце?...

Толькі цяпер мы зразумелі, чаго так спалохаўся дзядзька Пятро: напэрадзе, зусім блізка, за дзэсяць крокаў ад машыны, займаючы мала ня ўсю дарогу, упопе-

рак яé нярухома стаяў вялізны зўбар. Грозна апусьціўшы ўніз сваю галаву ды скоса пазіраючы на машыну, ён і ня думаў зыходзіць з дарогі.

Які гэта быў прыгожы зьвер! Цяжкое й магутнае тулава ляснога волата сьпэраду было пакрыта густой цёмнабразовай поўсьцяй. Ён быў вялізны, мускулісты, з высокім гарбатым каркам. Ззаду зўбрава тулава было танчэйшае, і ногі заднія былі высокія й тонкія. Ад гэтага ўся постаць выглядала стройнай, імклівай.

Так, не кранаючыся зь месца, насцьцяржаны зўбар стаяў, можа, часінаў пяць. І ўвесь гэты час усё з захапленьнем і затоенай трывогай глядзелі на ляснога волата.

Супакоіўшыся, зўбар зыйшоў з дарогі ды падаўся да статку, які ўжо даволі далёка заглыбіўся ў лес.

— Ну, сябры мае, — павярнуўся тварам да дзяцёй дзядзька, — усьцерагліся мы вялікае небясьпэкі. Узлаваўшыся, гэты зьвер мог-бы на трэсачкі разьнёсьці нашу машыну...

Праз колькі часінаў машына, нарэшце, дабралася да гадавальніка. Тут, у загарадзе з грубых бярвённяў, Сяргейка й Алёнка, зноў пабачылі зуброў ужо зблізку. Пабачылі яны і іншых зьвяроў — алёняў, ланяў, лясёў.

Усё было вельмі цікава.

У. Краўчанка

Пытаньні й заданьні.

1. Як сустрэліся дзеці й іхны бацька з зубрамі?
2. Як трымаліся зьвяры?
3. Прачытайце, як выглядае зўбар.
4. Што вы даведаліся пра трыманьне зуброў з гэтага апавяданьня?
5. Якіх іншых зьвяроў пабачылі дзеці ў гадавальніку?

Слоўнік (Vocabulary)

Белавэская пўшча (f.) Byelavezha
thickwood (dense virgin forest)
уражаньне, -я (n.) impression
навуковая стáнцыя запавéтніка forest
reserve scientific station
навуковы супрацоўнік (m.) scientific
worker
зўбар, зубра́ (m.) aurochs
пазагна́ць (II); pf. fut. разганю́, разгоніш,
-яць to drive away, to drive apart
пажа́рная (f.) fire department, (in this
case) fire engine
сьмерць, -і (f.) death

мільгану́ць (I); pf. fut. мільгану́, -эш,
-уць to gleam, to appear for a moment
вялі́зны, -ая, -ае huge
трыво́жна (adv.) troubled
паварушы́цца (II); past паварушы́ўся,
-лася to stir once
сядзэ́ньне, -я (n.) seat
гадава́льнік, -а (m.) animal nursery
ста́так, ста́тку (m.) herd, flock
выпу́сьціць (II); pf. fut. выпу́шчу,
выпу́сціш, -яць to let go
зьбянтэ́жана (adv.) perplexed, taken
aback, embarrassed

спавольніць ход (II); pf. fut. спавольню,
-іш, -яць to slow down, to reduce
the speed
каціцца (II); качуся, коцішся, коцяцца
to roll
затаіць (II); pf. fut. затаю, затоіш,
затаяць дыханьне to hold one's
breath
паляна, -ы (f.) clearing (in the forest)
незабыўнае відовішча (n.) unforgettable
sight
загадаць (I); pf. fut. загадаю, -еш, -юць
to order
займаць (I); займаю, -еш, -юць to take
up, to occupy
упоперак (adv.) across
нярухома (adv.) immovably
грыва́стая галава́ (f.) head with mane
ско́са (adv.) aslant, askance
ско́са пазіра́ць to look askance at, to give
a doubting look at
ту́лава, -а (n.) body
волат, -а (m.) giant
густы, -ая, -ое thick

бранзовы, -ая, -ае brown
поўсьць, -і (f.) hair (of animal)
муску́лісты, -ая, -ае muscular
горб, гарба́ hump, hunch
гарба́ты ка́рак, -у hunched nape
танчэйшы, -ая, -ае thinner, (in this case)
more slender
постаць, -і (f.) figure, stature
імклівы, -ая, -ае swift
стройны, -ая, -ае slender
насьцярожаны, -ая, -ае watchful
заглыбіцца ў лес to go deep into the forest
уьцерагчыся небысьпэкі to escape the
danger
узлава́ўшыся infuriated, angry (with
somebody, or at something)
трэ́ска, -і (f.) chip
разьне́сьці на трэ́сачкі to smash, to destroy
за́гарад, -у (m.) fence
бервяно, -а (n.) (pl. бя́рвэньні) log
зблі́зку (adv.) from up close
але́нь, -я (m.) deer
ла́ня, -і (f.) doe, a female deer

17—I GENITIVE PLURAL of NOUNS

РОДНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ множны лік

I. Галоўныя канчаткі роднага склону множнага ліку:

-оў (ёў) пад націскам — у мужчынскім і ніякім родзе.

Прыкладам:

сыны	—	сыноў	кавалі	—	кавалёў
зубры	—	зуброў	ласі	—	ласёў
сталы	—	сталоў	пні	—	пнёў
			палі	—	палёў

-аў (яў) не пад націскам — ува ўсіх родах.

Прыкладам:

народы	—	народаў	вучні	—	вучняў
столікі	—	столікаў	алёні	—	алёняў
школы	—	школаў	песьні	—	песьняў
пэчы	—	пэчаў	пытаньні	—	пытаньняў
моры	—	мораў			

-эй (ей) пад націскам — у назоўніках жаночкага роду з чыстай асновай: мышэ́й, касьце́й, гусе́й.

II. Іншыя магчымыя канчаткі роднага склону множнага ліку:

1. У назоўніках **жаноцкага й ніякага** роду **ды некалькіх** словах **мужчынскага** роду могуць быць асабліва ў вершах і формы чыстае асновы (ніякага канчатку), прыкладам:

хатаў	і	хат	ды таксама	гадоў	і	год
вуліцаў	і	вуліц		рагоў	і	рог,
вокнаў	і	вокан або вакон				
хваляў	і	хваль	пяць чалавék,	сялян,	мяшчán	
вёдраў	і	вядзёр	(і чалавéкаў,	сялянаў,	мяшчánaў).	

Калі пры гэтым аснова канчаецца на злучэньне двух ці больш зычных, дык у родным склоне зьяўляюцца ўстаўныя гукі, пад націскам **о (ё)**, а не пад націскам **а (е)**, прыкладам:

дочкі	—	дачок	авéчкі	—	авéчак
вокны	—	вакон	вёскі	—	вёсак
сёстры	—	сясьцёр	жнёйкі	—	жнёек
кросны	—	красён			

Усе гэтыя назоўнікі могуць ужывацца і з канчаткамі **-аў (яў)**, толькі **рук і ног заўсёды без канчатку**.

УВАГА: Наступныя назоўнікі ў родным склоне множнага ліку павінны ўжывацца **толькі з канчаткам**, ніколі з чыстай асновай:

- а) назоўнікі жаноцкага роду, аснова якіх канчаецца на некалькі зычных, апошнім зь якіх **в, л, м, н, р**:

клятваў, мётлаў, пальмаў, зэмляў...

- б) назоўнікі жаноцкага роду на **-ня**:

песьняў, вішняў, лазняў, патэльнаў, студняў, кўзняў.

- в) назоўнікі, якія без канчатку мусілі-б канчацца на **-ў** або **-й**:

гэтак	гало́ваў	а не галоў
	сло́ваў	а ня слоў
	ста́нцыяў	а ня ста́нцый

2. Усяго ў колькіх назоўніках мужчынскага роду побач з галоўнымі могуць быць канчаткі **-ай (яй)** не пад націскам і **-ей** пад націскам:

грош	—	грошай	ды люд	—	людзéй
конь	—	коняй (і коняў)	госьць	—	гасьцéй

КАРОТКАЯ ВЫСНОВА: За выняткам а) назоўнікаў жаноцкага роду з чыстай асновай, у якіх націск у родным склоне множнага ліку прыпадае на канчатак (гусь —

гусе́й, мыш — мышэ́й, касьце́й) ды б) колькіх словаў, як: рук, ног, людзей, гасьцей, курэй, дзяцей, дзьвярэй, ува ўсіх іншых назоўніках з поўнай пэўнасьцяй можна ўжываць галоўныя канчаткі: **-оў (ёў)** ды **-аў (яў)**.

**

I. THE GENITIVE PLURAL ENDINGS are: **-оў (ёў)**, **-аў (яў)**, **-эй (ей)**.

a) All masculine and neuter nouns finally stressed take the endings **-оў** or **-ёў**:

hard and "hardened" stems:

браты	—	братоў
платы	—	платоў
зубры	—	зуброў

soft stems:

кавалі	—	кавалёў
ласі	—	ласёў
палі	—	палёў

b) Nouns of all genders when not finally stressed, and feminine nouns ending in **"-а"** or **"-я"** regardless of the stress, take the endings **-аў** or **-яў**:

народы	—	народаў
школы	—	школаў
пэчы	—	пэчаў
моры	—	мораў

вучні	—	вучняў
алёні	—	алёняў
песьні	—	песьняў
пытаньні	—	пытаньняў

c) All finally stressed feminine nouns ending in a consonant, such as:

мышы	—	мышэй (and мышаў)
пэчы	—	пячэй (and пэчаў)

гусі	—	гусе́й
косьці	—	касьце́й

and some plural tantum (nouns which are used in the plural only) such as:

дзьвэ́ры	—	дзьвярэ́й
ку́ры	—	курэ́й

се́ні	—	сяне́й
гру́дзі	—	грудзе́й

take the endings **-эй** or **-ей** in the genitive plural.

NOTE 1. There are a few masculine nouns, which when finally stressed take the ending **-ей** and when non-finally stressed take the endings **-ай (яй)**:

людзе́й, гасьце́й, коня́й, гроша́й.

II. The GENITIVE PLURAL (mostly in the feminine and neuter) can also have no ending (only the stem) especially in poetry. For example:

ха́таў	and	хат
ву́ліцаў	and	ву́ліц
хва́ляў	and	хваль

гадоў	and	год
азёраў	and	азёр

However when the stem ends in a group of consonants difficult to pronounce, a fill-vowel “o” or “ë” when stressed, and “a” or “e” when unstressed — must be inserted:

дочкі	—	дочкаў	—	дачок	вёскі	—	вёсак
вокны	—	вокнаў	—	вакон	вокны	—	вокан
сёстры	—	сёстраў	—	сясьцёр	вёдры	—	вёдзер
дні			—	дзён	лінейкі	—	лінеек

NOTE 2. “Рук”, “ног” never take the ending “-аў”.

NOTE 3. On the other hand there are some nouns which always have to be used with the ending “-аў” or “-яў”. For example:

a) Feminine nouns ending in “-ня”:

песьняў, лазьняў, вішняў, патэльняў, студняў

b) Feminine nouns with stems ending in в, л, м, н or “р” (and especially when preceded by a consonant):

клятваў (oath), мётлаў (broom), пальмаў, астраў.

c) Nouns which would end in “-ў” or “-й” without the ending “-аў”, “-яў”: thus the correct form is:

гало́ваў	not	галоў
сло́ваў	not	слоў
ста́нцыяў	not	ста́нцый

RESUME. Except in the case of finally stressed feminine nouns ending in consonants and a few nouns, such as:

рук, ног, людзе́й, гасьце́й, дзяце́й, курэ́й,

in all genitive plurals, the safest way is to use the endings -оў, -ёў or -аў, -яў according to the rules given above.

17—II ACCUSATIVE PLURAL of NOUNS

ВІНАВАЛЬНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ — множны лік

1. Вінавальны склон множнага ліку ўсіх назоўнікаў, за выняткам назоўнікаў, якія азначаюць асобу, або іншую жывую істоту, аднолькавы з назоўным склонам множнага ліку. Прыкладам:

НАЗ.: Стаіць дамы.
Растуць кветкі.
Ляжаць пёры.

ВІН.: Ба́чу дамы.
Я рву кветкі.
Бяру́ алавікі й пёры.

2. Вінавальны склон множнага ліку назоўнікаў, што азначаюць асобу, або іншую

жывую йстоту, як мужчынскага, так і жаночкага роду, аднолькавы з родным склонам **множнага ліку**. Прыкладам:

РОД.: У братаў вялікі дом.
Яна жыве ў сясьцёр.
Калісь было шмат зуброў.
У кароваў войстрыя рогі.

ВІН.: Я адвёдала братаў.
Яна любіць сваіх сясьцёр.
Дзядзька расказваў пра зуброў.
Мы бачылі кароваў (коняй).

але — пасу каровы, паю коні, ганю козы, і г. д., бо пасля дзеясловаў, што азначаюць канкрэтнае фізічнае дзеянне, як у паю, кармлю, ганю . . . , вінавальны склон **множнага ліку** назоваў жывёлінаў аднолькавы з назоўным склонам **множнага ліку**.

**
*

1. THE ACCUSATIVE PLURAL of all nouns, **except** those referring to **animate objects**, is the **same** as the NOMINATIVE PLURAL, e. g.:

NOM.: Тут новыя дамы.
Цвітуць лётнія кветкі.
У пакоі два крэслы.

ACC.: Будуюць новыя дамы.
Я люблю кветкі.
Мы купілі крэслы.

2. THE ACCUSATIVE PLURAL of nouns, referring to **animate objects**, regardless of gender, is the **same** as the GENITIVE PLURAL, e. g.:

GEN.: У братаў вялікі дом.
Яна была ў сябровак.
Пяць казуляў і шэсьць ласёў.

ACC.: Яна мае братаў і сясьцёр.
Мы адвёдалі нашых сябровак.
Дзеці бачылі казуляў і ласёў.

17—III GENITIVE PLURAL with the NUMERALS 5 through 20 РОДНЫ СКЛОН МНОЖНАГА ЛІКУ З ЛІЧЭБНІКАМІ 5 — 20

Пасля лічэбнікаў пяць, шэсьць . . . дваццаць, калі яны ўжытыя ў назоўным ці вінавальным склоне, **назоўнік** стаіць у родным склоне **множнага ліку**. (Для лічэбнікаў адзін — чатыры глядзі правіла 4—Іб):

дзесяць алавікоў
пяць сыноў

адзінаццаць вучаніцаў
дваццаць дрэваў

**
*

The cardinal numerals 5 through 20 are followed by the noun in the genitive plural, when they themselves are in the nominative or in the accusative. For example:

сем настаўнікаў
дзесяць сталоў

дванаццаць кнігаў
дваццаць дрэваў

17 — IV THE GENITIVE PLURAL with **шмат, мала, паміж** **РОДНЫ СКЛОН МНОЖНАГА ЛІКУ ПАСЬЛЯ: шмат, мала, паміж**

Пасьля прыслоўяў **шмат, мала** ды прыназоўніка **паміж**, назоўнік трэба ставіць у родным склоне множнага ліку. Прыкладам:

Прыйшло **шмат** дзяцёў.
 У пúшчы **шмат** зьвяроў.

Мы ўзялі **мала** грошай.
 Зубры хадзілі **паміж** бярозак.
 Яблыкі ён падзяліў **паміж** сяброў.

**

The genitive plural is used after the adverbs of quantity “шмат” and “мала” and after the preposition “паміж”:

Гэта каштуе шмат грошай.
 У іх шмат дзяцёў.
 У гародзе мала кветак.
 Зубры хадзілі паміж дрэваў.

This costs a lot of money.
 They have many children.
 There are few flowers in the garden.
 Aurochs walked among the trees.

17 — V UNSTABLE VOWELS / БЕГЛЫЯ ГАЛОСНЫЯ: “о”, “ё” або “а”, “е”

У шмат якіх назоўніках мужчынскага роду, што канчаюцца на **-ок, -ёк, -аць, -ец** або **-ень**, галасныя **о, а, ё, е** ў іншых склонах адзіночнага ліку ды ўсіх склонах множнага выпадаюць.

Адзіночны лік

НАЗ. (Nom.)	лядо к	васілё к	лока ць	па ле ц	дзё нь
РОД. (Gen.)	лядка ́	васілька ́	лок ця	па ль ца	дня ́
ДАВ. (Dat.)	лядка ́у	васільку ́	лок цю	па ль цу	дню ́

Множны лік

НАЗ. (Nom.)	лядкі	васількі	локці	па ль цы	дні
РОД. (Gen.)	лядко ў	васілько ў	локця ў	па ль ца ў	дзё н

**

Many masculine nouns ending in “-ок”, “-ёк”; “-аць”, “-ец” or “-ень”, drop the “о”, “ё”, “а” or “е” when declined.

17 — VI INSTRUMENTAL PLURAL of NOUNS **ТВОРНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ — множны лік**

Творны склон назоўнікаў множнага ліку ўва ўсіх родах мае канчаткі **“-амі”** (“ямі”), (часам і проста **“-мі”**) незалежна ад націску, прыкладам:

сталáмі рукамі пёрамі людзя́мі й людзьмі
 народа́мі вішня́мі дня́мі касьця́мі й касьцьмі

**
*

-амі (-ямі) (after a soft stem) or sometimes -мі are the only endings in the **Instrumental plural** regardless of gender or stress. For example:

сталáмі, азёра́мі, вішня́мі, людзьмі

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 202. Слухайце, як вымаўляе настаўнік, а тады самі ўголос паўтарайце назоўнік у трох розных формах.

Назоўны, адзіночны лік.	Наз., множны лік.	Родны, мн. лік.
1. волат	волаты (або валаты)	волатаў (або валатоў)
шэпт	шэпты	шэптаў
зубар	зубры	зуброў
сябра	сябры	сяброў
бой	баі	баёў
дзень	дні	дзён (днёў)
пень	пні	пнёў
гадавальнік	гадавальнікі	гадавальнікаў
супрацоўнік	супрацоўнікі	супрацоўнікаў
дзядзька	дзядзькі	дзядзькоў
2. травá	травы	травы́
галава́	галовы	гало́ваў
ра́ніца	ра́ніцы	ра́ніцаў
пу́шча	пу́шчы	пу́шчаў
лань	ла́ні	ла́няў
нядзэ́ля	нядзэ́лі	нядзэ́ляў
паля́нка	паля́нкі	паля́нак
зубры́ха	зубры́хі	зубры́хаў
нага́	ногі	ног
рука́	ру́кі	рук
3. ту́лава	ту́лавы	ту́лаваў
сяло	сёлы	сёлаў
балота	балоты	балотаў (або балатоў)
мора	моры	мораў
сонца	сонцы	сонцаў
возера	азёры	азёраў
поле	палі	палёў
пытáньне	пытáньні	пытáньняў

б) Выпішце канчаткі роднага склону множнага ліку для 1. мужчынскага роду, 2. жаночкага, 3. ніякага. Калі канчаток паўтарэецца, запішэце яго толькі раз.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 203. а) Дапішэце канчаткі назоўнікаў. Які гэта склон?

У ГРЫБЫ

Бор паклікаў нас ізноў.
Эх, як шмат у ім грыб...
суравэжак, масьяк... ,
і апэнек, і грузд... ,

а найбольш баравік...
Бор сустрэў нас, як сябр... ,
даў па кошыку грыб... .

I. Муравейка

суравэжка, масьяк, апэнька, грузд — names of different kinds of mushrooms
баравік, -а (m.) regarded as being one of the best tasting mushrooms

б) Прачытайце назоўнікі ды запішэце іх паводля ўзору ў назоўным, родным, вінавальным і творным склонах множнага ліку.

УЗОР:	Назоўны	Родны	Вінавальны	Творны
	купцы	купцоў	купцоў	купцамі
	кравец	дупло	бібліятэка	
	грыб	вядро	кніга	
	хлопчык	плячо	ха́та	
	зайчык	дрэва	му́ха	
	салавэй	ме́сца	сям'я	
	бор	здарэньне	хма́ра	

в) Прачытайце апавяданьне. Перапішэце яго пад загалоўкам “Мядзьвядзі”, гэта значыць, у вапавяданьні слова “мядзьвэдзь” ды тыя, што да яго датычаць, пастаўце ў множным ліку, а словы ў дужках у вадпаведным склоне.

МЯДЗЬВЕДЗЬ

Спакойна дрэмле пад сьнежным (кажух) мядзьвэдзь. Густая поўсьць бароніць яго ад (сьцю́жа). Часам мароз дабіраецца да ягоных лапаў, але мядзьвэдзь грэе іх сваім (ды́ханьне). Вось чаму ў народзе кажуць, што міхайла ўзімку смокча (ла́па). Усю зімоўку ляжыць ён бязь (э́жа), жыве за кошт (тлушч), назапашанага за лёта й за восень.

ПРЫКАЗКІ: 1. Спрыйтны, як мядзьвэдзь да танцаў. 2. Ваўкоў баяцца, у лес не хадзіць.
3. Дурны́ законаў ня чытае, сваё мае.

г) Перакладзеце апавяданьне “Мядзьвэдзь” зь беларускае ў ангельскую мову.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 204. Прачытайце словы, а тады: а) перапішэце, да словаў зь лёвага слупка дапісваючы адпаведныя з правага ў родным склоне.

УЗОР: Стог сухога сена.

стог	скаўцкая дружына
сшыток	сардэчны сябра
карэньні	сухое сена
сьцяг	магутны дуб
ліст	зялёны лес
бэраг	добры вучань
ускраіна	лёгкі вецер
сьвятло	глыбокая рэчка
подых	поўны месяц

б) Да словаў зь лёвага слупка дапішэце назоўнікі з правага ў родным склоне множнага ліку.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 205. а) Дакончце сказы назоўнікамі з правага слупка ў адпаведным склоне множнага ліку.

1. Будаўнікі будуць ...	рака й возера, гара й нізіна
2. Хлопцы йдуць і пяюць ...	кніга
3. На геаграфіі мы гаварылі пра ...	школьны сябра
4. Вавёрка схавала ... на зіму.	карова
5. Ён прачытаў ...	дом
6. Янка адведаў ...	песьня
7. Яны ўспаміналі ...	гарэх і шышка
8. Каўбоі пасьвілі ...	настаўнік

б) Перапішэце прыказкі й загадку.

1. Шануй людзей, то й цябе пашануюць.	2. Сьмеласьць гарады бярэ.

ЗАГАДКА. Бяз рук рысуе, бяз зубоў кусае. (мароз)

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 206. У класе вучні вусна дадаюць да лічэбнікаў назоўнікі ў адпаведнай форме, дома запісваюць.

а) адзін дом зубар бусел стол дзядзька вучань

два	дамы
тры	дамы
чатыры	дамы
пяць	дамоў
сем	дамоў
васямнаццаць	дамоў

б) Напішэце ў слупок: адна, дзве, тры чатыры, пяць, сем, дзесяць.

Прыдумайце сем адпаведных назоўнікаў ды дапішэце іх як у а).

в) Гэтаксама зрабіце зь лічэбнікамі: адно, два, тры, чатыры, пяць, сем, шаснаццаць.

г) 1. Да дадзеных лічэбнікаў прыдумайце пяць розных назоўнікаў ды дапішэце іх у адпаведнай форме. 2. Да назоўнікаў дапішэце лічэбнікі.

1. адна	дзве	2. ... сыны	... алавікоў
пяць	дзесяць	... кнігаў	... плот
два	адно	... крэслы	... школы
шэсьць	дзевятнаццаць	... рука	... пяро
адзін		... нагі	

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 207. а) Перапішэце ўсе лічбіны словамі.

УЗОР: пяць ды сем дванаццаць.

1. $5 + 7 = 12$	2. $12 + 3 =$	3. $11 + 6 =$
$3 + 11 = 14$	$4 + 15 =$	$7 + 8 =$
$1 + 9 = 10$	$1 + 19 =$	$14 + 6 =$
$2 + 17 = 19$	$11 + 8 =$	$5 + 12 =$
$13 + 5 = 18$	$16 + 3 =$	$9 + 10 =$

б) **ПРЫКАЗКІ.** Сем разоў адмёр, адзін раз адрэж. Сем пятніц на тыдні.
Гасьцёй з усіх валасьцёй.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 208. Слухайце, як вымаўляе настаўнік, а тады самі ўголос паўтарайце па адным назоўніку.

1.

Адзіночны лік

Назоўны	хто?	кравец	заяц	бабёр	каток
Родны	каго?	краўца	зайца	бабра	катка
Давальны	каму?	краўцу	зайцу	бабру	катку
Вінавальны	каго?	краўца	зайца	бабра	катка
Творны	кім?	краўцом	зайцом(ам)	бабром	катком
Месны пры	кім?	краўцу	зайцы(у)	бабры	катку

Множны лік

Назоўны	хто?	краўцы	зайцы	бабры	каткі
Родны	каго?	краўцоў	зайцоў	баброў	каткоў
Вінавальны	каго?	краўцоў	зайцы(оў)	бабры(оў)	каткоў
Творны	кім?	краўцамі	зайцамі	бабрамі	каткамі

2.

Адзіночны лік

Назоўны	што?	садочак	куток	тыдзень	пень
Родны	чаго?	садочка	кутка	тыдня	пня
Давальны	чаму?	садочку	кутку	тыдню	пню
Вінавальны	што?	садочак	куток	тыдзень	пень
Творны	чым?	садочкам	кутком	тыднем	пнём
Месны	у чым?	садочку	кутку	тыдні	пні

Множны лік

Назоўны	што?	садочки	куткі	тыдні	пні
Родны	чаго?	садочкаў	куткоў	тыдняў	пнёў
Вінавальны	што?	садочки	куткі	тыдні	пні
Творны	чым?	садочкамі	куткамі	тыднямі	пнямі

|

3. Паводля гэтых узораў дома праскланяйце: **сыно́к, хлопе́ц, кане́ц, пясо́к.**

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 209. Прачытайце, разгадайце загадкі. Знайдзеце словы зь беглымі галоснымі.

1. У КАЖНЫМ КУТКУ

У кажным кутку
Ў хаце па катку.

Кажны сядзіць,
На траіх глядзіць.

Колькі-ж куткоў
І колькі каткоў?

(чатыры куткі,
чатыры каткі)

2. НА ВЯРБІНЕ

На вярбіне —
тры галіны,
На кажнай галіне
Па тры журавіны.

Колькі нарвэш
Усё і зьеж.

(на вярбё журавіны
не растуць)

В. Вітка

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 210. У клясе чытаюць вучні, адна асоба ў ролі Вэры, другая ў ролі Зосі. Дома выпісаць усё назоўнікі ў родным склоне мн. ліку са словамі, ад якіх яны залéжаць.

НА ПЕРАПЫНКУ

Вэра: Што ты робіш сёньня пасля лэкцыяў?

Зося: Пасля лэкцыяў я йду да Ганны.

Вэра: Да Ганны, што вы будзеце рабіць?

Зося: Слухаць кружэлкі.

Вэра: У Ганны шмат кружэлак?

Зося: Вельмі шмат, ды якіх хочаш. Адна шафка толькі старых кружэлак, ды паміж іх мы бачылі колькі з дваццатых гадоў.

Вэра: Ну, гэтыя цікава пачуць...

Зося: Хадзі з намі, Ганна будзе вельмі рада.

Вэра: Я ведаю, шчыра дзякую, калі іншым разам, але сёньня я ня маю часу.

Зося: Ня маеш часу?

Вэра: О, я табе, мусіць, яшчэ не казала. Я дастала працу ў магазыне.

Зося: У якім магазыне?

Вэра: У аптэкарскім, праца лёгкая й вельмі мне падабаецца.

Зося: А, віншую. Я таксама хачу працаваць у магазыне, але не ў аптэкарскім. Я ня люблю нат паху лякарства. Я хацела-б прадаваць сукенкі, ці спартовую жаночкую вопратку...

Вэра: Ну, пэўна-ж, хто ня знае цябе, модніцы?

- Зося: Алé-ж. Але моды прыйдуць нéкалі, а вось сёньня, я прыпомніла, што яшчэ ня скончыла пісаць укладаньне з францускае мовы, а ты?
- Вэра: Я ўчора напісала, бо сёньня ўвэчары працую.
- Зося: Штадня ты працуюеш?
- Вэра: О, не! Толькі два вэчары ў тыдні. Хадзём ужо ў клясу.
- Зося: Алé, парá ўжо!

СЫПІ, АЛЁНКА

— Сьпі, Алёнка,
Маленькая, сьпі.
Вунь пад зорамі дрэмлюць палі.
Вэцер коўкраю іх прыкрывае.
— Як мянэ?
— Як цябэ, дарагая.
— Хто ім кáзачку бае?

— Бары.
— Хто ім пэсьню сьпявае?
— Вятры.
— Хто іх тўліць?
— А тўліць зіма.
— Хто да працы іх збудзіць?
— Вясна.

Ларыса Гэніюш

Вучні чытаюць верш у клясе па двух — адзін словы маткі, другі словы Алёнкi.
Дома вучні вучацца вёршыка напамяць.

Members of Dance Groups from Canada and the United States (at the 10th Biennial Convention of Byelorussians of North America in Toronto, 1972)

К Р У Г 18.

ПАЎТАРЭНЬНЕ

ХІТРАЯ ЛІСІЦА

(Задáча на кэмлівасьць)

Сустрэліся мядзьвэдзь зь лісіцай.

— Ты куды, сястрыца? — пытаецца мядзьвэдзь.

— Дамоў сьпяшаюся, — адказвае ліска. — Мне зяец дзьве морквы даў, поліўку варыць буду.

— І я дамоў іду, — кажа мядзьвэдзь, — мне зяец таксама морквы даў, чатыры штўкі, і я поліўку звару.

Лісіца хітрая была. Яна пабачыла, што ў медзьвядзя морквы больш, як у яе, і кажа:

— Давай, мядзьвэдзю, поліўку разам варыць будзем.

Мядзьвэдзь згадзіўся. Наламалі яны гальля, распалілі агонь і зварылі поліўку. Толькі наладзіліся ёсьці, прылятае чапля.

— Ды самі, здаецца, поліўку варыце? Ці, не пачастуеце мяне?

— Бачыш, якáя хітрая? — адказвае лісіца. — А што ты нам дасі за гэта?

— А я вам рыбак дам, — кажа чапля.

Зьвяры згадзіліся. Селі яны ў кружок. Падзялілі поліўку роўна ды папалуднавалі. Чапля паклала на зямлю шэсьць рыбак ды паляцела.

Лісіца кажа медзьвядзю:

— Табэ тры ды мне тры рыбкі — роўна падзелім.

А мядзьвэдзь падумаў ды адказвае:

— Мабыць, так несправядліва будзе, я-ж чатыры моркаўкі даў, а ты — дзьве. Усяго шэсьць, дый рыбак шэсьць. Значыцца, і дзяліць рыбак трэба так: мне чатыры, а табé дзьве.

Як ні спрачалася лісіца, а давялося згадзіцца. Так яны й падзялілі рыбак.

Цяпер лісіца бэгае па ўсім лесе ды хваліцца, што яна медзьвядзя перахітравала й ашукала.

А як вы думаеце: правільна лісіца зь медзьвядзём падзялілі рыбак ці не?

Слоўнік (Vocabulary)

морква, -ы (f.)	carrot	несправядліва (adv.)	unfairly
поліўка, -і (f.)	thin soup	значыцца	it means
штўка, -і (f.)	piece	спрачацца (I); спрачаюся, -ешся, -юцца	to argue
хітры, -ая, -ае	sly, cunning	ёй давялося	she had to ...
наламаць галля	to break branches	яму даводзіцца	he has to ...
распаліць агонь	to make a fire	хваліцца (II); хвалюся, -ішся, -яцца	to brag, to boast
наладзіцца (II); pf. fut. наладжуся, -ішся, -яцца	to intend	перахітравач (I); pf. fut. перахітрую, -еш, -юць	to outwit
чапля, -і (f.)	heron	ашукач (I); pf. fut. ашукваю, -еш, -юць	to deceive
полудзень, -я (m.)	lunch	правільна (adv.)	correctly, rightly
палўднаваць (I); палўдную, -еш, -юць	to have lunch		
роўна (adv.)	equally		

У клясе вусна адкажэце на пытаньні, дома адказы запішэце ў сшытак.

ПЫТАНЬНІ

1. Пра каго гутарка ў гэтай баўцы? *
2. Хто даў морквы лісіцы й медзьвядзю?
3. Колькі штук даў заяц лісіцы, і колькі медзьвядзю?
4. Хто запрапанаваў варыць поліўку разам? Чаму?
5. Хто яшчэ папрасіўся, каб яго пачастоваўлі поліўкай?
6. Як зьяры падзялілі поліўку, і што за гэта дасталі?
7. Як падзялілі зьяры рыбак?
8. Ці запраўды лісіца ашукала медзьвядзю?
9. Напішэце, якія рысы характару лісіцы паказаныя ў гэтай баўцы.
10. Каго баўка крытыкуе?

* Баўка — гэта твор, у якім крытыкуюцца або высмейваюцца загань людзей, але ў ролі людзей заўсёды паказаныя зьяры.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 211. а) Прачытайце прыказкі ўголос. Зьярнеце ўвагу на падчыркнутыя апострафы й мяккія знакі, як яны заўуцца? Чаму яны гэтак заўуцца?

1. Да пары збан вадў носіць, рўчка адарвэцца — і збан разаб'эцца.
2. Старога вераб'я мякінай не ашукáеш. (An old bird is not caught with chaff)
3. Адва́га або ме́д п'е, або кайданы́ трэ.
4. Кухар хоць не пад'эсьць, дык наню́хаецца.

5. На гару наўскач ня ўзьедзеш.
6. Па вераб'ях з гарматаў ня б'юць.
7. Хлеб на сталё, рўкі сваё — адрэж дый зьеж.

б) Перапішэце прыказкі, заміж кропак устаўляючы патрэбны разьдзяляльны знак.

1. Сакалу ўвысь ляцель, а вераб...ю пад страхой ціліўкаць.
2. Валá з...ядуць, пакуль зайца заб...юць.
3. Б...эца, як рыба аб лёд.
4. З гўтаркі хлеба не пад...ясі.
5. Галавою мўру не праб...эш.
6. На бязрыб...і й рак рыба. (Among the blind the one-eyed is king).
7. На воўка памоўка, а рыбу з...эла лісіца.
8. На хадў падноскі падаб...ё.
9. Ёсьць, п...ець і бібікі б...ець.

Слоўнік (Vocabulary)

а) збан, -а (m.) jug, pitcher	б) сакол, сакала (m.) falcon
рўчка, -і (f.) handle	бязрыб'е, -я (n.) where there is no fish
мякіна, -ы (f.) chaff	рак, -а (m.) crawfish, lobster
ашукаць (I); pf. to deceive	памоўка, -і (f.) common talk
кайданы pl. shackles, fetters, handcuffs	падбіць падноскі to resole (shoes)
цёрці (I); тру, трэш, -уць to rub, to polish	бібікі біць to waste one's time
наўскач (adv.) at a gallop	
біць з гарматы to shoot a cannon	

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 212. а) Прачытайце верш і выпішце ўсе дзеясловы ў слупок, побач азначце час і асобу.

БЎСЕЛ

Выйшаў бўсел на балота,
Па калені ўвяз.
— Працягнеце жабкі,
Лáпкі —
Пацалую вас.
— Крум-крум, крум-крум,
Крум-крум, крум-крум, —
Жабкі у вадка́з, —
Адчапіся, страшны бўсел,
Не палохай нас.

Ёсьці ўжо табé ахвота —
Соладка пяэш.
А як вы́скачым з балота,
Возьмеш праглыне́ш.

Ходзіць, ходзіць,
Маршыруе
Бўсел:
— Кля-кля-кля, —
Я спачáтку пацалую.
Праглыну́ пасья́.

Лары́са Ге́ніюш.

- б) Навучэцеся ве́рша напамяць.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 213. Гладка чытаць. Выпішце ў слупок усё зваротныя дзеясловы, азна́чце і́хны час, асобу, лік.

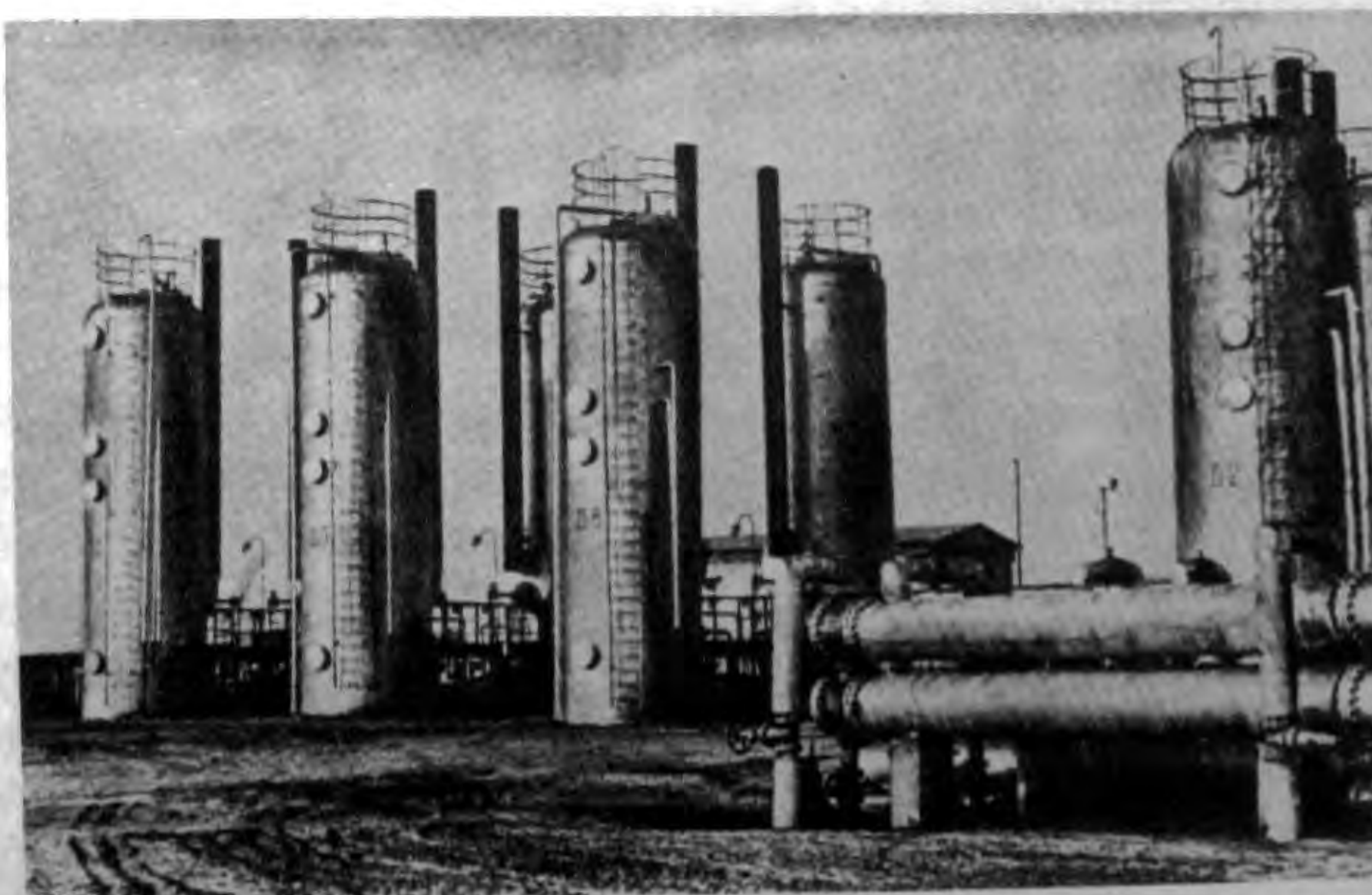
ГАРЫВАДА

У ха́це патрэсквала лучы́на. Дым віўся пад столяй, гуло верацяно ў працавітых рука́х: Сіве́нькая бабу́ля раска́звала ка́зку:

“Даўным-даўно на ўсёй зямлі людзі вольнымі былі.
Што хацелі, тое й елі, і рабілі, што хацелі.
З золата плугі кавалі, срэбрам лапці падшывалі.
І была такая рэчка, што гарэла ў ёй, як свечка,
чарадзейная вадá.
Але стрэслася бяда: загадаў цар, каб яму аддалі ўсё аднаму.
Тут з’явіўся чарадзей, самы дужы між людзей.
Ён узяў дубовы кол і прабіў зялёны дол.
Знікла золата і срэбра, і чароўная рака,
знік і след чараўніка.
Ён сказаў, што прыйдзе волат і падыме цяжкі молат,
разаб’е злога цара — і тады зь людзкае працы
горы вырастуць дабра — золата й серабра.”

An Oilwell and Refinery in
the vicinity of Rechyca

Казку гэтую расказвалі зь веку ў век ды ўсё чакалі, калі-ж прыйдзе той волат.

Куды дзэлася чароўная рэчка з чарадзёйнаю вадою, што гарыць, як свёчка? Дзе яё шукаць? Доўга хадзілі людзі па лясах і балатах. Ставілі высокія вышкі, свідравалі зямлю, заганылі сталёвыя трубы, а рэчка з вадою, што гарыць, усё хавалася й знікала. Здаўна было ведама, што тая густая чорная “вада” завецца нафнаю, зь якое вырабляюць бэнзыну, газу, мазуту, смалу на асфальт, а цяпер навучыліся рабіць яшчэ шмат вартасных рэчаў і нат тканіны.

Геалёгі й буравікі дайшлі да прыдняпроўскага гораду Рэчыцы ды спыніліся каля невялікае вёскі, якая завецца Гарывада. Глыбей і глыбей уваходзілі ў зямлю трубы. І раптам загуло, заклекатала, і над вышкаю выбухнуў чорны фантан. Так каля палёскае вёскі Гарывада была знойдзена вада, што гарыць — нафта.

С. Грахоўскі.

Слоўнік (Vocabulary)

лучына, -ы (f.) splinter
(used to furnish light)
верацяно, -а (n.) spindle
сівёнькі, -ая, -ае grey
вольны, -ая, -ае free
плуг, -а (m.) plough
срэбра or серабро (n.) silver
лапці (pl. of лапаць) (m.) bast sandals
свёчка, -і (f.) candle
чарадзёйны, -ая, -ае magic
стрэслася бядá misfortune came
дужы, -ая, -ае strong
кол, -а = вялікі калок (m.) stake

куды дзэлася рэчка?
where did the river go?
вышка, -і (f.) tower, (in this case) derrick
свідраваць (I); свідрую, -еш, -юць
to bore, to drill
заганяць (I) to drive into
нафта, -ы (f.) (crude) oil
бэнзына, -ы (f.) gasoline
газа, -ы (f.) petroleum
мазута, -ы (f.) black oil
смала, -ы (f.) tar
буравік, -а (m.) driller (man)
загусьці (I); загуду, -эш, -уць (pf. fut.)
to hoot, to drone

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 214. а) З апавяданьня “Гарывада” выпішце ўсе назоўнікі, напішэце іх у назоўным склоне.

б) Праскланяйце назоўнікі:

1. палец, пальца; калок, калка; дзень, дня, у вадзіночным і множным ліку.
(Для ўзору глядэце практыкаваньне 208.)

2. бусел, бусла; заяц, зайца; сынок, сынка.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 215. Навучыцца выразна чытаць.

ВЯЛІКДЗЕНЬ

Прыйшла вялікая субота,
 Даўно прыпынана работа.
 І ўжо пад вёчар самая хата
 Была далучана да сьвята.
 Алесь і Костусь, Міхаліна —
 Самы прыйшла на іх часіна —
 На працу зранку выйшлі самі
 І падмялі двор дзеркачамі.
 Пясочку потым накапалі
 І сьцэжкі ім павысыпалі.
 І гэты дворык шмат зьмяніўся
 І гожа траўкай заіскрыўся.
 Мужчыны загадзя пабрыліся,
 Вадою цёплаю памыліся,
 Бо грэба-ж ім было сабрацца
 Ё царкву паехаць спавядацца.
 — То будзем ехаць — я гатовы...
 Ну, заставайцеся здаровы! —
 Міхал дамашнім пакланіўся,
 І шапку зняў, перахрысьціўся.
 Яму ў вадказ дабра жадаюць,
 Грахі ўсе чыста адпушчаюць.

Над ціхай талаю зямлёю
 Навісла ночка тэй парою,
 Было спакойна й лагодна,
 Як-бы самая прырода тая
 Паважнасьць сьвята адчувае,
 Зь людзьмі жыве супольна, згодна.
 Маўчаць хваіны, ані зыку,
 Ня шэпча гэты бор — музыка,
 Стаіць маўчком і разважае,
 Відась, Вялікадня чакіае...

Зьвяры Вялікдзень чуюць, птушкі
 І хвоі гэтыя, і ёлі,
 Ліхія людзі падабрэлі,
 Бо сьвятам божым усюды вее;
 З нажом разбойнік не пасьмее
 Залэгчы ў лесе між дарогі,
 Бо і заможны і убогі
 Сьвяты Вялікаднік сьвяткуюць
 І ў сэрцы сваім радасьць чуюць...
 Вось так і чуюш, што й дарога
 Цяпер паслушна волі Бога...
 Дарога зь лесу выйшла ў поле,
 Калёсы коцяцца паволі,
 Шуршыць пясочак мнагазначна,
 Ё сялё на царкве ледзь абачна
 Блішчыць ліхтарык і мігае,
 Дарожных погляд прыцягае...
 А царква, макаўка сьвятая,
 Народу поўна, блёскам зьзяе.
 Сярод царкоўкі плашчаніца
 Стаіць між ёлачак зялёных.
 Кабёты, дзеўкі, маладзіцы
 Ідуць-плывуць да плашчаніцы
 У хустках бэлых і чырвоных,
 Набожна хрысьцяцца, ўздыхаюць
 І лбом данізу прыпадаюць.
 Направа сталыя мужчыны
 Стаюць, разгледзіўшы маршчыны...
 Народ калышацца, хвалюе,
 Бы ў цёмным віры вада тая,
 І ўсё плыве, ўсё прыбывае,
 А ўлады сну ён больш ня чуюе,
 І блізак час сьвятой дзяньніцы.

“Хрыстос ускрос!” — з гары-званіцы
 Вяшчае першы звон шчасліва.
 Народ увесь, бы ў полі ніва
 Буйнымі гнёцца каласамі,
 Скланіўся ціха галавамі.
 А пачакаўшы з паўгадзіны,
 Нясучь жанкі, нясучь мужчыны
 Кашы, каробкі, паўвасьміны,
 І ставяць ў рад на цвінтары
 Ўсе вялікодныя дары.
 Малёньне бацюхна канчае,
 Ідзё з крапілам і махае.
 Заварушыліся каробкі,
 Кашы, рашэты, паўвасьміны, —
 Чакалі доўга тэй часіны
 Дзямян, Шабас, Казімер, Сыцёпка...
 Антось зь Міхалам тож гатовы.
 — Сьвяткуйце-ж вёсёлы, здаровы! —
 Усім дабра яны жадаюць
 І за вароты выяжджаюць.

А новы дзень, даўно жадааны,
 Ўжо сыпле багру на курганы...
 — Ну, едуць, едуць! — Алесь з хаты
 Бяжыць да дзядзькі і да таты,
 І дзёці кінулісь к парогу.
 — Ну, вось і дома, дзякуй Богу!
 Прыйшлі ў хату, ўсіх цалуюць,
 Зь сьвятым Вялікаднем віншуюць.
 Абрўсам бёлым стол накрывы,
 Ўсё мае выгляд самавіты.
 На бэльку кінуў бацька вочы,
 Бярэ кантычку і гартэе...
 Хоць сьпёвы слухаць неахвочы,
 Але трымваюць дзёці згоду,
 Бо ўжо вялося так год з году.
 К канцу падходзіць “алелюя”,
 Ў камору маці тут тралюе,
 Нясё прынадную бутэльку.

Кантычка зноў ідзё на бэльку.
 Відэльцы дружна разьбіраюць
 І гуртам яйкі ачышчаюць,
 І па кусочку іх бяруць,
 Крыху падсольваюць, ядуць.
 Вось бацька чарку налівае
 І вочы ўгору падымае.
 — Дай, Божа, за год дачакаць
 Здравым, вясёлым, жывым
 І новы Вялікдзень таксама спаткаць
 У добрым здаровейку ўсім,
 Каб гора і смутку ня зналі.
 — Дай Божа! — разам адказалі.
 І пайшла чарка з рук у рукі,
 Пілі ўсе гладка бяз прынукі;
 Малым папрабаваць далі,
 Каб весялейшыя былі.
 А на сталё тым — рай ды годзе,
 Што рэдка трапіцца ў народзе,
 Ляжала шынка, як кадўшка,
 Румяна-бёлая пампўшка,
 Чырвона зьвэрху, сакаўная,
 Як-бы агонь у ёй палае,
 А ніз бялюткі, паркалёвы;
 Кілбасы-скруткі, як падковы,
 Між сыцёган, сала і грудзінак
 Красёе ўсмажаны падсвінак,
 Чысьціоткі, сьвёжы і румяны,
 Як-бы паніч той падзіманы.
 Муштэрда, хрэн — адно дзяржыся,
 У рот паложыш — сьцеражыся!
 А пірагі, як сонца, зьзялі,
 І ў роце бабкі раставалі.
 Са смакам ёлі і багата —
 На тое-ж даў Бог людзям сьвята.

Якуб Колас.
 (З паэмы “Новая зямля”)

Слоўнік (Vocabulary)

дзяркач, дзеркача́ (m.) worn out broom
спавяда́цца (I); спавяда́юся, -ешся, -юцца
to go to confession

адпусьціць грахі́ to forgive sins
плашча́ніца, -ы (f.) shroud of Christ
набожна́ (adv.) devoutly, piously
сьвята́я дзяньні́ца (f.)

midnight church service before Easter
Хры́стос уваскрос! or Хры́стос ускрос!
Christ has risen!

гара́-звані́ца, -ы (f.) church bell tower
каро́бкі, паўвасьмі́ны farmer's basket boxes,
baskets; at Easter food is carried
in them to be blessed.

цыві́нтар, -а́ (m.) the yard in front of
the church

ба́ццюхна, -ы (m.) (father) priest

крапі́ла, -а (n.) sprinkler

багра́ = чы́рвань (f.) red light before
the sunrise

курга́н, -а́ (m.) burial mound,
(in this case) hill

самаві́ты, -ая, -ае portly, fine, eminent

бэ́лька, -і (f.) beam, cross-beam in the ceiling

канты́чка, -і (f.) prayer and song book

камора́, -ы (f.) storage room

прына́дны, -ая, -ае alluring, inviting

ча́рка, -і (f.) glass

наліва́ць (I); наліва́ю, -еш, -юць to pour in
Дай, Божа́ may God let it be

прыну́ка, -і (f.) compulsion

папрабава́ць (I); папрабу́ю, -еш, -юць
(pf.) to taste

рай, ра́ю (m.) paradise, heaven

шы́нка, -і (f.) = кумпя́к (m.) ham

каду́шка, -і (f.) tub

румя́ны, -ая, -ае rosy

грудзі́нка, -і (f.) brisket, bacon

усма́жаны падсьві́нак (m) roasted
suckling-pig

мушта́рда (f.) mustard

хрэ́н, -у (m.) horseradish

піро́г, -а (m.) sweet bread

ба́бка, -і (f.) Easter bread

растава́ць (I); раста́е, растаю́ць to melt

бага́та = шма́т a lot

Abbreviations / СКАРАЧЭНЬНІ

The following abbreviations are used throughout the text and in the vocabularies. Parts of speech are indicated only when confusion might arise.

A. English

acc.	accusative	fig.	figurative	nom.	nominative
act.	actual verb	fut.	future	not decl.	not declined
adj.	adjective	gen.	genitive	pf.	perfective
adv.	adverb	hab.	habitual	pl.	plural
coll.	collective	i.e.	that is (id est)	pol.	polite
colloq.	colloquial	imper.	imperative	pron.	pronoun
conjunc.	conjunction	instr.	instrumental	reflex.	reflexive
dat.	dative	irr.	irregular	sing.	singular
dim.	diminutive	lit.	literally	voc.	vocative
e.g.	for example	loc.	locative	I	First Conjugation
f.	feminine	m.	masculine	II	Second Conjugation
fam.	familiar	n.	neuter		

B. Byelorussian

адз. л(ік)	адзіночны лік	і да т.п.	і да таго падобнае	Р(од).	родны
В(ін).	вінава́льны	М(ес).	ме́сны	Т(в).	творны
Д(ав).	дава́льны	мн. л(ік)	множны лік	трыв.	трыва́нне
і г.д.	і гэтак далей	Н(аз).	назоўны		

BYELORUSSIAN-ENGLISH VOCABULARY
БЕЛАРУСКА-АНГЕЛЬСКІ СЛОЎНІК

This vocabulary also includes some rules on grammar and pronunciation (**stress**). See this vocabulary for verb forms, especially irregular ones, for the imperfective and perfective aspects, and for all irregularities in the declensions of nouns, adjectives and pronouns.

In words containing the vowels "o", "э" or "ё" (with the exception of those of foreign origin) the stress is not marked. It is already shown by these vowels, as they only appear under stress.

BYELORUSSIAN-ENGLISH VOCABULARY

БЕЛАРУСКА-АНГЕЛЬСКИ СЛОЎНІК

А

а	and, but, ah	абра́зіць (II); (pf. of	to offend, to insult
аб	on, about	абража́ць I); fut.	
абавязак,	duty	абра́жу, -іш, -яць	
абавязку (m.)		абру́с, -а (m.)	tablecloth
абавязкава (adv.)	without fail, to be sure to...	абры́вісты бе́раг	high bluffs
абавязкава прыйдзі	be sure to come	абры́ў, абры́ву (m.)	bluff
абазва́цца (I);	to speak up, to answer	абсыпа́ць (I);	to strew, to sprinkle
pf. fut. абазву́ся,		абсыпа́ю, -еш,	(as with flour),
-ёшся, -у́цца		-ю́ць	to roll in
абара́нак,	bagel	абсы́паць (pf.) (I);	to strew, to sprinkle
абара́нка (m.)		fut. абсы́плю,	
or абара́нка, -і (f.)		абсы́пеш, -у́ць	
абдава́ць (I); абдаю́,	pour over, to splash	абыва́ць (I); абыва́ю,	1. to put shoes on
ёш, -ю́ць,		-еш, -ю́ць; pf.	somebody; 2. to
(pf. абда́ць irr.)		абу́ць (I); fut.	provide someone
абдыма́ць (I);	to embrace	абу́ю, -еш, -ю́ць	with shoes
абдыма́ю,		абыва́цца (I)	to put on one's boots
абдыма́еш, -ю́ць		(pf. абу́цца, I)	or shoes
абед, -у (m.)	dinner	абыва́юся, -ешся,	
аб'інец (I);	to be covered with	-ю́цца	
pf. fut. аб'інею́,	groundfrost	абуджа́ць (I);	to awaken, to wake up
аб'інееш, -ю́ць		абуджа́ю, -еш, -ю́ць	
абіра́ць, (I); абіра́ю,	1. to elect; 2. to peel	абудзі́ць (II), (pf.)	to awaken
-еш, -ю́ць		fut. абуджу́,	
pf. абра́ць (I);	1. to elect, to vote in	абудзі́ш, -яць	
абярэ́ -эш, -у́ць	2. to peel	абура́цца (I);	to be indignant
абкладані́к, -а (m.)	sandwich	абура́юся, -ешся,	
(or бутэрброд,		-ю́цца	
-у (m.)		абута́к, абутку́ (m.)	footwear
абліза́ць (I); (pf. of	to lick	абуты́, -ая, -ае	with shoes on, shod
аблізва́ць, I);		абце́рці (I) (pf. of	to wipe
fut. абліжу́,		абціра́ць, I); fut.	
абліжаш, -у́ць		абатру́, -эш, -у́ць	
аблі́чка, -а (n.)	face	абыйсьці́ (I) (pf. of	1. to go around;
аблокі́ (pl. of	clouds	абходзі́ць, II);	2. to sprout
воблак, -а)		fut. абыйду́,	
абмы́ты, -ая, -ае	washed	абыйдзе́ш, -у́ць	
або	or	абыйкавы́, -ая, -ае	indifferent
абодва́ (m., n.)	both	абяца́ньне, -я (n.)	promise
абедзьве́ (f.)		абяца́ць (I);	to promise
абра́з, -у (m.)	picture, painting	абяца́ю, -еш, -ю́ць	
		ага́	yes, yea
		агонь, агню́ (m.)	fire
		ад (with gen.)	from

адамкнўць (I) (pf. of адмыкаць, (I); fut. адамкнў, -эш, -ўць	to unlock	адзінаццаць адзінка, -і (f.)	eleven 1, individual, person; 2. noun form of адзін; 3. unit
адарваць (I) (pf. of адрываць, I); fut. адарвў, -эш, -ўць	to tear off	адзіночны лік адзіны, -ая, -ае	singular the only one, sole, united
адбівацца (I); адбіваюся, -ешся, -юцца (ад + gen.) pf. адбіцца (I); адаб'юся, -эшся, -юцца	to defend oneself; to reflect to defend oneself, to reflect	адзнака, -і (f.) адказаць (I) (pf. of адказваць, I); fut. адкажў, адкажаш, -уць адказваць (I); адказваю, -еш, -юць	mark to answer to answer, to reply
адвёдаць (I) (pf. of адвёдваць, I); fut. адвёдаю, -еш, -юць	to visit	адкрываць (I); адкрываю, -еш, -юць; pf. адкрыць (I); fut. адкрыю, -еш, -юць	to discover
адвязаць (I) pf. of адвязваць, I); fut. адвяжў, -аш, -уць	to untie, to unbind	адкуль? адлёга, -і (f.)	where from? thaw
адвязацца (I) (pf. of адвязвацца, I); fut. адвяжўся, адвяжашся, -уцца	1. to come loose; 2. to leave somebody in peace	адмэраць (I) (pf. of мэраць, II); fut. адмэру, -ыш, -аць адмоўе, -я (n.)	to measure negation, negative particle
адгадаць (I) (pf. of адгадваць, I); fut. адгадаю, -еш, -юць	to guess	адмоўнасьць, -і (f.) адмоўны, -ая, -ае адна аднў аднаго, (gen. of адзін)	negation negative each other of one
адгádка, -і (f.)	answer (or solution) to a riddle	адначасна (adv.) аднекуль (adv.) адно аднойчы (adv.) аднолькавы, -ая, -ае адныя (pl. of адзін, адна)	at the same time from somewhere one thing once identical, the same by ourselves, yourselves, themselves
адгукáцца (I); адгукáюся, -ешся, -юцца pf. адгукнўцца (I); fut. адгукнўся, -эшся, -ўцца	to answer, to echo to answer, to respond	мы пайшлі адныя адпавédна (adv.) да чаго? адпавédны, -ая, -ае	we went by ourselves corresponding (to) corresponding, proper, suitable
аддаць (irr.) (pf. of аддаваць, I); fut. аддам, аддасі, аддадўць	1. to give up, to let have; 2. to give back	адпачынак, адпачынку (m.) адпачыць (I) (pf. of адпачываць, I);	rest to rest
аддзёл, -у (m.) паштовы аддзёл (m.)	branch post office		
аддзёрць (I) (pf. of аддзіраць, I); fut. адзярў, -эш, -ўць	to tear off, to take off with force		
ад'езд, -у (m.) адзін, адна, адно па адным адзін (адно) аднаго	departure 1. one; 2. by oneself one by one each other		

fut. адпачну́, -эш, -уць		азёры (pl. of возера)	lakes
адпра́віць (I) (pf. of адпраўля́ць, I); fut. адпраўлю, адпра́віш, -яць	to send, to dispatch	азі́рну́цца (I) (pf. of азіра́цца, I); fut. азі́рну́ся, -эшся, -уцца	to glance back
адпусьці́ць (II) (pf. of адпушча́ць, I); fut. адпушчу́, адпу́сьціш, -яць	to let go, to set free, to release	акардыён, -у (m.)	accordion
адпусьці́ць грахі́	to forgive sins; to absolve from sin	акі́ян, -у (m.)	ocean
адра́зу	at once	акуля́ры (pl. only)	eye glasses
адрачы́ся (I) (pf. of адрака́цца, I); fut. адраку́ся, адрачэ́шся, -уцца	to renounce, to repudiate	алаві́к, -а (m.) or алова́к, алоўка (m.)	pencil
а́дрыс, -у́ (m.)	address	ала́дка, -і (f.)	pancake
адра́сат, -а (m.)	addressee	а́ле	but
а́дрысны́ стол (m.)	address bureau	а́ле	yes
адсьмя́яцца (I) (pf. of сьмя́яцца, I); fut. адсьмя́юся, -эшся, -юцца	to finish laughing	Але́на or Але́на (f.)	Helen
адсю́ль (adv.)	from here	але́нь, -я (m.)	deer
адту́ль (adv.)	from there	Але́сь, -я (m.)	Alex
адубе́лы, -ая, -ае	numb	анге́льскі, -ая, -ае	English
адчу́ць (I) (pf. of адчува́ць, I); fut. адчу́ю, -еш, -юць	to feel	Ангельшчы́на, -ы (f.)	England
адчыні́ць (II) (pf. of адчыня́ць, I); fut. адчыню́, -іш, -яць	to open	апа́вяданьне, -я (n.)	story
адчыня́ць (I); адчыня́ю, -еш, -юць	to open	апі́саны, -ая, -ае	described
ады́ход, -у (m.)	departure	апо́шні, -яя, -яе	last
ады́ход ця́гні́ка	the departure of a train	апра́нацца (I); апра́наюся, -эшся, -юцца	to dress oneself
ады́ходзі́ць (II); ады́ходжу, -іш, -яць	to leave	апра́наць (I); апра́наю, -еш, -юць	to dress
аж = ажно	1. right up, 2. even, 3. suddenly	апра́ча (with gen.)	besides, except, but, save
аж да́ рэ́чкі	right up to the river	аптэ́карскі	drugstore
ён аж засьпяваў	he even began to sing	магазы́н, -а (m.)	
не спадзява́ліся,	when nobody expected	апусьці́ць (II) (pf. of апушча́ць, I); fut. апушчу́, апу́сьціш, -яць	1. to omit, to drop; 2. to pull down
ажно ё́н прышоў	him, he suddenly came	апыну́цца (I) (pf. of апыня́цца, I); fut. апыну́ся, -эшся, -уцца	to come to, to find oneself at...
		аран́жык, -а (m.)	orange
		аран́жыкавы, -ая, -ае	orange (adj.)
		аржа́ны, -а́я, -ое or і́ржаны, -а́я, -ое	rye (adj.)
		Архі́п, -а	masculine first name
		ары́тмэты́ка, -і (f.)	arithmetic
		аса́бліва (adv.)	especially
		асьвя́ціць (II) (pf. of асьве́чваць, I); fut. асьвя́чу, -іш, -яць	1. to light up, 2. to educate

асіна, -ы (f.)	aspen tree
асінавы, -ая, -ае	aspen
аснова, -ы (f.)	1. stem, 2. base, basis, 4. reasen, 5. fundamentals
асоба, -ы (f.)	person
асобна (adv.)	separately
асобны, -ая, -ае	different, special
асьпірына, -ы (f.)	aspirin
астава́цца (I); астаю́ся, -эшся, -юцца	to be behind
асьцярожна (adv.)	cautiously, carefully
асьцярожны, -ая, -ае	cautious, careful
асялі́цца (II) (pf. of сялі́цца, II); fut. асялю́ся, -ішся, -яцца	to settle
Ата́ва, -ы (f.)	Ottawa
ата́ка, -і (f.)	attack
атрыма́ць (I) (pf. of атры́мваць, I); fut. атрыма́ю, -еш, -юць	to receive, to get
атры́мваць (I); атры́мваю, -еш, -юць	to receive, to get
Аўстра́лія, -і (f.)	Australia
Аўстры́я, -і (f.)	Austria
аўся́нка, -і (f.)	oatmeal
аўтабу́с, -у or аўтобус, -а (m.)	bus
аўтамабі́ль, -я (m.) = аўта, -а (n.)	car
аўтамэха́нік, -а (m.)	car mechanic
аўтар, -а (m.)	author
аўторак, аўторка (m.)	Tuesday
ах!	oh!
ахвота, -ы (f.)	inclination, desire
ахры́пнуць (I) (pf. of хры́пнуць, I); fut. ахры́пну, -еш, -уць	to get hoarse
аху́таць (I); pf. fut. аху́таю, -еш, -юць	to cover, to wrap
аху́тацца (I) (pf. of аху́твацца, I);	to muffle oneself

fut. аху́таюся, -ешся, -юцца	
ашука́ць (I)	to deceive
(pf. of ашу́кваць, I); fut. ашука́ю, -еш, -юць	
ашчаджа́ць (I); ашчаджа́ю, -еш, -юць	to save

Б

бабёр, бабра́ (m.)	beaver
ба́бка, -і (f.)	Easter bread
бабранё, бабраня́ці (n.)	young beaver
бабу́ля, -і (f.)	grandmother
ба́віцца (I); баўлю́ся, ба́вішся, -яцца	to stay long
бага́та (adv.)	plenty
бага́ты, -ая, -ае	rich, prosperous
бага́цце, -я (n.)	wealth
Багдановіч Максі́м (1891-1917)	Byelorussian poet
ба́гна, -а (n.)	swamp
бада́й	hardly, probably not
бадзя́цца (I); бадзя́юся, -ешся, -юцца	to wander, to stray
ба́йка, -і (f.)	fable
бакава́я ву́ліца (f.)	sidestreet
балабон, -а (m.)	babbler
балéць (II); баліць -яць	to hurt, to ache
мне баліць галава́ (зуб)	I have a headache (toothache)
мне баля́ць ногі	my feet hurt; I am tired, I cannot walk any more
балонка, -і (f.) or бачы́на, -ы (f.)	page
балота, -а (n.) (pl. балаты)	swamp, bog
балаця́ны, -ая, -ае	swampy
баль, -ю (m.)	ball
барада́, -ы (f.)	beard
барада́ты, -ая, -ае	bearded
баразна́, -ы (f.) (dim.) баразе́нка, -і (f.)	furrow

бараніць (II); бараню́, бароніш, -яць	to defend	блага́ (adv.)	badly
бараніцца (II); бараню́ся, -ішся, -яцца	to defend oneself	няблага́ (adv.)	not bad
барджэ́й (adv.)	faster	благі́, -а́я, -о́е	bad
барсу́к, -а (m.)	badger	блакі́т, -у (m.)	azure, sky-blue
басано́жкі (pl.)	sandals	бліжні́, -яга (m.), бліжня́я, -яе (f.)	neighbour, fellow man
мошка-басано́жка, -і	midge (little fly)	бліжэ́й (adv.)	closer, nearer
ба́цька, -і (m.)	father	блізенька́ (adv.)	very near
ба́цькі -оў (pl.)	parents	блізенькі́, -а́я, -а́е	very close
ба́цькаўшы́на, -ы (f.)	fatherland	блізка́ (adv.)	near
ба́чыць (II); ба́чу, -ыш, -аць	to see	блізкі́, -а́я, -о́е	close
бая́цца, (II); баю́ся, -ішся, -я́цца	to be afraid	блізу́ (adv.)	nearly
бая́ць ка́зкі	to tell stories	бліска́ць (I); бліскаю́, -еш, -ю́ць	to sparkle, to flash
бег, -у (m.)	run	бліскае́	there is lightning
бе́гаць (I); hab. бе́гаю, -еш, -ю́ць	to run	блудзі́ць (II); блуджу́, блудзі́ш, -яць	to err, to go astray
бе́гчы (irr.) act. бягу́, бяжы́ш, бягу́ць	to run	Бог, -а (m.) (voc. Божа!)	God
бе́дны, -а́я, -а́е	poor	Дай Божа!	May God let it be!
бе́з / бяз	without	бой, бою́ (m.)	fighting, battle
безгало́вы, -а́я, -а́е	headless	бок, -у (m.) (pl. бакі́)	side
Белаве́ская пу́шча (f.)	Byelavezha thickwood	боль, -ю́ (m.)	pain
Белару́сь, -і (f.)	Byelorussia	больш́ or болей	more
Белару́с, -а (m.)	Byelorussian	бор, -у (m.)	pine forest
Белару́ска, -і (f.)		боя́зна мне (яму...)	I am (he is...) frightened
белару́скі, -а́я, -а́е	Byelorussian (adj.)	бразгата́ць (I); бразгачу́, бразгочаш, -у́ць	to clatter
Белару́ская Наро́дная Рэспу́бліка (БНР)	The Byelorussian Democratic Republic	бра́ма, -ы (f.)	gate
бе́лы, -а́я, -а́е	white	бранзо́вы, -а́я, -а́е	brown
бе́раг, (-у) ракі́	bank of the river	брат, -а (m.) dim. браток, братка́ (m.)	brother
бе́раг мора́	shore of the sea	бра́цтва, -а (n.)	brother
бервяно́, -а (n.) (pl. бя́рвэньні́)	log	бразгата́ць (I); ён брэ́ша, -у́ць	to bark
бяспра́ўе, -я (n.)	lawlessness, impotence against arbitrary rule	бра́цкі, -а́я, -а́е	brotherly, fraternal
беспрацо́ўе, -я (n.)	unemployment	бра́цтва, -а (n.)	brotherhood, fraternity
беспрацо́ўны, -а́я, -а́е	unemployed	бра́цца (I); бяру́ся, -э́шся, -у́цца	to undertake, to take up
бібліятэ́ка, -і (f.)	library	бра́цца за чыта́ньне	to begin to read
біле́т, -у (m.)	ticket	бра́ць (I); бяру́, -э́ш, -у́ць	to take
біць (I); б'ю́, б'еш, б'ю́ць; (imperative) бі́, бе́це	to beat, to hit, to strike, to fight	бры́во, -а́ (n.) (pl. бровы́)	eyebrow
		Буг, -а (m.)	Buh (river)

будаваць (I); будую, -еш, -юць	to build	вадаспад, -у (m.)	waterfall, falls
будзеце (вы)	you will be	вадаспад Ніагара	Niagara Falls
будзіць (II); буджу, будзіш, -яць	to wake up	вадзяны млын, -а (m.)	water-mill
будзіньнік, -а (m.) or будзільнік, -а (m.)	alarm-clock	ваенны, -ая, -ае	military
будынак,	building	важна (adv.)	with an air of importance
будынку (m.)		важны, -ая, -ае	important
буйны, -ая, -ое	big, large; large-scale	ваза, -ы (f.)	vase
булка, -і (f.)	bun	вазіць (II); hab. важу, возіш, -яць	to give a ride, to convey
бура, -ы (f.)	storm	вазон, -у (m.)	flowerpot
буравік, -а (m.)	driller	вайна, -ы (f.)	war
бурчэць (II); бурчу, -ыш, -аць	to grumble	вакацыі (pl. only)	vacation
буры, -ая, -ае	brown	вакно, -а (n.) (pl. вокны)	window
бусак, -а (m.)	hook used by fireman	вакол (with gen.)	around
бусел, бусла (m.)	stork	ваколіца, -ы (f.)	region, vicinity
бутэлка, -і (f.)	bottle	вакса, -ы (f.)	shoe polish
бываць (habitual form of быць)	to happen	вам (dat. of вы)	to you
быць (irr.)	to be	вамі (instr. of вы)	by you
бэлка, -і (f.)	beam	з вамі	with you
быццам (adv.)	like	вандраваць (I); вандрую, -еш, -юць	to wander
быў, была, было	he (she, it) was	вандроўнік, -а (m.)	wanderer
Бэрлін, -у (m.)	Berlin	ванна, -ы (f.)	bathtub
бядá, -ы (f.)	trouble, misfortune, problem	ванны пакой (m.)	bathroom
бязгучна (adv.)	soundlessly, silently	вараньне, -я (n.) (coll.)	crows
бяззубы, -ая, -ае	toothless	варона, -ы (f.)	crow
бязрыб'е, -я (n.)	lack of fish	варочацца (I); варочаюся, -ешся, -юцца	to turn, to return, to come back
бязьлітасны, -ая, -ае	merciless, cruel	варочаць (I); варочаю, -еш, -юць (with acc.)	to turn, to return, to give back
бязьмэжны, -ая, -ае	boundless, infinite	варта	it is worth while
бязьмэрны, -ая, -ае	infinite, boundless	ня варта	it is not worth while
бязроза, -ы (f.)	birch	варыць (II); вару, варыш, -аць	to cook
dim. бярозка, -і (f.)	birch grove	вас (gen., acc. loc. of вы)	you
бярэзнік, -а (m.)	lawlessness; impotence	у вас	with you
бяспраўе, -я (n.)	against arbitrary rule	пра вас	about you
		васілёк, васілька (m.)	cornflower
вавёрка, -і (f.)	squirrel	васямнаццаць or васьмiнаццаць	eighteen
вагон, -у (m.)	railroad car	ваўчаняты (pl. of ваўчок)	cubs in the Boy Scout Organization
вада, -ы (f.)	water		
вада, -ы (f.)	vice		
вадаплаў, вадаплава (m.)	vessel, ship		

ваўчыны, -ая, -ае or воўчы, -ая, -ае	wolf's	вечары́на, -ы (f.)	dance party
вашчы́на, -ы (f.)	empty honeycomb	вэ́чны, -ая, -ае	everlasting, eternal
Вашы́нгтон, -у (m.)	Washington	вэ́шаць (I);	to hang
вая́ка, -і (m.)	warrior, soldier	вэ́шаю, -еш, -юць	
вэ́дама or вядо́ма	it is known, of course	вё́ска, -і (f.)	village, country
вэ́даць (I);	to know (a fact)	вiд, -у (m.)	view
вэ́даю, -еш, -юць		вiда́ць мне (табé)	I (you) can see
вэ́жа, -ы (f.)	tower	яго ня вiда́ць	he is not seen
вэ́зьці (I); (actual)	to take, to convey	вiдэ́лец,	fork
взя́ў, -ёш, -ўць;		вiдэ́льца (m.)	
past вэ́з		вiльготна (adv.)	damp
век, -у (m.)	1. age, 2. century	вiна́, -ы (f.)	fault, guilt
веля́ваты, -ая, -ае	a little to big	вiнава́льны, -ага	accusative
вэ́льмі (adv.)	very	вiнава́ты, -ая, -ае	guilty
Вэ́на, -ы (f.)	Vienna	ту́т падко́вы	the horseshoes are to
вэ́ра, -ы (f.)	faith, trust, belief	вiнава́ты	blame for this
ме́ць вэ́ру (давэ́р)	to trust	Вiнiпэ́г, -у (m.)	Winnipeg
дава́ць вэ́ры	to believe	вiнíць (II);	to blame
(with dat.)		вiнiу́, -iш, -я́ць	
Вэ́ра, -ы (f.)	Vera	вiншава́льная	greeting card
вэрабéй, вэраб'я́ (m.)	sparrow	ка́ртка (f.)	
dim. вэрабéйка, -і	sparrow	вiншава́ць (I);	to greet
вэраб'iха, -і (f.)	female sparrow	вiншiу́ю, -еш, -юць	
вэ́расень, вэ́расьня	September	вiсэ́ць (II); вiшiу́,	to hang
(m.)		вiсiш, -я́ць	
вэрацяно́, -а́ (n.)	spindle	вiта́ць (I); вiта́ю,	to greet
верталёт, -у (m.)	helicopter	-еш, -юць .	
вэ́рх, -у (m.)	top	вíцца (I); (рака́	to meander
увэ́рх (adv.)	up	вiэ́цца or уэ́цца)	
Вэ́рхняе возе́ра (n.)	Lake Superior	вíць (I); вiу́ (or уiу́)	to twist
вэ́рш, -а (-у) (m.)	poem	-ёш, -ю́ць	
вэ́ршалiна, -ы (f.)	top (of a tree)	вíць гняздо	to build a nest
вэ́ршык, -а (m.)	poem	вiш́ня, -і (f.)	cherry
(dim. of вэ́рш)		вобла́к, -а (m.)	cloud
вэ́рыць (II); вэ́ру,	to believe in God	(pl. вобла́кі or	
-ыш, -а́ць у Бо́га		абло́кі)	
вэсна́вы, -а́я, -о́е or	spring (adj.)	вобла́сьць, -і (f.)	oblast (province)
вэ́сьні, -я́я, -я́е		вогнíшча, -а (n.)	bonfire
вэ́стка, -і (f.)	news, information	вожы́к, -а (m.)	hedgehog, porcupine
вэ́сьці (I); act. вяду́,	to lead, to take	вожы́чы́ха, -і (f.)	female hedgehog
вядзё́ш, -ў́ць		во́з, -у (m.)	carriage
вэ́сьці́ся (I);	to be found	(pl. вазы́)	
вядзё́цца, -ў́цца		во́зера, -а (n.)	lake
вэ́тлiва (adv.)	politely, courteously	(pl. азё́ры)	
вэ́тлiвы, -ая, -ае	polite, courteous	войстры́, -ая, -ае	sharp
вэ́цер, вэ́тру (m.)	wind	войстры́ мароз	severe cold
вэ́чар, -а (m.)	evening party	во́ка, -а (n.) (pl.	eye
		вочы́, dim. вочкі́)	

вокладка, -і (f.)	cover	вусны, -ая, -ае	oral
вол, валá (m.)	ox	вусны (pl. only)	mouth, lips
волава, -а (n.)	lead	вўха, -а (n.)	ear
волак, -у (m.)	portage (carrying boats over land)	(pl. вўшы, вўшэй)	
волас, -у (m.)	hair	вўчань, вўчня (m.)	pupil
(pl. валасы)		вучаніца, -ы (f.)	pupil
волат, -а (m.)	giant	вучыцца (II); вучўся,	to learn, to study;
(pl. валаты)		-ышся, -ацца (with	to attend school
вольны, -ая, -ае	free	gen.)	
воля, -і (f.)	freedom, will	вучыць (II); вучў,	to teach
зубры былі на волі	the aurochs were set loose	-ыш, -аць (with acc.)	
Воля, -і (f.)	Vola (name)	вы	you (familiar plural and polite form)
вопратка, -і (f.)	clothing	выбар, -у (m.)	choice, selection
вораг, -а (m.)	enemy	выбары, -аў (pl. only)	election
Ворша, -ы (f.)	Vorsha (Byelorussian city)	выбач or выбачай	excuse me, I am sorry
		(sing.)	
вось	here is;	выбачайце (pl. and	excuse me, I am sorry
вось яны	here they are	polite form)	
вось чамў	this is why	выбегчы (irr.); (pf. of	to run out
восем	eight	выбягаць, I); fut.	
восень, -і (f.)	fall, autumn	выбягу, выбяжыш,	
восенскі, -ая, -ае	fall (adj.), autumnal	-уць	
воск, -у (m.)	(bees) wax	выбіраць (I);	to take everything
воўк, ваўка (m.)	wolf	выбіраю, -еш, -юць	out; 2. to select, to elect
воўна, -ы (f.)	wool		
вўгаль каменны (m.)	coal	выгляд, -у (m.)	appearance, looks
вўда, -ы (f.)	fishing rod	выглядаць (I);	1. to look (like);
вудаўё or вудзілна	rod	выглядаю, -еш,	2. to expect
валаснік, плаву́к,	part of a fishing rod	-юць	
кручок		ён блага выглядае	he looks unwell (ill)
закінуць вўду	to cast the line	выграць (I); (or	to win
папасьціся на вўду	to swallow the bait	выйграць, I); (pf.	
вўдаль, -і (f.)	nature, character	of выгравáць, I);	
(from удава́цца)		fut. выграю, -еш,	
вўдзіць (I); (вўджу,	to fish	выгружаць (I);	to unload
-іш, -яць) рыбу		выгружаю, -еш,	
вўзенькі, -ая, -ае	very narrow	-юць	
(or вўзенькі)		выгравáць (I);	to win
вўзкі, -а́я, -о́е	narrow	выграю, -эш, -юць	
вўзлавáты, -ая, -ае	knotty	выда́тны, -ая, -ае	outstanding, notable
вўліца, -ы (f.)	street	выдра, -ы (f.)	otter
вўнь	over there	выехаць (I) (pf. of	to leave (by
вус, -а (n.),	moustache	выяжджаць, I);	conveyance), to
(pl. вўсы)		fut. выеду, -еш,	come out
вусáты, -ая, -ае	with a long moustache	-уць	
вўсна (adv.)	orally, verbally		

вызірнуць (I) (pf. of вызіраць, I); fut. вызірну, -еш, -уць	to peek out once	выразны, -ая, -ае	clear, distinct
выйсці (I) (pf. of выходзіць, II); fut. выйду, -еш, -уць	to go out on foot	вырай, выраю (m.)	migration of birds
выйсці за каго	to marry somebody (referring to a girl)	вырасці (I) (pf. of вырастаць, I); fut. вырасту, -еш, -уць	to grow up, to grow out
выкалаць (I) (pf. of выколваць, I); fut. выкалю, -еш, -юць	to poke out	вырвацца (I) (pf. of вырывацца, I); fut. вырвуся, -ешся, -уцца	to escape, to break away from...
хоць выкалі вока	you could poke out your eye	высака (adv.)	high
выклікаць (I); выклікаю, -еш, -юць	to call	выскокваць (I); выскокваю, -еш, -юць	to jump out, to rush out
выклікаць доктара	to call the doctor	высокі, -ая, -ае	high, tall
выклікаць (I) (pf. of выклікаць, I); fut. выклічу, -аш, -уць	to call	выступіць (I) (pf. выступіць); выступію, -еш, -юць	to perform, to come forward, to address a meeting
вымаўляць (I); вымаўляю, -еш, -юць	to pronounce	высунуць (I) (pf. of высоўваць, I); fut. высуну, -еш, -уць	to stick out
вынік, -у (m.)	result	выхапіць (II) (pf. of выхопваць, I); fut. выхаплю, выхапіш, -яць	to snatch out
вынятак, вынятку (m.)	exception	выхваляць (I); выхваляю, -еш, -юць	to praise very much
выпадак, выпадку (m.)	event, case, accident	выходзіць (II); выходжу, -іш, -яць	to go out, to get out
на ўсякі выпадак	just in case	выходны дзень (m.)	day off
выпадаць (I); выпадаю, -еш, -юць	to fall out	выціраць (I); выціраю, -еш, -юць	to wipe
выпаў сьнег	there was a snowfall, it snowed	выяжджаць (I); выяжджаю, -еш, -юць (з гораду)	to leave (by conveyance)
выпарыцца (II) (pf. of парыцца, II); fut. выпаруся, -ышся, -ацца	1. to steam (in a bath) 2. to evaporate	выяжджаць на лэцішча	to go to the country, to the cottage
выпіць (I); вып'ю, -еш, -юць	to drink	выяжджаць з гаражу	to come out of the garage
выправіць (II) (pf. of выпраўляць, I); fut. выпраўлю, выправіш, -яць	to send	вэрф, -і (f.)	ship-yard, dock-yard
выпрадаж, -ы (f.)	sale	вядома	it is known
выраз, -у (m.)	expression	вязэ нам	it is bringing to us; we are lucky
выразна (adv.)	clearly, distinctly, legibly	вялізарны, -ая, -ае (or вялізарны)	huge
		вялізны, -ая, -ае	very big, huge

Вялікае Княства Літоўскае (n.)	Grand Duchy of Lithuania or Grand Litvanian Principality	Галіна, -ы (f.)	Halina
вялікі, -ая, -ае	big	галоудны, -ая, -ае	hungry
вярба, -ы (f.) or вярбіна, -ы (f.)	willow	галосны гук (m.)	vowel
вярблюд, -а (m.)	camel	галоўка, -і (f.) (dim. of галава)	little head
вяроўка, -і (f.)	rope, cord	галоўны, -ая, -ае	main
вярнуцца (I) (pf. of варочацца, I); fut. вярнуся, вернешся, -уцца	to return, to come back	гальлё, -я (n.) (coll.)	branches
вясельле, -я (n.)	wedding	гаманкі, -ая, -ое	noisy
вясёла (adv.)	cheerfully, gayly	ганарліва (adv.)	proudly
мне вясёла	I am happy, I am enjoying myself, I am having a good time	ганарыцца (II); ганаруся, -ышся, -ацца (with instr.)	to be proud of..., to look haughty
вясёлка, -і (f.)	rainbow	Ганна, -ы (f.)	Anna, Hannah
вясёлкавы, -ая, -ае	rainbow (adj.)	гара, -ы (f.)	1. mountain, 2. upstairs, attic
вясёлы, -ая, -ае	merry, gay, happy	гарадзкі, -ая, -ое	town (adj.)
вячэра, -ы (f.)	supper	гарадок, гарадка (m.)	little town
вячэраць (I), (pf. павячэраць, I); вячэраю, -еш, -юць	to have supper	гараж, -у (m.)	garage
вадро, -а (n.)	pail	гарачка, -і (f.)	fever
Г		гарбаты, -ая, -ае	hunchbacked
газа, -ы (f.)	oil	гарбаты нос	hooked nose
ганац, ганку (m.)	porch, verandah	гарбуз, -а (m.)	pumpkin
геаграфія, -і (f.)	geography	гармата, -ы (f.)	cannon
геаметрыя, -і (f.)	geometry	біць з гарматы	shoot the cannon
гонг, -у (m.)	gong	гармонік, -а (m.)	accordion
гонты (pl.)	shingles	гарнуць (I); гарну	to rake together, to gather
гузік, -а (m.)	button	горнеш, -уць	
Г		гарод, -у (m.)	garden
гаварыць (II); гавару, гаворыш, -аць	to talk, to speak	гародніна, -ы (f.)	vegetable
гадавальнік, -а (m.)	animal nursery	гарох, -у (m.) (dim. гарошак, гарошку, m.)	pea
гадзіннік, -а (m.)	watch, clock	гартэць (I); гартэю, -еш, -юць	to turn over, to look through
газэта, -ы (f.)	newspaper	гарэх, -а (m.) (dim. гарэшак, гарэшка, m.)	nut
гай, гаю (m.)	grove	гарэць (II); гару, -ыш, -аць	to burn
Гайда дамоў!	let's run home!	гаспадар, -а (m.)	host, master, land-lord
галава, -ы (f.)	head	гаспадарка, -і (f.)	farm
галіна, -ы (f.), dim. галінка, -і (f.)	branch	хатная гаспадарка, -і (f.)	household
		гаспадыня, -і (f.)	housewife, hostess, land-lady
		гасціна, -ы (f.)	hospitality
		гасцінны, -ая, -ае	hospitable

гатовы, -ая, -ае	ready	голы, -ая, -ае	naked, nude, bare
гатоў, гатова (short form of гатовы, -ая, -ае)	ready	гоман, -у (m.)	noise, uproar
гаціна, -ы (f.)	dam	узыняць гоман	to make a noise
гімнастычная	gymnasium	Спынеце гоман!	Stop this noise!
зала (f.)		Гомель, -я or -ю (m.)	Homel (a city in south-eastern Byelorussia)
гінуць (I); гіну, -еш, -уць	to perish, to die, to disappear	гора, -а (n.)	misfortune, grief
гісторыя, -і (f.)	history, story	горад, -у (m.)	town
Гішпанія, -і (f.)	Spain	pl. гарады	
“Гішпанскія вочы”	“Spanish Eyes”	горача (adv.)	hot
гладка (adv.)	smoothly	Мне горача.	I am hot
гладкі, -ая, -ае	smooth	горкі, -ая, -ае	bitter
глеба, -ы (f.)	soil	горла, -а (n.)	throat
глухі, -а́я, -о́е	deaf	госьць, гасця (m. & f.)	guest
глухі зычны	voiceless consonant	пайсьці ў госьці	to go visiting
глуш, -ы or глúша, -ы (f.)	backwoods, remote corner	градка, -і (f.) (dim. градачка, -і, f.)	garden bed
глыбокі, -ая, -ае	deep	гразіць (II); гражу	to threaten
глядзець (II); гляджу, глядзіш, -яць	to look	грозіш, -яць	
глянуць (I) (pf. of глядзець, II); fut. гляну, -еш, -уць	to glance, to look at once	грамада, -ы (f.)	community
Глянь!	Look!	грамадзкі, -ая, -ае	public
гнаць (II); ганю, гоніш, -яць	to drive out	граматыка, -і (f.)	grammar
гняздо, -а́ (n.) (or гнязьдзіна, -ы, f.)	nest	граць (I); граю, -еш, -юць	to play
гнязьдэчка, -а (n.)	little nest	граць на піяніне, (патэфоне)	to play the piano, (recordplayer)
год, -у (m.); (pl. гады)	year	граць на сцэне	to act on stage
годзе!	Enough!	грозьба, -ы (f.)	threat
годна (adv.)	in an appropriate manner	грозна (adv.)	threateningly
голад, -у (m.)	hunger, famine	грозны, -ая, -ае	threatening
голадна (or галодна)	there will be no food	гром, -у (m.)	thunder
будзе голадна		грошы (pl.)	money
голас, -у (m.); (dim. галасок, галаска, m.)	voice	грубы, -а́я, -о́е	thick
голасна (adv.)	loudly	грудзі (pl.)	chest, breast, bosom, bust
голуб, -а (m.) or галуб, -а́	pigeon	грудзі́нка, -і (f.)	brisket
гольлейка, -а (n.) (dim. of гальлё, n.)	branches	груз, -у (m.)	load, freight, cargo
		грыб, -а́ (m.)	mushroom
		(dim. грыбок, грыбка, m.)	little mushroom
		грыва́стая галава́ (f.)	head with mane
		грызьці (I); грызу́, -е́ш, -у́ць; (past) грыз	to gnaw, to nibble
		грымéць (II)	to thunder
		грыміць	it thunders (is thundering)

past грымéла	it thundered	— дабра́ца (I);	to arrive
грэ́ца (I); грэюся,	to warm oneself	(pf. of дабіра́ца, I);	
-ешся, -ю́ца		fut. дабяру́ся,	
грэ́ць (I); грэю,	to warm, to heat up,	-эшся, -у́ца	
-еш, -ю́ць	to keep warm	дава́льны, -ага	dative (case)
губі́ць (II); гублю́,	to lose	дава́ць (I); даю́,	to give
гу́біш, -яць		-эш, -ю́ць	
гуд, -у (m.)	drone	даве́даца (I); (pf. of	to find out
гук, -у (m.)	sound	даве́дваца, I);	
гукну́ць (I) (pf. of	to shout	fut. даве́даюся,	
гукáць, I); fut.		-ешся, -ю́ца	
гукну́, -эш, -у́ць		даводзі́ца (II);	to have to, to happen
гульня́, -і (f.)	game	(impersonal)	
гуля́ць (I); гуляю́,	to play	мне (табе́, нам...)	I (you, we...) have to
-еш, -ю́ць		даводзі́ца	
гуля́ць у футбол	to play football	(past) мне (табе́,	I (you, we...) 1. had
гу́мар, -у (m.)	humour	нам...) давялося	to, 2. had occasion
(У кні́зе шмат		даво́лі (adv.)	enough, rather
гу́мару.)		даво́лі позна	rather late
гу́мка, -і (f.)	eraser	дагадзі́ць (II);	to please
гумно́, -а́ (n.)	a barn and barnyard	(pf. of гадзі́ць, II);	
гурт, -у (m.)	crowd, bunch	fut. дагаджу́,	
густ, -у (m.)	taste	-іш, -яць	
густы́, -а́я, -о́е	thick	дагна́ць (II);	to catch up
гусь, -і (f.)	goose	(pf. of даганя́ць, I);	
гусьці́ (I); гуду́,	to blow loudly, to hoot	fut. даганю́,	
гудзе́ш, -у́ць		дагоні́ш, -яць	
гу́тарка, -і (f.)	conversation	дагэту́ль (adv.)	1. until now, thus far;
гу́тарыць (II);	to talk, to converse,		2. up to here, up to
гу́тару, -ыш, -аць	to chat		this point
pf. пагу́тарыць (II)	to have a talk	дазваля́ць (I);	to allow
гу́чна (adv.)	loudly	дазваля́ю, -еш, -ю́ць	
гушча́р, -у (m.)	thicket	дазволь мне	let me
лясны́ гушча́р	depth of the forest	дайсьці́ (I); (pf. of	to get to
гырча́ць (II);	to growl	даходзі́ць, II);	
гырчы́ць, -а́ць		fut. дайду́,	
гэны́, -а́я, -а́е	that, the other	дайдзе́ш, -у́ць	
гэрб, -у (m.)	coat of arms	даланя́, -і (f.)	palm
гэта́	this (is)	(dim. далонька, -і, f.)	
гэту́лькі	so much, so many	дале́й (adv.)	farther
гэты́, гэтая́, -а́е	this	дале́й нешта рабі́ць	to keep doing
			something
		далёка (adv.)	far away
		далі́на, -ы (f.)	valley
		далуча́цца (I)	to join
		(pf. далучы́цца, II);	
		далуча́юся,	
		-ешся, -ю́ца	
дабе́гчы (irr).;	to run to, to reach		
(pf. of дабяга́ць, I);			
fut. дабягу́,			
дабяжы́ш, дабягу́ць			
дабе́гчы да...	to run as far as...		

Д

даль, -і (f.)	distance, remoteness	дасьлёдаваць (I);	to explore
дамагацца (I);	to demand, to expect,	дасьлёдую, -еш,	
дамагаюся,	to insist	-юць	
-ешся, -юцца		дасьлёднік, -а (m.)	explorer
дамоў or дадому	home (homeward)	дасьпяваць (I);	to ripen; to mature
(adv.)		дасьпяваю, -еш,	
даплатны ліст	understamped letter	-юць	
дапамагаць (I);	to help	даўгі, -а́я, -ое	long
дапамагаю, -еш,		даўганогі, -ая, -ае	longlegged
-юць (каму)		даўно (adv.)	long ago, for a long time
дапамога, -і (f.)	help		
дапаўненьне, -я (n.)	object (in a sentence)	даўны, -ая, -ае	old, ancient
простае дапаўненьне	direct object	даходіць (II);	1. to draw near, to come near; 2. to be added
даплысці (I)	to reach by boat, to swim to	даходжу,	
(pf. of плысці, I);		даходзіш, -яць	
fut. даплыву,		даць (irr.)	to give
-эш, -уць		(pf. of даваць, I);	
дараваць (I)	to give as a gift; to forgive	fut. дам, дасі,	
(pf. падараваць, I);		дадуць	
дарую, -еш, -юць		даць рады	to manage, to handle one's job
дарагі, -а́я, -ое	dear, expensive		
дарма́ (adv.)	for nothing (free), in vain	дачакáцца (I) (pf.);	to wait until
		fut. дачакáюся,	
дарма́ працаваць	to work unpaid	-ешся, -юцца	
дармо	it is all right	не магу́ дачакáцца	I can not wait until...
дармовы, -ая, -ае	free of charge	дачка́, -і́ (f.)	daughter
дарога, -і́ (f.)	road, way	(dim. дачу́шка, -і́, f.)	
(dim. дарожка, -і́, f.)		даядаць (I);	to finish eating, to eat up
даручыць (II);	to entrust, to deliver	даядаю, -еш, -юць	
(pf. of даручаць, I);		дбаць (I); дбаю,	to take care of, to be concerned about
fut. даручу́, -ыш,		-еш, -юць	
-аць		два (дзьве, два)	two
даручэньне, -я (n.)	commission	двана́ццаць	twelve
дарыхтавацца (I)	to get ready,	два́ццаць	twenty
(pf. of рыхтавацца, I);	to prepare	двукосье, -я (n.)	quotation marks
fut. дарыхту́юся,		дзе	where
-ешся, -юцца		дзе́вятна́ццаць	nineteen
даставаць (I);	to get, to reach, to get out	дзе́вяць	nine
дастаю́, -эш, -юць		дзед, -а (m.)	grandfather
даста́віць (II) (pf. of	to add; to deliver	(pl. дзяды́)	
дастаўляць, I);		Дзед Мароз (m.)	Santa
fut. дастаўлю,		дзень, дня (m.)	day
даста́віш, -яць		(pl. дні́)	
даста́так, даста́тку	plenty, abundance	дзераза́, -ы́ (f.)	clubmoss, wolf's claw
(m.)		дзе́рці (I); дзяру́,	to tear
даста́ць (I)	to get, to take, to reach	-эш, -уць	
(pf. of даставаць, I);		дзе́рці пэ́р'е	to pull feathers
fut. даста́ну, -еш,		дзе́сяцігодзьдзе, -я	decade
-уць		(n.)	

духмяны, -ая, -ае	sweet scented
душ, -у (m.)	shower
дыван, -а (m.)	rug, carpet
дыханьне, -я (n.)	breathing, respiration
дэнтысты, -ага (m.)	dentist
дэнтыстка, -і (f.)	
дэсэрт, -у (m.)	dessert

Е

еж, ёжце!	Eat!
(imperative of есьці)	
эжа, -ы (f.)	food
эзьдзіць (II);	to go (by conveyance)
hab. ёжджу,	
эзьдзіш, -яць	
эзьдзіць конна	to ride horseback
эзьдзіць аўтам	to drive, to go by car
эзьдзіць трамваём	to go by streetcar
(цягніком,	(train, bicycle)
самакатам)	
екатаць (I); якоча,	to bark
якочуць (сабакі)	
ёлка, -і (f.)	fir tree
есьці (irr.)	to eat
(ем, ясі, есьць;	
ядзём or ямо;	
ясьцё or ясьцё;	
ядуць)	
мне хочацца есьці	I am hungry
эхаць (I) act.;	to go (by conveyance)
еду, едеш, -уць	

Ё

ёй (dat. or loc. of яна)	to her, (or) about her
ёлапень, ёлапня (m.)	blockhead
ён	he
ёю (instr. of яна);	with her
зь ёю	

Ж

жаба, -ы (f.)	frog
(dim. жабка, -і)	
жадаць (I); жадаю,	to wish
-еш, -юць	
жаласьліва (adv.)	pitifully
жаноцкі, жаноцкая,	feminine
-ае	
жаноцкі род	feminine gender

жарт, -у (m.)	joke
не на жарт	to be downright scared
спалохацца	
жартаваць (I);	to joke, to be funny
жартую, -еш, -юць	
жаўрук, -а (m.)	lark
жах, -у (m.)	terror, horror
жаць (I); жну,	to reap
жнеш, -уць	
жмёня, -і (f.)	hollow of the hand
жнівень, жнівеня	August
жніво, -а (n.)	harvest, harvesting
	time
жонка, -і (f.)	wife
жоўты, -ая, -ае	yellow
(dim. жоўценькі,	
-ая, -ае)	
журавіна, -ы (f.)	cranberry
жывіцца (II);	to feed (on), to live
жыўлюся, -ішся,	(on)
-яцца	
живот, -а (m.)	stomach
жывы, -а́я, -ое	alive, living
жыла, -ы (f.)	vein
жыльлё, -я (n.)	shelter
жыта, -а (n.)	rye
жытні, -ая, -яе	rye (adj.)
жытні хлеб, (-а)	rye bread
жыць (I); жыву́,	to live
жывеш, -уць	
жыць на кватэры	to rent a flat (a room)
жыцьцё, -я (n.)	life

З

з (with gen.)	of, from
дом з цэгля	house of brick
Ён з гораду.	He is from the city.
з (with instr.)	with
хлеб з маслам	bread with butter
за (with acc.)	for, in
купіць за гатоўку	to buy for cash
за тыдзень	in a week
за (with instr.)	behind
за лэсам	behind the forest
забіраць (I);	to take with; to pick
забіраю, -еш, -юць	up
заблудзіцца (II) (pf.)	to lose one's way
заблытацца (I)	to become entangled
(pf. of блытацца, I);	

fut. заблытаюся, -ешся, -юцца			
забрахаць (I)	to start barking	загадка, -і or загадка (f.)	riddle
(pf. of брахаць, I);		(dim. загадка, f.)	
fut. забрэша, -уць		загалолак, загатоўку (m.)	title
забраць (I)	to take, to pick up	загана, -ы (f.)	fault, defect, imperfection
(pf. of забіраць, I);		без заганы	faultless
fut. забяру, -эш, -уць		загарад, -у (m.)	fence
забудаваць (I) (pf. of забудоўваць, I);	to build (on a site)	загарадзіць (II) (pf. of загараджваць I);	to enclose, to shut in, to fence in
fut. забудую, -еш, -юць		fut. загараджы, -іш, -яць	
забўдка, -і (m. + f.)	a forgetful person	загарадзіць каму дарогу	to block somebody's way
забываць (I);	to forget	загарэць (II) (pf. of загараць, I);	to get a suntan
забываюся, -ешся, -юцца		fut. загары, -ыш, -аць	
забыць (I) (pf. of забываць, I);	to forget	загарэцца (II); pf. fut. загарыцца, -ацца	to begin to burn
fut. забудуся, -ешся, -уцца		Зоркі загарацца.	Stars will begin to shine.
завесіць (II) (pf. of завешваць, I);	to curtain, to veil	загінуць (I) (pf. of гінуць, I);	to perish, to be lost, to be killed
fut. завешу, завесіш, -яць		fut. загіну, -еш, -уць	
завесіць вокны	to curtain the windows	заглыбіцца (II) (pf. of заглыбляцца, I);	1. to deepen, to go deep into; 2. to be absorbed in
завілісты, -ая, -ае (рака)	winding, meandering (river)	fut. заглыблюся, заглыбішся, -яцца	
завод, -у (m.)	plant; breed, race	заглыбіцца ў лес	to go deep into the forest
завязаць (I) (pf. of завязваць, I);	to tie up, to knot	задавацца (I);	to show off
fut. завяжу, -аш, -уць		задаюся, -эшся, -юцца	
завязваць (I);	to tie up	задаволены, -ая, -ае	pleased, content, satisfied
завязваю, -еш, -юць		заданьне, -я (n.)	task, exercise
завязь, -і (f.)	bud	хатняе заданьне	homework
загаварыць (II) (pf. of гаварыць, II);	to begin to talk	задзіра, -ы (m. + f.)	tease, bully
fut. загавары, -ыш, -аць		Задзіночаныя Штаты Амэрыкі (ЗША) pl.	The United States of America
загад, -у (m.)	order	задні, -яя, -яе	back, rear
загадаць (I) (pf. of загадваць, I);	to order, to command	задняя нага	hind leg
fut. загадаю, -еш, -юць		заезд, -у (m.)	entrance, driveway
загадаць (I);	to order, to command;	заезны двор, -а (m.)	inn
загадваю, -еш, -юць	to be at the head of...	заечы, -ая, -ае (adj. of зяц)	hare's
загадаць загадку	to ask (to pose) a riddle		

зажаўцець (I) (pf. of жаўцець, I); fut. зажаўцее, -юць	to become yellow, to appear yellow in the distance	занятак, занятку (m.)	business, work, occupation
зажурыцца (II) (pf. of журыцца, II); fut. зажурўся, -ышся, -ацца	to become sad	заняткі ў школе	lessons, school
зазелянець (I) (pf. of зелянець, I); fut. зазелянее, -юць	to turn green	заняты, -ая, -ае	occupied (place)
дрэвы зазелянелі	young leaves broke out on the trees	заняты, -а́я, -о́е	busy (person)
займаць (I) (pf. заняць); займаю, -еш, -юць	to take up, to occupy	запавётнік, -а (m.)	forest reserve
зайсьці(ся) (I) (pf. of заходзіць, II); fut. зайду, -еш, -уць	to come, to call on, to drop in	запам'ятаць (I) (pf. of памятаць, I); fut. запам'ятую, -еш, -юць	to remember, to keep in mind
зайчык, -а (m.)	a small hare	заплакаць (I); pf. of плакаць, I); fut.	to begin weeping, to burst out crying
заказаць (I) (pf. of заказваць, I); fut. закажу́, -аш, -уць	to order; to announce	заплачу, -аш, -уць	
закалаціцца (II) (pf. of калаціцца, II); fut. закалачу́ся, закалоцішся, -яцца	to begin to shake	запляскаць даланьмі	to clap one's hands
закончаны, -ая, -ае	finished	запраўды	indeed
закр'атацца (I); pf. fut. закр'атаюся, -ешся, -юцца	to begin to stir	запросіны (pl. only)	invitation
закурэцца (II) (pf. of курэцца, II); fut. закурыцца, -ацца	to begin to smoke	зар'а, -ы́ (f.) (dim. зорка, -і, f.)	star
залажыцца (II) (pf. of закладацца, I); fut. залажу́ся, заложышся, -ацца	to bet	зарабляць (I); зарабляю, -еш, -юць	to earn
залажыць (II) (pf. of закладаць, I); fut. залажу́, заложыш, -аць	to cover up	з'араз (adv.)	soon, right now, immediately
залаты, -а́я, -о́е	golden	зараўсьці (I) (pf. of раўсьці, I); fut.	to begin howling
за́ля, -і́ (f.)	hall	зараву́, -е́ш, -у́ць	
заміж	instead	зарыпець (I) (pf. of рыпець); fut.	to begin to creak
зане́сьці (I) (pf. of не́сьці, I); fut. занясу́, -е́ш, -у́ць	to carry	зарыпіць, -яць	
		зарэчча, -а (n.)	part of town (etc) on the other side of the river
		засінець (I) (pf. of сінець, I); fut. засінее, -юць	to become blue, to appear blue in the distance
		заскуголіць (II) (pf. of скуголіць, II); fut. ён заскуголіць, -яць	1. (colloq.) to begin to lament (to complain); 2. to begin whining (as a dog)
		засьмяяцца (I) (pf. of сьмяяцца, I); fut. засьмяюся, -е́шся, -ю́цца	to burst into laughter
		засьпяваць (I) (pf. of сьпяваць, I); fut. засьпяваю, -еш, -юць	to begin singing

заста́цца (I); застаю́ся, -ёшся, -ю́цца	to remain	захма́рыцца (II) (pf. of захма́рвацца, I)	to become cloudy
заступі́ць (II) (pf. of заступі́ць, I); fut. заступлю́, заступі́ш, -яць	to take somebody's place	заходзі́цца (II); заходзься, заходзьцеся!	to come in; to call, come in!
заступі́ць дарогу	to bar (block) the way	Сонца заходзі́ць.	The sun is setting.
засына́ць (I); засына́ю, -еш, -юць	to fall asleep	захоп, -у (m.)	capture, seizure
затаі́ць (II) (pf. of таі́ць, II); fut. затаю́, -іш, -яць	to keep in secret	захопні́к, -а (m.)	invader, aggressor
затармазі́ць (II) (pf. of тармазі́ць, II); fut. затармажу́, -іш, -яць	to put on the brakes	захрапсы́ці (I) (pf. of храпсы́ці, I); fut. захрапу́, -ёш, -уць	to begin to snore
затое	in return, for it	заці́хнуць (I) (pf. of ці́хнуць, I); fut. заці́хну, -еш, -уць	to become quiet
затрашчэ́ць (II) (pf. of трашчэ́ць, II); fut. затрашчу́, -ыш, -аць	to begin creaking	заці́шша, -а (n.)	calm, lull
затрыма́цца (I) (pf.); fut. затрымаю́ся, -ешся, -юцца	to stay longer	зацьвярдзе́лы, -ая, -ае зацьвярдзе́лы зы́чны	hardened hardened consonant
затры́мваць (I); затры́мваю, -еш, -юць	to detain, to delay, to restrain	заця́ты, -ая, -ае заця́ты бой	persistent stubborn fighting
заўва́жыць (II) (pf. of заўважа́ць, I); fut. заўважу́, -ыш, -аць	to notice	зачы́нены, -ая, -ае зачыні́ць (II) (pf. of зачы́няць, I); fut. зачыню́, -іш, -яць	closed, shut to shut, to close
заўсе́ды (adv.)	always	зачы́няць (I); зачы́няю, -еш, -юць	to close, to shut
заўторы́ць (II) (pf. of уторы́ць, II)	to echo, to take the second part (in music)	за́яц, за́йца (or за́йца) (m.)	hare
заўтра́ (adv.)	tomorrow	зблі́зку (adv.)	from up close
захава́ць (I) (pf. of захо́ўваць, I); fut. захава́ю, -еш, -юць	to preserve; to hide	збо́жжа, -а (n.)	grain
захава́цца	to be preserved	збо́ку (adv.)	beside
за́хад, -у or заход, -у (m.)	west, sunset	збо́ку ў́бок	from side to side
захапле́ньне, -я (n.)	admiration	збру́я, -і (f.)	harness
захапля́ць (I); захапля́ю, -еш, -юць	to delight, to ravish	збудава́ць (I) (pf. of будава́ць, I); fut. збуду́ю, -еш, -юць	to build up, to assemble
захапля́цца (I); захапля́юся, -ешся, -юцца	to admire, to be delighted	збудзі́ць (II) (pf. of будзі́ць, II); fut. збуджу́, збудзі́ш, -яць	to awaken
		зважа́ць (I); зважа́ю, -еш, -юць Зважа́й!	to pay attention, to take notice of Attention!
		звара́чацца (I); звара́чаюся, -ешся, -юцца	1. to turn, 2. to request
		звара́чацца да каго з просьбаю	to request a favour from someone

зварачаць (I)	to turn	здáрыцца (II) (pf. of здарáцца, I); fut.	to happen
зварачаць на сябе ўвагу	to call attention to oneself	здáрыцца, -ацца	
зварыць (II) (pf. of варыць, II); fut.	to cook	здарэньне, -я (n.)	event
звару́, -ыш, -аць		здрáдзіць (II) (pf. of здраджáць, I); fut.	to betray, to be false, unfaithful
звáцца (I); заву́ся, -эшся, -у́цца	to be called	здрáджу,	
зваць (I); заву́, -эш, -у́ць	to call (loudly)	здрáдзіш, -яць	
званіць (II); званю́, -іш, -яць	to ring the bell; to phone	or зрáдзіць (II)	
зводзіць (II); зводжу́, -іш, -яць	to take off, to take down	зе́ляніна, -ы (f.)	greens; vegetables
ня зводзіць вачэ́й з каго	not to take one's eyes off somebody	зе́рне, -я (n.)	seeds (collective noun)
звы́чай, -ю or звыча́й, -ю (m.)	custom	зе́рня, зярня́ці (n.)	seed
звы́чка, -і (f.)	habit	зе́лка, -і (f.)	herb
згаджáцца (I); згаджáюся, -эшся, -ю́цца	to agree	зза́ду (adv.)	behind
згода, -ы (f.)	consent, harmony, agreement	зіма́, -ы (f.)	winter
Згода!	Agreed!	зімава́ць (I); зіму́ю, -еш, -ю́ць	to pass the winter
згу́ба, -ы (f.)	loss	зімовы́, -ая, -ае	winter (adj.)
згубіць (II) (pf. of губіць, II); fut.	to lose	зімоўка́, -і (f.)	winter stay, hibernation
згублю́, згу́біш, -яць		зірну́ць (I) (pf. of пазіра́ць, I); fut.	to glance
здабыва́ць (I); здабыва́ю, -еш, -ю́ць	to get, to obtain	зірну́, -эш, -у́ць	
здабы́ча, -ы (f.)	booty, plunder, conquest	зірні́!	Look!
здава́цца (I); здаю́ся, -эшся, -ю́цца	to seem, to appear	злаві́ць (II) (pf. of лаві́ць, II); fut.	to catch
мне здае́цца	it seems to me	злаўлю́, злові́ш, -яць	
здагада́цца (I) (pf. of дагада́цца, I); fut. здагада́юся, -эшся, -ю́цца	to guess, to suspect	злосьць, -і (f.)	anger
здалёку (adv.)	from afar	злосны́, -ая, -ае	angry
здоровы́, -ая, -ае (dim. здаровенькі)	healthy	злучэ́ньне, -я (n.)	1. junction, 2. group
здараў будзь!	stay healthy, prosit	злы́, -ая, -ое	wicked, malicious, vicious
здараўе́, -я (n.) (dim. здараўе́чка or здарове́йка)	health	змок, змо́ку (m.)	darkness, dusk, twilight
		зьмяня́цца (I); зьмяня́юся, -эшся, -ю́цца	to be changed
		знаё́міцца (I); знаё́млюся, знаё́мішся, -яцца (з with instr.)	to meet smb., to become acquainted
		знайсць (I) (pf. of знаходзіць, II); fut. знайду́, -еш, -у́ць	to find
		знак, -у (m.)	sign, symbol, mark, signal

дацца ў знакі	to stick in someone's memory	збіраць (I); збіраю, -еш, -юць	to collect, to pick up
знаць (I); знаю, -еш, -юць	to know	звёдаць (I); звёдаю, -еш, -юць	to visit
значна (adv.)	noticeably	звер, звяра (m.)	animal, beast
значыць (II); значу, -ыш, -аць	to mean; to be of importance	звінець (II); звiню, -іш, -яць	to ring
значыцца	it means	звяга, -і (f.)	yelping, yapping, howl
зноў or зноўку	again	звяр'ё, -я (n.)	wild animals
знуджаны, -ая, -ае	bored	(collective)	
золата, -а (n.)	gold	звярнуць (I) (pf. of зварачаць, I or звяртаць, I); fut. звярну, -еш, -уць	to turn aside; to give back
зорка, -і (f.)	star	звярок, звярка (m.) (dim. of звер)	animal
Зорка Вэнэра (f.)	Star Venus	звяртаць (I); звяртаю, -еш, -юць	to turn aside
зрабіцца (II); pf. of рабіцца, II; fut. зраблюся, зробішся, -яцца	to become	згiнаць (I); згiнаю, -еш, -юць	to bend
мне зрабілася страшна	I became frightened	здзівіцца (II) (pf. of здзіўляцца, I); fut. здзіўлюся, здзівішся, -яцца	to wonder
зрабіць (II) (pf. of рабіць, II); fut. зраблю, зробіш, -яць	to have done (made)	з'есяці (irr.) pf. of ёсяці (irr.)	to eat up
зрабіць разьмінку	to warm up, to limber up	злева (adv.)	on the left
зразумець (I) (pf. of разумець, I); fut. зразумею, -еш, -юць	to understand	злівацца (I); зліваецца, -юцца	to merge, to blend
зручны, -ая, -ае	convenient, handy, comfortable	злітна (adv.)	together
зрыхтаваць (I) (pf. of рыхтаваць, I); fut. зрыхтую, -еш, -юць	to prepare	злічыць (II) (pf. of лічыць, II); fut. злічу, -ыш, -аць	to calculate, to count
зуб, -а (m.)	tooth	зляпіць (II) (pf. of ляпіць, II); fut. зляплю, злёпіш, -яць	to model
зубар, зубра (m.)	aurochs	зляпіць гняздо	to build (make) a nest
зубны лекар (m. + f.)	dentist	змéна, -ы (f.)	change, changing
зубок, зубка (m.) (dim. of зуб)	small tooth	змяніць (II) (pf. of змяняць, I); fut. змяню, -іш, -яць	to change
зубрыха, -і	female aurochs	змяніцца (I) (pf. of змяняцца, I)	to change
зусім	quite	змясьціцца (II) (pf. of мясьціцца, II); fut. змяшчўся, змесьцішся, -яцца	to fit in
зухаваты, -ая, -ае	daring, gallant		
выгляд зухаваты	dashing appearance		
ЗША — (Задзіночаныя Штаты Амэрыкі)	USA		
збірацца (I); збіраюся, -ешся, -юцца	to get ready		

зьнізу (adv.)	below, at the bottom of...	імгла, -ы (f.)	haze
зьнікаць (I); зьнікаю, -еш, -юць	to disappear	імглісты, -ая, -ае	hazy
зьнікнуць (I) (pf. of зьнікаць, I); fut. зьнікну, -еш, -уць	to disappear	імецца; ня імецца вёры	One can hardly believe
зьнішчыць (II) (pf. of зьнішчаць, I); fut. зьнішчу, -ыш, -аць	to destroy	імі = instr. of яны; зь імі	with them
знявага, -і (f.)	insult, affront	імклівы, -ая, -ае	swift
зьявіцца (II) (pf. of зьяўляцца, I); fut. зьяўлюся, зьявішся, -яцца	to appear	імчаць (II) (or імчацца, II); імчу, -ыш, -аць	to rush
зьяжджаць (I); зьяжджаю, -еш, -юць	to go down, to come down	імшара, -ы or амшара (f.)	moss-swamp
зыбучы, -ая, -ае	unstable	іначай or інакш (adv.)	differently, otherwise
зык, -у (m.)	noise	іначай (conjunc.)	or (else)
зыходзіць (II); зыходжу, -іш, -яць	1. to come off, 2. to get out of the road	Сьпяшайся, іначай спозьнішся.	Hurry up or you will be late.
зыходзіць з дарогі	to clear the way	іншы, -ая, -ае	another
зычны гук (m.)	consonant	ірваць (I); ірву, -эш, -уць	to tear, to pick
зычыць (II); зычу, -ыш, -аць	to wish	ірваць кветкі	to pick flowers
зялёза, -а (n.)	iron	іржа, -ы (f.)	rust
зялёзны, -ая, -ае	made of iron	іржышча, -а (n.) or пожня, -і (f.)	field of stubble (i.e. field after harvest)
зялёны, -ая, -ае	green	ірта, -ы (f.), (pl.) ірты	ski, skis
зямля, -і (f.)	earth, land, ground	іскра, -ы (f.)	sparkle
зямляк, -а (m.)	fellow-countryman	іскрысты, -ая, -ае	sparkling
		іскрыпка, -і (f.)	violin
		існаваць (I); існую, -эш, -юць	to exist
		істота, -ы (f.)	creature
		істужка, -і (f.)	ribbon
		істужка	conveyer belt
		транспартэра	
ігруша, -ы (f.)	pear	ісьці (I) act.; іду, ідзеш, ідуць	to go, to walk
ігрышча, -а (n.)	party	Італія, -і (f.)	Italy
ізноў	again	іх = gen. + acc. + loc. of яны	them
ілгачь (I); ілгу, ілжэш; ілжом, ілжацё, ілгуць	to lie	У іх новае аўта. (gen.)	They have a new car.
ільля, -і (m.)	Elias	Мы бачылі іх.	We saw them.
ільняны, -ая, -ае (adj. of лён)	flaxen	Пры іх ніхто ня жыве.	Nobody lives with them.
ім = instr. + loc. of ён, яно and dat. of яны	him; to them	іхны, іхная, іхнае	their
зь ім	with him		
у ім	in it		
Дайце ім!	Give (it) to them!		

К

ка́ва, -ы (f.)	coffee	канікулы (pl. only)	school vacation
кава́ль, -я́ (m.)	blacksmith	канты́чка, -і (f.)	prayer and song book
каду́шка, -і (f.)	tub	канча́так, канча́тку (m.)	ending
ка́жа	says	канча́ць (I); канча́ю, -еш, -юць	to finish
ка́жны, -ая, -ае or кожны, -ая, -ае	every, each	канькі́	skates
кажу́х, -а́ (m.)	sheepskin coat	(sing. канёк, канька́)	
каза́, -ы (f.); pl. козы	goat	капа́ць (I); капа́ю, -еш, -юць	to dig
каза́к, -а́ (m.)	Cossack	капота, -ы (f.)	coat, jacket
каза́цкі, -ая, -ае	Cossack (adj.)	капэ́ля, -і (f.)	orchestra
каза́ць (I); кажу́, -аш, -уць	to say, to tell	капялю́ш, -а́ (m.)	hat
каза́ччына, -ы (f.)	Cossacks' way of life	(dim. капялюшо́к, капялюшы́ка)	
ка́зка, -і (f.)	fairytale	кара́, -ы́ (f.)	bark
(dim. ка́зачка, -і)		ка́ра, -ы́ (f.)	punishment
казу́ля, -і (f.)	deer	карабе́ль, карабля́ (m.)	ship
кайданы́ (pl.)	shackles, handcuffs		
каласа́сты, -ая, -ае	(rye) with big ears, rye giving a big crop	ка́рак, ка́рку (m.)	nape (the back of the neck)
adj. of колас; к. жы́та		гарба́ты ка́рак	hunchbacked nape
кале́на, -а (n.)	knee	кара́лі (pl.)	necklace, beads
калі́	when, if	кармі́ць (II); кармлю́, кормі́ш, -яць	to feed
калі́ ла́ска	please	кармле́ньне, -я́ (n.)	feeding
калі́дор, -у (m.)	hall, passage	карму́шка, -і́ (f.)	bird feeder
калі́дорчык, -а́ (m.)	small hall, passage	каро́ва, -ы́ (f.)	cow
(dim. of калі́дор)		каро́тка (adv.)	briefly
кало́да, -ы́ (f.)	1. log; 2. bee-hive	каро́ткі, -ая, -ае	short, brief
кало́дзеж, -а́ (m.)	well	каро́ценькі, -ая, -ае	very short
кало́к, калка́ (m.)	stake	ка́рта, -ы́ (f.)	1. map, 2. playing card
кало́сьсе, -я́ (n.)	ears	кару́сэля, -і́ (f.)	merry-go-round
калы́хаць (I); калышу́, -аш, -уць	to lull	карша́к, -а́ (m.)	hawk
калю́чы, -ая, -ае	prickly	кары́сны, -ая, -ае	useful
ка́ля	near, beside	кары́сьць, -і́ (f.)	use
Каля́ды, Каля́даў (pl.)	Christmas	кары́ца, -ы́ (f.)	bark
камáр, -а́ (m.)	mosquito	(dim. of кара́)	
каме́нны, -ая, -ае	stone (adj.), stony	каре́нь, караня́ (m.)	root
ка́мень, -я́ (m.)	stone	каре́нны, -ая, -ае	radical
ка́мень, -ю́ (m.)	stones	каса́, -ы́ (f.)	1. braid, 2. scythe,
камора́, -ы́ (f.)	storage room	(pl. косы́)	3. spit (small point of land running into the sea), 4. spleen (anath.)
камú	to whom		
Кана́да, -ы́ (f.)	Canada	ка́са, -ы́ (f.)	1. cash-register,
кана́л, -у́ (m.)	canal		2. treasury
кана́па, -ы́ (f.)	chesterfield, sofa	касэ́ц, касца́ (m.)	mower, haymaker
канве́рт, -у́ (m.)	envelope		
кане́ц, канца́ (m.)	end		
у канцы́	at the end		

касiць (II); кашу́, косiш, -яць	to mow	кiнуцца на каго (acc.)	to fall upon someone
касмáты, -ая, -ае	shaggy	кiнуць (I)	1. to throw, 2. to quit
кастрýца, -ы (f.)	boon (hard skin on the flax fibre)	(pf. of кiдаць, I); fut. кiну, -еш, -уць	
кастрýчнiк, -а (m.)	October	кiрава́ць (I);	to direct, to lead, to rule
Кастýсь Калiноўскi	leader of the Byelo- russian national uprising against Russia in 1863	кiрýю, -еш, -юць	
		кiраўнiцтва, -а (n.)	leadership, management, government
ка́тар, -у (m.)	nose cold	кiрмáш, -ý (m.)	fair
катлéта, -ы (f.)	cutlet, hamburger	кiслы, -ая, -ае	sour
каток, каткá (m.)	1. small cat, 2. pussy-willow	Кiтáй, Кiтáю (m.)	China
каторы, -ая, -ае	which	кiшэ́ня, -i (f.)	pocket
каўбасá, -ы (f.)	sausage	клáдка, -i (f.)	footwalk
(or кiлбасá)		клáняцца or	to bow, to greet
каўбой, каўбоя (m.)	cowboy	клáняцца (I);	
каўнёр, каўняра́ (m.)	collar	клáняюся, -ешся, -юцца	
кахáньне, -я (n.)	love	клапатлiвы, -ая, -ае	thoughtful, fussy, careful
кахáць (I); каха́ю, -еш, -юць	to love	клáсьцi (I);	to put
кацiцца (II); качу́ся,	to roll	кладу́, -éш, -ýць	
коцiшся, -яцца		(pf. паклáсьцi, I)	
кацянё, кацяня́цi (n.)	kitten	клáсьцiся (I)	to lay down oneself
кацяня́тка, -а (n.)	kitten	клéтка, -i (f.)	cage, shelf
ка́ша, -ы (f.)	porridge	клёкат, -у (m.)	sound of the stork
ка́шляць (I);	to cough	клён, -у (m.)	maple tree
ка́шляю, -еш, -юць		клiка́ць (I);	to call
квáрта, -ы (f.)	a quart	клiчу, -аш, -уць	
паўквáрты (f.)	pint	клiкнуць (I)	to call once
квас, -у (m.)	1. kind of a drink, 2. soup	(pf. of клiка́ць, I); fut. клiкну, -еш, -уць	
кватэ́ра, -ы (f.)	apartment	клiн, -а (m.)	wedge
квéтка, -i (f.)	flower	клiчны, -ага (m.)	vocative case
кiва́цца (I); кiва́юся, -ешся, -юцца	to rock, to swing	ключ, -á (m.)	key
кiда́ць (I); кiдаю, -еш, -юць	1. to throw, to put; 2. to quit	кля́са, -ы (f.)	class, class room
кiй, кiя́ (m.)	stick	кнiга, -i (f.)	book
кiлiшак, кiлiшка (m.)	wine-glass	or кнiжка, -i	
кiно, -á (n.)	movie, cinema	“кнiгаéд”, -а (m.)	book lover, book worm
кiнуцца (I)	to rush at, to fall upon	(colloq.)	
(pf. of кiдацца, I); fut. кiнуся, -ешся, -уцца		князь, -я (m.)	prince
кiнуцца да каго	to rush at someone	кня́ства, -а (n.)	principality
(gen.)		кобра, -ы (f.)	cobra (or an asp snake)
		козка, -i (f.)	goat
		(dim. of каза́)	

кол, калá (m.)	stake, pole, peg	Крывічы, -оў	the largest and most
кола, -а (n.)	1. wheel, 2. circle	(sing. Крывіч, -а)	powerful among the
колас, -а (m.)	ear		Byelorussian tribes
жытні колас	ear of rye	крывы́, -а́я, -о́е	crooked
пшанічні колас	ear of wheat	з крывы́мі нага́мі	bow legged
колер, -у (m.)	colour	крык, -у (m.)	shout, cry
колькі (adv.)	how much? how many?	кры́кнуць (I)	to shout once,
колькі (pron.)	some	(pf. of крыча́ць, II)	to exclaim
кон, -у (m.)	doom	fut. кры́кну, -еш,	
кончыць (II)	to finish	-уць	
(pf. of канча́ць, I);		крыні́ца, -ы (f.)	spring
fut. кончу, -ыш,		крыні́чны, -ая, -ае	of a spring
-аць		кры́ўда, -ы (f.)	offence, injury
ко́нь, каня́ (m.)	horse	кры́ху or крыху́	a little, for a short
конны, -ая, -ае	horse-drawn	(adv.)	time
копія, -і (f.)	copy	крыча́ць (II);	to shout
корч, карча́ (m.)	rooted stump	крычу́, -ы́ш, -а́ць	
коска, -і (f.)	1. comma, 2. small braid, 3. small scythe	крэ́йда, -ы (f.)	chalk
		крэ́сла, -а (n.)	chair
ко́сьць, касьці́ (f.)	bone	ку́бачак, ку́бачка (m.)	small cup
(pl. ко́сьці, касьце́й)		куды́	where to
кот, ката́ (m.)	cat	ку́зня, -і (f.)	blacksmith-shop
кот-марко́цька (m.)	purring cat	куку́руза, -ы	corn
котка or ко́шка, -і (f.)	female cat	or кіяхі́ (f.)	
коўдра, -ы (f.)	quilt, blanket	кульга́ць (I);	to limp
кош, каша́ (m.)	basket	кульга́ю, -еш, -юць	
(pl. кашы́)		кульга́ць на пра́вую	to limp on the right leg
кошт, -у (m.)	cost, expense	нагу́	
жыць за кошт + gen.	to live at the cost of	ку́ля, -і (f.)	bullet
кошы́к, -а (m.)	little basket; basketball	кум, ку́ма (m.)	1. godfather of one's child, 2. friend
краве́ц, краўца́ (m.)	tailor	кума́, -ы́ (f.)	godmother of one's child
край, -ю (m.)	1. country, 2. edge	кумпя́к, -а́ (m.)	ham
край ле́су (стала́)	edge of the forest (of the table)	Купа́льле, -я (n.)	St. John's Eve
красаві́к, -а́ (m.)	April	купа́цца (I); купа́юся,	1. to take a bath, 2. (in the river) to swim
крок, -у (m.)	step	-ешся, -юцца	
кропка, -і (f.)	dot, period	купéц, купца́ (m.)	merchant, trader
кропля, -і (f.)	drop	купі́ць (II)	to buy
кроў, крыві́ (f.)	blood	(pf. of купля́ць, I);	
кру́глы, -ая, -ае	round	fut. куплю́, ку́піш,	
кружэ́лка, -і (f.)	phonograph, record	-яць	
крумка́ч, -а́ (m.)	raven	купля́ць (I);	to buy
крупе́ня, -і (f.)	barley soup	купля́ю, -еш, -юць	
or кру́пнік, -а (m.)		курта́ты, -ая, -ае	cut short
круці́ць (II); кручу́,	to turn	куры́ць (II);	to smoke
круці́ш, -яць		куру́, -ы́ш, -а́ць	

кусок, куса́ (m.)	piece
куст, -а́ (m.)	bush
кут, -а́ (m.)	1. corner; 2. angle
мець свой кут	to have a place to live
куток, кутка́ (m.)	the inside corner
ку́хня, -і (f.)	kitchen
куцьця, -і (f.)	Christmas Eve
кучара́вы, -ая, -ае	1. with curly hair, 2. bushy

Л

ла́ва, -ы (f.)	bench	лёта, -а (n.)	summer (adj.)
лавіць (II); лаўлю́,	to chase after	лётась (adv.)	last year
ловіш, -яць		лётні, -яя, -яе	summer-
лавіць ры́бу	to fish	ле́цішча, -а (n.)	summer cottage
лагодна (adv.)	gently, mildly	лёгкі, -ая, -ае	light
лагчы́на, -ы (f.)	hollow, glen, dell	лёгкая зіма́	mild winter
лад, -у (m.)	1. consent, harmony; 2. order, system; 3. mood (of a verb)	лёгенькі, -ая, -ае	light
ла́дзіць (II); ла́джу,	1. to organize, 2. to repair	лёд, -у (m.) (dim.)	ice
ла́дзіш, -яць		лядо́к, лядка́, m.)	
ла́дзіць абутак	to repair footwear	лён, -у (m.)	flax
лаза́, -ы (f.)	osier	(adj. ільняны́)	
ла́зьня, -і (f.)	steambath	Лёндан, -у (m.)	London
ла́йба, -ы (f.)	barge	лёс, -у (m.)	fate, destiny
лама́ць (I);	to break	лёт, -у (m.)	flight
лама́ю, -еш, -юць		лётаць (I);	to fly
лама́чча, -а (n.)	twigs	лётаю, -еш, -юць	
лань, -і (f.)	doe	лі́вень, ліўня́ (m.)	heavy shower, down-pour
ла́па, -ы (f.)	paw	(or уле́ва, f.)	
лапа́тка, -і (f.)	1. shoulder, 2. blade	лі́к, -у (m.)	1. number (in arithmetic and grammar), 2. count
ласі́ха, -і (f.)	elk, moose (female)	ліне́йка, -і (f.)	ruler
ла́ска, -і (f.)	caress, kindness	лі́нія, -і (f.)	line
ла́стаўка, -і (f.)	swallow	лі́пень, лі́пеня́ (m.)	July
лаў́ка, -і (f.)	bench, school desk	лі́с, -а (m.)	fox
ла́шчыца́ (II);	to caress, to fondle	лі́сіца, -ы (f.)	fox (female)
ла́шчуся, -ышся,	(as a dog)	or лі́ска, -і (f.)	
-ацца		лі́ст, -а́ (m.)	1. leaf (on a tree, or of paper), 2. letter
ле́бедзь, -я (m.)	swan	лі́става́ньне, -я (n.)	correspondence
ле́вы, -ая, -ае	left	лі́стапа́д, -а (m.)	November
ле́дзь	only, just, hardly	лі́тара, -ы (f.)	letter
ле́кар, -а (m.)	physician, doctor	лі́фт, -а (m.)	elevator
ле́кцыя, -і (f.)	lesson	лі́ха, -а (n.)	evil, misfortune
браць ле́кцыі	to take music	Што за лі́ха!	What a devil!
му́зыкі у + gen.	instruction from	лі́хі, -а́я, -о́е	bad, wicked
ле́пей or лепш	better	лі́ць (I); лію́, -лі́юш,	to pour (liquid)
лес, -у (m.) (pl. лясы́)	forest	-ю́ць	
		лі́цца (I); лі́юцца	to flow, to stream, to pour
		(or льлю́цца),	
		лію́цца	
		лі́чбі́на, -ы (f.)	figure (1, 2, 3, . . .)
		лі́чыць (II); лічу́,	to count
		-ыш, -аць	
		лі́чэбні́к, -а (m.)	numeral
		ко́лькасны лі́чэбні́к	cardinal numeral
		ложак, ложка́ (m.)	bed
		слаць ложка́	to make a bed

локаць, локця (m.)	elbow
лось, лася (m.)	elk, moose
лотаць, -і (f.)	marshmarigold
(or латацыя, -і, f.)	
луг, -у (m.)	meadow
лужок, лужка (m.)	small meadow
лужына, -ы (f.)	puddle, pool
лучына, -ы (f.)	splinter
лушчыць (II); лушчў, -ыш, -аць гарэшкі	to crack nuts
лыжа, -ы (f.)	ski
лыжка, -і (f.)	spoon
(dim. лыжачка, -і, f.)	
лысы, -ая, -ае	bald
лытка, -і (f.)	calf
люба (adv.)	pleasantly
любіць (II); люблю, любіш, любяць	to like
любы, -ая, -ае	dear
людзі, -ей	people
(pl. of чалавек, -а)	
людзіна, -ы	man
(or людзіна) (m.)	
людзкі, -ая, -ае	human
люстра, -а (n.)	mirror, looking-glass
люты, лютага (m.)	February
люты, -ая, -ае	cruel
люты холад, -у	bitter cold
лягаць (I); лягаю, -еш, -юць	to lie down
(pf. лёгчы, I)	
Лявон, -а (m.)	Leon
ляжаць (II); ляжў, -ыш, -аць	to lie
ляжаць у ложку	to stay in bed
ляжка жыта	10 sheaves of rye put up together for drying
лякарства, -а (n.)	medicine
лямпа, -ы (f.)	lamp
ляпіць (I); ляплю, лепіш, -яць	to model, to sculpture
лясны, -ая, -ае	forest (adj.)
лясны гушчар (m.)	thicket
ляцець (irr.); лятў, -іш, -уць	to fly

M

мабыць (adv.)	most likely, probably
магазын, -у (m.)	store
магутны, -ая, -ае	mighty
магчы (I); магу, можаш, могуць	to be able
Мадрыд, -у (m.)	Madrid
мадэрны, -ая, -ае	modern
маёўка, -і (f.)	picnic
мазгі, мазгоў (pl. only)	brain
мазоль, мазаля (m.)	corn
(pl. мазалі)	
майстраваць (I); майструю, -еш, -юць	to make
мак, -у (m.)	poppy
Максім Танк	contemporary Byelorussian poet
мала	not much, little
мала не	almost
маладзёц, малайца (or) малайчына, -ы m. + f.)	1. good boy, (girl); 2. brick
маладосьць, -і (f.)	youth (young age)
малады, -ая, -ае	young
малако, -а (n.)	milk
маланка, -і (f.)	lightning
малёнства, -а (n.)	childhood
маленькі, -ая, -ае	small, little
маліць (II); малю, моліш, -яць	to pray, to implore
малоць (I); мялю, мэлеш, -юць	to grind, to mill
малы, -ая, -ае	little, small
малюнак, -у (m.)	picture
маляваць (I); малюю, -еш, -юць	to paint, to draw
маніць (II); маню, -іш, -яць	to lie
манюка, -і (f.)	liar
Маня, -і (f.)	Mary
маразільнік, -а (m.)	freezer
марка, -і (f.)	stamp
мармытаць (I); мармычў, мармычаш, -уць	to mumble, to mutter
мароз, -у (m.)	frost
марозіва, -а (n.)	icecream

марскі, -ая, -ое or морскі	- sea (adj.), maritime	мэсячны, -ая, -ае	monthly, moon (adj.)
марудна (adv.)	slowly	мех, мяха (m.)	sack
Масква, -ы (f.)	Moscow	мець (I); маю, маеш, -юць	to have
мáсла, -а (n.)	butter	меч, мяча (m.)	sword
маста́к, мастака́ (m.)	artist	мешчані́н, -а (m.)	townsman
маста́цтва, -а (n.)	art	(pl. мяшча́не)	
масьць, -і (f.)	colour (with regard to animals)	мёд, -у (m.)	honey
ма́тка, -і (f.)	mother	міласэрдзе, -я (n.)	charity
маўклівы, -ая, -ае	quiet, silent	сястра́ міласэрдзя (f.)	nurse
маўляў	he says, they say (inserted word)	міласэрны, -ая, -ае	merciful, charitable
махáць (I); махаю, -еш, -юць	to wave	мільгану́ць (I) (pf. of мільга́ць, I); fut. мільгану́, -эш, -уць	to gleam, to appear for a moment
махну́ць (I) (pf. of маха́ць, I); fut. махну́, -эш, -уць	to wave once	міну́лы, -ая, ае	past, last
ма́ці (f.) (not decl.)	mother	міну́лы ты́дзень	last week
мацне́ць (I); мацне́ю, -еш, -юць	to get stronger	мі́са, -ы (f.) (dim. мі́сачка, -і, f.)	big bowl
маўча́ньне, -я (n.)	silence	Міха́йла, -ы (m.)	bowl
маўча́ць (II); маўчу́, -ыш, -аць	to be silent	Міха́л, -а (m.) (dim. Міхась, Міхалю́к)	1. Michael,
машкара́, -ы́ (f.) (coll.)	1. insects; 2. a swarm of midges	мнагаводны, -ая, -ае	2. nickname for bear
машы́на, -ы (f.) (dim. машы́нка, -і, f.)	machine, car	мне (dat.+loc. of я)	Michael
машы́на мыць or мы́цельная м.	washing machine	множны́ лік (m.)	abounding in water
медаві́к, -а (m.)	honey cake	мною́ instr. of я	to me, about me
Менск, -у (m.)	Miensk, present capital city of Byelorussia	са or із мною́	plural
Мéншчына, -ы (f.)	Province of Miensk	мо́ва, -ы (f.)	with me
ме́ншы, -ая, -ае	smaller	мо́да, -ы (f.)	with me
ме́ншы сын	younger son	мо́дна (adv.)	language, speech
ме́ра, -ы (f.)	measure	мо́дны, -ая, -ае	fashion
знаць ме́ру	to be moderate	мо́дніца, -ы (f.)	in style
ме́раць (II); ме́ру, -ыш, -аць	to measure	можа	fashionable
сьнег ме́раць	to run through the snow	ён можа	woman (girl) of fashion
ме́сны, -ага (склон)	locative (case)	можна (impersonal v.)	perhaps, maybe
ме́ста, -а (n.)	city	ня можна	he can
ме́сца, -а (n.)	place	мой, мая́, маё	you can
ме́сяц, -а (m.)	month; moon	мокры, -ая, -ае	you can not
ме́сячна (adv.)	monthly	моладзь, -і (f.)	my, mine
		молат, малата́ (m.)	wet
		морква, -ы (f.)	youth (young people)
		морскі, -ая, -ае	hammer
		мо́ст, -у or маста́ (m.)	carrot
		моўчкі́ (adv.)	(of the) sea, maritime
		мох, моху́ (m.)	bridge
		(pl. махі́ or імхі́)	silently, without a word
			moss

моцна (adv.)	strongly
моцны, -ая, -ае	strong
мужчы́нскі род	masculine
му́зыка, -і (f.)	music
музы́ка, -і (m.)	musician
музы́чная школа (f.)	school of music
мука́, -і (f.)	flour
му́ка, -і (f.)	misery, torture
муля́р, -а (m.)	bricklayer, mason
мур, -у (m.)	stone wall
мурава́ны, -ая, -ае	of brick, of stone
мурава́ць (I); мурю́ю, -еш, -юць	to bricklay
мура́шка, -і (f.)	ant
му́сіць	1. probably, apparently; 2. (he, she) must
муску́лісты, -ая, -ае	muscular
му́ха, -і (f.)	fly
му́чыць (II); му́чу, -ыш, -аць	to bother, to harass, to torment
мушта́рда, -ы (f.)	mustard
мы́цельная машы́на (f.)	washing machine
мы́цца (I); мыю́ся, -ешся, -юцца	to wash oneself
мыць (I); мыю́, -еш, -юць	to wash
мыш, -ы (f.)	mouse
мы́шка, -і (f.)	little mouse
ме́бля, -і (f.)	furniture
мядзье́дзь, медзьвя́дззя (m.), (pl. медзьвя́дзі)	bear
мядовы́, -ая, -ае	honey-
мядовы́ перні́к (m.)	gingerbread
мяжа́, -ы́ (f.)	border
мя́кка (adv.)	softly
мяккі́, -а́я, -о́е	soft
мяне́ (gen. + acc. of я)	of me, me
мярлог, -у (m.)	den, lair
мя́са, -а (n.)	meat
мясьці́на, -ы (f.)	place, site, locality
у гэтых мясьці́нах	in these parts
мяць лё́н (I); мну́, -еш, -уць	to remove boon off the flax-fibre

мяч, -а́ (m.), or мя́чык, -а (m.)	ball
мяшок, мяшка́ (m.)	sack, bag

Н

на (with acc.)	to (direction);
(with loc.)	on, at (location)
наагу́л (adv.)	generally, in general
набо́жна (adv.)	devoutly, piously
набра́цца (I) (pf. of набіра́цца, I); fut. нябярэ́цца, -у́цца	to accumulate
навагодны́, -ая, -ае	a New Year's...
Нава́градак, Нава́градка (m.)	Navahradak (city in western Byelor.)
нава́льні́ца, -ы (f.)	thunderstorm
наве́даць (I) (pf. of наве́дваць, I); fut. наве́даю, -еш, -юць	to visit
на́вет (or на́т)	even
наводда́ль	at some distance
навока́ла (adv.) or навока́л or навако́л	around
навошта́	what for
наву́ка, -і (f.)	studying, science
навуко́вая ста́нцыя, -і	scientific station
навуко́вы супрацо́ўнік, -а	scientific worker
навучы́цца (II) (pf. of вучы́цца, II); fut. навучу́ся, -ы́шся, -а́цца + gen.	to learn, to study
навучы́цца	to memorize
напа́мяць	
нага́, -і́ (f.)	leg, foot
(pl. ногі́, ног)	
нагаві́цы, -аў́ (pl. only)	pants
нага́дваць (I); нага́дваю, -еш, -юць	to remind, to resemble
наго́да, -ы́ (f.)	occasion
над (with instr.)	over, above, at
надвор'е́, -я́ (n.)	weather
надзе́ць (I) (pf. of надзява́ць, I); fut. надзе́ну, -еш, -уць	to put on

надзе́я, -і (f.)	hope	намесьці́ сьнегу	to cover with snow
на́дта	very	наме́рвацца (I);	to intend, to be about
ня на́дта стары́	not too old	наме́рваюся, -ешся,	to
нады́йсьці (I) (pf. of	to come	-юцца	
надходзі́ць, II);		на́мі (instr. of мы)	by us
fut. нады́ду, -эш,		з на́мі	with us
-у́ць		напа́даць (I);	to attack
нае́сьціся irr. (pf. of	to eat one's fill	напа́даю, -еш, -юць	
наяда́цца, I); fut.		напа́іць (II) (pf. of	to give to drink
нае́мся, наясі́ся,		па́іць, II); fut.	
нае́сца; наядзе́мся		напа́ю, напо́іш,	
ог наямо́ся,		-яць	
наясцьце́ся,		напа́сьці (I) (pf. of	to attack, to ambush
наяду́цца		напа́даць, I); fut.	
наза́д (adv.)	back	напа́ду, -эш, -у́ць	
назапа́сіць (II) (pf.	to store	напа́мяць (adv.)	by heart
of за́пасаць, I); fut.		напа́ўдня (adv.)	south
назапа́шу,		напа́ўняць (I);	to fill
назапа́сіш, -яць		напа́ўняю, -еш, -юць	
назапа́шаны, -ая, -ае	stored	напе́рад (adv.)	forward, in the future
назаўсе́ды	for ever	напі́цца (I) (pf. of	to have something to
назоў, назову́ (m.)	name, title	напіва́цца, I); fut.	drink, to drink one's
назоўні́к, -а (m.)	noun	нап'ю́ся, -эшся,	fill
назоўны́, (склон),	nominative	-ю́цца	
найча́сьцэй (superl.	most often	напі́саць (I) (pf. of	to write (and finish)
of ча́ста)		пі́саць, I); fut.	
накле́іць (II) (pf. of	to stick	напі́шу, -аш, -уць	
кле́іць, II); fut.		напла́кацца (I) pf.	to cry a great deal, to
накле́ю, -іш, -яць		fut. напла́чуся,	get into plenty of
нако́нт	as regards, concerning,	-ашся, -уцца	trouble
	about	напо́ўніць (II) (pf. of	to fill
нала́дзіцца (II) (pf.	to intend, to get ready	напа́ўняць, I); fut.	
of нала́джвацца, I);		напо́ўню, -іш, -яць	
fut. нала́джуся,		напра́сткі (adv.)	shortcut
-і́шся, -яцца		напе́ўна (adv.)	certainly, for sure
налама́ць (II) (pf. of	to break	нара́, -ы (f.)	hole
лама́ць, I); fut.		нара́да, -ы (f.)	conference
наламлю́, наломі́ш,		нарадзі́ны (pl. only)	birthday
-яць		нарадзі́цца (II) (pf.	to be born
нале́жыць (II);	to belong	of радзі́цца, II);	
нале́жу, -ыш, -аць		past нарадзі́ўся,	
наліва́ць (I); наліва́ю,	to pour in	-лася	
-еш, -юць		На́рач, -ы (f.)	Lake Narach in
нам (dat. of мы)	to us		Byelorussia
намалява́ць (I) (pf.	to paint, to draw	наро́д, -у (m.)	nation, folk
of малява́ць, I); fut.		наро́дны, -ая, -ае	folk (adj.)
намалю́ю, -еш,		наро́джаны, -ая, -ае	born
-юць		нарэ́шце (adv.)	at last, finally

нарысаваць (I) (pf. of рысаваць, I); fut. нарысую, -еш, -юць	to draw	нашы, наша́я, наша́е (or short form наш, наша́, наша́)	our
нас (pron.) (gen. + acc. + loc. of мы)	us	неба́, -а (n.)	sky
наса́тка, -і (f.)	handkerchief	неба́рака, -і (m. + f.)	poor soul
насі́ць (II) (hab.)	to carry, to wear	нябла́га (adv.)	not bad
нашу́, носі́ш, -яць; past насі́ў, насі́ла, -ла		небясьпе́ка, -і (f.)	danger
настаўні́к, -а (m.)	teacher	невялі́кі, -ая, -ае	small, little
настаўні́ца, -ы (f.)	teacher	недаве́р, -у (m.)	distrust
настрой, -ю (m.)	mood, humor	недаве́рліва (adv.)	distrustfully, with distrust
наступны́, -ая, ае наступным разам	following, next next time	недалёка (adv.)	not far
насу́нуць (I) (pf. of насоўваць, I); fut. насу́ну, -еш, -уць	to pull on	недарма́ (adv.)	not without a reason
насу́праць (adv.)	across from, in front of, opposite	нежана́ты	single, unmarried (referring to a man)
насу́страч (adv.)	towards	незадоўга (adv.)	shortly before
ісьці́ каму́ насу́страч	to go, to come toward someone, to meet someone	пэра́д (or да + gen.)	
насы́ценны, -ая, ае	wall (adj.)	незнаёмы, -ая, -ае	unknown, strange
адж. of сы́цяна		незнаёмы, -ага (m.) or незнаёмая, -ае (f.)	stranger
натапы́рыць (II) (pf. of тапы́рыць, II); fut. натапы́ру, -ыш, -аць	to perk up	незнаро́к (adv.)	unintentionally
саба́ка ву́шы натапы́рыў	the dog perked up his ears	не́йкі, -ая, -ае	a, some
наўве́це (adv.)	in mind	не́льга	it is impossible, you can not
мець наўве́це	to have in mind	Не́мец, Не́мца (m.)	German
наўда́чу (adv.)	probably not, it is doubtful, hardly	непаўто́рны, -ая, ае	unique
наўко́л = наўко́ла (adv.)	around, round	не́сьці (I) (act.)	to carry
на́фта, -ы (f.)	crude oil	нясу́, -е́ш, -у́ць, past не́с, не́сла	
на́ціск, -у (m.)	stress	не́сьціся (I) (act.)	1. to rush, to run (fly) very quickly; 2. to lay eggs
наці́снуць (I) (pf. of наці́скаць, I); fut. наці́сну, -еш, -уць	to press, to stress	нясу́ся, -е́шся, -у́цца	
нацыяна́льнасьць, -і (f.)	nationality	не́тры (pl. only)	thickets, dense forest
нацянькі́ ісьці́	to take a shortcut	неўзаба́ве (adv.)	soon
начава́ць (I); начу́ю, -еш, -юць	to stay overnight	не́хта, не́кага	somebody
		нечака́ны, -ая, -ае	unexpected
		не́шта, не́чага	something
		не́як (adv.)	somehow, in some way
		Не́ман, -у or Не́мна (m.)	Nioman (river)
		ніводзі́н, ніводная, ніводна́е	not a single one
		нідзе́ (adv.)	nowhere
		ні́жэй (adv.)	below
		нізі́на, -ы or нізі́на (f.)	valley, lowland, dale
		нізкі́, -а́е, -о́е	low, short

нікога (pron.), (gen. + acc. of ніхто)	nobody's or nobody	нязгра́бна (adv.)	awkwardly, clumsily
ніколі (adv.)	never	няма́	there is not
нікому (dat. of ніхто)	to nobody	у мяне́ няма́	I have not
ніку́ды (adv.)	nowhere, no place	нямéцкі, -ая, -ае	German
нітка, -і (f.)	thread	Нямéччына, -ы (f.)	Germany
ніхто (pron.)	nobody	няпісьмéнны, -ая, -ае	illiterate
нічога	nothing	няшма́т (adv.)	little
нічога ня віда́ць	one cannot see anything	няшча́сьце, -я (n.)	misfortune, bad luck
нішто (adv.)	not bad	П	
= нябла́га		па (with acc.)	for, up to
Ніяга́ра (вадаспа́д)	Niagara Falls	па кале́ны	up to the knees
ніякі́ род	neuter	па (with loc.)	on, in, by
"Новая Зямля́"	"New Land" eminent Byelorussian epic poem written by Jakub Kolas	бе́гаць па лесе́	to run in the forest
		у кажным кутку́	a cat in each corner
		па катку́	
		па адным	one at a time
новы, -ая, -ае	new	паабяца́цца (I) (pf. of абяца́цца, I); fut. паабяца́юся, -ешся	to promise
Новы́ Год, -у (m.)	New Year	паанге́льску (adv.)	in English
нож, нажа́ (m.) (pl. нажы́)	knife	паба́чыць (II) (pf. of ба́чыць, II); fut. паба́чу, -ыш, -аць	to see
нос, -а (m.) (pl. насы́)	nose	пабе́гчы (irr.) (pf. of бе́гчы); fut. пабягу́, пабяжы́ш, пабягу́ць; past пабе́г, пабе́глі	to break into a run, to start to run
ноч, -ы (f.)	night	пабелару́ску (adv.)	in Byelorussian
ночны, -ая, -ае	(of the) night, nightly	паварушы́цца (II) (pf. of варушы́цца, II); fut. паварушы́ся, -ышся, -ацца	to stir once
огначны́		паведа́мленне, -я (n.)	announcement
ну́дна (adv.)	boring	паве́рх, -у (m.)	storey, floor
мне ну́дна	I am bored	павэ́сіць (II) (pf. of ве́шаць, I); fut. павэ́сіш, -яць	to hang
ну́дны, -ая, -ае	boring, uninteresting	павэ́сьці (I) (pf. of ве́сьці, I); fut. павяду́, -е́ш, -у́ць	to lead, to take
ну́мар, -у (m.), pl. нумары́	number	паве́траная пошта́ (f.)	airmail
нюх, -у (m.)	smell	павэ́шаны, -ая, -ае	hanged
ню́хаць (I); ню́хаю, -еш, -юць	to smell, to sniff		
няве́дамы, -ая, -ае	unknown		
няве́тліва (adv.)	impolitely		
няве́тліва	it is not polite		
няве́тлівы, -ая, -ае	impolite, rude		
нягодны, -ая, -ае	bad		
няда́ўна (adv.)	recently		
няда́ўны, -ая, -ае	recent		
нядзéля, -і (f.)	Sunday		
нядобра́ (adv.)	badly, not right		
чу́цца нядобра́	to feel unwell		
нядобры, -ая, -ае	bad		
няжывы́, -а́я, -о́е	lifeless, dead		
нязвыча́йны, -ая, -ае	unusual		

павінен, павінна, -а	one ought to..., one should to...	мне (табе...)	I (you...) like this
знаць павінен	one ought to know	падабаеца	picture.
паводка, -і (f.)	flood	гэты абраз	
паводля (prep.)	as, according	падабраць (I)	to pick up
паволі or павольна	slowly	(pf. of падбіраць, I);	
(adv.)		fut. падбяру́, -эш,	
павысыхаць (I) (pf. of высыхаць)	to dry up (as a river)	-уць	
павярну́ца (I) (pf. of варочацца, I);	to turn over	падава́ца (I);	to go to, to make for
fut. павярну́ся, -ешся, -уцца		падаю́ся, -эшся, -юцца	
павярну́ць, (I) (pf. of варочаць, I); fut. павярну́, -еш, -уць	to turn	падава́ць (I);	to serve, to pass
пагавары́ць (II) pf. of гавары́ць, II); fut. пагавару́, -ыш, -аць	to talk for a while	падарава́ць (I)	to present
паглядзе́ць (II) (pf. of глядзе́ць, II); fut. пагляджу́, паглядзіш (or паглядзіш), -яць	to look, to see	(pf. of дарава́ць, I);	
пагода, -ы (f.) (dim. пагодка, -, f.)	good weather	fut. падару́ю, -еш, -юць	
пагодны, -ая, -ае	fine, fair, bright	падарожжа, -а (n.)	journey
пагоня, -і (f.)	chase	пада́ць (irr.)	to serve, to pass
Пагоня, -і (f.)	Byelor. coat of arms	(pf. of падава́ць, I);	
пагры́зыці (I) (pf. of гры́зыці, I); fut. пагрызу́, -эш, -уць	to gnaw (for a while), to nibble	fut. пада́м, падасі́, пададу́ць	
гры́зыці гарэ́хі	to eat nuts (as a squirrel)	пада́ць а́дрыс	to tell (to write) the address
пагуля́ць (I) (pf. of гуля́ць, I); fut. пагуля́ю, -еш, -юць	to play, to have good time	па́даць (I); па́даю, -еш, -юць	to fall down
пад (with acc.)	under, towards, before, to, in	На́ціск па́дае на "у".	The stress falls on "y"
кот уце́к пад кана́пу (куды?)	The cat ran under the sofa.	падбіра́ць (I);	to select, to pick up
пад (with instr.)	under	падбіра́ю, -еш, -юць	
Кот пад кана́пай. (дзе?)	The cat is under the sofa.	падбіра́ць ваду́	to absorb the water
падаба́ца (I);	to please, to be liked	падвэ́зыці (I)	to give a ride
падаба́юся, -ешся, -юцца		(pf. of падвозі́ць, II);	
		fut. падвязу́, -эш, -уць	
		падвэ́чар (adv.)	towards evening
		падвойны, -ая, -ае	double
		падвучы́ца (II);	to learn
		(pf. of вучы́цца, I);	
		fut. падвучу́ся, -вшся, -ацца	
		падвячорак,	snack between dinner and supper
		падвячорку (m.)	
		пад'э́сьці (irr.)	to eat one's fill
		(pf. of э́сьці, irr.);	
		fut. пад'э́м, пад'я́сі, пад'яду́ць;	
		past пад'э́ў, -ела, -елі	

пад'ехаць (I) (pf. of пад'яжджаць, I); fut. пад'еду, -еш, -уць	to drive up	падоўжаны збычны	long consonant
падзёмка, -і (f.)	subway	падрыхтаваць (I) (pf. of рыхтаваць, I); fut. падрыхтую, -еш, -юць	to prepare, to make ready
падзівіцца (II) (pf. of дзівіцца, II); fut. падзіўлюся, падзівішся, -яцца	1. to wander, to be astonished; to look at	падсілкавацца (II); pf. fut. падсікуюся, -ешся, -юцца (эжай, пітвом)	to refresh oneself (to fortify) with food, drink
падзіманы, -ая, -ае	airy, graceful, subtle	падскочыць (II) (pf. of падскокваць, I); fut. падскачу, -ыш, -аць	to jump up
падзяліць (II) (pf. of дзяліць, II); fut. падзялю, -іш, -яць	to divide	падставіць (II) (pf. of падстаўляць, I); fut. падстаўлю, падставіш, -яць	to put, to place under
падзяўбсьці (I) (pf. of дзяўбсьці, I); fut. падзяўбу, -эш, -уць	to peck	падсвінак, падсвінка (m.) усмажаны падсвінак	young pig roasted young pig
падкідаць (I); падкідаю, -еш, -юць	1. to put in (more); 2. to throw up; 3. to throw under	падсыпаць (I); падсыпаю, -еш, -юць	to add, to pour (in addition)
падкова, -ы (f.)	horseshoe	падсыпаць (I) (pf. of падсыпаць, I); fut. падсыплю, падсыпеш, -уць	to add, to pour (in addition) (as flour, sand)
падліваць (I); падліваю, -еш, -юць	to pour (in addition)	падумаць (I) (pf. of думаць, I); fut. падумаю, -еш, -юць	to think a bit
падлічаць (I); падлічаю, -еш, -юць	to count, to figure out	падўшка, -і (f.)	pillow, cushion
падлічыць (II) (pf. of падлічаць, I); fut. падлічу, -ыш, -аць	to count, to figure out	падыходзіць (II); падыходжу, -іш, -яць	to come (go), up, to approach, to draw near
падлятаць (I); падлятаю, -еш, -юць	to fly up to	падхапіць (I) (pf. of падхапляць, I); fut. падхаплю, падхопіш, -яць	to catch, to pick up
падляцець (irr.) (pf. of падлятаць, I); fut. падляту, падляціш, -уць	to fly up to	падчыркнуць (I) (pf. of падчыркваць, I); fut. падчыркну, -эш, -уць	to underline
паднамацёнак, паднамацёнку (m.)	refreshment	падобны, -ая, -ае	alike, similar
падмываць (I); падмываю, -еш, -юць	to wash	падоўжаны, -ая, -ае	made longer
вада бэраг падмывае	the water undermines the shore		
падняць (I) (pf. of падымаць, I); fut. падыму, -еш, -уць	to lift, to pick up		
		падчыркнуты, -ая, -ае	underlined

падымаць (I); падымаю, -еш, -юць	to pick up, to lift	фут. пакачуся, пакоцішся, -яцца	
паездка, -і (f.)	trip	пакінуць (I)	to desert, to leave
паехаць (I) (pf. of éхаць, I); фут. паеду, -еш, -уць	to go, to set out (by conveyance)	(pf. of пакідаць, I); фут. пакіну, -еш, -уць	
пажар, -у (m.)	fire	пакінь!	Leave it! Stop it!
пажарная, пажарнае (f.)	fire station, fire department, engine	пакланіцца (II)	to bow
пазіраць (I); пазіраю, -еш, -юць	to glance on, at; to look from time to time at	(pf. of кланяцца, I); фут. пакланюся, -ішся, -яцца	
пазіраць спадылба	to lour (at), to look distrustfully	пакласьці (I)	to put
пазнаваць (I); пазнаю, -эш, -юць	to recognize	(pf. of класьці, I); фут. пакладу, -эш, -уць	
пазнаць (I) (pf. of пазнаваць, I); фут. пазнаю, -еш, -юць	to recognize	паклікаць (I)	to call
пазьбіраць (I) (pf. of зьбіраць, I); фут. пазьбіраю, -еш, -юць	to store, to put away	(pf. of клікаць, I); фут. паклічу, -аш, -уць	
пазьбіраць ураджаі	to harvest, to gather	пакой, -ю (m.)	room
пазычаць (I); пазычаю, -еш, -юць (камў)	to lend	пакрычэць (II) (pf. of крычэць, II); фут. пакрычу, -ыш, -аць	to shout for a while
пазычаць ад каго	to borrow	пакўль	until
паіць (I); паю, поіш, -яць	to give to drink	пакупання (I) (pf. of купацца, I); фут. пакупаюся, -ешся, -юцца	to have a bath
пайсьці (I) (pf. of ісьці, I); фут. пайдў, пойдзеш, -уць	to go	пакўта, -ы (f.)	torment, torture, suffering
паймачца (II) (pf. of імчацца, II); фут. паймчуся, -ышся, -уцца	to dart	пакўтаваць (I); пакўтую, -еш, -юць	to suffer
паказач (I) (pf. of паказваць, I); фут. пакажу, -аш, -уць	to show	палавіна, -ы (f.)	half
паказаны, -ая, -ае	shown	палазы (pl. of полаз, -у, m.)	runners on a sleigh
паказваць (I); паказваю, -еш, -юць	to show	паласкаць (I); палашчу, -аш, -уць	to rinse
пакаціцца (II) (pf. of каціцца, II);	to roll	палэгчыць (II) (pf. of палягчаць, I); фут. палэгчу, -ыш, -аць	to make easier
		палец, пальца (m.)	finger
		паліто, -а (n.) (pl. пальты)	overcoat
		паліцца (I) (pf. of ліцца, I); фут. паліецца (or чальлецца) -юцца	to flow, to stream, to pour

паліцыянт, -а (m.)	policeman	-ёшся, -ўца	
палічыць (II)	to count	ён панёсся за імі	he rushed, dashed off (after) them
(pf. of лічыць, II);		панямёцку (adv.)	in German
fut. палічу́, -ыш,		папалўднаваць (I)	to have lunch
-аць		(pf. of	
палонны, -ага (m.)	prisoner of war	палўднаваць, I);	
палохаць (I);	to frighten, to scare	fut. папалўдную,	
палохаю, -еш, -юць		-еш, -юць	
палўднаваць (I);	to have lunch	папрацаваць (I)	to work awhile
палўдную, -еш, -юць		(pf. of працаваць, I);	
паляваць (I);	to hunt	fut. папрацую,	
палюю, -еш, -юць		-еш, -юць	
Палёк, -а (m.)	Pole	папэра, -ы (f.)	paper
паляна, -ы (f.)	clearing (in the forest)	папіць (I)	to drink some...
(dim. палянка, -і)		(pf. of піць, I);	
палянец (irr.)	to fly off, to fly forth	fut. пап'ю́, -ёш, -юць	
(pf. of лянец, II);		паплаваць (I)	to swim for a while
fut. паляту́		(pf. of плаваць, I);	
паляціш, -ўць		fut. паплаваю,	
памагаць (I);	to help	-еш, -юць	
памагаю, -еш, -юць		папляткарыць (II)	to gossip, to tattle
памагчы (I)	to help	(pf. fut. папляткару,	(for a while)
(pf. of памагаць, I);		-ыш, -аць	
fut. памагу́,		папрабаваць (I)	to taste, to try (out)
паможаш, памогуць		(pf. of	
памалу (adv.)	slowly	прабаваць, I);	
памалываць (II)	to paint	fut. папрабу́ю,	
(pf. of маляваць, I);		-еш, -юць	
fut. памалю́ю,		паправіцца (I)	to get well, to get
-еш, -юць		(pf. of	better, to correct
памідор, -а (m.)	tomato	папраўляцца, I);	oneself
паміж (with gen.)	among	fut. папраўлюся,	
паміж (with instr.)	between	паправішся, -яцца	
памоўка, -і (f.)	common talk	папрасіць (II)	to ask, to beg
памылка, -і (f.)	mistake, error	(pf. of прасіць, II);	
памыцца (I)	to wash oneself	fut. папрашу́,	
(pf. of мыцца, I);		-іш, -яць	
fut. памыюся,		папрасіцца (II)	to ask, to beg
-ешся, -юцца		(pf. of прасіцца, II);	
памятаць (I);	to remember	fut. папрашу́ся,	
памятаю, -еш, -юць		-ішся, -яцца	
панашаму (adv.)	in (or according to)	папраўляцца (I);	to get better
	our opinion, wish,	папраўляюся,	
	custom	-ешся, -юцца	
выйшла панашаму	we have it our own	папрацаваць (I)	to work a while
	way	(pf. of працаваць, I);	
панёсся (I)	to rush off (after)	fut. папрацую,	
(pf. of нёсся, I);		-еш, -юць	
fut. панясу́ся,			

папыта́цца (I) (pf. of пыта́цца, I); fut. папыта́юся, -ешся, -юцца	to ask	пасэ́джаньне, -я (n.)	meeting, sitting
папя́ць (I) (pf. of пя́ць, I); fut. папяю́, -эш, -юць	to sing for a while	паскрэ́бці (I) (pf. of скрэ́бці, I); fut. паскрабу́, -эш, -уць	to scratch
па́ра, -ы (f.)	pair, couple, steam	пасла́ць (I) (pf. of пасыла́ць, I); fut. пашлю́, -эш, -юць	to send
па́ра, -ы (f.)	time, it is time to...	пасла́ць (I) (pf. of сла́ць, I); fut. пасьцялю́, -еш, -юць	to make a bed
па́ра года	season	паслу́хаць (I) (pf. of слуха́ць, I); fut. паслу́хаю, -еш, -юць	to listen awhile
па́ра	(it is) time to	паслу́хацца (I) (pf. of слуха́цца, I); fut. паслу́хаюся, -ешся, -юцца	to obey
на па́ру не зьбера́цёся	you will not be ready on time	паспыта́ць (I) (pf.); fut. паспыта́ю, -еш, -юць	to taste
па́рада -ы (f.)	advice	па́ста, -ы (f.) (да зубо́ў)	toothpaste
па́радак, па́радку (m.)	order, sequence	паста́ва, -ы (f.)	pose
з па́радку	one after another	паста́віць (II) (pf. of ста́віць, II); fut. пастаўлю́, паста́віш, -яць	to put down
па́радкаваць (I); па́радкую, -еш, -юць	to arrange, to put in order	пастана́віць (II) (pf. of пастанаўля́ць, I); fut. пастанаўлю́, пастано́віш, -яць	to decide
па́раіць (II) (pf. of ра́іць, II); fut. па́раю, -іш, -яць	to advise	пастанаўля́ць (I); fut. пастанаўлю́, пастано́віш, -яць	to decide
пара́сон, -а (m.)	umbrella	паступо́ва (adv.)	gradually, little by little
параўна́ць (I) (pf. of параўноўва́ць, I); fut. параўна́ю, -еш, -юць	to compare	пасу́нуць (I) (pf. of су́нуць, I); fut. пасу́ну, -еш, -уць	to move
пара́шок, пара́шку (m.)	powder	пасья́ (adv.)	later
парва́ць (I) pf. of рва́ць, I); fut. парву́, -эш, уць	to break, to tear	пасья́ абэ́ду	after dinner
парк, -у (m.)	park	пасьпе́х, -у (m.)	hurry
па́рог, -у (m.)	threshold		
па́рогі (pl.)	rapids		
па́роша, -ы (f.)	first snow, new-fallen snow		
па́ртрэт, -у (m.)	portrait		
Па́рыж, -у (m.)	Paris		
паса́дзіць (II) (pf. of садзі́ць, II); fut. паса́джу́, паса́дзіш, -яць	to seat someone		
паса́дзіць кве́ткі	to plant flowers		
пасва́рыцца (II) (pf. of сва́рыцца, II); fut. пасва́руся, -ышся, -ацца	to quarrel, to have an argument		

пасьпéць (I) (pf. of пасьпява́ць, I); fut. пасьпéю, -еш, -юць	1. to have time, to be in time, 2. to ripen	паўтара́ць (I); паўтара́ю, -еш, -юць	to repeat
пасьпéшліва (adv.)	hastily, hurriedly	пафранцýску (adv.)	in French
пасьпява́ць (I); пасьпяю́, -эш, -юць	to ripe, to be in time	пах, -у (m.)	smell
пасьпяша́цца (I) (pf. of сьпяша́цца, I), fut. пасьпяша́юся, -ешся, -юцца	to begin to hustle, to walk fast	пахавáцца (I) (pf. of хавáцца, I)	to hide
пасьцéль, -і (f.)	bed	пахвалі́ць (II) (pf. of хвалі́ць, II); fut. пахвалю́, -іш, -яць	to praise
пасла́ць пасьцéль	to make a bed	паход, -у (m.)	march, trip, hike
пасыла́ць (I); пасыла́ю, -еш, -юць	to send	пацалава́ць (I) (pf. of цалава́ць, I); fut. пацалю́, -еш, -юць	to kiss
пасялі́цца (II) (pf. of сялі́цца, II); fut. пасялю́ся, -ішся, -яцца	to settle	пацішэ́ць (I) (pf. of цішэ́ць, I); fut. пацішэ́ю, -еш, -юць	to quiet down, to calm down
пасярод	in the middle of..; among, amidst	пацвяялі́цца (II) (pf. of цвэ́ліцца, II); fut. пацвяялю́ся, -ішся, -яцца	to tease
патрэ́бны, -ая, -ае	necessary, needed	пацярпéць (II) (pf. of цярпéць, II); fut. пацярплю́, пацэ́рпіш, -яць	to be patient
патрэ́скваць (I); патрэ́сквае, -юць	to crackle from time to time	пацярпéць стра́ту	to suffer a loss(es)
агонь патрэ́сквае	the fire crackles	пачака́ць (I) (pf. of чакáць, I); fut. пачака́ю, -еш, -юць	to wait
патэ́льня, -і (f.)	frying pan	пачастава́ць (I) (pf. of частава́ць, I); fut. пачасту́ю, -еш, -юць	to treat to
патэ́фон, -у (m.)	recordplayer	пача́так, пача́тку (m.)	beginning
паўвасьмі́на, -ы (f.)	farmer's bast basket	пача́ткавая школа	public school
паўгадзі́ны	half an hour	пача́ць (I) (pf. of пачына́ць, I); fut. пачну́, -эш, -уць	to begin
паўгодзьве́, -я (m.)	half year	па́чка, -і (f.)	parcel
паўдзён, паўдня́ (m.)	south	пачу́ць (I) (pf. of чу́ць, I); fut. пачу́ю, -еш, -юць	to hear, to feel
паўдзённы, -ая, -ае	southern	пачу́цца (I) (pf. of чу́цца, I); fut. пачу́юся, -ешся, пачына́ць (I); пачына́ю, -еш, -юць	to feel, to be heard
паўкварты́	a pint		
паўку́ля, -і (f.)	hemisphere		
Заходняя паўку́ля	Western Hemisphere		
Усходняя паўку́ля	Eastern Hemisphere		
Паўдзённая й Паўночная паўку́лі	Southern and Northern Hemispheres		
паўнаводны, -ая, -ае	abounding in water		
Паўночна-Заходнія Тэрыторы́	Northwest Territories		
паўстава́ць (I); паўстаю́, -эш, -юць	to rise, to have uprising		
збройна паўста́ць (pf.)	to rise in arms		
паўста́нскі, -ая, -ае	insurgent's		
паўста́ньне, -я (n.)	uprising, insurrection		

пачына́цца (I); пачына́еца, -ю́ца	to be beginning	перака́заць (I) (pf. of перака́зваць, I); fut. перакаж́у, -аш, -уць	to report (orally), to let know, to inform, to communicate, to convey
пачыта́ць (I) (pf. of чыта́ць, I); fut. пачыта́ю, -еш, -юць	to read awhile	перака́зваць (I); перака́зваю, -еш, -юць	to relate, to report (orally), to inform
пачэ́сны, -ая, -ае пачэ́сны госьць	honorary guest of honour	перакла́даць (I); перакла́даю, -еш, -юць	to translate
па́ша, -ы	pasture	перакла́сьці (I) (pf. of пераклада́ць, I); fut. пераклад́у, -ёш, -уць	to translate
пашта́льлён, -а (m.) паштова́я скры́нка, -і (f.)	postman, letter carrier mailbox	пераку́ліца (II) (pf. of пераку́львацца, I); fut. перакулю́ся, -ішся, -яцца	to overturn, to tip over (човен) to capsize
паштэ́мплява́ць (I) (pf. of штэ́мплява́ць, I); fut. паштэ́мплюю, -еш, -юць	to stamp	пераку́сіць (II) (pf. of пераку́сваць, I); fut. перакушу́, пераку́сіш, -яць	to take a snack; to cut, to bite through
паэ́т, -а (m.) паэ́тка, -і (f.)	poet poetess	перале́сак, перале́ску (m.)	copse, coppice (small forest)
пая́с, -а (m.) or поя́с, -у (m.)	belt, sash	пералі́чваць (I); пералі́чваю, -еш, -юць	to count again, to evaluate
пе́вень, пе́ўня (m.) пе́кар, -а (m.) пе́на, -ы (f.) пе́на на кані	rooster baker foam, spume, leather	пералі́чыць (II) (pf. of пералі́чваць, I); fut. пералічу́, -ыш, -аць	to count again (anew), to evaluate
пень, пня́ (m.) перабі́рацца (I); перабі́раюся, -ешся -юцца	stump to move (to an other house)	пераля́таць (I); пераля́таю, -еш, -юць	to fly over (the river), to fly somewhere else
перабра́цца (I) (pf. of перабі́рацца, I); fut. перабяру́ся, -эшся, -у́цца	to move (to another house)	пераля́цець (irr.) (pf. of пераля́таць, I); fut. пераляту́, пераляці́ш, -уць	to fly over, to fly somewhere else
перабудава́ць (I) pf. of перабудо́ўваць, I); fut. перабуду́ю, -еш, -юць	to rebuild (дом), to transform (сказ)	перано́с, -у (m.) перано́с слова ў другі радок	carrying over carrying over a word to the next line
перабяга́ць (I); перабяга́ю, -еш, -юць	to run across (the street), to run from... to...	перано́сіць (II); перано́шу, перано́сіш, -яць	to carry somewhere, to transfer
перагна́ць (II) (pf. of пераганя́ць, I); fut. пераганю́, -іш, -яць	to outrun	перапало́ханы, -ая, -ае	frightened
пе́рад, -у (m.) пе́рад (prep.) (with acc., instr.)	front before	перапе́лка, -і (f.) перапі́саць (I) (pf. of	quail to rewrite, to copy
перайсьці́ (I) (pf. of ісьці́, I); fut. перайд́у, -ёш, -уць	to get over (on foot)		

пісаць, I); fut. перапішу́, аш, -уць		п'эса, -ы (f.)	play
пераплысьці (I) (pf. of пераплываць, I); fut. пераплыву́, -эш, -уць	to swim across	пэсня, -і (f.)	song
пераплысьці чаўном	to row across, to sail across	пехатой (adv.)	on foot
перапынак, перапынку (m.)	interruption, pause	іду́ пехатой	I walk
перапынак у школе	recess	печ, -ы (f.)	oven
перапыняць (I); перапыняю, -еш, -юць	to interrupt	пэша (adv.)	on foot
пераскочыць (II) (pf. of пераскокваць, I); fut. пераскочу, -ыш, -аць	to jump over, to skip over, to run over too fast	піва, -а (n.)	beer
пераста́віць (II) (pf. of перастаўляць, I); fut. перастаўлю, пераста́віш, -яць	to move	піла́, -ы (f.)	saw
ператапта́ць (I) (pf. of тапта́ць, I); fut. ператапчу́, -аш, -уць	to trample all over the place	пілнава́ць (I) (or пільнава́ць); пілну́ю, -еш, -юць	to watch (over), to guard
ператлумачыць (II) (pf. of ператлумачваць, I); fut. ператлумачу, -ыш, -аць (у + acc.)	to translate	пі́льна (adv.)	intently, fixedly
перахітрава́ць (I); pf. fut. перахітру́ю, -еш, -юць	to outwit	пі́льна сачы́ць за чым	to watch something fixedly
пераходзіць (II); пераходжу, -іш, -яць	to cross, to change to	пірог, пірага́ (m.)	fancy (sweet) bread, pastry
перацэ́рці (I) (pf. of пераціра́ць, I); fut. ператру, -эш, -уць	to grind	піражок, -а (m.)	pastry filled with meat or cabbage
перашкодзіць (II) (pf. of перашкаджа́ць, I); fut. перашкоджу, -іш, -яць	to interfere, to prevent	пісаць (I); пішу́, -аш, -уць	to write
пéр'е, -я (n.)	feather(s)	пісаны, -ая, -ае (or піса́ны)	written
перш-наперш	first of all	піск, -у (m.)	whine
пéршы, -ая, -ае	the first	пісьме́ньнік, -а (m.)	writer
		пісьме́нны, -ая, -ае	literate
		пісьмо, -а́ (m.)	writing; script; letter
		пісьмова (adv.)	in written form
		пісьмовы экза́мен	written examination
		пітво, -а́ (n.)	drink
		піць (I); п'ю, п'еш, -юць	to drink
		мне хочацца піць	I am thirsty
		пішчэць (II); пішчу́, -біш, -а́ць	to whine, to cheep, to peep
		піяні́на, -а (n.)	piano
		пла́вальны басэ́йн, -у (m.)	swimming pool
		пла́ваць (I); пла́ваю, -еш, -юць	to swim, to go by boat
		пладзі́цца (II); плодзі́цца, -яцца	to propagate
		пла́каць (I); пла́чу, -аш, -уць	to weep, to cry
		плаку́чая вярба́ (f.)	weeping willow
		плашча́ніца, -ы (f.)	shroud of Christ
		плэ́сьці (I); пляту́, пляце́ш, -у́ць; past плёў, -ла (косы) (кош)	1. to braid; 2. to weave; 3. talk nonsense

плёваць (I) (pf. плюнуць, I); плюю, -эш, -юць	to spit	посыпех, -у (m.)	success
пліта, -ы (f.)	stove	пот, -у (m.)	sweat
плот, -у (m.) (платы, pl.)	fence	потым (adv.)	afterwards
плуг, -а (m.)	plough	поўдзень, паўднё (m.)	noon
плысьці (I) (or плыць); actual	to swim, to sail	поўзаць (I); (habitual)	to crawl
плыву, -эш, -уць		поўзаю, -еш, -юць	
лёд (крыга) плыве	the ice is drifting	поўнач, -ы (f.)	north, midnight
плыткі, -ая, -ае	shallow	поўны, -ая, -ае	full
плюхнуцца (I) (pf. of плюхацца, I); fut. плюхнуся, -ешся, -уцца	to tumble, to fall	поўсьць, -і (f.)	hair (of animal)
пляскаць, -ая, -ае	flat	пошта, -ы (f.)	mail; post office
пляснуць (I) (pf. of пляскаць, I); fut. плясну, -еш, -уць	to flap	паштовы, -ая, -ае	post (adj.), postal
пляснуць крыльем	to flap the wings (once)	пояс, -у (m.)	belt, sash
пляц, -у (m.)	lot, yard	or паяс, -а (m.)	
плячо, -а (n.) (pl. плечы)	shoulder	прабачыць (II) (pf. of прабачаць, I); fut. прабачу, -ыш, -аць	to forgive
побач (adv.) (or prep. beside with gen.)		прабегчы (irr.) (pf. of прабягаць, I); fut. прабягу, -ыш, -уць	to run through
подпіс, -у (m.)	signature	прабіць (I) (pf. of прабіваць, I); fut. праб'ю, -эш, -юць	to make, to punch a hole (in)
позна (adv.)	late	прабягаць (I); прабягаю, -еш, -юць	to run, to pass
позны, -ая, -ае	late	правапіс, -у (m.)	spelling, orthography
позьніца (II); позьнюся, -ішся, -яцца	to be getting late	правіла, -а (n.)	rule
полаз, -у (m.)	runner	правільна (adv.)	correctly, rightly
палозьзе, -я (n.) (coll.)	runners	праводзіць (II); праводжу, праводзіш, -яць	to accompany, to see off
Полацак, Полацку (m.)	Polacak, city in northern Byelorussia	праводзіць	to install electricity
Полаччына, -ы (f.)	Province of Polacak	электрыку	
поле, -я (n.)	field	правы, -ая, -ае	right
поліўка, -і (f.)	thin soup	праглынуць (I) (pf. of праглынаць, I); fut. праглыну, -эш, -уць	to swallow
полудзень, полудня (m.)	lunch	прад or пэрад (prep. + acc. or instr.)	before
польскі, -ая, -ае	Polish	прадаўца (irr.) (pf. of прадаваць, I); fut. прадамся, прадасіся, прададуцца	to sell oneself, to betray
Польшча, -ы (f.)	Poland		
пост, -у (m.)	fast(ing)		
посны, -ая, -ае	adj. of пост		
Вялікі пост (m.)	Lent		

прадава́ць (I); прадаю́ or продаю, -эш, -юць	to sell	праноса́цца коні	horses rush by
прада́ць (irr.); pf. fut. прадám, -дасі, -даду́ць	to sell	прапада́ць (I); прапада́ю, -еш, -юць	to disappear
прадме́т, -у (m.)	object	прапанава́ць (I); прапану́ю, -еш, -юць	to propose
пражы́ць (I) (pf. of жыць, I); fut. пражыву́, -эш, -уць	to live through	прапа́сьці (I) (pf. of прапада́ць, I); fut. прападú, -эш, -уць	to be lost
праз (prep.) + acc. праз ву́ліцу	over, across, through across the street	прапусьці́ць (II) (pf. of прапушча́ць, I); fut. прапушчу́, прапу́сьціш, -яць	to miss, to omit, to let go
празры́стасць, -і (f.)	transparency	прапушча́ць (I); прапушча́ю, -еш, -юць	to omit, to miss
празры́сты, -ая, -ае	transparent, lucid	прарэза́ць (I) (pf. of рэза́ць, I); fut. прарэжу́, -аш, -уць	to cut through
прагна́ць (II) (pf. of праганя́ць, I); fut. праганю́, прагоні́ш, -яць	to drive away; to dismiss, to fire	прасава́ць (I); прасу́ю, -еш, -юць	to press, to iron
прагра́ць (I); pf. fut. праграю́, прагра́еш, -юць	to lose	прасі́ць (II); прашу́, просі́ш, -яць	to ask, to beg
прайсьці́ (I) (pf. of праходзі́ць, II); fut. прайдú, пройдзеш, -уць	to pass, to go, to walk	Я прашу́ цябе́ ня крычэ́ць	I am asking you not to shout
прайсьці́ся (I) (pf. of праходзі́цца, II); fut. прайдúся, -ешся, у́цца	to go for a walk, to take a walk	Я прашу́ ў цябе́ кні́гу.	I am asking you for a book
практыкава́ньне, -я (n.)	exercise	праспрага́ць (I) (pf. of спрага́ць, I); fut. праспрага́ю, -еш, -юць	to conjugate
пралё́сак, пралё́ску (m.)	bushes	прастора́, -ы (f.)	space
прамармыта́ць (I) (pf. of мармыта́ць, I); fut. прамармычу́, -аш, -уць	to mumble, to mutter	прасторны́, -ая, -ае	spacious
праме́нны, -ая, -ае	radiant, bright	пра́сьці (I); прадú, -эш, -уць	to spin
прамо́ва, -ы (f.)	speech, address	праў́да, -ы (f.)	truth
прамо́ва праняла́	the speech got to them	праў́да	true, right
прамо́віць (II) (pf. of прамаўля́ць, I); fut. прамоўлю́, прамо́віш, -яць	to speak, to say, to utter	прафэса́р, -а (m.)	professor
праносі́цца (II); праношу́ся, -і́шся, -я́цца	to rush past, to fly by	праходка́, -і (f.)	walk
		пра́ца, -ы (f.)	work, job
		працава́ць (I); працу́ю, -еш, -юць	to work
		працягну́ць (I) руку́	to extend one's hand
		прачну́цца (I) (pf. of прачына́цца, I); fut. прачну́ся, -эшся, -у́цца	to wake up

прачына́цца (I); прачына́юся, -ешся, -юцца	to wake up	прывіта́цца (I) (pf. of віта́цца, I); fut. прывіта́юся, -ешся, -юцца	to greet
прачыта́ць (I) (pf. of чыта́ць, I); fut. прачыта́ю, -еш, -юць	to read through	прывы́кнуць (I) (pf. of прывыка́ць, I); fut. прывы́кну, -еш, -уць; прывы́к	to get used to, to become accustomed to
прачышча́ць (I), прачышча́ю, -еш, -юць	to clean	пры́гарад, -у (m.) or прадме́сьце, -я (n.)	suburb
прашапта́ць (I) (pf. of шапта́ць, I); fut. прашапчу́, -аш, -уць	to whisper	прыгледзе́цца (II) (pf. of прыгляда́цца, I); fut. прыгледжу́ся, -ішся, -яцца	to look at
пра́шчур, -а (m.)	ancestor	прыгляда́цца (I); прыгляда́юся, -ешся, -юцца	to look at
прова́д, -у (m.) (pl. права́ды)	cable	прыго́да, -ы (f.)	adventure
про́ба, -ы (f.)	rehearsal, practice	прыго́жа (adv.)	beautifully
про́ба та́нцаў	dance rehearsal	прыго́жы, -ая, -ае	beautiful, handsome
прозьві́шча, -а (n.)	surname, family name	прыгрэ́ць (I) (pf. of грэ́ць, I); fut. прыгрэ́ю, -еш, -юць	to warm
проста́ (adv.)	straight	прыдба́ны, -ая, -ае	obtained, gained
проста́, -ая, -ае	1. straight; 2. common	прыдба́ць (I); pf. fut. прыдба́ю, -еш, -юць	to gain, to obtain
просьба́, -ы (f.)	request, appeal, application, petition	прыёмна́ (adv.)	pleasantly
пруто́к, прутка́ (m.)	rod	прыёмна́ з вамі	it is a pleasure to meet you
пру́цік, -а (m.) (dim. of прут, -а)	twig, rod	пазнаё́міцца	pleasure
пры (prep.) + loc.	at, in the presence of, in front of, with	прыёмнасьць, -і (f.)	pleasant
ку́рсы пры школе	courses at school	прыеха́ць (I) (pf. of прыя́джаць, I); fut. прые́ду, -еш, -уць	to come
пры наста́ўніку	in the presence of the teacher	прызнава́ць (I); прызнаю́, -ёш, -юць	to recognize
пры хлопцу́	in front of the boy	прызнава́цца (I); прызнаю́ся, -ёшся, -юцца	to admit, to confess
ба́цька жы́ў пры сыну́	the father lives with his son	прызначэ́ньне, -я (n.) (або прызначэ́ньне)	purpose, destination, appointment
прыбі́ваць (I); прыбі́ваю, -еш, -юць	1. to nail; 2. to ram down	прыйма́ць (I); прыйма́ю, -еш, -юць	to accept, to take
прыбі́раць (I) (pf. прыбра́ць, I); прыбі́раю, -еш, -юць	to tidy up, to put in order	пры́йсці (I) (pf. of ісьці, I); fut. пры́йдзі, -ёш, -уць	to come
прывала́чы (I); pf. of вала́чы, I; fut. прывала́чу, -эш, -уць	to bring, to drag		
прыве́зьці (I) (pf. of ве́зьці, I); fut. прывязу́, -ёш, -уць	to bring (by conveyance)		
прывіта́ньне, -я (n.)	compliments, regards		
перадава́ць	to give one's regards,		
прывіта́ньні	compliments		

прыказка, -і (f.)	proverb, saying	прыпыніць (II) (pf. of	to stop
прыклад, -у (m.)	example, instance	прыпыняць, I);	
прыкладам (adv.)	for example, for instance	фут. прыпыню,	
		-іш, -яць	
прыкрыць (I) (pf. of	to cover up	прырода, -ы (f.)	1. nature; 2. biology
прыкрываць, I);		прысаладзіць (II)	to sweeten
фут. прыкрыю,		(pf. of саладзіць, II);	
-еш, -юць		фут. прысаладжу,	
прылада, -ы (f.)	tool	-іш, -яць	
прылёгчы (I);	to lie down, to take a nap	прыслоўе, -я (n.)	adverb
pf. fut. прылягу,		прыстана́к,	station, stop,
прыляжаш,		прыста́нку (m.)	
прылягуць		прыстаўка, -і (f.)	prefix
прылятаць (I);	1. to fly over; 2. to come (to arrive) in haste, to come hurrying	прыстойны, -ая, -ае	decent
прылятаю, -еш,		прысядаць (I);	to squat
-юць		прысядаю,	
		-еш, -юць	
прылятаць самалётам	to arrive by airplane	прыціхнуць (I)	to quiet down
прыляцець ігг. (pf. of	1. to fly over, 2. to arrive by airplane,	(pf. of прыціхаць, I);	
прылятаць, I);	3. to come in haste (hurrying)	(фут. прыціхну,	
фут. прыляту, -іш,		-еш, -уць	
прылятуць		прыяцель, -я (m.)	friend
прымаўка, -і (f.)	saying	прэзыдэ́нт, -а (m.)	president
прыме́тнік, -а (m.)	adjective	псава́ца (I); псу́юся,	to go bad, to perish
прына́дны, -ая, -ае	alluring, inviting, tempting	-ёшся, -ю́цца	
		псава́ць (I);	to spoil
прыназоўнік, -а (m.)	preposition	псу́ю, -ёш, -ю́ць	
прыне́сьці (I)	to bring	пту́шка, -і (f.)	bird
(pf. of не́сьці, I);		пужа́ць (I); пужа́ю,	to scare
фут. прынясу́,		-еш, -юць	
-ёш, -у́ць		пужлі́вы, -ая, -ае	easily frightened (animal)
прыну́ка, -і (f.)	compulsion	пульт, -а (m.)	desk, stand
прыпа́дак, прыпа́дку	fit, attack (of disease)	пульт кірава́ння	control panel
(m.) (хваробы)		пункт, -у (m.)	1. full stop, 2. period, 3. point, 4. item
прыпамі́наць (I);	to recollect, to remind		to let, to release
прыпамі́наю,		пуска́ць (I);	
-еш, -юць		пуска́ю, -еш, -юць	
прыпа́сьці (I) (pf. of	to fall down (to), to press oneself (to)	пу́ста (adv.)	emptily
прыпада́ць, I);		пусты, -а́я, -о́е	empty
фут. прыпадú,		пусты́ня, -і (f.)	desert
-ёш, -у́ць		пусьці́ць (II)	to let, to allow
прыпомні́ць (II)	to remember	(pf. of пуска́ць, I);	
(pf. of прыпамі́наць, I);		фут. пушчу́,	
фут. прыпомню,		пусьці́ш, -яць	
-іш, -яць		пусьці́ць карэнь	to take root
прыпраўля́ць (I);	to season, to add seasoning	пух, -у (m.)	down (soft feathers)
прыпраўля́ю,		пуцяві́на, -ы (f.)	road
-еш, -юць			

пушча, -ы (f.)	thickwood (dense virgin forest)		
пушчаць (I); пушчаю, еш, -юць	to let, to allow		
пчала́, -ы́ (f.) (pl. пчолы)	bee		
пчолка, -і (f.) (dim. of пчала́)	bee		
пшані́ца, -ы (f.)	wheat		
пшані́чны, -ая, -ае	wheaten		
пыласмок, -у or пыласос, -у (m.)	vacuum cleaner		
пы́са, -ы (f.)	snout (animal's nose)		
пытáньне, я (n.)	question		
пытáцца (I); пыта́юся, -ешся, -юцца	to ask, to question		
пытáцца ў ма́мы	to ask mother		
пэндзаль, пэндзля (m.)	brush		
пэ́рла, -ы (f.)	pearl		
шнурок запра́ўдных пэ́рлаў	a string of genuine pearls		
пэ́ўна	of course, certainly		
пэ́ўны, -ая, -ае	sure		
пяка́рня, -і (f.)	bakery		
пяне́к, пянька́ (m.) (dim. of пенёк, -я)	stump		
п'яны́, -а́я, -ое	drunk		
пяро́, -а (n.)	pen		
пярэ́дні, -ая, -ае	front		
пярэ́дняя ла́па	forefoot		
пярэ́палах, -у (m.)	fright		
пясок, пяску́ (m.)	sand		
пясня́р, -а́ (m.)	singer, poet		
пятна́ццаць, пятнаццаце́х	fifteen		
пятні́ца, -ы	Friday		
пяты́, -ая, -ае	fifth		
пяць, пяце́х	five		
пячу́ра, -ы (f.)	hideaway behind the oven		
пячы́ (I); пяху́, пяхэ́ш, пяху́ць	to bake, to burn		
пяхча́ны, -ая, -ае	sandy		
пяха́ць (I); пяху́, пяхэ́ш, пяху́ць	to sing		
		Р	
рабі́ць (II); раблю́, робі́ш, -яць	to do, to make		
раба́та, -ы (f.)	work, task		
рад, -у (m.)	row		
ра́давацца (I); ра́дуюся, -ешся, -юцца	to be glad, to rejoice		
ра́даваць (I); ра́дую, -еш, -юць	to make happy, to cause joy		
ра́дасны, -ая, -ае	joyful, happy		
ра́дасьць, -і (f.)	joy, gladness		
радзі́мы, -ая, -ае (= родны)	native		
радзі́цца (II); родзі́цца, -яцца	to be born		
радо́к, радка́ (m.)	line		
ра́ды, -ая, -ае	glad		
ра́дыё, -я (n.)	radio		
рады́ска, -і (f.) (or рэ́дзькаўка)	radish		
раён, -у (m.)	region, (administrative) district		
раз, -у (m.)	1. time; 2. once		
два разы or двойчы	twice		
раз-пора́зу	time after time		
разабра́ць (I) (pf. of разьбіра́ць, I); fut. разьбяру́, -эш, -уць	to take (to buy) everything, 2. to dismantle, 3. to investigate, to discuss		
разабра́ць кні́гі	to take (to buy) all the books		
разагна́ць (II) (pf. of разганя́ць, I); fut. разганю́, разгоні́ш, -яць	to drive away		
разагрэ́ты, -ая, -ае	warmed up		
ра́зам	together		
ня ўсе ра́зам	not all at once		
разану́ць (I) (pf. of рэ́заць, I); fut. разану́, -эш, -уць	I shall cut once		
разбудоўва́ць (I); разбудоўваю́, -еш, -юць	to build		

разгадаць (I) (pf. of разгадваць, I); fut. разгадаю, -еш, -юць	to guess, to solve a riddle	развёяць (I) (pf. of развёйваць, I); fut. развёю, -еш, -юць	to disperse
разганяцца (I); разганяюся, -ешся, -юцца	to gather full speed	развьявэцца (I); развьявэцца, -юцца	1. to be dispersed; 2. to flutter
разгарнуць (I) (pf. of разгортваць, I); fut. разгарну, разгорнеш, -уць	to unfold, to unroll	разьдэраць (I) (pf. of разьдзіраць, I); fut. разьдзяру, -эш, -уць	1. to scratch; 2. to tear
разгаўляцца (I); разгаўляюся, -ешся, -юцца	to break one's fast	разьдзёр, разьдзёрла	
разглядаць (I); разглядаю, -еш, -юць	to look at	разьлічыцца (II) (pf. of разьлічацца, I); fut. разьлічуся, -ышся, -ацца	to settle up (an account)
раззлаваць (I) (pf. of злаваць, I); fut. раззлую, -эш, -юць	to anger, to make angry	разьмінаць (I); разьмінаю, -еш, -юць	to knead, to mash
разора, -ы (f.)	furrow, ditch, a path between gardenbeds	ногі разьмінаць	to warm up one's legs
разрэзаць (II) (pf. of рэзаць, II); fut. разрэжу, -аш, -уць	to cut, to slit, to section	разьнёсьці (I) (pf. of разносіць, II); fut. разьнясу, -эш, -уць	to carry, to convey, to deliver
разумець (I); разумею, -еш, -юць	to understand	разьнёсьці на трэсачкі	to smash
разьба, -ы (f.)	carving, fretwork	разыйсьціся (I) (pf. of разыходзіцца, II); fut. разыйдуся, -эшся, -уцца	1. to disperse, to go away; 2. to break up
разьбіраць (I); разьбіраю, -еш, -юць	1. to take, to buy up, 2. to dismantle, 3. to understand, to make out, to sort out	раіць (II); раію, -іш, -яць	to advise
разьбіцца (I) (pf. of разьбівацца, I); fut. разаб'юся, -эшся, -юцца	to get broken, to divide	рака, -і (f.) (pl. рэкі)	river
самалёт разьбіўся	the plane crashed	ракета, -ы (f.)	1. (tennis) racket, 2. sky-rocket
разьбіць (I) (pf. of разьбіваць, I); fut. разаб'ю, -эш, -юць	to break, to crush, to defeat	ракіта, -ы (f.)	broom grove
развёсьці (I) (pf. of разводзіць, II); fut. развяду, -эш, -уць	1. to pull apart, to separate, 2. to divorce, 3. to dilute	ра́на (adv.)	early
		ра́нак, ра́нку (m.)	morning
		раней (adv.)	earlier, before
		ра́ніца, -ы (f.)	morning
		ра́птам (adv.)	suddenly
		рапу́ха, -і (f.)	toad
		расама́ха, -і (f.)	wolverene
		Расе́я, -і (f.)	Russia
		раска́зваць (I); раска́зваю, -еш, -юць	to tell
		раскла́д, -у (m.)	schedule

раскладáць (I); раскладáю, -еш, -юць	1. to lay out, to spread; 2. to distribute	рот, -у (m.) роўна (adv.) роўненька (adv.) роўны, -ая, -ае	mouth evenly, equally, exactly evenly 1. flat, even, 2. plane (surface); 3. equal, 4. smooth (voice)
распаліць агонь расстраляць (I) (pf. of расстрэ́льваць, I); fut. расстраля́ю, -еш, -юць	to make a fire to shoot	ру́брыка, -і (f.) рудá, -ы (f.) ру́жа, -ы (f.) ружовы, -ая, -ае рука́, -і (f.) рука́ рукú мые (proverb) рукаві́ца, -ы (f.) pl. рукаві́цы	column ore rose rosy hand, arm "Roll my log and I'll roll yours!" gloves
рассыпа́ць (I); рассыпа́ю, -еш, -юць рассы́паць (I) (pf. of рассыпа́ць, I); fut. рассы́плю, рассы́пеш, -уць	to strew, to scatter to scatter, to strew	рукза́к, -а́ (m.) руль, -я́ (m.) румяны, -ая, -ае ру́піца (II); ру́плюся,, ру́пішся, -яцца (аб + instr.)	rucksack, knapsack steering wheel rosy to care
рассыпа́цца (I); рассыпа́ецца, -юцца растава́ць (I); растаю́, -ёш, -юць расьпяча́таць (I) (pf. of расьпяча́тваць, I); fut. расьпяча́таю, -еш, -юць	to be scattered, strewn to melt to unseal, to open	рух, -у (m.) ру́хацца (I); ру́хаюся, -ешся, -юцца	movement, traffic to move
расьці́ (I); расту́, расьце́ш, -уць ратава́ць (I); рату́ю, -еш, -юць раўсьці́ (I); раву́, -ёш, -уць; past роў, раўла, -лі	to grow to rescue, to save to howl, to bellow, to roar	руча́й, -ію́ (m.) руша́ць (I); руша́ю, -еш, -юць (бегчы) рушы́ць (II) (pf. of руша́ць, I); fut. ру́шу, -ыш, -аць	stream to start (to run) to set out, to start
раўчу́к, -а (m.) рва́цца (I); рву́ся, -ёшся, -у́цца (да + gen.) рва́ць (I); рву, -еш, -уць рва́ць кветкі	brook, stream to be eager to to tear to pick flowers	ры́ба, -ы (f.) рыба́к, -а́ (m.) рыба́цкі, -ая, -ае рыба́цтва, -а (n.) ры́бка, -і (f.) Ры́га, -і (f.) рыдлёўка, -і (f.) ры́жык, -а (m.) рызьзё, -я́ (n.) рык, -у (m.) ры́льца, -а (n.) Рым, -у (m.) ры́са, -ы (f.) (тва́ру) ры́са хара́ктару рысава́ць (I); рысу́ю, -еш, -юць	fish fisherman fisherman's fishing little fish Riga spade chanterelle rags roar spout (of a bottle) Rome feature trait, streak to draw
рог, -у (m.) на рагу́ ву́ліцы рогат, -у (m.) род, -у (m.) родны, -ая, -ае родны край родны склон роды, родаў (pl.) розны, -ая, -ае розум, -у (m.) роля, -і (f.)	1. horn, 2. corner at the corner loud laughter gender (in grammar) own, related by birth native land genetive childbirth different mind, intellect role, part		

рыхтава́цца (I); рыхту́юся, -ешся, -юцца	to get ready
рыхтава́ць (I); рыхту́ю, -еш, -юць	to prepare
рыхтава́ць хатні́я зада́ньні (or лё́кцыі)	to do homework
рэ́дзька, -і (f.)	hot radish
рэ́дка (adv.)	seldom, rarely
рэ́заць (I); рэ́жу, -аш, -уць	to cut, to kill, to slaughter
рэ́па, -ы (f.)	turnip (white)
рэста́ран, -у (m.)	restaurant
рэчка́, -і (f.)	river
рэ́шата, -а (n.)	riddle
рэ́шта, -ы (f.)	change

C

саба́ка, -і (m.)	dog
сабе́ (dat. of сам)	to oneself
савá, -ы́ (f.) (pl. совы́)	owl
сага́н, -а́ (m.)	cast iron pot
сад, -у (m.)	orchard
сакаві́к, -а́ (m.)	March
саката́ньне, -я (n.)	chirring, chirr
сакаўны́, -а́я, -ое or сакаві́ты, -а́я, -ае	juicy, sappy
сакол, сакала́ (m.)	falcon
сакратар, -а́ (m.)	secretary
салаве́й, салаўя́ (m.) (pl. салаўі́)	nightingale
са́ла, -а (n.)	salt pork, bacon
сала́та, -ы́ (f.) (dim. сала́тка, -і́)	lettuce
салёны, -а́я, -ае	pickled, salted
салодзе́нькі, -а́я, -ае	very sweet
соло́дкі, -а́я, -ае	sweet
сало́ма, -ы́ (f.)	straw
саламя́ная страха́	thatch
сало́мінка, -і́ (f.)	straw
салоны́, -а́я, -ае	salty
сам, сама́, само́ (pl. са́мі)	oneself
са́мі	singular and plural polite form of address equivalent to "вы"

чаму́ са́мі ра́на ўста́лі	why did you get up so early
самаві́ты, -а́я, -ае	portly, fine, eminent
самака́т, -у́ (m.)	bicycle, bike, (tricycle)
самалёт, -у́ (m.)	plane
самастойны́, -а́я, -ае	independent, self-dependent
са́мы, са́мая, са́мае (pron.)	the very
той са́мы чалаве́к	he is the very man
са́ні, саней́ or са́няў (pl. only)	sledge
са́нкі, са́нак (pl. only)	sleigh
сапсы́ці (I); сапу́, -эш, -у́ць; past соп, сапла́, -лі́	to puff
сарва́ць (I) (pf. of зрыва́ць, I); fut. сарву́, -эш, -у́ць	to tear away (down)
сардэ́чнасьць, -і́ (f.)	tenderness, loving care
сардэ́чны, -а́я, -ае	cordial, loving
сара́ка, -і́ (f.)	magpie (bird)
сароме́цца (I); сароме́юся, -ешся, -юцца	to be ashamed (of), to be shy
сартава́льня, -і́ (f.)	sorting room, yard
сасла́бнуць (I) (pf. of сла́бнуць, I); fut. сасла́бну, -еш, -у́ць	to weaken, to faint
сасна́, -ы́ (f.) (pl. сосны́) or хвоя́, -і́ (f.)	pine tree
сачы́ць (II); сачу́, сочыш, соча́ць (за + instr.)	to watch, to spy, to keep an eye on...
сашчапі́цца (II) (pf. of сашчапля́цца, I); fut. сашча́піцца, -яцца	to grapple with
зубры́ сашчапі́ліся бі́цца	the aurochs came to blows
Саю́з Саве́цкіх Сацыялі́стычных Рэспу́блікаў (СССР)	Union of Soviet Socialistic Republics (USSR)
свары́цца (II); свару́ся, сва́рышся, -ацца	1. to argue; 2. to scold

сва́тацца (I); сва́таюся, -ешся, -юцца	to arrange a marriage	скончыць (II) pf. of канча́ць, I); fut. скончу, -ыш, -аць	to finish
свая́к, -а́ (m.)	relative	скончы́цца (II) (pf. of канча́цца, I)	to be ended
свая́цтва, -а (n.)	relation	ско́ра (adv.)	soon
свая́часова (adv.)	in time	ско́са (adv.)	aslant, askance
сво́й, свая́, сваё	one's own	пазіра́ць ско́са	to look askance at; to give a doubting look at
селя́нін, -а (m.) (сяля́не, pl.)	peasant	ску́ра, -ы (f.)	skin, leather
сем, сямёх	seven	скура́ны, -а́я, -ое	leathery
се́на, -а (n.)	hay	скрыжава́ньне, -я (n.)	intersection
се́ні (pl. only), сянё́й	hallway, passage	скрыпа́ч, -а́ (m.)	violinist
серабро́, -а́ (n.)	silver	скрыпе́ць (II); скрыплю́, скрыпі́ш, -я́ць (pf. заскрыпе́ць)	to squeak
серада́, -ы (f.)	Wednesday	скуголе́нье, -я (n.)	whining
се́рнік, -а (m.)	match	скуголі́ць (II); скуголю́, -і́ш, -я́ць	1. to lament; 2. to whine (as the dog)
се́сьці (I) (pf. of сяда́ць, I); fut. ся́ду, -еш, -у́ць	to sit down	ску́ль = адку́ль	where from
се́тка, -і (f.)	1. net; 2. volleyball	слабава́ты, -а́я, -ае	rather weak
се́яць (I); се́ю, -еш, -ю́ць	to sow	слабы́, -а́я, -ое	weak
се́лета (adv.)	this year	слата́, -ы́ (f.)	wet weather, slush
се́ньня (adv.)	today	сла́ць (I); шлю́, шлеш, -ю́ць	to send
сіве́нькі, -а́я, -ае	grey	сла́ць (I); сы́цялю́, сыце́леш, -ю́ць	to spread
Си́бір, -у́ (m.)	Siberia	сла́ць (ложак)	to make a bed
сі́ла, -ы́ (f.)	force, power, strength	слова́, -а (n.)	word
сі́ні, -а́я, -ае	blue	слоўні́к, -а (m.)	vocabulary, dictionary
сі́рата, -ы́ (f. & m.)	orphan	служы́ць (II); служу́, -ы́ш, -а́ць	to serve
сі́та, -а (n.)	riddle	слуп, -а́ (m.)	pole
сказ, -у́ (m.)	sentence	слупо́к, слупка́ (m.)	column
сказа́ць (I) (pf. of каза́ць, I); fut. скажу́, ска́жаш, -у́ць	to say	слу́хаць (I); слуха́ю, -еш, -ю́ць	to listen to...
скале́чыць (II) (pf. of кале́чыць, II); fut. скале́чу, -ы́ш, -а́ць	to mutilate, to cripple, to lame	Слу́цак, Слу́цку	Slucak, a city in Byelorussia
скаў́т, -а (m.)	boy scout	Слу́ччына, -ы́ (f.)	Province of Slucak
скаў́цке пра́ва (n.)	Scout Law	смала́, -ы́ (f.)	tar
скве́р, -у́ (m.)	public garden	сма́чны, -а́я, -ае (or сма́чны)	tasty, delicious
склад, -у́ (m.)	1. syllable; 2. stock	сма́чна спа́ць	to sleep well
склане́ньне, -я (n.)	declension	сно́п, снапа́ (жы́та) (m.)	(rye-) sheaf
склон, -у́ (m.)	case (in declension)	сойка́, -і́ (f.)	jay (bird)
ско́кі (pl.)	dance		
ісьці́ ў ско́кі	to dance		
ско́кнуць (I) (pf. of скака́ць, I); fut. ско́кну, -еш, -у́ць	to hop, to jump		

сок, -у (m.)	juice, sap	спартовы, -ая, -ае	sport (adj.)
сок пушчаць (I)	to release sap	спатрэбіцца (II)	it will be needed
соль, -і (f.)	salt	мне спатрэбіцца	I shall need, it will be
сонейка, -а (dim. of	sun	(pf. of мне трэба)	of use to me
сонца) (n.)		спацець (I) (pf. of	to sweat
сонца, -а (n.)	sun	пацець, I); fut.	
соня, -і (f.)	somebody who sleeps	спацею, -еш, -юць	to sleep
	a great deal	спаць (II); сплю,	
сорам, -у (m.)	shame	сьпіш, -яць	I can't sleep
Сорам.	It is a shame.	мне ня сьпіцца	I sleep well
соты, -аў (pl. only)	honeycomb	мне добра сьпіцца	at first, firstly; at the
спавольніць (II); pf.	to slow down	спачатку (adv.)	beginning
fut. спавольню,			
-іш, -яць		споведзь, -і (f.)	confession
спавольніць ход	to reduce speed	спорт, -у (m.)	sport
спавядацца (I);	to confess	спосаб, -у (m.)	way
спавядаюся, -ешся,		справа (adv.)	on the right
-юцца		справядлівы, -ая, -ае	fair, just
спагадліва (adv.)	compassionately	спрагаць (I);	to conjugate
спадар, -а (m.)	Mr., gentleman, Sir	спрагаю, -еш, -юць	
спадару! voc. sing.	Sir!	спрагацца (I)	to be conjugated
спадары! voc. pl.	Gentlemen!	спражэньне, -я	conjugation
спадарыч, -а (m.)	master	спраўджальны, -ая,	checking, verifying
спадарыня, -і (f.)	Mrs., lady, madam	-ае	
спадарычна, -ы (f.)	Miss	спраўджаць (I);	to check, to test, to
спадзявацца (I);	to hope	спраўджаю, -еш,	examine
спадзяюся, -эшся,		-юць	
-юцца		спрачацца (I);	to argue, to quarrel, to
спадоба, -ы (f.)	liking	спрачаюся, -ешся,	discuss
не да спадабы	If one does not like it..	-юцца	
спаймаць (I);	to catch	спрэчка, -і (f.)	quarrel
спаймаю, -еш, -юць		спўдзіць (II) (pf. of	to frighten (an animal)
спакойна (adv.)	quietly	пўдзіць, II); fut.	
спакойны, -ая, -ае	quiet	спўджу, -іш, -яць	
спакўслівы, -ая, -ае	tempting, alluring	спыніцца (II) (pf. of	to stop
спалоханы, -ая, -ае	frightened	спыняцца, I); fut.	
спалохацца (I) (pf.)	to be frightened	спынюся, -ішся,	
fut. спалохаюся,		-яцца	
-ешся, -юцца		спыніць (II) (pf. of	1. to stop; 2. to
не на жарт	to be downright	спыняць, I); fut.	discontinue
спалохацца	frightened, to be	спыню, -іш, -яць	
	scared	спыняць (I); спыняю,	to stop; to discontinut
спалохаць (I) (pf. of	to frighten	-еш, -юць	
палохаць, I); fut.		спытаць (I) or	to ask
спалохаю, -еш,		спытацца (pf. of	
-юць		пытаць, пытацца,	
спальны пакой	bed room	I); fut. спытаю(ся),	
(пакою) (m.)		-еш(ся), -юць(ца)	

срэбра, -а (n.)	silver	стаць (I)	to step on
срэбны, -ая, -ае or сярэбраны	silvery	(pf. of ставáць, I); fut. ста́ну, -еш, -уць	
ссумава́цца (I); pf. fut. ссуму́юся, -ешся, -юцца (без каго)	to miss someone	стаяць (II); стаю́, -іш, -яць	to stand
става́ць (I)	to suffice, to be enough	сто, сту	hundred
нам стае́ часу	we have enough time	стогн, -у (m.)	moan
става́ць (I); стаю́, -еш, -юць	to get, to grow	стол, стала́ (m.) (pl. сталы́)	table
вады́ ў рацэ ставала́ ўсё больш	the river grew larger and larger	столік, -а (m.)	small table
ста́віцца (II); стаўлю́ся,, ста́вішся, -яцца (да каго)	to treat someone, to regard	столь, -і (f.)	ceiling
ста́віць (II); стаўлю́, ста́віш, -яць		стра́ва, -ы (f.)	food; course (of the meal)
стагна́ць (I); стагну́, стогне́ш, -уць		страпяну́цца (I); pf. fut. страпяну́ся, -э́шся, -у́цца	to rouse oneself
стагодзьзе, -я (n.)	century	страўнік, -а (m.)	stomach
сталі́ца, -ы (f.)	capital	страх, -у (m.)	fear
сталь, -і (f.)	steel	ад стра́ху	out of fear
стальны́, -а́я, -ое	like steel	страха́, -і (f.)	roof
ста́лы, -ая, -ае	grown up	стра́шна (adv.)	terribly
сталя́р, -а́ (m.)	carpenter	мне стра́шна	I am afraid
стамля́цца (I); стамля́юся, -ешся, -юцца	to get tired	мне ня стра́шна	I am not afraid
ста́нцыя, -і (f.)	station	страшны́, -а́я, -ое or стра́шны	terrible, scaring
старада́ўны, -ая, -ае	old	строгі, -ая, -ае	strict
старанна́ or старэнна́ (adv.)	diligently	стройны́, -ая, -ае	(man) slender, (building) well proportioned
старасьве́цкі, -ая, -ае	ancient, old-world (adj.); old-fashioned	стромкі, -ая, -ае	1. steep; 2. upright and tall
старасьве́ччына, -ы (f.)	ancient time, old world	стромкая хвойка	upright and tall pine tree
ста́расьць, -і (f.)	old age	струк, -а́ (m.)	pod
старшы́ня, -і (m.)	president, chairman	стры́гчы (I); стрыгу́, стрыжэ́ш, стрыгу́ць	to give a hair cut
стары́, -а́я, -ое	old	стры́гчыся (I); стрыгу́ся, -э́шся, -у́цца	to get a hair cut
стары́, -о́га (m.)	old man	стрыма́ць (I); pf. fut. стрыма́ю, -еш, -юць	to detain, to delay
старая́, -ое (f.)	old woman	стрэ́лка, -і (f.)	hand
старэ́ць (I); старэю́, -еш, -юць	to age	(гадзі́ньніка)	
ста́так, ста́тку (m.)	herd, flock	стрэ́лка, -і (f.)	dragon-fly
ста́цца (I) (pf. of става́цца, I); fut. ста́нуся, -ешся, -уцца	to become, to happen	стрэ́льба, -ы (f.)	rifle
		стрэ́нуць (I); pf. fut. стрэ́ну, -еш, -уць	1. to meet; 2. to celebrate
		стрэ́сьціся (I);	to happen

pf. fut. страсэцца стрэслася бяда студзень, студзеня ог студня (m.) студня, -і (f.) студэнт, -а (m.) студэнтка, -і (f.) студэнцтва, -а (n.) стукаць (I); стукаю, -еш, -юць стукнуць (I) (pf. of стукаць, I); fut. стукну, -еш, -уць судзіць (II); суджу, судзіш, -яць судзьдзя, -і (m.) сук, -а (m.) (dim. сучок, сучка) сукенка, -і (f.) вячорная сукенка (f.) сукно, -а (n.) сумаваць (I); сумую, -еш, -юць сумэснасьць, -і (f.) сумленьне, -я (n.) сумна (adv.) мне сумна сумны, -ая, -ае сумненькі, -ая, -ае dim. сумятлівы, -ая, -ае суняцца (I) (pf. of сунімацца, I); fut. сунімуся, -ешся, -уцца суняць (I) (pf. of сунімаць, I); fut. суніму, -еш, -уць суп, -у (n.) супольна (adv.) супыняць (I); супыняю, -еш, -юць сусэд, -а (m.) сусэдка, -і (f.) сусэдзкі, -ая, -ае	misfortune came January well (male) student (female) student students to knock, to strike to knock once to judge judge; (in sport) referee branch dress evening gown cloth to be sad; to grieve, to mourn togetherness conscience sadly I am sad sad sad bustling to grow quiet, to quiet down to quiet, to calm soup jointly, in common (effort) to stop neighbour neighbour (female) neighbouring, neighbourly	сустракаць (I); сустракаю, -еш, -юць сустрэча, -ы (f.) сусьцігі (pl.) сухі, -а́я, -ое суччо, -а (n.) сушаны, -ая, -ае сушыцца (II); сушыся, -ышся, -ацца сушыць (II); сушы, -ыш, -аць схавацца (I) (pf. of хавацца, I); fut. схаваяся, -ешся, -юцца схаваць (I) (pf. of хаваць, I); fut. схаваяю, -еш, -юць. схапіць (II) (pf. of хапаць, I); fut. схяплю, схяпіш, -яць сходзіцца (II); сходзяцца сходка, -і (f.) сходы, -аў (pl. only) сцэна, -ы (f.) сшыток, сшытка (m.) or сшытак, -а сшыць (I) (pf. of сшываць, I); fut. сшыю, -еш, -юць сьвэ́жы, -ая, -ае сьвет, -у (m.) сьвэ́тлы, -ая, -ае сьвэ́чка, -і (f.) сьвідраваць (I); сьвідру́ю, -еш, -юць сьвістаць (I); сьвішчу́, -аш, -уць сьвітаньне, -я (n.) сьвя́та, -а (n.)	to meet, to celebrate meeting races dry twigs dried to grow dry to dry (up) to hide oneself to hide, to put away to grab to get together 1. meeting; 2. step (in stairs) stairs stage; scene exercise book, copy book to sew together fresh 1. world, 2. dawn 1. light, 2. fair, blond (hair) candle to bore, to drill to whistle dawn, daybreak; young age holiday
---	--	--	---

сьвятар, -а (m.)	priest, clergyman	сьпець (I)	to ripen
сьвяткаваньне, -я (n.)	celebration	(pf. пасьпéць, I);	
сьвятліня, -і (f.)	brightness	сьпéе, -юць	
сьвятло, -а (n.)	light	сьпéка, -і (f.)	heat
сьвяты, -а́я, -ое	sacred, holy	сьпі́на, -ы	back
сьвятая дзяньніца (f.)	midnight church service before Easter	or сьпі́на, -ы́ (f.)	
сьвяціць (II); сьвячу́, сьвэ́ціш, -яць	1. to shine; 2. to bless	(dim. сьпі́нка, -і)	
ськінуць (I)	to take off, to throw off	сьпява́ць (I);	to sing
(pf. of ськідаць, I);		сьпява́ю, -еш, -юць	
fut. ськіну, -еш, -уць		сьпяра́а (adv.)	at first, firstly
сьлёдам (adv.)	immediately	сьпяша́цца (I);	to be in a hurry
ісьці сьлёдам за кім	to follow somebody	сьпяша́юся,	
	closely	-ешся, -юцца	
сьлізка (adv.)	slipperily	стрыма́ць (I) (pf. of	to detain, to delay,
сьлізкавата (adv.)	somewhat slipperily	затры́мваць, I); fut.	to keep off
сьлізкі, -а́я, -ое	slippery	стрыма́ю, -еш, -юць	
сьліўка, -і (f.)	plum, prune	схапі́ць (II)	to grab
сьляза́, -ы́ (f.)	tear	(pf. of хапа́ць, I);	
(dim. сьлёзка, -і)		fut. схаплю́,	
будзіць сьлёзкі	to make someone cry	схопі́ш, -яць	
сьляпы́, -а́я, -ое	blind	сьхі́л, -у (m.)	slope
сьмеласьць, -і (f.)	boldness courage, audacity	сьхі́ліць (II) (pf. of	to bend, to bow, to
		сьхі́ляць, I); fut.	incline
сьмелы, -а́я, -ае	bold, courageous, daring, audacious	сьхі́лю, -іш, -яць	
сьмерць, -і (f.)	death	сьхі́ліцца (II)	to bow, to stoop,
сьмех, -у (m.)	laughter	(pf. of сьхі́ляцца, I);	to bend over
сьмешкі (pl.)	chuckle, giggle	fut. сьхі́люся,	
сьмешна (adv.)	in a funny way, comically	-ішся, -яцца	
сьмешны, -а́я, -ае	ridiculous, funny	схода́ць (I);	to overcome, to get
сьмяя́цца (I);	to laugh	схода́ю, -еш, -юць	over
сьмяю́ся, -э́шся,		сьце́жка, -і (f.)	pad
-ю́цца		(dim. сьце́жачка, -і)	
сьнег, -у (m.)	snow	сьцерагчы́ (I);	to guard, to watch
ідзе́ сьнег	it is snowing	сьцерагу́, -эш, -у́ць	
сьнегавы́, -а́я, -ое	snowy, snow (adj.)	сьціха́ць (I);	1. to become quiet;
сьнегапа́д, -у (m.)	snowfall	сьціха́ю, -еш, -юць	to cease
сьнеданьне, -я (n.)	breakfast	сьціхну́ць (I) (pf. of	1. to quiet down,
сьнеда́ць (I);	to have breakfast	сьціха́ць, I); fut.	2. to fade
сьнеда́ю, -еш, -юць		сьціхну́, -еш, -уць	
сьнежань, сьне́жана	December	сьцюдзёны, -а́я, -ае	cold
or сьне́жня (m.)		(or сьцюдзены)	
сьнежны, -а́я, -ае	full of snow	сьцябло́, -а́ (n.)	stalk, stem
сьнежны дзед (m.)	snow-man	сьцяг, -у (m.)	flag
сьпéлы, -а́я, -ае	ripe	сьцяна́, -ы́ (f.)	wall
		(pl. сьце́ны)	
		сы́каць (I);	to make noises like
		сы́каю, -еш, -юць	a goose
		сын, -а (m.)	son

сыно́к, сынká (m.) (dim. of сын)	son	такі́, -а́я, -о́е	such
сыпа́нуць (I) (pf. of сыпа́ць, I); fut. сыпа́ну, -е́ш, -у́ць	to strew once	такі́м па́ра́дкам	in this way
сыпа́цца (I); сы́пецца, -у́цца	to fall, to pour	такса́ма	also
сыры́, -а́я, о́е	raw	тале́рка, -і (f.)	plate
сэмафо́р, -у (m.)	semaphore	та́м (adv.)	there
сэ́нс, -у (m.)	sense	та́нец, та́нца (m.)	dance
се́рца, -а (n.)	heart	тану́ць (I); тану́,	to sink
ся́бра, -ы (m.)	friend	то́неш, -у́ць	
сяброўка́, -і (f.)	girl friend	танцава́ць (I);	to dance
сягоньня́ (adv.)	today	танцу́ю, -еш, -ю́ць	
= сё́ньня		таргава́цца (I);	to bargain, to wrangle
сяда́ць (I);	to sit down	таргу́юся, -ешся,	
сяда́ю, -еш, -ю́ць		-ю́цца	
сядзё́ньне, -я (n.)	1. seat; 2. sitting	Таронта́, -а (n.)	Toronto
сядзё́ць (II); сяджу́,	to sit	тваё́ (n.)	your
сядзі́ш, -я́ць		тва́р, -у (m.)	face
сядзё́ць дома́	to stay at home	тра́я	your
ша́пка не сядзі́ць	the cap does not fit	(f. sing. familiar form)	
добра́		тво́й	your
сяло́, -а́ (n.)	village	(m. sing. familiar form)	
сяля́нскі, -а́я, -а́е	peasant (adj.)	творны́, -а́га (склон)	instrumental
сям'я́, -і́ (f.)	family	тка́ч, -а́ (m.)	weaver
сямна́ццаць, -ёх	seventeen	тка́цтва, -а́ (n.)	weaving
сярэ́браны, -а́я, -а́е	silvery	тка́ць (I); тку́,	to weave
сястра́, -ы́ (f.)	sister	тчэ́ш, тку́ць	
сястра́ міласе́рдзя́ (f.)	nurse	тлума́чыць (II);	to explain
сястры́чка, -і́ (f.)	sister	тлума́чу, -ы́ш, -а́ць	
(dim. of сястра́)		тлу́шч, -у́ (m.)	fat
сяўба́, -ы́ (f.)	sowing season	то . . . то	now . . . now
сячы́ (I); сяку́,	to chop	то́ тут, то́ там	now here, now there
сячэ́ш, сяку́ць;		то́е - сё́е	some things
past сек, се́кла, -лі́		то́й, та́я, то́е	that

Т

табе́ (dat. & loc. of ты)	to you, about you	то́лькі	only, but
таблі́ца, -ы́ (f.)	1. black board; 2. table	то́лькі што́	just now
табо́ю (ой)	by you	тонкі́, -а́я, -а́е	thin
(instr. of ты)		торба́, -ы́ (f.)	bag
з табо́ю	with you	шко́льная торба́	schoolbag
табу́рэт, -а́ (m.)	stool	торг, -у́ (m.)	1. bargaining, haggling. 2. fair
or табу́рэтка, -і́ (f.)		торт, -у́ (m.)	torte
тады́	then	тоўшч, -у́ (m.)	fat
та́йны, -а́я, -а́е	secret	= клу́стасьць, -і́ (f.)	
так	yes, so	трава́, -ы́ (f.)	grass
так і ся́к	this way and that	тра́вень, -я́ (m.)	May

трамва́й, -ю (m.)	streetcar	турэ́цкі, -ая, -ае	Turkish
трамва́йны, -ая, -ае	streetcar (adj.)	Турэ́ччына, -ы (f.)	Turkey
тра́піць (II) (pf. of	to get to a destination	ту́т (adv.)	here
тра́пляць, I) на ме́сца		ту́чыць (II);	to fatten
тра́пляць (I);	to get (somewhere)	ту́чу, -ыш, -аць	
тра́пляю, -еш, -юць		ты	you (sing. familiar form)
тро́шкі (adv.)	a little, a bit	ты́дзень, ты́дня (m.)	week
труба́, -ы (f.)	1. pipe; 2. musical instrument	тымча́сам (adv.)	1. so long; 2. now, at that time, while
(dim. тру́бка, -і)		ты́повы, -ая, -ае	typical
тры, трох	three	тэа́тар, тэа́тру	theater
трыва́ць (I);	to last	(or тэа́тр) (m.)	
трыва́ю, -еш, -юць		тэлеба́чаньне, -я (n.)	television
трыво́га, -і (f.)	alarm, uneasiness	тэлеві́зар, -у (m.)	television set
трыво́жна (adv.)	uneasily, troubled	тэлефо́н, -у (m.)	telephone
трыма́ць (I);	to hold	гавары́ць па	to talk on the phone
трыма́ю, -еш, -юць		тэлефо́не	
мароз трыма́е	the frost lasts	тэмпера́тура, -ы (f.)	1. temperature, 2. fever
трына́ццаць, -ёх	thirteen	тэні́с, тэні́су (m.)	tennis
трэ́ба (impersonal)	it is necessary, one needs, one should		
мне трэ́ба йсьці	I have to go		
ня трэ́ба катка́ насіць	you should not carry the kitten		
трэ́йці, -яя, -яе	third		
трэ́сьці (I);	to shake		
трасу́, -ёш, -уць			
туга́, -і (f.)	grief, yearning, depression		
ту́жыць (II);	to miss somebody or something, to long for, to feel miserable		
ту́жу, -ыш, -аць			
(па кім ці па чым)			
ту́жыць па	to be homesick		
ба́цькаўшчыне			
туза́нуць (I) (pf. of	to pull, to tug		
ту́заць, I); fut.			
туза́ну, -ёш, -уць			
ту́лава, -а (n.)	body, trunk		
тулі́ць (II); тулю́,	to cuddle, to hug		
тулі́ш, -яць			
тума́н, -у́ (m.)	fog		
ту́паць (I);	1. to stamp (with the feet); 2. to walk		
ту́паю, -еш, -юць	to worry, to bother		
турбава́цца (I);			
турбу́юся, -ешся, -юцца			
турбі́на, -ы (f.)	turbine		
туры́сты, -ага (m.)	tourist		
туры́стка, -і (f.)	tourist (female)		

увёсну (adv.)	in spring	узор, -у (m.)	1. example, 2. pattern,
увёсь, уся, усё	entire, whole		3. design
увёчары (adv.)	in the evening, at night	узрадавацца (I)	to be glad, to be happy
увосень (adv.)	in the fall	(pf. of радавацца, I); fut. узрадуюся, -ешся, -юцца	
увушы (adv.)	in the ears	узбёражжа, -а (or узбярэжжа) (n.)	coast, riverbank
углыбкі (adv.)	deep	узёхаць (I)	to go up, to drive up (the hill)
два мэтры ўглыбкі	2 meters deep	(pf. of узяжджаць, I); fut. узе́ду, -еш, -уць (на гару)	
уголас (adv.)	aloud	узылёзці (I)	to climb
удава, -ы (f.)	widow	(pf. of узла́зіць, I); fut. узы́лезу, -еш, -уць	
удава́цца (I); удае́цца, -ю́цца	to turn out well, to work out well	узыходзіць (II); узыходжу, узыходзіш, -яць	to come up
мне ўдае́цца	I succeed	узя́цца (I)	to undertake, to start
яму не ўдалося	he failed	(pf. of бра́цца, I); fut. вазьму́ся, возьмешся, возьму́цца	
уда́лы, -ая, -ае	successful, clever, smart	ці што ўзялося?	(referring to fish) did anything bite?
уда́лы перакла́д	good translation	скуль яны́ ўзяліся?	where did they come from?
удаўжкі (adv.)	long	узя́цца за кнігу	to start to read, to study
дзе́сяць мэтраў	10 meters long	узя́ць (I)	to take
удаўжкі		(pf. of браць, I); fut. вазьму́, возьмеш, -уць	
уда́цца (irr.)	to turn out well	браць (or узяць) удзе́л	to take part in
(pf. of удава́цца, I); fut. уда́мся, уда́сця, -у́цца		укладаньне, -я (n.)	composition
ён такі ўжо ўда́ўся	that is his nature	укла́сьці (I)	to compose
уда́ча, -ы (f.)	success	(pf. of уклада́ць, I); fut. укладу́, -е́ш, -у́ць	
удзе́л, -у (m.)	participation	Украі́на, -ы (f.)	Ukraine
удзе́нь (adv.)	during the day	украі́нскі, -ая, -ае	Ukrainian
уе́хаць (I)	to enter, to drive into	ула́да, -ы (f.)	power
(pf. of е́хаць, I); fut. уе́ду, -еш, -уць		ула́сна (adv.)	as a matter of fact, actually
ужыва́цца (I); ужыва́ецца, -ю́цца	to be used	ула́снасьць, -і (f.)	property
ужыва́ць (I); ужыва́ю, -еш, -юць	to use	ула́сны, -ая, -ае	own
узвы́шша, -а (n.)	height, hills		
узгадава́ць (I) (pf. of узгадоўваць, I); fut. узгаду́ю, еш, -юць	to bring up		
узгадоўваць (I); узгадоўваю, -еш, -юць	to bring up		
узгорак, узгорку (m.)	small hill		
уздоўж (adv.)	lengthwise, alongside		
узімку (adv.)	in winter		
узлава́ўшыся	infuriated		
узлава́цца (I) (pf. of злава́цца, I); fut. узлую́ся, -е́шся, -ю́цца	to become angry		

улётку (adv.)	in summer	- усход, -у (m.)	east
умагчы (I)	to be able	усход сонца	sunrise
(pf. of магчы, I);		усходні, -ая, -яе	eastern
fut. умагу, уможаш,		Усходняя паўкуля	Eastern hemisphere
умогуць		усьмешка, -і (f.)	smile
уміг = вобмігам	in an instant, in no	усьмешлівы, -ая, -ае	smiling
(adv.)	time	усьміхнуцца (I)	to smile
уначы (adv.)	at night	(pf. of усьміхацца,	
унізе (adv.)	below, downstairs	I); fut. усьміхнуся,	
унук, -а (m.)	grandson	-эшся, -ўца	
унучка, -і (f.)	granddaughter	усьцерагчыся (I)	to escape danger
упоперак (adv.)	crosswise, across	небясьпéкі	
уражаньне, -я (n.)	impression	усьцішыцца (II)	to calm, to quiet down;
ураньні (adv.)	in the morning	(pf. of усьцішацца,	to cease
урэшце (adv.)	finally, at last	I); fut. усьцішуся,	
усё (pl. of увесь)	everybody	-ышся, -ацца	
усё	everythhing	ня ўсьцішыцца	the pain (storm) will
усё-ж	at last	боль (бўра)	not abate (subside)
усіхны, -ая, -ае	everybody's	усюды (adv.)	everywhere
ускарáскацца (I) (pf.	to climb	усяго	in all, only
of карáскацца, I);		усяго толькі	only
fut. ускарáскаюся,		усякі, -ая, -ае	any, anybody
-эшся, -юцца		утварáцца (I);	to be formed
ускочыць (I)	to jump in	утварáецца, -юцца;	
(pf. of ускокваць,		past утварыўся	
I); fut. ускочу,		уткнуць (I)	to stick in
-ыш, -аць		(pf. of утыкаць, I);	
ускра́ек, ускра́йку	outskirts	fut. уткну́, -эш,	
(m.)		-ўць	
на са́мым ускра́йку	on the very outskirts	уцёкі, -аў (pl.)	flight
	(edge)	уцякаць (I); уцякаю,	to run away
усма́жаны, -ая, -ае	roasted	-эш, -юць	
успомніць (II)	to recall, to recollect	уцячы (I)	to run away
(pf. of успамінаць,		(pf. of уцякаць, I);	
I); fut. успомню,		fut. уцяку́, уцячэш,	
-іш, -яць		уцякуць	
устава́ць (I); устаю́,	to get up	учапіцца (II)	to seize, to grasp at
-эш, -юць		(pf. of чэпіцца, II);	
устаноўлены, -ая, -ае	set up	fut. учаплюся,	
уста́ць (I)	1. to get up; 2. to	учэпішся, -яцца	
(pf. of устава́ць, I);	stand up	учора (adv.)	yesterday
fut. устану́, -еш,			
-уць			
усу́нуць (I)	to shove in, to thrust in	фа́рма, -ы (f.)	farm
(pf. of усоўваць, I);		фатэль, -ю (m.)	easy chair
fut. усуну́, -еш, -уць		фі́зыка, -і (f.)	physics
усхадзі́цца (II);	to fly into a temper,	фі́льм, -у (m.)	film, motion picture,
past усхадзіўся,	to get noisy		movie
-лася, -ліся			

Ф

форма, -ы (f.)	form
Францыя, -і (f.)	France
футбол, -а (m.)	football
футбольны матч	football game

X

хаваць (I); хаваяю, -еш, -юць	1. to hide; 2. to bury
хадзіць (II); хаджу ходзіш, -яць хадзі сюды!	to walk Come here!
хадуном — галава хадуном	the head whirls
халаднёць (I); халаднёе, -юць	to get colder
халодна (adv.)	cold
мне халодна	I am cold
халодны, -ая, -ае	cold
хамут, -а (m.)	horse's collar
характар, -у (m.)	character
характарызаваць (I); характарызую, -еш, -юць	to characterize
ха́та, -ы (f.) (dim. хаці́на, -ы)	hut, house
ха́тні, -яя, -яе ха́тнія заданьні	home (adj.) homework
хаце́ць (I); хачу, хочаш, -уць мне хочацца	to want, to wish I want
хаце́ньне, -я (n.)	desire
хва́брыка, -і (f.)	factory
хваёвы, -ая, -ае	pine (adj.)
хва́ліцца (II); хваля́юся, -ішыся, -яцца	to brag, to boast
хва́ліць (II); хвалю́, -іш, -яць	to praise
хва́лько, -а (m.)	boaster
хва́ля, -і (f.)	wave
хвалява́цца (I); хваляю́ся, -ешся, -юцца	to be worried, upset
хва́рба, -ы (f.)	paint
хвілі́на, -ы (f.) (dim. хвілі́нка, -і)	1. second, 2. instant
хвіра́нка, -і (f.)	curtain
хворы, -ая, -ае	ill, sick

хвост, -а́ (m.) (dim. хвосці́к, -а)	tail
хвоя, -і (f.)	pine tree
хіба́	unless, probably
хіба́ адно	save that
хіба́ што	provided
хі́тра (adv.)	slyly, cunningly
хі́трасьць, -і (f.)	slyness, cunning
хі́тры, -ая, -ае	sly, cunning
хляпчу́к, -а́ (m.) (dim. of хляпе́ц)	boy
хлеб, -а́ (m.)	bread
хле́бныя крошкі	bread crumbs
хlopeц, хлопца́ (m.) or хляпе́ц, хляпца́	boy
хлопчык, -а (m.)	little boy
хлусіць (II); хлушу́ хлу́сіш, -яць	to lie
хлусьня́, -і́ (f.)	lie
хма́ра, -ы (dim. хма́рка, -і)	cloud
ходзі́шча, -а (n.)	sidewalk
холад, -у (m.)	cold
хор, -у (m.)	choir
хоць	although
хоць раз	at least once
хоць куды́	good for any occasion
хош і лобі́	2. Georgian dishes (food)
храпсы́ці (I); храпу́, -е́ш, -у́ць	to wheeze, to snore
хрыпе́ць (II); хрыплю́ хрыпі́ш, -я́ць	to wheeze
Хры́стос ускрэ́с (or уваскрэ́с)	Christ has risen
хрэ́н, -у (m.)	horseradish
хто?	who?
хто-не́буызь	anybody; somebody, someone
ху́сьце, -я (n.)	linen (as the bed-linen, table-linen)
ху́тка (adv.)	quickly
ху́ткі, -ая, -ае	fast, quick
ху́тра, -а (n.)	fur coat
хутча́й!	hurry up!
ху́ценька = ху́тка (adv.)	quickly

Ц

цагляны, -ая, -ае	of brick
цалаваць (I); цалую, -еш, -юць	to kiss
цалую моцна	I kiss affectionately
цана, -ы (f.) (pl. цэны)	price
цапам-лапам (adv.)	hastily, in haste, hurriedly
цар, -а (m.)	tsar
царква, -ы (f.)	church
цэла, -а (n.)	body
цень, -ю or сыцень (m.)	shadow
цеплаваць, -ая, -ае	lukewarm (not quite warm)
цэраз (prepos. + acc.)	through, over
цэразь лес	through the forest
цэрці (I); тры, трэш, -уць	1. to rub; 2. to polish
цэсна (adv.)	tightly, closely, intimately
цеснаваць (adv.)	rather packed, rather tightly
цесната, -ы or цяснота (f.)	tightness, cram, crush
цэсны, -ая, -ае	tight, cramped
цёмны, -ая, -ае	dark
цёмныя валасы (ноч)	dark hair, (night)
цёплы, -ая, -ае	warm
дзім. цёпленькі, -ая, -ае	warm
цётка, -і (f.)	aunt
цікава (adv.)	interestingly
цікавы, -ая, -ае	interesting
цікавасць, -і (f.)	interest
ціраз	not just once (more than once)
ціснуць (I); цісну, -еш, -уць	to squeeze
ціха (adv.)	quietly
ціха-ціхенька	1. very quietly; 2. in a low voice
ціхі, -а, -ае	quiet
цудоўны, -ая, -ае	wonderful, excellent
цурчэць (II); цурчыць, -аць (вада)	to babble, to murmur, to stream

цыбуля, -і (f.)	onion
цыгарэта, -ы (f.)	cigarette
цымбэлы, -аў (pl.)	cymbals
цымбалісты, -ага (m.)	cymbalist
цырульнік, -а (m.)	barber
цырульня, -і (f.)	barber shop
цвінтэр, -а (m.)	the yard in front of the church
цвісьці (I); цвіту, -ець, -уць	to bloom
цвярдзі, -а, -ае	hard
цэгла, -ы (f.)	brick
цэлы, -ая, -ае	1. whole; 2. unhurt
цюцька, -і (m.)	doggie
цябе (gen. + acc. of ты)	of you; you
цягнік, -а (m.)	train
цягнуць (I); цягну, -еш, -уць	to pull, to haul, to tow
цяжкі, -а, -ае	heavy; difficult
цякучы, -ая, -ае	running, flowing
цямнець (I); цямнею, -еш, -юць	to darken, to get (grow) dark
цямнее (impersonal)	it is getting dark
цянькі (pl.)	short cut
цяпер (adv.)	now
цяперашні час	present tense
цяпліня, -і (f.)	warmth, warm weather
цяпло, -а (n.)	1. warmth, 2. fire
цярэньне, -я (n.)	suffering, pain, endurance
цярэць (II); цяплю, -еш, -уць	to endure, to suffer
цярэш, -аць	with patience
цярэшва (adv.)	patient
цярэшы, -ая, -ае	1. to flow, to run; 2. to leak
цячы (I); цячэ, -аць	

Ч

чаго (gen. of што)	of what
чаго?	why? what for?
чаго ты плачаш?	Why are you crying?
чайнік, -а (m.)	tea kettle
чайнічак, чайнічка (m.)	tea-pot
чакаць (I); чакаю, -еш, -юць (+ gen. or + на with acc.)	to wait for

чалавёк, -а (m.)	man
чаму? (dat. of што)	1. to what? 2. why?
чамусяці	for some reason
чапля, -і (f.)	heron (bird)
чаравік, -а (m.)	shoe
чарадзёй, -я (m.)	magician
чарадзёйны, -ая, -ае	magic
чарапах, -і (f.)	turtle
чарка, -і (f.)	wine glass
час, -у (m.)	time
часам (adv.)	sometimes
часопіс, -у (m.)	magazine, journal
часіца (I); чашу,	to comb
чэшах, чэшуць	
часіна, -ы or міну́та	minute
(f.)	
ча́ста (adv.)	often
частава́ць (I);	to treat
часту́ю, -еш, -юць	
частаваньне, -я (n.)	treating, entertainment
часы́ца, -і (f.)	particle
чатырна́ццаць,	fourteen
чатырнаццацёх	
чаты́ры, чатырох	four
чацьве́р or чэцьвер	Thursday
(gen. чацьвяргá)	
(m.)	
чацьве́рты, -ая, -ае	fourth
човен, чаўна́ (m.)	boat
чорны, -ая, -ае	black
чува́ць	one can hear
чужы́, -а́я, -ое	1. strange; 2. someone
	else's
чу́цца (I); чу́юся,	to feel
-ешся, -юцца	
чуць (I); чу́ю, -еш,	1. to hear; 2. to smell,
-юць	to feel
чуць не	almost, nearly
чыгу́н, -у́ (m.)	cast iron
чыгу́н, -а́ (m.)	cast iron kettle, pot
чыгу́начная школа	the railroad training
(f.)	centre
чыгу́нка, -і (f.)	railway, railroad
чыгу́нны, -ая, -ае	cast iron (adj.)
Чыка́га, -а (n.)	Chicago
чы́рвень, чы́рвеня	June
(m.)	
чырвоны, -ая, -ае	red

Чырвоная ша́пачка	Red Riding Hood
(f.)	
чы́ста (adv.)	1. cleanly,
	2. completely
усё чы́ста	completely everything
чы́сты, -ая, -ае	clean
чы́сьціць (II);	to clean, to brush
чы́шчу, чы́сьціш,	
-яць	
чыта́нне, -я (n.)	reading
чыта́ць (I); чыта́ю,	to read
-еш, -юць	
чэ́сьць, -і (f.)	respect, honour
аддава́ць чэ́сьць	to show one's respect,
	to salute

Ш

шавёц, шаўца́ (m.)	shoemaker
шавецтва, -а (n.)	shoemaking
ша́лік, -а (m.)	scarf
шанава́ць (I);	1. to respect, to
шану́ю, -еш, -юць	honour; 2. take care
	of
ша́пка, -і (f.)	cap
шапта́ць (I); шапчу́,	to whisper
шэпчаш, -уць	
шасна́ццаць, -ёх	sixteen
ша́ты, -аў (pl.)	(poetical) clothes
ша́фа, -ы (f.)	cupboard, wardrobe,
	closet
шафе́р, -а (m.)	driver
Швэд, -а (m.)	Swede
шканды́баць (I);	to walk unevenly,
шканды́баю, -еш,	with a limp
-юць	
шкля́нка, -і (f.)	glass
шкля́нка малака́	glass of milk
шко́да, -ы (f.)	harm
Шкада́.	It is a pity.
шко́дзіць (II);	to harm, to injure,
шко́джу, шко́дзіш,	to damage
-яць	
шко́ла, -ы (f.)	school
пачатковая школа	public school
(f.)	
шко́льны, -ая, -ае	school (adj.)
шко́льны дзень	school day
шма́т (adv.)	much, a great deal

шматякія	many	шчэрыць (II);	to snarl (as a dog)
шмыгаць (I);	to dart, to slip	(шчэру, -ыш, -аць) зўбы	
шмыгаю, -еш, -юць		шы́йка, -і (f.)	neck
шнурок, шнурка́ (m.)	string	(dim. of шы́я)	
шосты, -ая, -ае	sixth	шы́нка, -і (f.)	ham
шпак, -а́ (m.)	starling	шыпшы́на, -ы (f.)	briar, a wild rose
шпакоўня, -і (f.)	birdhouse for a starling	шырыца (II);	to spread
шпіта́ль, -ю (m.)	hospital	шырыца, -ацца	
штаднё́ (adv.)	every day	песьня шырыца	the song spreads
штасыботы (adv.)	every Saturday	шыць (I); шыю, -еш,	to sew
што	what	-юць	
што вы робіце?	What are you doing?	шы́шка, -і (f.)	(pine) cone
што са мною	What will happen to	шэпт, -у (m.)	whisper
бўдзе?	me?	гаварыць шэпам	to whisper
што-небудзь	anything, something	= шаптаць	
штора, -ы (f.)	drapes	шэрань, -і (f.)	white frost, hoar-frost
штось	1. somehow, 2. something	шэры, -ая, -ае	grey
штосьці = нешта	something	шэсьць, шасьцёх	six
шту́ка, -і (f.)	piece		
чатыры шту́кі	four pieces	Э	
шука́ць (I); шука́ю,	to look for	экза́мен, -у	examination, exam
-еш, -юць (+ gen.)		or экза́мэн (m.)	(colloq.)
шум, -у (m.)	noise, uproar	здаць экза́мен	to pass an examination
рабіць шум	to make a noise	экскурса́нт, -а (m.)	excursionist
шуме́ць (II); шумлю́,	to make noise	экску́рсія, -і (f.)	excursion
шумі́ш, -яць		эле́ктрык, -а (m.)	electrician
ве́цер шумі́ць	the wind is howling	эле́ктрыка, -і (f.)	electricity, power
шуршэ́ць (II);	to rustle (as dry	праводзіць	to install power
шуршы́ць, -а́ць	leaves)	эле́ктрыку	
шчабята́ць (I);	to chirp, (fig.) to		
шчабячу́, -аш, -уць,	chatter	Ю	
шчака́, -і (f.)	cheek	юна́к, -а́ (m.)	teenager (m.)
шчасьлівы, -ая, -ае	happy, lucky	юшка, -і (f.)	fish-soup
шчы́сьце, -я (n.)	happiness, good luck		
шча́ўе, -я (n.)	sorrel (edible green plant)	Я	
шчо́дры, -ая, -ае	generous	я́блык, -а (m.)	apple
шчо́тка, -і (f.)	brush	я́блычны, -ая, -ае	apple (adj.)
шчы́ліна, -ы (f.)	slot, crack, aperture	я́гада, -ы (f.)	berry
шчы́ра (adv.)	frankly, honestly, openly, trustfully	dim. я́гадка, -і (f.)	(little) berry
шчы́ра дзякую	thank you very much,	яго́ (gen. & acc. of	of him (it), him (it)
	thank you so much	ён and яго́)	
шчы́ры, -ая, -ае	frank, trustful, open hearted	каля яго́	next to him, beside him
шчэ́знуць (I)	1. to disappear, to	мы ба́чылі яго́	we saw him
(pf. of чэ́знуць, I);	vanish, 2. to perish	яго́ны, -ая, -ае	his
fut. шчэ́зну, -еш, -уць		яда́, -ы́ (f.)	eating
		яé (gen & acc. of яна́)	of her; her
		яэ́чка, -а (n.)	egg
		dim. of яйцо	

язык, -á (m.)	tongue	якраз	just
Язэп, -а	Joseph	ялінка, -і (f.)	Christmas tree,
яйко, -á (n.)	egg		Christmas party
ог яйцо, -á		ямú (dat. of ён and	to him (it)
як	how, like, if, when,	яно)	
	what	Янка, -і (m.)	Johnny
як ён завецца?	What is his name?	яна́ (f.)	she
як ты	like you	яно (n.)	it
як такúю шапку	if he has such a hat,...	яны́ (pl.)	they
мае, . . .		яро, -á (n.)	yoke
Як скончыш	When you have	ясны, -ая, -ае	bright
работу, прыходзь.	finished your work,	ясьнёць (I); ясьнёю,	to glitter, to shine,
	come over.	-еш, -юць	to gleam
як-нёбудзь	somehow	ячмень, -ю (m.)	barley
які, якая, якое	what	ячмённы, -ая, -ае	barley (adj.)
якую кнігу ты	What book do you	яшчэ	1. still, (more),
хочаш?	want?		2. again
які-нёбудзь	some, any	яшчэ раз	once more, once again

ENGLISH-BYELORUSSIAN VOCABULARY

АНГЕЛЬСКА-БЕЛАРУСКИ СЛОЎНІК

А

abandon, to	пакідаць (I);	accordion	акордыён, гармонік
	пакінуць (I) pf.	account	грашовая справаздача,
abate, to	узьцішыцца (II) pf.		лічбазданьне
able	здольны, -ая, -ае	across	праз, на другі бок
able, to be	магчы́ (I);	across	упоперак (adv.)
	узмага́чы (I) pf.	accumulate, to	набіра́цца (I);
abounding in water	мнагаводны, -ая, ае;		набра́цца (I) pf.
	шматводны,	accusative	вінава́льны (склон)
	паўнаводны	ache, to	балёць (II)
about	пра, аб, каля	I have a headache	мне баліць галава́
to be about	наме́рвацца (I)	actually	уласна, фактычна
absolution	адпушчэньне грахоў	add, to	даста́віць (II);
absolve sins (to)	адпушча́ць (I) грахі		дада́ць (irr.)
absorb, to	абсарбава́ць, падбіра́ць	add (liquid)	даліва́ць (I),
	(ваду́)		даліць (I) pf.
accept, to	прыйма́ць (I);	to add (flour, sand)	дасыпа́ць (I),
	прыня́ць (I) pf.		падсыпа́ць (I) pf.
access	доступ	address	1. а́дрыс;
according	паводля		2. зварот, прамова

address bureau	а́дрысны стол	always	заўсёды (adv.)
addressee	адрасат, -а	America	Амэрыка
adhere, to	прыстава́ць (I)	ancestor	пра́шчур, прародзіч
adjective	прыме́тнік, -а	ancient	старасьве́цкі, -ая, -ае; старавэ́чны, -ая, -ае
adjust, to	прыстасава́цца (I)	ancient time	старавэ́ччына
admiration	захаплэ́ньне	and	і, а
with admiration	з захаплэ́ньнем, захоплена (adv.)	anger	злосьць, гнеў
admire, to	захапля́цца (I), любава́цца (I)	anger, to	злава́ць (I), раззлава́ць (I) pf.
advance, in	загадзя́ or за́гадзя (adv.)	angry	злосны, -ая, -ае
adventure	прыгода	to be angry	злава́цца (I), гне́вацца (I) (на каго); раззлава́цца (I) pf.
adverb	прысло́ўе	to get angry	узлава́цца (I) pf., залава́цца (I) pf.
advice	пара́да	animal	зьвер, жывёліна
advise, to	ра́іць (II); пара́іць (II) pf. (with dat.)	wild animals	зьвяр'ё (coll.)
afraid, to be	бая́цца (II) (with gen.)	animal nursery	гадава́льнік
after	пасля́	another	іншы, -ая, -ае
afterwards	потым	announcement	паведа́мленьне
again	ізноў, зноў	answer, to	адка́зваць (I), адказа́ць (I) pf.; адгукáцца (I), адгукну́цца pf.
age	век	ant	мура́шка
age, to	старэ́цца (I); пастарэ́цца (I) pf.	any	які-не́будзь
ages (for)	павéк	anybody	хто-не́будзь
agree, to	згаджа́цца (I); згадзі́цца (II) pf. зьмеркава́цца (I) pf.	anything	што-не́будзь
agreed	згода	apartment	кватэ́ра
agreement	згода, -ы	appear, to	зьяві́цца (I) pf., утвары́цца (II) pf.
airmail	паве́траная пошта	appearance	вы́гляд
alarm-clock	будзі́ньнік or будзі́льнік, бу́дзька	apple	яблык
Alex	Але́сь, -я	appointment	прызна́чаньне, or прызначэ́ньне
alike	падобны, -ая, -ае	April	красаві́к
alive	жывы́, -а́я, -о́е	argue, to	спрача́цца (I), свары́цца (II)
all	усе́, усё	arm	рука́
allow, to	дазваля́ць (I); дазволі́ць (II) pf. пушча́ць (I), пусьці́ць (II)	armful	бярэ́мя
alluring	прына́дны, -ая, -ае; спаку́сьлівы, -ая, ае	arrange, to	пара́дкаваць (I), уклада́ць (I)
almost	ма́ла не, ледзь не, чуць не	arrive, to	прыбыва́ць (I)
aloud	уголас	to arrive by airplane	прылята́ць самалётам
also	такса́ма	around	навока́л, вакол and наўко́ла or наўко́л
although	хоць, хаця́	art	маста́цтва

artist	маста́к	back (adj.)	за́дні, -яя, -яе
as	як, паводля	back (adv.)	наза́д
ashamed, to be	сароме́цца (I)	back consonant	задняязы́чны зы́чны
Asia	Азі́я	backwoods	глу́ша, глуш
aside	убок	bacon	са́ла
ask (question), to	пыта́цца (I); папыта́цца (I) pf.	bad	благі́, -а́я, -о́е; ке́пскі, -а́я, -а́е; няго́дны, -а́я, -а́е
ask, to	прасі́ць (I), прасі́цца (II); папрасі́цца (II) pf.	badly	бла́га, ке́пска, нядо́бра
to ask a riddle	зага́дваць (I) or задава́ць зага́дку	not bad	нішто́, нябла́га (adv.)
askance (adv.)	ско́са	badger	барсу́к
aslant (adv.)	ско́са	bag	торба́, мяшо́к, мех
asp (snake)	кобра́	bagel	абара́нка or абара́нак
aspen	асі́на	bagpipes	дуда́
aspirin	аспы́рына	bake, to	пячы́
at	пры, аб, над, у	baker	пе́кар
at all	зусі́м	bakery	пяка́рня
not at all	ані́	balcony	балько́н
at home	дома́, удо́ма	bald	лы́сы, -а́я, -а́е
at last	нарэ́шце, усё-ж	bald spot	лы́сіна
at once	адра́зу	ball	1. мя́чык, мя́ч; 2. ба́ль; 3. клубо́к
attack	ата́ка, напад	bank	банк
attack, to	напада́ць (I); напа́сьці (I) pf.	bank of the river	бе́раг ракі́
attend, to	1. абслугоўва́ць (I); 2. наве́дваць	barber	цыру́льнік
to attend school	хадзі́ць у шко́лу	barbershop	цыру́льня
attention	ува́га	bare	голы́, -а́я, -а́е
to pay attention	уважа́ць (I), зважа́ць (I)	bargain, to	таргава́цца (I)
attentive	ува́жны, -а́я, -а́е	barge	ла́йба
attentively	ува́жна (adv.)	bark	1. кара́; 2. брэ́х саба́кі
August	жні́вень	bark, to	браха́ць (I)
aunt	це́тка	to begin to bark	забраха́ць
aurochs	зу́бар, зу́бра	barley	ячме́нь
Australia	Аўстра́лія	barley soup	крупэ́ня, кру́пнік
Austria	Аўстры́я	barn	гумно́, пу́ня
awaken, to	будзі́ць (II); збудзі́ць (II) pf.	baseball	бэйзбо́л, лапта́
awhile	некаторы́ час	basket	кош, (dim.) кошы́к
awkwardly	нязгра́бна, нехля́мджа	farmer's bast	каро́бка also
		basket	паўвасьмі́на
		basketball	баске́тбо́л, кошы́к
		bathroom	ва́нны пако́й
		bathe (oneself), to	купа́цца (I)
		bathtub	ва́нна
		be, to	быць
		to be	быва́ць (I)
		(occasionally or frequently)	
		beam	ба́лька
babble, to	цурча́ць (II)		
babbler	балабо́н		
back	сы́піна		

В

bear	мядзвѣдзь	beside	каля, побач
beard	барада	besides	апрача
bearded	барадаты, -ая, -ае	bet, to	закладацца (I), залажыцца (II) pf.
beast	дзікі звер	betray, to	здрэджваць (I), здрэдзіць (II) pf.
beats	караці, пацеркі	better (adv.)	лепш, лепей, лепей
beautiful	прыгожы, -ая, -ае; харошы, -ая, -ае; пекны, -ая, -ае	between	паміж (with inst.)
beauty	1. краса; 2. красуня (a girl)	bicycle	самакат
beaver	бабёр, бабра	big	вялікі, -ая, -ае, буйны, -ая, -ае
become, to	зрабіцца (II), стацца (I), стаць (I) pf.	bike	самакат
to become proud	заганарыцца (II) pf.	birch-tree	бяроза dim. бярозка
bed	ложак (dim.) ложачак	bird	птушка
to make a bed	паслаць пасьцель	bird-feeder	кармушка
to stay in bed	ляжаць у ложку	birthday	нарадзіны
bedding	пасьцель	bite, to	1. грызці (I); 2. кусаць (I), кусацца (I)
bedroom	спальны пакой	fish are biting	рыба бярэцца or клюе
bee	пчала	bitter	горкі, -ая, -ае
beer	піва	bitter cold	люты холад
before	пэрад, прад; раней	black	чорны, -ая, -ае
began to speak (talk)	загаварылі	blackboard	дошка
begin, to	пачынаць (I); пачынацца (I); наставаць (I), настаць (I) pf.	blacksmith	каваль
beginning	пачатак	bless, to	связаць (II), благаславіць (II)
behind (prep.) (direction)	за (with acc.)	blind	сьляпы, -ая, -ае
(location)	за (with instr.)	block, to	загарадзіць (II), затрымаць (I) pf.
behind (adv.) to be behind	ззаду аставіцца (I), астацца (I) pf.	to block the way	загарадзіць дарогу
believe, to	вэрыць у што; даваць вэры (каму)	blocked up	завалены, -ая, -ае
bell	званок	blockhead	ёлапень
bellow, to	раўсьці (I)	blood	кроў, крыві
belong, to	належыць (II)	bloom, to	цвісьці (II), красавіць (I)
below	доле, унізе, ніжэй	blow, to	дзьмухаць (I), дзьмуць (I) вэць (I)
belt	дзяга, паяс or пояс	the wind blows	вэцер, вэе
bench	лава, лаўка	blue	сіні, -ая, -ае
bend, to	сьхіліць (II); зьгінаць (I), сагнуць (I) pf.	to become blue	сьсінець (I) pf.
Berlin	Бэрлін	to appear blue	засінець (I) pf.
berry	ягада, dim. ягадка	in the distance	абрывісты бэраг
		bluff	дошка
		board	хваліцца (II)
		boast, to	хвалько
		boaster	човен, параплаў, вадаплаў
		boat	

body	цэла, тулава	to break branches	наламаць гальля
bold	сьмэлы, -ая, -ае	breakfast	сьнеданьне
boldness	сьмэласьць	to have breakfast	сьнедаць (I)
bone	косьць	breast	грудзі
bonfire	вогнішча or цяпло, цяпéлца	breath, to	дыхаць
book	кніга, кніжка	breath	дух, дых
prayer and songbook	кантычка	breathing	дыханьне
boon	кастрыца	briar	шыпшына
bored	знуджаны, -ая, -ае	brick	цэгла
I am bored	мне нудна	of brick	цагляны, -ая, -ае; мураваны, -ая, -ае
boring	нудны, -ая, -ае; нудна (adv.)	bricklayer	муляр
born	народжаны, -ая, -ае	bridge	мост
to be born	радзіцца (II), нарадзіцца (II) pf.	briefly	каротка
borrow, to	пазычаць (I) ад каго	bright	сьвэты, -ая, -ае; ясны, -ая, -ае
both	абодва (m., n.) абéдзьве (f.)	bright day	пагодны дзень
bother, to	турбаваць (I)	brightness	сьвятліня, блеск, жывасць (напр. колераў)
to be bothered	турбавацца (I)	bring, to	прыносіць (II), прывёсьці (I) pf.
bottle	бутэлька, пляшка		прывозіць (II); прыводзіць (II)
bottom	дно	to bring up	узгадоўваць (I), узгадаваць (I) pf.
at the bottom	на дне (мора, кошыка)	brisket	грудзінка
boundless	бязьмэжны, -ая, -ае	brook	ручай, раўчук
bow, to	кланяцца (I), пакланіцца (II) pf.	broom	мятла
bowl	міса, міска, (dim.) місачка	worn out broom	дзяркач
box	скрынка, пушка	broom grove	ракіта
boy	хлопец, хлопчук, (dim.) хлопчык	brother	брат, (dim.) браток, братка (voc.)
brag, to	хваліцца	brotherhood	брацтва, братэрства
braid	каса	brotherly	брацкі, -ая, -ае
brain	мозаг, мазгі	brown	буры, -ая, -ае; бранзовы, -ая, -ае
brainless	безгаловы, -ая, -ае	brush	1. шчотка; 2. пэндзаль
branch	1. галіна, (dim.) галінка, сук; 2. галіна, аддзел	to brush (one's hair)	прычэсваць (I), прычэсаць (I) pf.
branches	гальлё, гольлейка (coll.)	Buh	Буг
bread	хлеб	build, to	будаваць (I), разбудоўваць (I)
bread crumbs	хлебныя крошкі	building	будынак, хорам
Easter bread	бабка	business	1. занятак; 2. прадпрыемства
sweet bread	пірог	bullet	куля
break, to	1. парваць (I) pf.; 2. разьбіваць (I) pf.	bully	задзіра
to break one's fast	ламаць (I) разгаўляцца		

bun	бу́лка
burn, to	1. гарэць (II); 2. паліць; 3. пячы (I)
bus	аўтабўс, аўтобус
bush	куст
bushes	пралёсак
bustle, to	пасьпяшацца, (I)
busy	заняты, -ая, -ое
but	але, а
butter	ма́сла
button	гу́зік
buy, to	купляць (I), купіць (II) pf.
to buy up	разьбіраць (I)
buzz, to	гусьці (I)
by	паўз, міма
Byelorussia	Белару́сь
Byelorussian	белару́скі, -ая, -ае
Byelorussian Democratic Republic	Белару́ская Народная Рэспу́бліка
by night	уначы
Byelavezha thickwood	Белавéская пу́шча

С

cable	провад
cake	торт
calf	лы́тка; цялё, цяля́ці
call, to	гукáць (I); клі́каць (I), паклі́каць (I) pf.; зваць (I)
to be called	зва́цца (I)
calm	заці́шша
calm (adj.)	спакойны, -ая, -ае; лагодны, -ая, -ае
calm, to	усьцішыць, усьцішы́цца
calm down, to	паці́шэць (I), астыга́ць (I)
calmly	спакойна
camel	вярблю́д
can	магчы́ (I), узмага́чы (I) pf.
you can	можна
you can not	ня можна, нельга
Canada	Кана́да
candle	сьвэ́чка

cane (rush)	чарот
cannon	гарма́та
to shoot the cannon	біць з гарма́ты
capital	сталі́ца
capture	захоп
car	аўта, машы́на
care	клопат, турбота
care, to	ру́піцца (II); дбаць (I)
to take care of	дбаць (I), ру́піцца (II)
to take care of oneself	шанава́цца (I)
careful	асьцярожны, -ая, -ае клапатлівы, -ая, -ае
carefully	асьцярожна, ува́жна
caress	ла́ска
caress, to	лашчы́цца (II)
cargo	груз
carpenter	сталя́р
carriage	воз, вазок
carrot	морква
carry, to	нёсьці (I); занёсьці (I) pf.; вазіць (II), вэзьці (I)
to carry over	перано́сіць (II), перанёсьці (I) pf.
carving	разьба́
case	1. склон; 2. выпáдак
cash-register	ка́са
cast iron	чыгу́н
cast iron pot	чыгу́н, сага́н
cat (m.)	кот
cat (f.)	котка or кошка
catch, to	лаві́ць (II), злаві́ць (II) pf.; спайма́ць (I) pf.; дагна́ць (II)
to catch cold	застудзі́цца
cause, to	быць прычы́най, выклі́каць (I)
to cause joy	ра́даваць (I), це́шыць
cautious	асьцярожны, -ая, -ае
cautiously	асьцярожна (adv.)
ceiling	сто́ль
celebration	сьвяткава́ньне
century	стагодзьдзе, век
chaff	мякі́на
chair	крэ́сла
easy chair	фатэ́ль, -ю

chalk	крэйда	clearing (in the forest)	паляна
change	зьмэна, дробныя грошы	clearly	выра́зна, я́сна (adv.)
change, to	зьмяняць (I), зьмяніць (II) pf., зьмяніцца (II) pf.	clear, to	расчы́шчаць (I), расчы́сьціць (II) pf.
chanterelle	ры́жык, -а	to clear the way	зыходзіць з дарогі
character	характар	clever	1. здольны, -ая, -ае; 2. спры́тны, -ая, -ае
characterize, to	характарызаваць	clever boy (girl)	разу́мніца)
charitable	міласэрны, -ая, -ае	cleverness	1. здольнасьць; 2. спры́тнасьць, спры́т
charity	міласэрдзе		клубок
charming	чароўны, -ая, -ае	clew	узла́зіць (II),
chase	пагоня	climb, to	узьле́зьці (I) pf.; ускара́скацца (I) pf.
chase, to	ганяць (I), ганіць (II)		гадзі́ньнік
check, to	спраўджаць (I)	clock	зачы́няць (I), зачы́ніць (II) pf.
checking	спраўджа́льны, -ая, -ае	close, to	зачы́нены, -ая, -ае; блі́зка (adv.)
cheek	шчака́	closed	зблі́зку (adv.)
cheep, to	пішчэць	close	це́сна (adv.)
cheerful	вясёлы, -ая, -ае	from up close	блі́жэй (adv.)
cheerfully	вясёла (adv.)	closely	вопратла, адзе́жа
cherry	вішня	closer	хма́ра, воблак
Chicago	Чыка́га	clothes	дзераза́
child	дзіця, (pl.) дзеці	cloud	1. нязгра́бны, -ая, -ае; 2. нетактоўны, -ая, -ае
China	Кіта́й	club-moss	нязгра́бна (adv.)
chirp, to	шчабятáць (I)	clumsy	каме́ннае вугальле
chirring (chirr)	сакатáньне		узьбярэ́жжа or узьбе́ражжа
choice	выбар, -у	clumsily	гэ́рб
choir	хор, -у	coal	ка́ва
Christ has risen!	Хры́стос Ускрос! or Хры́стос Уваскрос!	coast	халодны, -ая, -ае; сьцю́дзёны, -ая, -ае
church	сьвяты́ня, царква́, касьце́л		халадне́ць, сьцю́дзяне́ць
church bell tower	звані́ца	coat of arms	халодна, сьцю́дзёна (adv.)
cigarette	папяроса, цыгарэта	coffee	1. холад, сьцю́жа; 2. засту́да
circle	круг, кола, -а	cold	ка́тар
city	ме́ста, горад, -у	to get colder	каўне́р
city (adj.)	гарадзкі, -а́я, -ое	coldly	зьбіра́ць (I)
clap, to	пля́скаць (I)		колер, -у
(one's hands)	(pf. запля́скаць, (I) дала́нямі	cold	кале́на; слупок (словаў)
class	кля́са	head cold	часа́ць (I), пры́часаць (I) pf.
classroom	кля́са	collar	
clatter, to	бра́згаць (I), бразга́таць (I)	collect, to	
clean	чы́сты, -ая, -ае	colour	
clean, to	чы́сьціць (II), прачы́шчаць (I)	column	
cleaning	1. чы́стка; 2. чы́шчэньне	comb, to	
clear	выра́зны, -ая, -ае		

to comb one's hair	часáцца (I), прычасáцца (I) pf.	to be conjugated -	спрага́цца (I)
combed	прычэсаны, -ая, -ае	conjugation	спражэ́ньне
come, to	прыходзіць (II), прыйсцьці (I) pf.; прыехаць (I) pf.; надыйсьці (I)	conquer, to	перамага́ць (I), перамагчы́ (I) pf.; здолець (I) pf.
Come here!	хадзі сюды!	conscience	сумлё́ньне
come in haste (or flying)	прылята́ць (I), прыляце́ць (II) pf.	consent	згода, лад
come in, to	уваходзіць (II), увайсьці (I) pf.	consonant	зы́чны гук
come off, to	1. зыходзіць (II); 2. адклéіцца (II)	conversation	гу́тарка
come up to..., to	падходзіць (II), падыйсьці (I) pf.	convey, to (to take by conveyance)	вэ́зьці (I) act.; вазі́ць (II) hab.
comma	коска	conveyer belt	істужка транспартэра
commission	даручэ́ньне	convenient	зру́чны, -ая, -ае
common	1. супольны, 2. звычайны, 3. прасты, вульга́рны	cook, to	вары́ць (II)
common sense	здоровы розум	cook	ку́хар, -а
common talk	памоўка	cool	халаднава́ты, -ая, -ае
community	грамада́	corpse (corpice)	пералéсак, пералéску
compare, to	параўноўваць (I), параўна́ць (I) pf.	copy	копія
compassionately	спага́дліва	copy, to	перапі́сваць (I), перапі́саць (I) pf.
compel, to	змуша́ць (I); цягну́ць (некага некуды)	copy-book	сшы́ток (ог сшы́так), сшы́тка
compose, to	уклада́ць (I), укла́сьці (I) pf.; 2. кампанавáць (му́зыку)	cordial	сардэ́чны, -ая, -ае
conceal, to	прыхавáць (I) pf.	corner	1. кут, заку́так; 2. ро́г (ву́ліцы)
concealed	прыхавáны, -ая, -ае	cornfield	ні́ва
concerned about (to be)	ру́піцца, дбаць пра што, турба́вацца	correct, to	папра́віць (II) pf.
concord	згода	to correct oneself	папра́віцца (II) pf.
condition	умова	correctly	пра́вільна (adv.)
cone	шы́шка	correspondence	лістава́ньне
conference	нара́да, канфе́рэнцыя	corresponding to...	адпавéдна (adv.)
confess, to	1. прызнава́цца (I); 2. спавяда́цца (I); 3. визнава́ць (I) (ве́ру)	Cossack	Казáк, -а
confession	споведзь, -і	Cossack (adj.)	каза́цкі, -ая, -ае
conjugate, to	спрага́ць (I), спрапрага́ць (I) pf.	cost	кошт, -у
		cost, to	каштава́ць (I)
		cosy	уту́льна (adv.)
		count, to	лічы́ць (II); pf. зы́чыць, налічы́ць, падлічы́ць (II)
		country	1. край; 2. ве́ска
		couple	па́ра
		courage	сьме́ласць, адва́га
		courageous	сьме́лы, -ая, -ае, адва́жны, -ая, -ае
		court	суд, -у
		courteous	ве́тлівы, -ая, -ае
		courteously	ве́тліва (adv.)

cover, to	накрыва́ць (I), накры́ць (I) pf.; аху́таць (I) pf.
to cover up	прыкры́ць (I) pf. пазаху́тваць (I) pf.
to cover with snow	пакры́ць сьне́гам, наме́сьці сьне́гу
cover	воклада́
cow	каро́ва
cow-boy	каў́бой
crack	шчы́ліна
crack, to	1. лу́шчыць (II); 2. трашчэ́ць (II)
crackle, to	патрэ́сква́ць (I)
crackling	сква́рка
cram	цясно́та, цесна́та
cramped	це́сны, -ая, -ае
cranberry	жураві́на
cranberry jelly	кісе́ль з жураві́наў
crane	жо́раў (pl. журавы́)
crank	дзіва́к
crawfish	рак
creak, to	рыпе́ць (II)
to begin to creak	зарыпе́ць (II) pf.
creature	істо́та
crooked	крывы́, -а́я, -о́е
cross, to	пераходзі́ць (II)
crosswise	упо́перак (adv.)
crow	варо́на
crowd	нато́ўп, гу́рт
crude oil	на́фта
cruel	лю́ты, -ая, -ае
crunch, to	хрусьце́ць (II); рыпе́ць (II), зарыпе́ць (II) (сьнег)
crush	цясно́та, цесна́та
crush, to	разьбі́ць (I) pf.
cry	кры́к
cry, to	пла́каць (I)
to begin to cry	запла́каць (I)
cub (in the Boy Scouts)	ваўчо́к, ваўчка́ (pl. ваўчаны́ты)
cunning	хі́тры, -ая, -ае
cup	ку́бак, ку́бка (dim.) ку́бачак
cupboard	ша́фа, буфэ́т
curtain	хвіра́нка
to curtain the windows	завэ́сіць вокны́

cut, to	рэ́заць (I)
to cut in two parts	разрэ́заць (I)
to cut off	адрэ́заць (I)
to cut through	пра́рэзаць (I) pf.
cymbals	цымба́лы
cymbalist	цымбала́істы, -ага

D

dad	та́та
dale	нізі́на or нізі́на
dam	гаці́на
damage, to	пашко́дзіць (II) pf., папсава́ць (I) pf.
damp	вільготны́, -ая, -ае
dance	та́нец, ско́кі (pl. only)
dance, to	танцава́ць (I), скака́ць (I)
danger	небясы́пе́ка
daring	адва́жны, -ая, -ае, сьме́лы, -ая, -ае
dark	це́мны, -ая, -ае
darkness	це́мра, змрок
dart, to	шмыга́ць (I); паймча́цца (II)
date	1. да́та; 2. фі́нік; 3. спатка́ньне
dative	дава́льны (склон)
daughter	дачка́, (dim.) дачу́шка
dawn	за́ра, сьвет, сьвіта́ньне
red dawn	ба́гра, чыра́нь
day	дзе́нь, дня́
at day	удзе́нь (adv.)
day off	выходны́ дзе́нь
dead	ме́ртвы, -ая, -ае; няжы́ны, -а́я, -о́е
deaf	глухі́, -а́я, -о́е
dear	дарагі́, -а́я, -о́е; лю́бы, -ая, -ае
death	сьмерць
decade	дзесяцігодзьдзе́
deceive, to	ашу́кваць (I), ашука́ць (I) pf.
December	сьне́жань
decide, to	пастана́ўляць (I), нава́жваць (I)

deep	глыбокі, -ая, -ае	difficult	цяжкі, -ая, -ае;
to go deep into	заглыбляцца (I)		непадаўкі, -ая, -ае;
the forest	(заглыбіцца, II) у лес		трудны, -ая, -ае
deer (m.)	алень	with difficulty	цяжка, трудна (adv.)
deer (f.)	лання	dig, to	капаць (I), капаю, -еш
defeat, to	разьбіць (I) pf.	diligently	старанна (старэнна)
defend, to	бараніць (II)	dilute, to	разводзіць (II),
to defend oneself	бараніцца (II)		разьвёсьці (I) pf.
delay, to	цягнуць (I);	dinner	абед
	затрымаць (I) pf.,	festive dinner	урачысты абед
	стрымаць (I) pf.	dish	1. пасудзіна, судзіна;
delight	захапленне		2. страва (food)
delight, to	захапляць (I),	dishes	судзьдзё (coll.)
	захапіць (II)	disappear, to	зьнікаць (I),
deliver, to	даручаць (I),		зьнікнуць (I) pf.;
	разносіць (II);		шчэзнуць (I) pf.
	дастачаць (I),	discover, to	адкрываць (I),
	дастачыць (II) pf.		адкрыць (I) pf.
demand, to	дамагацца (I)	dismantle, to	разьбіраць (I)
demolish, to	разбураць (I),	distance	адлёжнасьць, воддаль
	разбурыць (II) pf.	at some distance	наводдаль
den	мярлог	distribute, to	раздаваць (I);
dentist	зубны лекар, дэнтысты		раскладаць (I)
departure	ад'езд, -у	distrust	недаверлівасьць,
descend, to	зыходзіць (з гары,		недавер
	із сходаў)	distrustfully	недаверліва (adv.)
described	апісаны, -ая, -ае	divide, to	дзяліць (II),
désert, to	пакідаць (I),		падзяліць (II) pf.
	пакінуць (I) pf.	do, to	рабіць (II)
desire, to	хацець (I), жадаць	duck-tailed	куртаты, -ая, -ае
desire	хаценьне, жаданьне	dock-yard	вэрф
desk	пісьмовы стол;	dodgy	спрытны, -ая, -ае
	школьная лаўка,	doe	лання
	пульт	dog	сабака
despise, to	грэбаваць (I)	doggie	цюцька
dessert	дэсэрт	doom	кон
disposition	настрой, гумар	door	дзьвёры (pl. only)
destiny	лёс, доля	dot	кропка
detain, to	затрымваць (I),	dots	шматкроп'е
	затрымаць (I) pf.	double	падвойны, -ая, -ае
devil	чорт, чартá or чорта;	down	пух
	д'ябал	down (adv.)	уніз, далоў (куды?)
what a devil	што за ліха	to come (go)	зыходзіць (II),
devoutly	набожна (adv.)	down	зьяжджаць (I)
die, to	памёрці (I) pf.	downstairs (adv.)	унізе (дзе?),
	умёрці (I) pf.		далоў (куды?)
diesel locomotive	цеплавоз	drag, to	прывалачы (I) pf.
different	розны, -ая, -ае	drapes	шторы (pl.)

draw, to	1. рысава́ць (I), нарысава́ць (I) pf.; 2. цягну́ць	easily	лёгка
dress	1. сукéнка; 2. убрáньне or адзéжнына	east	усход
dried	су́шаны, -ая, -ае	eastern	усходні, -ая, -ае
driller	бураві́к, -а	easy	лёгкі, -ая, -ае
drink, to	піць (I)	to make easier	палéгчыць (II) pf.
to drink one's fill	напі́цца (I) pf.	easy chair	фатэ́ль
drive, to	1. éхаць (I) (аўтам); 2. гнаць (II)	eat, to	эсьці (irr.)
to drive a car	кірава́ць аўта	eat!	еж! эжце!
to drive up	пад'яжджа́ць (I), пад'эхаць (I) pf.	to eat one's fill	пад'эсьці (irr.); наяда́цца (I), наэсьці́ся (irr.) pf.
to drive into	уяжджа́ць (I), уéхаць (I) pf.; заганя́ць (I)	to eat up	зьэсьці (irr.); даяда́ць (I), даэсьці́ (irr.) pf.
to drive appart	разганя́ць (I), разагна́ць (II) pf.	edge	1. край; 2. вастрыё
to drive away	прагна́ць (II) pf.	egg	яйцо, яйко
driveway	заéзд	eight	восем
drone	гуд	eighteen	васямна́ццаць or васьмі́наццаць
drone, to	гусы́ці (I), загусы́ці (I) pf.	elbow	лока́ць
drop	кропля	elect, to	абіра́ць (I), абра́ць (I) pf.
drop, to	апушча́ць (I), апусы́ціць (II) pf.; спушча́ць (I), спусы́ціць (II) pf.	election	вы́бары (pl. only)
drugstore	аптэка́рскі магазы́н	electrician	элё́ктрык
dry	сухі, -ая, -о́е	elevator	лі́фт
dry, to	сушы́ць (II)	eleven	адзіна́ццаць
to become dry	сушы́цца (II)	elk (m.)	лось
to dry up	высыха́ць (I), павысыха́ць (I) pf. (рэкі)	elk (f.)	ласі́ха
Dzvina	Дзьві́на	embrace, to	абдыма́ць (I), абня́ць (I) pf.
dusk	змрок, зьмярка́ньне	empty	пусты́, -ая, -о́е
duty	1. абавя́зак; 2. мы́та	emptily	пу́ста

Е

each	ка́жны, -ая, -ае or кожны́, -ая, -ае	end	кане́ц
ear	1. ву́ха (pl. ву́шы); 2. колас	end, to	канча́ць (I), скончы́ць, закончы́ць (II) pf.
earlier	раней	ending	канча́так; заканчэ́ньне
early	ра́на (adv.)	endless	бязме́жны, -ая, -ае; бяскра́йны, -ая, -ае; бязме́рны, -ая, -ае
earth	зямля́	endure, to	цярпе́ць (II)
		enemy	вораг
		England	Ангельшчына
		English	ангельскі́, -ая, -ае
		in English	паангельску́ (adv.)
		enough	годзе, досы́ць
		to be enough	става́ць (I)

ensure, to	забясьпéчыць (II) pf.	exercise book	сшыток or сшытак
entangle, to	заблытацца (I) pf.	exist, to	існаваць (I)
enter, to	увайсьці (I); уехаць (I) pf.	expect, to	чакаць (I), дамагацца (I)
entrance	уваход, заезд	expensive	дарагі, -ая, -ое
entrust, to	даручаць (I)	expensively	дорага
envelope	канвэрт	explain, to	тлумачыць (II), вытлумачыць (II) pf.
equal	роўны, -ая, -ае	expression	выраз, выражэньне
equally	роўна (adv.)	eye	вока (pl. вочы, вачэй)
eraser	гумка	in the eyes	уваччў (adv.)
err, to	1. блудзіць (II); 2. мыляцца (I)	eye-brow	брыво (pl. бровы)
error	памылка	eye glasses	акюляры (pl. only)
escape	уцёкі (pl. only)		
escape, to	уцякаць (I), уцячы (I) pf.; вырвацца (I) pf.		
to escape danger	усьцерагчыся небяспэкі		
especially	асабліва (adv.)	fable	ба́йка
evaluate, to	пералічаць (I), пералічыць (II) pf.	face	твар, аблічча
evaporate, to	параваць (I), выпараваць (I) pf.	factory	хвaбрыка
eve of St. John's	Купальле	fair	кірмаш
Day		fair	справядлівы, -ая, -ае; неблагі, -ая, -ое
even	роўны, -ая, -ае	fair hair	сьвeтлыя валасы
even	навет, нат, нават	fair day	пагодны дзень
evening	вeчар	(weather)	(-ае надвор'е)
in the evening	увeчары, падвeчар (adv.)	fair (adv.)	справядліва, няблага
evenly	роўна, роўненька (adv.)	unfair	несправядліва
event	здарэньне	fairytale	ка́зка
every	кажны, -ая, -ае (кожны); усякі, -ая, -ае	faith	вeра
every day	штаднiя (adv.)	falcon	сакол, сакала́
everywhere	усюды (adv.)	fall	восень
evidence	довад, асьвeтчаньне	fall (adj.)	восенскі, -ая, -ае
evil	зло, ліха	fall down, to	па́даць (I), сыпацца (I)
example	узор, прыклад	to fall asleep	засынаць (I), заснуць (I) pf.
for example	прыкладам	to fall out	выпадаць (I)
excellent	выдaтны, -ая, -ае; дасканaльны, -ая, -ае	to fall upon	кідацца
except	апрача, за выняткам		кінуцца (I) pf.
exception	вынятак	Niagara Falls	вадаспад Ніягара
excursion	экскурсія	family	сям'я
excursionist	экскурса́нт	famous	слаўны, -ая, -ае; славу́ты, -ая, -ае
excuse me	выбачай, выбачайце	far (far away)	далёка (adv.)
exercise	практыкаваньне	not far	недалёка (adv.)
exercise, to	практыкаваць (I)	from far	здалёку (adv.)
		farm	гаспада́рка, фа́рма
		farmer	зямляро́б
		farmstead	фальва́рак, хвальба́рак
		farther (adj.)	далейшы, -ая, -ае

F

farther (adv.)	далей	finished	закончаны, -ая, -ае
fashion	мода	fir tree	ёлка, яліна
fashionable	модны, -ая, -ае	fire	агонь, пажар
fast (adv.)	борзда, хутка, шпярка	to make a fire	распаліць агонь
fast, fasting	пост	to put out a fire	заліць (пагасіць) агонь
fat	клўстасьць, тоўшч,		(пажар)
	тлушч	bonfire	вогнішча, -а;
fat (adj.)	клўсты, -ая, -ае		цяпёлца, -а
fate	лёс, доля	fire station	пажарная
father	бацька	first	пёршы, -ая, -ае
fatten, to	тучыць (II)	at first	сypяpшá, спачатку (adv.)
fault	віна	fish	рыба
fawn, to	лашчыцца (I)	fish-soup	юшка
fear	страх	lack of fish	бязрыб'е
out of fear	ад страху	fish, to	лавіць, вудзіць рыбу
feather	пёр'е	fisherman	рыбак
feature	рыса твару	fishery	рыбáцтва
February	люты	fishing rod	вуда, -ы
feed, to	карміць (II)	fit in, to	змяшчацца (I),
feeding	кармленьне		змясьціцца (II) pf.
feel, to	чуць (I), адчуць (I) pf.	five	пяць, пяцёх
fellow-countryman	зямляк	flag	сьцяг
feminine gender	жанокі род	flap, to	пляскаць (I),
fence	плот, загарад		пляснуць (I) pf.
fence in, to	загарадзіць (II) pf.	flat	памешканьне, квартэра
	абгарадзіць (II) pf.	flat	пляскаты, -ая, -ае
fetter	кайданы (pl.)	flax	лён
fever	гарачка, гаручка	flaxen (adj.)	ільняны, -ая, -ое
	высокая тэмпэратура	flight	лёт, палёт; уцёкі
field	поле	flood	паводка, разводзьдзе
cornfield	ніва	flood, to	заліваць (I)
fifteen	пятнаццаць	floor	1. падлога; 2. павёрх
fight	бой, бойка	flour	мука
figure out, to	падлічаць (I),	flower	квэтка, краска, красачка
	падлічыць (II) pf.	fly, to	(act.) ляцець (II);
fill, to	напаўняць (I),		(hab.) лётаць (I)
	напоўніць (II) pf.	to fly off	паляцець (II) pf.
finally	нарэшце	to fly over	пералятаць (I),
find, to	знаходзіць (II),		пераляцець (II) pf.
	знайсці (I) pf.	to fly up	падлятаць (I),
to be found	весьціся (I), лучацца (I)		падляцець (II) pf.
to find out	даведвацца (I),	fly	муха
	даведацца (I) pf.	little fly	мошка
fine	харошы, -ая, -ае;	fog	туман
	пагодны, -ая, -ае	following	наступны, -ая, -ае
finger	палец	foot	нага; ступа =
finish, to	канчаць (I),		12 цалёў (inches)
	скончыць (II) pf.	on foot	пéша, пехатой (adv.)

to get ready	зьбіра́цца (I), сабра́цца (I) pf.; нала́джвацца (I), нала́дзіцца (II) pf.	to go down	зыходзіць (II), зьяжджа́ць (I)
to get up	устава́ць (I), уста́ць (I) pf.	to go out	выходзіць (II), выяжджа́ць (I)
to get warm	грэ́цца (I)	to go deep into	заглыбля́цца (I), заглыбі́цца (II) pf.
to get well (better)	папра́віцца (II) pf. палéпшаць (I) pf.	to go to and fro	снавáць (I)
German	нямéцкі, -ая, -ае	goat	каза́; (dim.) козка
in German	панямéцку	God	Бог
Germany	Нямéччына	godfather	хрышчо́ны ба́цька, кум (for parents)
giant	волат	godmother	хрышчо́ная ма́ці, кума́ (for parents)
giggles	сьмéшкі	gold	золата
gingerbread	мядовы пéрнік	golden	залаты́, -а́я, -ое
girl	дзяўчы́на, (dim.) дзяўчы́нка	gong	гонг
give, to	дава́ць (I), даць (irr.) pf.	good	добры, -ая, -ае
to give away	аддава́ць (I) адда́ць (irr.) pf.	goose	гусь
to give back	вароча́ць (I), зварача́ць (I); аддава́ць (I)	gossip, to	плятка́рыць (II), паплятка́рыць (II) pf.
glad	ра́ды, -ая, -ае	gown	вячо́рная or балё́вая сукéнка
to be glad	ра́давацца (I), узра́давацца (I) pf.	grab, to	хапа́ць (I), схапі́ць (II) pf.
gladness	задаволенасьць, ра́дасьць,	gradually	паступо́ва (adv.)
glance at (on), to	пазіра́ць (I), зірну́ць (I) pf.	grain	збожжа
glass	1. шкло; 2. шкля́нка, ча́рка	grammar	грама́тыка
glass (adj.)	шкляны́, -а́я, -ое	granddaughter	уну́чка
gleam, to	мільга́ць (I), мільгану́ць (I) pf.; ясьне́ць (I)	grandfather	дзяду́ля or дзяду́ль
glorious	сла́ўны, -ая, -ае; славу́ты, -ая, -ае	grandmother	бабу́ля, -і (dim.) бабу́ся
gloves	рукаві́чкі, рукаві́цы	grandson	унук
gnaw, to	грызьці́ (I)	grapple, to	сашчапі́цца (II), (біцца, or свары́цца)
to gnaw awhile	пагрызьці́ (I) pf.	grass	трава́
go (on foot), to	ісьці́ (I) (act.), пайсьці́ (I) pf.	green	зялёны, -ая, -ае
	хадзі́ць (II) (hab.), схадзі́ць (II) pf.	to turn green	зазеляне́ць (I) pf., пазеляне́ць (I) pf.
go (by conveyance), to	э́хаць (I) (act.), э́здзі́ць (II) (hab.)	greet, to	віта́ць (I) (+ acc.); віта́цца (I) (з + instr.) віншава́ць (I)
		greeting card	віншавáльная ка́ртка
		grey	шэ́ры, -ая, -ае; сівы́, -а́я, -ое сіве́нькі, -ая, -ае
		grind, to	1. мало́ць (I); 2. пераціра́ць (I), пераце́рці (I) pf.
		ground	1. зямля́, 2. дол, 3. дно (мора)

grove	гай
grow, to	расьці (I); ставаць (I), ставацца (I), стацца (I) pf.
grow up, to	вырасьці (I) pf.; пасталець (I) pf.
growl, to	гырчэць (II)
grown up	сталы -ая, -ае
grumble, to	бурчэць (II)
guard, to	сьцерагчы (I)
guest	госьць
guess, to	1. здагадвацца (I), здагадацца (I) pf.; 2. адгадваць (I), адгадаць (I) pf.; 3. разгадваць (I), разгадаць (I) pf.
guilty	вінаваты, -ая, -ае
gymnasium	гімнастычная заля

Н

habit	звычка
hair	валасы
to get a haircut	стрыгчыся (I), пастрыгчыся (I) pf.
to give a haircut	стрыгчы (I), пастрыгчы (I) pf.
animal hair	поўсьць, волас
hall	заля
hallway	калідор, (dim.) калідорчык
half	палавіна
half a year	паўгоду
ham	кумпяк, шынка
hammer	молат, малаток
hand	рука
handcuffs	кайданы (pl.)
handkerchief	насатка, насоўка
handy	зручны, -ая, -ае
handsome	стройны, -ая, -ае харошы
hang, to	1. вісець (II); 2. вешаць (I), павесіць (II) pf.
happen, to	здарыцца (II); стацца (I) pf.; бываць (I)
What will happen to me?	Што са мною будзе?

happiness	шчасьце
happy	шчаслівы, -ая, -ае; вясёлы, -ая, -ае
to be happy	радавацца (I), узрадавацца (I) pf.; цешыцца (II), усьцешыцца (II) pf.
hard	цвярдзі, -ая, -ае
hardened	зацвярдзелы, -ая, -ае
hardly	наўдachu, бадай
harm	шкода, крыўда
to do harm	шкодзіць (II), пашкодзіць (II) pf.
harness	збруя
harvest	жніво
hastily	пасьпешліва (adv.)
hat	капялюш
have, to	мець (I)
have to, to	даводзіцца (II)
he (she) had to...	ямў (ёй) давялося
hawk	каршак
hay	сэна
haze	імгла
he	ён
head	галава, (dim.) галоўка
headgehog	вожык (m.), вожычыха (f.)
headless	безгалавы, -ая, -ае
health	здараўе
healthy	здоровы, -ая, -ае
hear, to	чуць (I), пачуць (I) pf.
one can hear	чуваць
it is (was) heard	чуецца (пачуўся)
(noise, clamour)	(гоман)
heart	сэрца
by heart	напамяць
to your heart's content!	Будзь здараў (здарава)!
heat	сыпёка
heat, to	грэць (I), пагрэць (I) pf.
heavenly manna	нябёсная манна
heel	абцас
height	1. вышыня; 2. узвышша
Helen	Алёна, Алёна, Галёна
helicopter	верталёт
help	дапамога
help, to	памагаць (I), памагчы (I) pf.; дапамагаць

hemisphere	паўкуля	honorary	ганаровы, -ая, -ае; пачэсны, -ая, -ае
Western	Заходняя, (Усходняя,	hook	1. кручок, 2. гаплік, гаплюк
(Eastern,	Паўночная,	hooked nose	гарбаты нос
Northern,	Паўдзённая) паўкуля	hook used by	бусак
Southern) h.		firemen	
her	1. ёйны, -ая, -ае; 2. яё	hop, to	скокнуць (I) pf.
to her	ёй;	hope	надзея
with her	зь ёю	hope, to	спадзявацца (I)
herb	зёлка	Horadna	Горадна, Горадня
herd	стаг	(or Horadnia)	
here	тут	horn	рог
from here	адсюль	horror	жах
heron (bird)	чапля	horse	конь
hibernation	зімоўка	horse (adj.)	конскі, -ая, -ае
hide, to	хаваць (I),	horseradish	хрэн
	схаваць (I) pf.	hospitable	гасцінны, -ая, -ае
to hide oneself	хавацца (I), схавання	hospital	шпіталь
	pf.; пахавання pf.	host	гаспадар
high	высокі, -ая, -ае	hostess	гаспадыня
high bluffs	абрывісты бераг	hot	гарачы, -ая, -ае
highway	аўтастрада	hotly	горача
hill	узгорак, узгорку	house	дом
him	яго	housewife	гаспадыня
to him	яму	housework	хатняя работа
with (at) him	зь (пры) ім	how	як
hind leg	задняя нага	How many?	Колькі?
his	ягоны, -ая, -ае	How much?	
history	гісторыя	How are you?	Як (сам) маешся? Як
hit, to	цаліць (I), удэрыць (II);		(самі) маецца? Як
	натрапіць (II)		здараўе?
hit the mark	у цель цаліць		1. раўсьці (I);
hold, to	трымаць (I)		2. екатаць (I)
to hold one's	затаіць дыханьне		туліць (II),
breath			абдымаць (I)
hole	1. нара; 2. дзірка,	howl, to	вялізны, -ая, -ае
	дзірка		куп'ё
holiday	святка	hug, to	гумар, настрой
hollow (in the tree)	дуло		горб (dim.) горбік
home	дом	huge	гарбаты
home (homewards)	дадому, дамоў (куды?)	hummocks	гарбаты карак
at home	дома or удома (дзе?)	humour	сто
Homel	Гомель	hump = hunch	голад
homework	хатняе заданьне	hunchbacked	галодны, -ая, -ае
to do homework	рыхтаваць (рабіць)	hunch nape	паляваць (I)
	хатнія заданьні	hundred	паляўнічы, -ага
honey	мёд	hunger	пасьпэх
honey (adj.)	мядовы, -ая, -ае	hungry	
honeycomb	вашчына, соты	hunt, to	
empty honeycomb	пустыя соты	hunter	
		hurry	

hurry, to	сypяшáццa (I)
to be in a hurry	сypяшáццa (I)
hurt, to	1. скалéчыць (II) pf.; 2. кpыўдзіць (II); шкодзіць (II)
hut	хáтa, (dim.) хaцінa; хaлyпa

I

ice	лёд, (dim.) лядок
icecream	марозівa
ill	хворы, -ая, -ae
illness	хвароба
immediately	зáраз-жа, сьлéдам (adv.)
immovable	нярухомы, -ая, -ae
immovably	нярухома
impolitely	нявётлiвa
impolite	нявётлiвы, -ая, -ae
important	вáжны, -ая, -ae; (adv.) вáжна
impossible, (it is)	нэльгa
impression	уpáжаньне
improve, to	палéпшыць (II), удасканáлiць (II) pf.
to be improved	паляпшáццa (I), удасканáльвaццa (I)
in	y (with acc. or loc.); за (with acc.)
in two hours	за дзьве гaдзiны
indeed	запpаўдбi (adv.)
indefinite	неазнáчаны, -ая, -ae
independence	незалéжнасьць
indifferent	абыякaвы, -ая, -ae
indignant, to be	абурáццa (I)
infinitive	неазначáльнiк
infuriated	узлава́ны, узлава́ўшыся
injury	кpыўдa
injure, to	кpыўдзіць (II), шкодзіць (II), páніць (II)
insist, to	дамагáццa (I)
instance	пpыклад, выпáдак
for instance	пpыкладам
in this instance	y гэтым выпáдку
instead of	замiж or зáмiж (prep.)
instrumental	творны, -ага (склон)
insult	зьнявáга, абpáзa

intellect	розум
intend, to	наме́рвaццa (I); наладжвaццa (I)
intently	пiльна (adv.)
interest	1. цiкáвасьць; 2. працэнт
to be interested	цiкáвiццa (II)
interesting	цiкáвы, -ая, -ae
interestingly	цiкáвa
interfere, to	перашкaджáць (I), перашкодзіць (II) pf.
interrupt, to	перапынáць (I)
interruption	перапы́нак
intersection	скрыжавáньне
invader	захопнiк
invitation	запpосiны (pl. only)
iron	1. зялéзa; 2. пpас
iron, to	пpасавáць (I)
is	ёсьць
there is not	нямá
Italy	Itáлiя
itch, to	свьярбéць (I)

J

January	студзень
John	Ян
Johnny	Янка
join, to	далучáць (I), далучыць (II) pf.; прылучáць (I)
jointly	супольна (adv.)
joke	жарт
joke, to	жартава́ць (I)
Joseph	Язэп
journey	падapожжа
joy	páдасьць
joyful	páдасны, -ая, -ae
judge	судзьдзя
judge, to	судзіць (II)
jug	збан, збанок or жбан
juice	сок
juicy	сакаўны, -а́я, -ое
July	лiпень
jump up, to	падскоквaць (I), падскочыць (II) pf.
to jump in	ускочыць (II) pf.
to jump over	пераскоквaць (I), пераскочыць (II) pf.

June
juniper
just
just now

чы́рвень
ялаве́ц, ялаўца́
якра́з
то́лькі што

К

key
Kiev
kill, to

kind
kind

kindly
kindness
kiss, to
to kiss
affectionately
kitchen
kitten
knead, to

knee

knife
knock, to

knot
knotty
know, to
it is known
knowledge

1. ключ; 2. клявіш
Кіеў
забі́ваць (I), забі́ць (I)
pf.; зарэ́заць (I) pf.
гату́нак
ве́тлы, -ая, -ае;
ла́скавы, -ая, -ае
ве́тла (adv.)
ла́ска, ве́тласьць
цалава́ць (I)
цалава́ць мо́цна

ку́хня
кацяне́, pl. кацяня́ты
мясі́ць (II) (це́ста);
разьмі́наць (I) (но́гі)
кале́на, pl. кале́ны or
кале́ні
но́ж
сту́каць (I);
сту́кацца (I)
вузе́л
вузлава́ты, -ая, -ае
ве́даць (I), зна́ць (I)
ве́дама or вядо́ма
ве́да

L

lady
lair
lake
lamp
land
landrail
lane
language
large
largest, the
lark

спадары́ня, да́ма
мярло́г
возе́ра
ля́мпа
зямля́
драч
заву́лак
мо́ва
вялі́кі, -ая, -ае
на́йбо́льшы, -ая, -ае
жаўру́к

last

last year
last night
at last
late
late (adv.)
to be late

later
laugh, to
to begin to laugh
laughter
law
lawlessness
lay out, to
lazy
lazy person

lead
leaden
leader
leaf

learn, to

leather
leathern
leave, to

left
leg
legend
lend, to

lengthwise
Lent
Leon
lesson
let, to

to let in

to let out

let us play

1. апо́шні, -ая, -ае;
2. міну́лы, -ая, -ае
ле́тась (adv.)
учо́ра (adv.)
нарэ́шце
позны́, -ая, -ае
позна
позы́нца (II),
спозы́нца (II) pf.

пасля́
сьмяя́цца (I)
засьмяя́цца (I) pf.
сьмех
пра́ва, закон
бяспра́ўе
раскла́даць
гультаява́ты, -ая, -ае
гульта́й
вола́ва
алава́ны, -ая, -ае
правады́р, павады́р
лі́ст (на дрэ́ве або
папе́ры)
вучы́цца (II),
навучы́цца (II) pf.;
падвучы́цца (II)
ску́ра
скура́ны, -а́я, -о́е
1. пакі́нуць (I);
2. выя́жджаць (I),
вы́ехаць (I) pf.

ле́вы, -ая, -ае
нага́
пада́ньне
пазыча́ць (I),
пазычы́ць (II) pf. каму́
уздоўж
Вялі́кі пост
Ляво́н
ле́кцыя
дазваля́ць (I),
дазволі́ць (II) pf.;
пусьці́ць (II) pf.
упушча́ць (I),
упусьці́ць (II) pf.
выпушча́ць (I),
выпусьці́ць (II) pf.
дава́й(це) гуля́ць

letter	1. літара, 2. ліст
lettuce	салата, (dim.) салатка
liar	манюка
lie, to	ляжаць (II)
lie down, to	лягаць (I), лёгчы (I) pf.
lie, to	ілгаць (I); маніць (II), зманіць (II) pf.
life	жыццё
lift (elevator)	ліфт
lift, to	падымаць (I), падняць (I) pf.
light	1. лёгкі, -ая, -ае
light	святлы, -ая, -ае
light, to	святло
light up, to	1. асвятліць (II), 2. запаліць (I) pf.
lighten, to	асвечваць (I), асвятціць (II) pf.
lightning	бліскаць
like	маланка
just like	быццам
like, to	усяроўна, што любіць (II)
I like	я люблю, мне падабаецца
limp, to	кульгаць (I)
line	1. лінія, 2. радок
linen (coll.)	хусьце or хусьцё
lip	губа
lips	вусны
listen, to	слухаць (I)
literate	пісьмённые, -ая, -ае
little	малы, -ая, -ае
little (adv.)	мала, няшмат, трошкі
live, to	жыць (I)
live	жывы, -ая, -ае; энэргічны, -ая, -ае
load	груз
located, to be	размяшчаць (I), размясціць (II) pf.; знаходзіць (II)
locative	месны склон
log	палёна; бярвяно; калода
London	Лёндан
long	даўгі, -ая, -ае
long ago	даўно
long, to	тужыць (II)
look, to	глядзець (II), глянуць (I) pf.

Look!
look at, to

to look at from
time to time

look for, to
looking-glass

looks

lose, to

to lose one's way

loss

lost

to be lost

I am lost

lot

a lot

loud

loud laughter

love, to

low

lull, to

lunch

to have lunch

lying

madam
Madrid
magazine
magic
magician
magpie
mail
mailbox
main
make, to

to make happy

to make it

to make for

to make out

Зірні! Глянй!
прыглядаць (I),
прыгледзіць (II) pf.;
падзівіць (II)
пазіраць (I)

шукать (I) (with gen.)

люстра

выгляд

губіць (II),

згубіць (II) pf.

збіць з дарогі

згуба

згублены, -ая, -ае

загінуць (I)

я прапаў (-ла)

пляц

шмат

голосны, -ая, -ае

рогат

кахаць (I), любіць (II)

нізкі, -ая, -ае

калыхаць (I)

полудзень

палуднаваць (I),

папалуднаваць (I) pf.

1. ляжаць, -ая, -ае;

2. падманлівы

М

спадарыня
Мадрыд
часпіс
чарадзейны, -ая, -ае
чарадзей
сарока
пошта
паштовая скрынка
галоўны, -ая, -ае
рабіць (II),
зрабіць (II) pf.;
майстраваць (I)
радаваць (I)
управіць (II) pf.
падаваць (I)
разбіраць (I),
разбіраць (I)

to make ready	рыхтаваць (I), падрыхтаваць (I) pf.	measure, to	ме́рыць
to make a dress	пашыць сукенку	meat	мя́са
to make a bed	паслаць ложак	medicine	1. ле́кі, ляка́рства, 2. мэдыцы́на
malicious	злы, -ая, -ое	meet, to	1. сустрака́ць (I); 2. знаё́міцца (зь кім)
man	1. чалавёк; 2. мужчы́на		(II); 3. зьяжджа́цца (I)
manage, to	зага́дваць (чым) (I)	meeting	1. сустрэ́ча, 2. пасе́джаньне
to manage one's job	дава́ць ра́ды	melt, to	растава́ць (I)
manager	зага́дчык, дырэ́ктар (ба́нку)	mention, to	зга́дваць (I), згада́ць (I) pf.
many	шматякі́я	merciful	міласе́рны, -ая, -ае
so many	гэту́лькі	merge, to	зьліва́цца (I)
map	ка́рта	merry	вясе́лы, -ая, -ае
maple tree	клён	merry-go-round	карусэ́ля
maple (adj.)	кляно́вы, -ая, -ае	Michael	Міха́л, Міха́йла, Міха́ль, Міха́сь
March	сакаві́к	middle	сярэ́дзіна
mark	адзна́ка	in the middle	у сярэ́дзіне, пасяро́д
mark, to	абазнача́ць (I)	midge	мо́шка
market	кірма́ш, то́рг	swarm of midges	машкара́
marry, to	жані́цца (зь кім) (for a man) выходзі́ць за́муж (за каго) (for a woman)	Miensk	Ме́нск
marshmarigold	лота́ць, лата́цыя	province of Miensk	Ме́ншчы́на
marvel	дзі́ва	mighty	магу́тны, -ая, -ае
marvel, to	дзі́віцца (II), зьдзі́віцца pf.	mild	лагодны, -ая, -ае
Mary	Ма́р'я, Ма́рыля, Ма́ня	mildly	лагодна
masculine (gender)	мужчы́нскі род	milk	малако
mason	му́ляр	mill, to	мало́ць (I)
master	1. гаспада́р; 2. спада́рыч	mind	ро́зум
matter	спра́ва	minute	часі́на, міну́та
matter, to	ме́ць значэ́ньне	miracle	1. цуд, 2. дзі́ва
it does not matter	усяро́ўна, нічо́га	mirror	лю́стра
mature, to	дасьпява́ць (I)	misery	бяда́
May	тра́вень or ма́й	misfortune	няшча́сьце, лі́ха, бяда́
me (gen. + acc.)	мяне́	misfortune came	стрэ́слася бяда́
to me	мне	miss	спада́рычна
with me	і́з (са) мно́ю, пры́ мне	miss, to	1. ня ўпра́віцца, 2. сумава́ць, тужы́ць (па кім)
meadow	лу́г, лу́жок; попла́ў	moan	сто́гн
mean, to	1. зна́чыць, 2. ме́ць на ду́мцы	moan, to	стагна́ць (I)
it means	зна́чыцца	model, to	ляпі́ць, мадэ́ляваць
mean	подлы́, -ая, -ае	modern	маде́рны, -ая, -ае
meander, to	ві́цца (I)	money	грошы́
meandering river	заві́лістая рака́	month	ме́сяц
measure	ме́ра, ме́рка	monthly	ме́сячны, -ая, -ае

monthly (adv.) мэсячна
 moon мэсяц
 moon (adj.) мэсячны, -ая, -ае
 moose (m.) лось; ласіха (f.)
 more больш, болей
 more than once ціраз
 mosquito камар
 morning рáníца, рáнак
 in the morning урáньні
 Moscow Масквá
 moss мох
 moss-swamp імшáра or амшáра
 most likely ма́быць
 mother ма́ці, ма́тка, ма́ма
 motherland ба́цькаўшчына
 mountain гара
 mourn, to 1. быць у жалобе;
 2. сумава́ць (па кім)
 mouse мыш, мышка
 moustache вўсы
 with a moustache вусáты, -ая, -ае
 mouth рот, вўсны
 move, to 1. ру́хаць, 2. пасу́нуць,
 пераста́віць
 to move to перабіра́цца (I),
 another house перабра́цца (I) pf.
 to move out выбіра́цца (I),
 вб́брацца (I) pf.
 to move forward пада́цца напéрад
 movement рух
 movie кіно
 mow, to касіць (II)
 Mr. (mister) спадáр; спадáру (voc.)
 Mrs. (mistress) спадáрыня
 much шмат
 so much гэтулькі
 mud грязь
 muffle oneself, to хўтацца
 mumble, to мармыта́ць (I),
 прамармыта́ць (I)
 muscular муску́лісты, -ая, -ае
 mushroom грыб, грыбок
 thin mushroom-квас, квасок
 soup
 music му́зыка
 musician музы́ка
 must, to му́сіць (II)
 mustard гарчы́ца, муштáрда

mutilation
 mutter, to
 my

калéцтва
 мармыта́ць (I),
 прамармыта́ць (I)
 мой, мая́, маё

N

naked
 name
 nape
 Narach (lake)
 narrow

nation
 national

nationality
 native

nature

Navahradak
 near (nearby)
 nearly
 necessary
 it is necessary
 need
 I (you) need
 it will be needed
 negation
 negative
 neighbour

nest
 neuter
 never
 new
 New Year
 New Year's
 news
 newspaper
 next
 next time
 Niagara Falls
 night
 at night

голы, -ая, -ае
 імя́; назоў
 ка́рак
 возера На́рач
 вузкі, -а́я, -о́е;
 вузе́нькі, -ая, -ае
 народ
 1. нацыяна́льны;
 2. дзяржа́ўны, -ая, -ае
 нацыяна́льнасьць
 родны, -ая, -ае;
 радзі́мы, -ая, -ае
 1. пры́рода; 2. вўда́ль
 (такáя ў яго вўда́ль)
 Нава́градак
 блізка, блізе́нька (adv.)
 блізу́, ледзь не
 патрэ́бны, -ая, -ае
 трэ́ба
 патрэ́ба
 мне (табе́) трэ́ба
 спатрэ́біцца (I) pf.
 адмоўнасьць
 адмоўны, -ая, -ае
 1. сусéд (m.), сусéдка
 (f.) 2. блі́жні (m.),
 блі́жняя (f.)
 гняздо
 ніякі́ род
 ніко́лі
 новы, -ая, -ае
 Новы́ Год
 новагодны, -ая, -ае
 ве́стка
 газэ́та
 наступны, -ая, -ае
 наступным ра́зам
 вадаспа́д Ні́ягара
 ноч
 уначы́

nightingale	салавэй
nine	дзевяць
nineteen	дзевятнаццаць
no	не
nobody	ніхто
noise	шум, гоман; зык
to make noise	шумець (II)
noisy	гаманкі, -ая, -ое
nominative	назоўны (склон)
nonsense	дурніна
nose	нос
note	1. увага, 2. нота
nothing	нічога
notice, to	заўважаць (I), заўважыць (II) pf.
noun	назоўнік
November	лістапад
now	цяпер
now . . . now	то . . . то
nowhere	нідзё
numb	адубёлы, -ая, -ае
number	лік
numeral	лічэбнік
nurse	сястра міласэрдыя; нянька
nut	гарэх

O

oak	дуб
oatmeal	аўсянка
obey, to	слухацца (I) паслухацца (I) pf.
object	1. прадмёт, рэч; 2. дапаўненьне (у сказе)
obtain, to	здабываць (I), здабыць (I) pf.
occasion	нагода
one had occasion	давялося
occupy, to	займаць (I)
ocean	акіян
October	кастрычнік
odd	дзіўны, -ая, -ое
of course	пэўна
offence	1. крыўда, 2. абраза
offend, to	абражаць (I), абразіць (II) pf.

often	часта
oil	1. алей, 2. нафта
old	стары, -ая, -ое; даўны, -ая, -ае
old age	стараць
omen	знак
omit, to	прапускаць (I), прапусьціць (II) pf.
on	на
once	аднойчы
once more	яшчэ раз
one	адзін, адна, адно
one by one	адзін па адным
oneself	сам, сама, само
by oneself	я (ты...) адзін, (адна); мы (вы...) адныя
one's own	свой, свая, сваё
onion	цыбуля
only	толькі, ано, ледзь
the only one	адзіны, -ая, -ае
open, to	адчыняць (I), адчыніць (II) pf.
or	або
orange	аранжык
orchard	сад
orchestra	капэля, аркэстра
order	загэд
order, to	1. загадваць (I), загадаць (I) pf.; 2. заказваць (I), ; заказаць (I) pf., выпісаць (I) pf.
organize, to	арганізаваць (I), ладзіць (II)
osier (bush)	лаза
Ottawa	Атава
otherwise	іначай
otter	выдра
ought, one	павінен, павінна, -а
our	нашы, -ая, -ае, (or short) наш, наша, наша
outrun, to	пераганяць (I), перагнаць (II) pf.; абагнаць (II) pf.
outside	вонкі (adv.), на двары
outskirts	ускраёк, край
outstanding	выдатны, -ая, -ае

outwit, to
oven
over
overcoat
overturn oneself, to

owl
own

2. related by birth
ox

перахітравáць (I)
печ, духоўка
праз, над
паліто
пераку́львацца (I),
перакулі́цца (II) pf.
савá
ула́сны, -ая, -ае;
собскі́, -ая, -ае
родны́, -ая, -ае
вол

Р

page
pail
pain
paint
paint, to
pair
palm

pants
paper
paradise
parcel
parents
Paris
park

part
to be part of

particle
party

pass, to

pass by, to

passage
passenger train
(boat)
past
past (prep.)

балонка, бачы́на
вядро
боль
хва́рба
малява́ць (I)
па́ра
1. даланя́, далонька;
2. па́льма
нагаві́цы
папе́ра
рай
па́чка
бацькі́
Пары́ж
1. парк, 2. пляц на
стаўля́ньне аўтаў
1. ча́стка, часць; 2. роля
нале́жыць (II),
увахо́дзіць (II)
часьці́нка
1. вечары́на, бясéда,
ігры́шча; 2. па́ртыя
1. абы́йсьці́ (I);
2. прахо́дзіць (II),
прабя́гаць (I),
прабе́гчы (II) pf. паўз;
3. перадава́ць (I)
разьмі́нацца (I),
разьмі́нуцца (II) pf.
сэні́, калі́дор
паса́жырскі ця́гнік
(вадапла́ў)
міну́лы, -ая, -ае
мі́ма, паўз

pastry
path
patient

be patient!
paw
pay

pay, to

pea
pear
pearl

genuine pearl
peasant
peasant's
peck, to

peek out, to

peer, to
pen
pencil
people
perhaps
period
perish, to

perk, to

persistent
person
phone, to

physician
physics
piano
to play the piano
pick up, to

picnic
picture
piece

pig
suckling-pig

пірог
сьце́жка, сьце́жачка
1. ця́рплівы, -ая, -ае,
2. пацые́нт
паця́рпі, паця́рпеце!
ла́па
заработная пла́та,
пэ́ньсі́я
плаці́ць (II),
заплаці́ць (II) pf.
гаро́х, гаро́шак
ігру́ша
пе́рла
запра́ўдная пе́рла
селя́нін
сяля́нскі, -ая, -ае
дзяўб́сьці́ (I),
падзяўб́сьці́ (I) pf.
вызі́раць (I),
вызі́рнуць (I) pf.
пішчэ́ць (II)
пяро́
алаві́к or алова́к
лю́дзі (pl. of чалаве́к)
можа
1. кро́пка; 2. пэ́рыяд
гіну́ць (I), зы́гінуць (I)
pf.; памі́раць (I)
ната́пырыць (ву́шы);
задзі́раць галаву́
самаўпе́ўнена
заця́ты, -ая, -ае
асо́ба, адзі́нка
тэ́лефанава́ць (I),
звані́ць (II)
ле́кар, до́ктар
фі́зыка
піяні́на
гра́ць на піяні́не
1. зы́біраць (I),
падбі́раць (I);
2. пады́маць (I)
маёўка
абра́з, малю́нак
1. шту́ка; 2. кусо́к,
кусоча́к
сьві́ня
парасе́, падсьві́нак

roasted suckling-pig	усма́жаны падсв́інак	postal	паштовы, -ая, -ае
pillow	падў́шка	postcard	паштоўка
pine	хвоя	pour, to (liquid)	ліць (I), заліва́ць (I)
pine (adj.)	хваёвы	to pour in	наліва́ць (I), наліць (I) pf.; падліва́ць (I)
pine forest	бор	to pour over	абліць (I) pf., абда́ць (irr.) pf.
pint	паўкв́арты	pour, to (as sugar, sand)	1. сы́паць (I), насы́паць (I) pf.; 2. падсы́паць (I)
piously	набожна	powder	парашок
pipe	труба́, тру́бка; дудка	power	1. ула́да, 2. магу́тнасьць, 3. энэ́ргія (электры́чная)
piper	дудар	powerful	магу́тны, -ая, -ае; уладарны, моцны
pitiful	жаласьлівы, -ая, -ае	practice	проба
place	ме́сца, мясьці́на	praise, to	хвалі́ць (II), пахвалі́ць (II) pf.
to place under	падста́віць (II) pf.	to praise very much	выхваля́ць (I)
pleasant	прыёмны, -ая, -ае	pray, to	1. малі́цца (II); 2. малі́ць (II), благáць (I)
pleasantly	прыёмна	prefix	прыстаўка
please, to	дагадзі́ць (II)	prepare, to	рыхтава́ць (I), дарыхтава́ць (I) pf., падрыхтава́ць (I) pf.
please	калі́ ласка	prepare oneself, to	дарыхтава́цца (I) pf., падрыхтава́цца (I) pf.
pleased	задаволены, -ая, -ае	preposition	прыназоўнік
pleasure	прыёмнасьць	present	падару́нак
plane	самалёт	present, to	падарава́ць (I) pf.; прэ́зэнтава́ць (I)
plate	талёрка	present (adj.)	прысу́тны, -ая, -ае
play, to	гуля́ць (у сетку); гра́ць (на піяні́не); гра́ць (на сцэ́не)	present tense	цяпе́рашні час
plough	плуг	preserve, to	захоўва́ць (I), захавáць (I) pf.
plum	сьліўка	president	прэзыдэ́нт, старшы́ня
plural	множны лік	press, to	1. наці́скаць (I), наці́снуць (I) pf.; 2. прасавáць (I)
pocket	кішэ́ня	to press oneself to...	прыпада́ць (I), мо́цна прытулі́цца (II)
pod	струк, стручок	price	ца́на
poem	верш, ве́ршык	prickly	калю́чы, -ая, -ае
poet	паэт or паэ́та	pride	ганарлі́вась
poetess	паэ́тка	pride oneself, to	ганары́цца (II)
poke out, to	вы́калаць (I) pf.	priest	сьвята́р
Polacak	Полацак		
Poland	Польшча		
policeman	паліцыя́нт		
Polish	польскі́, -ая, -ае		
polite	ве́тлівы, -ая, -ае		
politely	ве́тліва		
poor	бе́дны, -ая, -ае		
poor soul	небарáка, нябога		
poppy	мак		
porch	га́нак		
porridge	аўся́ная ка́ша		
portly	самаві́ты, -ая, -ае		
pose	паста́ва		
postman	пашта́льён, лі́станоша		
post office	пошта́		

probably	мабыць, мўсіць
probably not	бадай
proclamation	абвяшчэньне
professor	прафэсар
promise	абяцаньне
promise, to	абяцаць (I), абяцацца (I), паабяцацца (I) pf.
pronoun	займеньнік
pronounce, to	вымаўляць (I), вымавіць (II) pf.
propagate, to	размнажацца (I), пладзіцца (II)
proper	адпаведны, -ая, -ае
propose, to	1. прапанаваць (I); 2. асьвётчыцца (II) pf.
prothetic (sound)	прыстаўны гук
proud	ганарлівы, -ая, -ае
to be proud of	ганарыцца (II)
proudly	ганарліва
proverb	прыказка
public garden	сквэр
public school	пачаткавая школа
puddle	лужына
puff, to	сапсьці (I)
pull, to	цягнуць (I), пацягнуць (I) pf.; тузаць (I), тузануць (I) pf.
to pull feathers	выдзіраць (дзірці) (I) пёр'е
to pull on	насоўваць (I), насунуць (I) pf.
pumpkin	гарбуз
punch, to (a hole)	прабіваць (I), прабіць (I) pf. (дзірку)
punishment	кара
pupil	вучань (m.), вучаніца (f.)
pursuit	пагоня
purpose	прызначэньне
puss	каток
pussy-willow	каткі на вярбе
put, to	1. класьці (I), пакласьці (I) pf.; 2. ста́віць (II), паста́віць (II) pf.
to put in	1. улажыць (II) pf.; 2. падкладаць (I); 3. падкідаць (I)

to put under	1. падлажыць (II) pf.; падста́віць (II) pf.
put away, to	адлажыць (II) pf.
put on, to (clothes)	надзяваць (I), надзець (I) pf.; апранаць (I), апрануць (I) pf.
put on, to (shoes)	абуваць (I), абувацца (I)
to put on the brakes	тармазіць (II), затармазіць (II) pf.

Q

quail	перапёлка
quarrel	спрэчка
quarrel, to	спрачацца (I); сварыцца (II), пасварыцца (II) pf.
quart	кварт
queer	дзіўны, -ая, -ае
question	пытаньне
quickly	хутка, хўценька; шпэрка (adv.)
quiet	ціхі, -ая, -ае; спакойны, -ая, -ае
quietly	ціха, ціхенька; спакойна (adv.)
quiet down, to	пацішэць (I) pf., прыціхаць (I); сунімацца (I), суняцца (I) pf.
quite	зусім

R

races	сусьцігі (pl.)
radiant	прамённы, -ая, -ае
radio	радыё
radish	рэдзькаўка, радыска
railway (railroad)	чыгунка
the railroad	чыгуначная школа
training centre	
rain	дождж
it is raining	ідзе дождж
ram, to	прыбіваць, убываць (зямлю, сьнег)
rapids (pl.)	парогі
rather (late)	даволі (позна)

raven	крумкач	remain, to	заста́цца (I)
raw	сыры́, -а́я, -ое	remember, to	па́мятаць (I)
reach, to	дастава́ць (I), даста́ць (I) pf.	renounce, to	адрака́цца (I), адрачы́ся (I) pf.
read, to	чыта́ць (I)	rent, to	1. найма́ць (I), 2. здава́ць у наймы
to have read	прачыта́ць (I) pf.	to rent a flat (a room)	1. жыць на кватэры; 2. здава́ць у наймы кватэру (пакой)
ready	гатовы, -ая, -ае	repair, to	1. ла́дзіць (II); 2. рэмантава́ць (I)
to get ready	наладжва́цца (I), рыхтава́цца (I), зьбіра́цца (I)	repeat, to	паўтара́ць (I)
to be ready on time	сабра́цца на пару́	request	просьба
reap, to	жаць (I)	rescue, to	ратава́ць (I)
reason	прычы́на	resemble, to	нага́дваць (I), быць падобным
not without a reason	недарма́	respect	чэсць, паша́на
reason, to	разважа́ць (I)	to show one's respect	аддава́ць чэсьць
recall, to	1. успа́мінаць (I), пры́памі́наць (I); 2. адклі́каць (I) pf.	respect, to	шанава́ць (I)
recent	няда́ўны, -ая, -ае	respiration	дыха́нне
recently	няда́ўна	rest	адпачы́нак
recess	пера́пынак	to have a rest	адпачыва́ць (I), адпачы́ць (I) pf.
recognize, to	1. пазнава́ць; 2. прызнава́ць	restaurant	рэстаран
recollect, to	успа́мінаць, пры́памі́наць	result	вы́нік
record	1. патэ́фонная кружэ́лка, і́стужка, за́піс; 2. характа́рыстыка; 3. рэко́рд	return, to	вароча́цца (I), вярну́цца (I) pf. 2. вароча́ць (I)
record player	патэ́фон	ribbon	і́стужка
red	чырвоны, -ая, -ае	rich	бага́ты, -ая, -ае; заможны, -ая, -ае
Red Riding Hood	Чырво́ная ша́пачка	rich pastry	здобны́я пірагі́
reduce, to	зьмянша́ць (I), зьме́ншыць (II) pf.	ride, to	э́хаць (I) (э́здзіць, II) конна
to reduce speed	спавольні́ць ху́ткасьць	ride	праэ́здка, падвоз
refresh oneself, to	падсілкава́цца	to give a ride	падвэ́зці
refreshment	падмацу́нак	riddle	1. за́гадка, 2. рэ́шата, 3. сі́та
regards (pl.)	прыві́таньне	ridiculous	сьме́шны, -ая, -ае
Give my regards	перадай(це) ма́е прыві́таньні	it is ridiculous	гэта сьме́шна
region	вако́ліца	rifle	стрэ́льба
rehearsal	пра́ба	Riga	Ры́га
rejoice, to	ра́давацца (I)	right	1. пра́вы, -ая, -ае, 2. пра́вільны, -ая, -ае
relation	1. свая́цтва; 2. дачыне́ньне	all right	але́, добра
relative	свая́к (m.); свая́чка (f.)	it is all right	усё ў пара́дку, дармо
		ring, to	1. зва́ніць (II); 2. зьвіне́ць (II)

rinse, to
ripe
ripen, to
rise, to
to rise in arms
river
road
roar
robber
rock, to
rocket (sky)
rod
role
Rome
roof
room
rooster
root
rope
rose
rosy
round
rouse oneself, to
row
rub, to
rucksack
(= knapsack)
rug
rule
ruler
run
run, to
let's run home
to run away
(from)
to run across the
street
to run from... to...
to run out
running
rush, to

паласкаць (I)
сьпéлы, -ая, -ае
сьпéць (I),
пасьпяваць (I) pf.
паўстаць (I)
збройна паўстаць
рака
дарога, дарожка
рык
разбойнік
ківацца (I),
гойдацца (I)
ракéта
вудзілна, вудаўё
роля
Рым
страха́, дах
пакой
пéвень
карэнь
вяроўка
ру́жа
ружовы, -ая, -ае;
румяны, -ая, -ае
кру́глы, -ая, -ае
страпяну́цца (I)
рад
це́рці (I), націра́ць (I)
рукза́к
дыва́н
пра́віла
1. лі́нейка; 2. уладар,
валада́р
бег
бе́гаць (I) hab.;
бе́гчы (II) act.,
пабе́гчы (II) pf.
га́йда дамоў
уцяка́ць (I),
уцячы́ (I) pf.
перабяга́ць (I) ву́ліцу,
перабе́гчы (II) pf.
прабяга́ць ад... да...
выбяга́ць (I),
павыбяга́ць (I) pf.
цяку́чы, -ая, -ае
імча́ць (II); несьціся (I),
панесьціся (I) (за кім)

to rush at
to rush by (past)
to rush off
to rush out
Russia
rust
rustle, to
rye
of rye
кіда́цца (I) or кідацца
да (каго), кіну́цца (I)
pf. (да каго)
праносі́цца (II),
пранэсьціся (I) pf.
панэсьціся (I) pf.
выбяга́ць (I);
выскоква́ць (I)
Расе́я
і́ржа
шу́ршэць (II)
жы́та
жы́тні, -ая, -ае

S

sack
sad
to be sad
salt
salt pork
same (the)
sand
sandals
sandwich
sandy
Santa
sap
to release sap
sash
satisfied
self-satisfied
sausage
save, to
saw
say, to
saying
scare, to
scatter, to
schedule
school
мех, мяшчок
сумны, -ая, -ае
сумава́ць (I)
соль
са́ла
1. той са́мы, та́я са́мая,
тое са́мае;
2. аднолькавы, -ая, -ае
пясок
санда́лі
абкладані́к
пяшча́ны, -ая, -ае
Дзед Мароз
сок
сок пуска́ць or пушча́ць
пая́с, пояс
задаволены, -ая, -ае
самазадаволены
каўбаса́, кілбаса́
1. ратава́ць (I);
2. ашчаджа́ць (I)
піла́
каза́ць (I),
сказа́ць (I) pf.
пры́маўка
спалоха́ць (I)
(чалаве́ка);
спужа́ць (I) (жывёліну)
рассыпа́ць (I),
рассы́паць (I) pf.
раскла́д
шко́ла

school (adj.)	школьны, -ая, -ае	sense	1. сэнс, 2. пачуцце
school desk	лаўка	sentence	сказ
schoolbag	школьная торба	separately	асобна (adv.)
science	навука, веда	separate, to	расходзіцца (II), разыйсьціся (I) pf.
scientific	навуковы, -ая, -е	September	вёрасень
scientific station	навуковая станцыя	serve, to	служыць (II)
scientific worker	навуковы працаўнік	set out, to	рушаць (I), рушыць (II) pf.
scold, to	сварыцца (II)	settle, to	сяліцца (II), пасяліцца (II) pf., разьлічыцца (II)
scout	скаўт	seven	сем, сямёх
Scout Law	скаўцкае права	seventeen	сямнаццаць
scratch, to	1. надрапаць (I); 2. разьдзіраць (I), разьдэраць (I) pf. 3. скрэбці, паскрэбці pf.	severe	строгі, -ая, -ае
script	пісьмо	sew, to	шыць
scythe	каса	to sew together	сшываць (I), сшыць (I) pf.
season, to	прыпраўляць (I)	sewing machine	машына шыць
seat	сядзеньне, месца	shackle	кайданы pl.
second	хвіліна, секунда	shadow	цень
second	другі, -ая, -ае	shaggy	касматы, -ая, -ае
secret	тайніца, сакрэт	shake, to	трэсьці (I), дрыжэць (II)
secret (adj.)	тайны, -ая, -ае	to begin to shake	затрэсьціся (I) pf., закалаціцца (II) pf.,
to keep in secret	затаіць (II)	shallow	плыткі, -ая, -ае
secretary	сакратар	shame	сорам
secretly (adv.)	тайком	shanty	хата, халупа
see, to	бачыць (II), пабачыць (II) pf.	sharp	войстры, -ая, -ае; ёдкі, -ая, -ае
one can see	відаць	she	яна
nothing can be seen	нічога ня відаць	sheaf	сноп
to see enough of	наглядзецца (II)	sheep	авэчка
seed	зэрня, зярнятка	sheepskin	аўчына
seeds (coll.)	зэрне	sheepskin coat	кажух
seeding machine	сэялка	sheet	посьцілка; ліст (папэры)
seem, to	здавацца (I)	shelf	паліца, клетка
it seems to me	мне здаецца	shine, to	свяціць; блішчэць, блішчэцца (II)
seize, to	учапіцца (II) pf. захапіць (II), пэрахапіць (II) pf.	start to shine	засьвяціцца (II), загарэцца (II) (зорка)
seizure	захоп	shingles	гонты pl.
seldom	рэдка (adv.)	ship-yard	вэрф
select, to	выбіраць (I), падбіраць (I)	shod	абуты, -ая, -ае
selection	выбар	shoe	чаравік
sell, to	прадаць (I)	shoemaker	шавец
semaphore	сэмафор		
send, to	слаць (I), паслаць (I); выправіць (II); адправіць (II) pf.		

shoemaking	шавецтва	single	нежанаты (of a man); незамужняя
shoepolish	вакса		(of a woman)
shoot, to	страляць (I), расстраляць (чалавэка)	singular	адзіночны лік
short	кароткі, -ая, -ае, куртаты, -ая, -ае	sink, to	тануць (I)
shortcut	цянькі pl.	sink, to (in the water)	апусьціць (у ваду)
to take a shortcut	ісьці нацянькі (напрасткі)	Sir	спадар
short time	крыху, крэху	sister	сястра; (dim) сястрычка
should go, I	мне трэба йсьці	sit, to	сядзець (II)
shoulder	плячо, лапátка	sit down, to	сядаць (I), сесьці (I) pf.; прысесьці (I) pf.
shout	крык	six	шэсьць
shout, to	крычэць (II) крыкнуць (I) pf.	sixteen	шаснаццаць
to shout for a while	пакрычэць pf.	skates	канькі
show	прадстаўленьне	skis	ірты, (ірта) or лыжы
show, to	паказваць (I), паказаць (I) pf.	sky	неба
to show off	задавацца (I)	slave	нявольнік, раб
shower	душ, дождж	slavery	няволя, рабства
heavy shower	лівень	sledge	сánкі
to be shy	саромецца (I)	sleep	сон
Siberia	Сібір	sleep, to	спаць (II)
side	бок	sleeve	рукаво
side street	бакавая вуліца	sleigh	сáні
sidewalk	ходзішча	slender	шчуплы, -ая, -ае; стройны, -ая, -ае
sight	1. відовішча; 2. зрок	slippery	сьлізкі, -а́я, -ое
sign	знак	slipperily	сьлізка, сьлізкавата
sign, to	падпісаць (I)	slope	сьхіл
signal	знак, сыгнал	slot	шчыліна
to give a signal	даць знак	slow down, to	спавольніць
signature	подпіс	slowly	памалу (adv.)
silence	маўчаньне	Slucak	Слúцак
silent	ціхі, -а́я, -ое; бязгучны, -ая, -ае; маўклівы, -ая, -ае	province of Slucak	Слúчына
silently	бязгучна	sly	хітры, -ая, -ае
to be silent	маўчаць (II)	slyly	хітра (adv.)
to become silent	замоўкнуць (I)	slyness	хітрасьць
silver	серабро, срэбра	small	малы, -а́я, -ое
sing, to	пяць (I), сьпяваць (I)	small boy	малы
to begin to sing	запяць (I) pf., засьпяваць (I) pf.	smaller	мэншы, -ая, -ае
to sing for a while	папяць (I) pf.	smart	удалы, -ая, -ае; спрытны, -ая, -ае
singer	пясьняр	smartness	спрыт
		smash, to	разьнёсьці на трэсачкі
		smell, to	нюхаць (I), чуць пах, пахнуць (I)
		smell	пах, нюх

smile, to	усьміха́цца (I)	sound	гук
smile	усьме́шка	soup	суп
smiling	усьме́шлівы, -ая, -ае	thin soup	поліўка
smoke, to	куры́ць (II), вы́курыць pf.	sour	кіслы, -ая, -ае
smoke	дым	south	паўдзёнь
smooth	гладкі, -ая, -ае; роўны, -ая, -ае	south (adj.)	паўдзённы, -ая, -ае
smoothly	гладка	south(wards)	напаўднё
snatch out, to	выхопваць (I)	sow, to	се́яць (I)
snack	пераку́ска	space	прастор
to have a snack	перакусіць	spacious	прасторны, -ая, -ае
snarl, to (teeth)	шчэрыць (II)	spade	рыдлёўка
sniff, to	ню́хаць (I)	Spain	Гішпа́нія
snore, to	храпсы́ці (I)	spark	іскра
to begin to snore	захрапсы́ці pf.	sparkle, to	мігце́ць (II); іскры́цца (II)
snout	мордачка, пы́са	sparkling	іскры́сты
snow	сьнег	sparrow	верабе́й, верабейка
it is snowing	ідзе́ сьнег	speak, to	гавары́ць (II)
the first snow	пароша	speak up	азва́цца (I)
snowfall	сьнегапа́д	special	адмысловы, -ая, -ае; асаблівы, -ая, -ае; спэцыя́льны, -ая, -ае
snow man	сьне́жны дзед, сьне́жная ба́ба	speech	прамова
so	гэтак, так, дык	the speech got	прамова праняла́
so what?	ну дык што?	to them	
sofa	кана́па	spelling	пра́вапіс
soft	мяккі, -а́я, -о́е; ціхі, -а́я, -о́е	sphinx	сфі́нкс
become soft, to	пам'якча́цца (I)	spill, to	разьлі́ць (I)
softened	пам'якчаны, -ая, -ае, зьмя́кчаны	spin, to	пра́сыці (I)
soil	гле́ба	spindle	верацяно
so long	тымча́сам	spirit	дух
some	колькі, некалькі; не́йкі	spit (geogr.)	каса́
some man	не́йкі чалавёк	spit, to	плёваць (I), плюну́ць (I) pf.
somebody	не́хта	splash, to	абдава́ць (I), абда́ць (I) pf.
somehow	як-небудзь, не́як	splinter	лучы́на
something	не́шта	spoil	здабы́ча
sometimes	ча́сам	spoil, to	псава́ць (I)
son	сын, (dim.) сыно́к	spoon	лы́жка, лы́жачка
song	пе́сня, сьпеў	sport	спорт
soon	неўзаба́ве, скоро, за́раз	spot	пля́ма
sorrel	шча́ўе	spout	ры́льца (пляшкі)
sorry (I am)	выбача́й, выбача́йце	spread, to	1. раскла́даць (I), 2. шы́рыць (II)
sort out, to	разьбіра́ць (I), разабра́ць (I) pf.	spring	вясна́
sorting room, yard	сартава́льня	spring (adj.)	вясня́ны, -ая, -ае; вёсьні, -ая, -ае; веснавы́, -а́я, -о́е
soul	душа́		

in spring	увёсну (adv.)	steer, to	кіраваць (аўта)
sprinkle, to	абсыпаць (I)	steering wheel	руль, стырно
sprinkler	крапіла	stem	1. аснова (слова), 2. камель дрэва
squat, to	прысядаць (I)	step	крок
squeak, to	рыпець (II), зарыпець (II) pf.	stick, to	наклеіць (II) pf., наляпіць (I)
squeeze, to	сьціскаць (I), сьціскацца (I) pf.	to stick, to	прыставаць (I), прыклеіцца (II) pf.
squirrel	вавёрка	to stick in	утыкаць (I), уваткнуць (I) pf.
stable	хлеў, ста́йня	to stick out	высоўваць (I), высунуць (I)
stage	сцэна	still	яшчэ
stairs	сходы	stir, to	варушыцца (II)
stake	1. кол, калок; 2. біфштэк	to stir (once)	паварушыцца (II) pf.
stalk	сьцябло	stomach	страўнік, жывот
stamp, to	1. ту́паць (нага́мі); 2. штампляваць	stone	камень, камёнчык; зэрне (напр. у вішні)
stamp	ма́рка (паштовая)	stony (adj.)	каме́нны, -ая, -ае
stand, to	стаяць (II)	stool	табурэт, услон
stand up, to	уставаць (I), устаць (I) pf.	stop	прыста́нак
stand	пульт	stop, to	супыняць (I), супыняцца (I); сьціхаць (дождж)
conductor's stand	дырыгенцкі пульт	storage room	камора
star	зорка, зара́	store	кра́ма, магазын
starling	шпак	store, to	назапа́сіць (II) pf.
start, to	1. пачынаць (I), пачаць (I) pf.; узяцца (I) pf.; 2. рушаць (I), рушыць (II) pf. (бегчы)	stored	назапа́шаны, -ая, -ае
state	дзяржа́ва	storey	паве́рх
state (adj.)	дзяржа́ўны, -ая, -ае	stork	бу́сел
station	ста́нцыя	storm	бу́ра
statutes	ста́ту́т	thunder storm	навальні́ца
stay long, to	ба́віцца (II), засе́дзецца (II) pf.	story	апа́вяданьне
stay over night, to	начаваць (I)	stove	плі́та
stay longer, to	затрыма́цца (I) pf.	straight	проста, -ая, -ае
stay in bed, to	ляжаць (II) (паляжаць (II) pf.) у ложку	straight (adv.)	проста
steam	па́ра	strain, to	рва́цца (некуды)
steam, to	параваць (I), выпарыцца (II) pf.	strange	чужы́, -а́я, -о́е; дзі́ўны, -а́я, -о́е
steamboat, steamer or steamship	парапла́ў	stranger	незнаёмы (чалавек)
steel	ста́ль	straw	сало́ма, саломі́нка
steel (adj.)	ста́лёвы, -ая, -ае; ста́льны, -а́я, -о́е	stream	руча́й, ра́ўчук
		stream, to	цурчаць (II)
		street	ву́ліца
		streetcar	трамва́й
		streetcar (arj.)	трамва́йны, -ая, -ае
		strength	сі́ла, мо́ц

stress	на́ціск	summer	лё́та
stretch, to	1. цягну́цца (I), 2. расьця́гваць (I), расьця́гвацца (I) выпраставаць ногі	summer (adj.)	лётні, -яя, -яе
to stretch one's legs		in the summer	улётку
strew, to	рассыпа́ць (I), рассыпа́цца (I) pf., абсыпа́ць (I)	summer cottage	лёцішча, вылёцьце
to strew (once)	сыпану́ць (I) pf.	sun	сонца, сонейка
string	шнурок	sunrise	усход сонца
strong	моцны, -ая, -ае; дужы, -ая, -ае	sunset	за́хад сонца
to get stronger	мацне́ць (I), дужэ́ць	Sunday	нядзеля
strongly	моцна	suntan	зага́р
stubborn	заця́ты, -ая, -ае; упа́рты, -ая, -ае	Superior (lake)	Ве́рхняе (возера)
student	студэ́нт (m.), студэ́нтка (f.)	supper	вячэ́ра
study	кабінэ́т	to have supper	вячэ́раць (I)
study, to	вучы́цца (II), вывуча́ць (I), студыява́ць (I)	sure	пэўны, -ая, -ае
stump	пень, пянёк	for sure	напэўна
rooted stump	корч	surely	пэўна
stupid	дурны, -ая, -ае	surmise, to	здага́двацца (I), здагада́цца (I) pf.
stupid (m.)	ду́рань	surname	прозьві́шча
subject	прадме́т (у школе), дзе́йнік (у ска́зе)	suspect, to	падазрава́ць (I), здага́двацца (I)
subscribe, to	выпі́сваць (I), выпі́саць (I) pf.; падпі́сацца (на газэту)	swallow	ла́стаўка
subside, to	усьці́швацца (I), усьці́шыцца (II) pf.	swallow, to	глыта́ць (I), праглыну́ць (I) pf.
subtle	падзі́маны, -ая, -ае; тонкі, -ая, -ае	swamp	балота
suburb	пры́гарад, прадме́сьце	sweat	пот
subway	падзе́мка	sweat, to	паце́ць (I), спаце́ць (I) pf.
succeed, to	удава́цца (I); наступа́ць	Swede	Швэд
I will succeed	мне ўда́цца	sweet	салодкі, -ая, -ае; прэ́сны, -ая, -ае
success	уда́ча, посьпех	sweet scented	духмяны, -ая, -ае
such	такі, -ая, -ае	sweeten, to	саладзі́ць (II), прысаладзі́ць (II) pf.
suck, to	смакта́ць (I)	swift	імклі́вы, -ая, -ае
suddenly	ра́птам, ажно	swim, to	пла́ваць (I), плысьці́ (I)
suffer, to	паку́таваць (I)	swim (row, sail)	перапла́ваць (I), пераплы́сьці́ (I) pf.
suffering	паку́та, боль	across, to	пла́вальны басэ́йн
suitable	адпаве́дны, -ая, -ае	swimming pool	ківа́цца (I)
		swing, to	меч
		sword	склад, складок
		syllable	знак, сымбаль
		symbol	
			Т
		table	1. стол, столік; 2. табліца
		tablecloth	абру́с, настольнік
		tail	хвост

tailor	кравец	temperature	тэмпэратура
take, to	1. браць (I), узяць (I) pf. 2. прыймаць (I)	tempting	спакўсьлівы, -ая, -ае
	заступіць каго	ten	1. дзесяць; 2. дзесяток, pl. дзесяткі
to take somebody's place	захапіць (II)	tenth	дзясяты, -ая, -ае
to take something with oneself	ськінуць (I) pf. выбіраць (I)	tenderness	1. сардэчнасьць; мяккасьць
to take off	займаць (I)	tennis	тэніс
to take out	прылёгчы (I)	tennis racket	тэнісная ракета
to take up	вэзьці (I)	tentacle	шчупень
to take a nap	зьбянтэжана (adv.)	terrible	страшны, -ая, -ае; сьцішны, -ая, -ае
to take (by conveyance)	мэсца занятае	test, to	спраўджаць (I), спраўдзіць (II) pf.
taken aback	гўтарыць (II), гаварыць (II)	test	спраўджальная работа
place is taken	высокі, -ая, -ае	thatch	саламяная страхá
talk, to	заданьне	thank you	дзякую, дзякуем
tall	1. смак; 2. густ	thanks	дзякуй
task	каштаваць (I)	thank you very much	1. шчыра (вельмі) дзякую, (-ем); 2. шчыры (вялікі) дзякуй
taste	пакаштаваць (I) pf.	that	1. той. тая, тое; 2. гэны, -ая, -ае
taste, to	смачны, -ая, -ае or смачны	that (conjunc.)	што
tasty	папляткарыць (II) pf.	thaw	адлёга
tattle, to (for a while)	вучыць (II)	theater	тэатар
teach, to	настаўнік (m.)	their	іхны, -ая, -ае
teacher	настаўніца (f.)	them	іх (gen., acc., loc. of яны) ім (dat.)
teaching	вучэньне	to them	зь імі
teakettle	чайнік	with them	тады
team	дружына	then	тады
teapot	чайнічак	there	там
tear	сьляза	over there	вунь
tear, to	дзёрці (I), ірваць (I)	they	яны
to tear to pieces	парваць (I) pf.	thick	1. густы, -ая, -ае; 2. грубы, -ая, -ае; 3. таўсты, -ая, -ае
to tear off (away)	адрываць (I), адарваць (I) pf.; аддзіраць (I), аддзёрці (I) pf.	thickets	нэтры лёсу
	пацьвяліца (II) pf.	thickwood	пушча
tease, to	расказваць (I)	thin	1. тонкі, -ая, -ае; 2. рэдкі, -ая, -ае
tell, to	1. тэмпэрамент; 2. характар	thinner	танчэйшы, -ая, -ае
temper	панаваць над сабой	thinly	рэдка
	усхадзіца	think, to	думаць (I)
to control one's temper		think a bit, to	падумаць (I) pf.
to fly into a temper		think of, to	успамінаць (I), успомніць (II) pf.

thirst	сма́га	tomorrow	заўтра (adv.)
thirteen	трына́ццаць	tongue	язы́к
this	гэты, -ая, -ае	tool	прыла́да
this is (a school)	гэта (школа)	tooth	зуб, (dim.) зубок
thoughtful	ува́жлівы, -ая, -ае	toothless	бяззу́бы, -ая, -ае
thread	нітка	toothpaste	па́ста да зубоў
threshold	парог	top	верх, вершалі́на
three	тры	torment	паку́та
throat	горла	torment, to	му́чыць (II), заму́чыць (II) pf.
through	це́раз (лес), праз	Toronto	Таронта
throw, to	кідаць or кіда́ць (I), кіну́ць (I) pf. падкіну́ць (I) pf.	torso	ту́лава
to throw in (more); (up, under)		tourist	турысты
to throw oneself	кідацца, кінуцца	towards evening	падвэ́чар
thunder	гром	town	ме́ста, гарадок
thunder, to	грыме́ць (II)	traffic	рух
Thursday	чацьве́р	train car	вагон
ticket	біле́т	trample, to	тапта́ць (I), ператапта́ць, утапта́ць (I) pf.
tidy up, to	прыбіра́ць (I), прыбра́ць (I) pf.	transform	перабудава́ць (I) (сказ)
tie, to	вяза́ць (I)	(a sentence), to	перакладáць (I), перакля́сьці (I) pf.
to tie up	завязва́ць (I), завяза́ць (I) pf.	translate, to	перакладáць (I), перакля́сьці (I) pf.
tight	1. це́сны, -ая, -ае; 2. шчы́льны, -ая, -ае	transparency	празры́стасць
tightly	це́сна, шчы́льна	transparent	празры́сты, -ая, -ае
till now	дагэтуль	transportation	транспарта́цыя
time	1. час, 2. пара́	travel, to	падарожні́чаць (I)
summer time	ле́тняя пара́	traveller	падарожны, падарожні́к
it is time	пара́	treasury	ка́са, скарб
four times	чатыры разы	treat, to	частава́ць (I) каго чым, пачастава́ць (I) pf.
to be on time	пасьпява́ць (I), пасьце́ць (I) pf.	to treat somebody	ста́віцца (II) да каго
time after time	раз-пора́зу	treating	частава́ньне
at the same time	аднача́сна	tree	дрэ́ва
at that time	тымча́сам	tree stump	пень
in no time	вобмі́гам	tree hollow	дупло
time and again	ціра́з	tremble, to	дрыжэ́ць (II)
in time	сваячасова (adv.)	tremulous	дрыгаткі́, -а́я, -ое
tired, to get	стамля́цца (I)	tricycle	самака́т на трох колах
title	загало́вак	trip	па́ездка
today	се́ньня, сягоньня	trouble	бяда́
together	ра́зам, зьлі́тна	trouble, to	патрыво́жыць (II) pf., турбава́ць (I)
togetherness	суме́снасьць	troubled	трыво́жна (adv.)
tomato	памі́дор	trunk	1. ту́лава; 2. каме́ль (дрэ́ва); 3. скры́ня
tomato juice	памі́дораваы сок	trust	даве́р
		trust, to	ме́ць ве́ру каму́ (dat.)

truth	праўда	undeniable	бяспрэчны, -ая, -ае,
truthful	1. праўдзівы, -ая, -ае; 2. шчыры, -ая, -ае	undeniably	бяспрэчна (adv.)
try, to	1. прабаваць (I); 2. судзіць (II)	under	пад
to try on	памэрыць (II) pf.	underline, to	падчыркнуць (I) pf.
tub	кадúшка, балэя	underlined	падчыркнуты, -ая, -ае
Tuesday	аўторак	understamped	даплатны ліст
tug, to	тузань (I), тузануць (I) pf.	letter	
to tug (in various ways)	цягнуць (I) (у розныя бакі)	understand, to	разумець (I), зразумець pf.; разьбірацца (I)
tumble, to (in the water)	плюхнуцца (I) pf.	undertake, to	брацца (I), узяцца (I) pf.
Turau	Ту́раў	uneasiness	трывога, нязручнасьць
turbine	турбі́на	uneasy (adv.)	трывожна; нялёгка; прыкра, няёмка
Turkey	Турэ́чына	unemployed	беспрацоўны, -ая, -ае
Turkish	турэ́цкі	unemployment	беспрацо́е
turn, to	кру́ціць (II), пакру́ціць (II) pf.; павярну́ць (I) pf.	unfold, to	разгортаць (I) разгарну́ць (I) pf.
to turn over	гартáць (I)	unforgettable sight	незабы́ўнае відо́вішча
to turn out well	удава́цца (I), удáцца (irr.) pf.	unique	непаўторны, -ая, -ае
to turn aside	звьярну́ць (I) pf.	United States of America	Задзі́ночаныя Шта́ты Амэ́рыкі
to turn over	павярну́цца (I) pf.	unknown	незнаёмы, -ая, -ае
turnip	рэ́па	unless	хіба́
turtle	чарапа́ха, чарапа́шына	unload, to	выгружа́ць (I)
twelve	двана́ццаць	unlock, to	адамкну́ць (I) pf.
twenty	два́ццаць	unpack, to	раскла́дацца (I), распако́ўвацца (I)
twitch, to	торга́цца (I)	unprecedented	нябыва́лы, -ая, -ае
twig (rod)	пру́т, пру́цік, пруток	unroll, to (a carpet)	раскру́чваць (I), разгарну́ць (I) pf. (дыва́н)
twigs	1. суччо; 2. лама́чча		
twinkle, to	міга́ець (II)	unseal, to	расьпяча́тваць (I), расьпяча́таць (I) pf.
to begin to twinkle	заміга́ець (II) pf.	unstable	1. зыбу́чы, -ая, -ае, 2. няста́лы, -ая, -ае
twist, to	ві́ць (I)	untie, to	адвяза́ць (I) pf.
two	два, дзьве, два	until	паку́ль
typewriter	машы́нка піса́ць or піса́льная машы́нка	untruth	няпра́ўда
typical	тыповы, -ая, -ае	unusual	нязвычайны, -ая, -ае
		uprise, to	узьня́ць (I) паўста́ньне
		uprising	паўста́ньне
		upside-down	дага́ры нага́мі
		upstairs (adv.)	нага́ру, нага́ры
		up to here	дагэту́ль
		us, of us	нас
		to us	нам
		with us	з на́мі, пры нас

U

Ukraine	Украі́на
Ukrainian	украі́нскі, -ая, -ае
umbrella	парасон
uncle	дзя́дзька

use	кары́сьць, ужы́так
use, to	ужыва́ць (I)
is used	1. ужыва́ецца (I), 2. ста́віцца (II)
to get used to	прывы́кнуць (I) pf.
useful	кары́сны, -ая, -ае
USSR, The Union	Саю́з Саве́цкіх
of Soviet Socialist	Сацыялісты́чных
Republics	Рэспу́блікаў (СССР)
utter, to	прамо́віць (II) pf.

V

vacation	вака́цыі, школьныя вака́цыі
vacuum cleaner	пыласмок, пыласос
valley	далі́на, нізі́на
variety	разна́касьць
various	разна́кі, -ая, -ае
vase	ва́за
vegetable	гародні́на
vein	жы́ла
Venus Star	Зорка Вэ́нэра
verb	дзеяслоў
verify, to	спраўджа́ць (I)
verifying	спраўджа́льны, -ая, -ае
very	на́дта, ве́льмі
via	праз
vice	ва́да
vicious	злы, -а́я, -ое
Vienna	Ве́на
view	від
village	ве́ска, сяло
violin	і́скрыпка
violinist	скрыпа́ч
virgin forest	пу́шча
visit, to	1. наве́даць (I), адве́даць (I) (не́кага) 2. зьве́даць (не́шта)
vocabulary	слоўні́к
vocative	клі́чны (склон)
voice	го́лас
voiced	звонкі, -ая, -ае
voiceless	безгало́сы, -ая, -ае
voiceless consonant	глухі́ зы́чны
volleyball	се́тка, ва́лейбол
vote in, to	абіра́ць (I), абра́ць (I) pf.
vowel	гало́сны гук

W

wait, to	чака́ць (I)
wake, to	будзі́ць (II)
wake up, to	прачына́цца (I), прачну́цца (I) pf.
walk, to	хадзі́ць (II)
walk away, to	адыходзі́ць (II), ады́сьціся (I) pf.
walk in, to	уваходзі́ць (II), увайсьці́ (I) pf.
walk	праходка
to go for a walk	праходзі́цца (II), прайсьці́ся (I) pf.
wall	сьцяна́
wander, to	вандрава́ць (I)
wanderer (nomad)	вандроўні́к
want, to	хаце́ць (I)
war	ва́йна
war (adj.)	ва́енны, -ая, -ае
warm	це́плы, -ая, -ае
warm, to	прыграва́ць (I), прыгрэ́ць (I) pf.
warm up, to	1. падагрэ́ць, 2. зрабі́ць разьмі́нку (у спорце)
warmed up	разагрэ́ты, -ая, -ае
warmth	ця́пло, ця́пліня
warp, to	сенава́ць ні́ткі
warrior	ва́йк
was (he, she, it)	быў, была́, было
wash, to	мы́ць (I), абмы́ць (I) pf.
wash oneself, to	мы́цца (I), памы́цца (I) pf.
the water washed	вада́ сарва́ла мост
out a bridge	
washed	абмы́ты, -ая, -ае
washer	мы́цельная машы́на, машы́на мы́ць
Washington	Ва́шынгтон
watch	ручны́ гадзі́ньнік
watch, to	пі́лнава́ць (I), сьце́рагчы́ (I)
watchful	насьцярожа́ны, -ая, -ае
water	вада́
water-mill	вадзяны́ млын
wave	хва́ля
wave, to	маха́ць (I)
wax	воск
way	1. даро́га, 2. споса́б

weak	- слабы, -ая, -ое	— who	хто
weaken, to	слабнуць (I), саслабнуць (I) pf.	whole	цэлы, -ая, -ае; увесь, уся, усё
wealth	багацьце	wicked	злы, -ая, -ое
wear, to	насіць (II), мець на сабе	wide	шырокі, -ая, -ае
weather	надвор'е	widow	удава
fine weather	пагода	wife	жонка
wet weather	слата	will	1. воля, 2. тэстамэнт
weave, to	ткаць (I)	willow	вярба
wedding	вясэльле	win, to	выграваць (I), выграць (I) pf.
wedge	клін	wind	вэцер, вэтрык
Wednesday	серада	window	вакно
weed, to	палоць (I)	wine-glass	чарка, кілішак
week	тыдзень	Winnipeg	Вініпэг
weep, to	плакаць (I)	winter	зіма
weeping willow	плакучая вярба	in winter	узімку
well (adv.)	добра	wipe, to	выціраць (I); абціраць (I), абціраць (I) pf.
well	калодзеж, студня	wire	1. дрот, 2. провад
west	заходні, -ая, -ае	wish	1. пажаданьне, 2. ахвота
western	мокры, -ая, -ае	wish, to	1. жадаць (I), жадаць (I) pf. 2. хацець (I)
wet	што; які, -ая, -ое		прыхільны, -ая, -ае;
what	навошта? чаго?	well wishing	зычлівы, -ая, -ае
what for?	пшаніца		з, пры
wheat	пшанічны, -ая, -ае	with	без (бяз)
wheaten	1. храпсыці (I);	without	воўк
wheeze, to	2. хрыпэць (II)	wolf	расамáха
	калі, як	wolverine	дзіва
when	дзе	wonder	дзівіцца (II), зьдзівіцца (II) pf.; дзіву давацца
where	адкуль?	wonder, to	цудоўны, -ая, -ае
where from?	куды?		1. лес, 2. дровы,
where to?	нікуды (adv.)	wonderful	3. дэрава от дрэва (матар'ял)
nowhere	які, -ая, -ое;	wood	драўляны, -ая, -ае
which	каторы, -ая, -ае	wooden	воўна
whine	піск, скуголеньне	wool	слова
whine, to	пішчэць (II), скуголіць (II)	word	работа (калі разовая), праца (калі сталая)
a dog is whining	сабака скуголіць	work	працаваць (I)
whip	пуга	work, to	папрацаваць (I) pf.
whirl, to	хадуном хадзіць, кружыцца (II)	to work awhile	сьвет
whisper, to	шаптаць (I), прашаптаць (I) pf.	world	хваляваць (I), непакоіць (II), хвалявацца (I), непакоіцца (II)
whisper	шэпт	worry, to	ва́рта
whistle, to	сьвістаць (I)		
white	бэлы, -ая, -ае	worth while	
why	чаму		
that is why	вось чаму, таму		

wretched	дрэнны, -ая, -ае; паршывы, -ая, -ае
write, to	пісаць (I)
to have written	напісаць (I) pf.
to write out	выпісваць (I), выпісаць (I) pf.
in writing	пісьмова (adv.)
written	пісаны, -ая, -ае

Y

yard	1. ярд, 2. двор, панадворак, пляц
year	год
this year	сёлета

yellow	жоўты, -ая, -ае; жоўценькі, -ая, -ае
to become yellow	зажаўцець (I) pf.
yes	алё, ага, так
yesterday	учора (adv.)
yoke	ярмо
you	1. ты; 2. вы
young	малады, -ая, -ое
your, yours	1. твой, твая, тваё; тваё; 2. вашы, вашая, вашае; вашыя ог ваш, -а, -а
youth	1. моладзь; 2. маладосьць

ERRATA

Please note the following corrections:

Перад карыстаньнем кнігаю папраўце, калі ласка, памылкі:

(Line — радок; From the top — Зьверху; From the bottom — Зьнізу)

Page — бачына	Line from the top the bottom	Printed Надрукавана	Should be Трэба	Page — бачына	Line from the top the bottom	Printed Надрукавана	Should be Трэба
4	4	Vowels	Vowels	164	6	mashrooms	mushrooms
12	2	conjunctaion	conjunction	167	3	gards	guards
18	4	Althogh	Although	168	12	boundlees	boundless
29	9,6	immediatly	immediately	179	5	lawlesness	lawlessness
36	3, 4	Johny	Johnny	186	5	creacling	crackling
46	10	bicykle	bicycle	200	10	sworm	swarm
75	13	in presence	in the presence	232	2	thise	this
75	11	nightcourses	night courses	237	4	reasen	reason
82	5	wordl	world	240	11	to big	too big
97	10	besomes	becomes	246	6	aboundance	abundance
116	3	permitted	permitted	253	21	convinient	convenient
128	11	intelect	intellect	268	14	ferest	forest
131	6	tread	thread	271	24	leather	lather
131	2	brocken	broken	273	23	to pnuch	to punch
134	18	carefully	carefully	289	9	dowstairs	downstairs
139	18	formes	forms		17	everythhing	everything
151	7	treshold	threshold	298	5	breath, to	breathe, to
153	4	shortend	shortened	309	22	headgehog	hedgehog
157	11	puting	putting	316	13	nothinng	nothing

E R R A T A

Please note the following corrections:

Перад карыстаньнем кнігаю папраўце, калі ласка, памылкі:

(Line — радок; From the top — Зьверху; From the bottom — Зьнізу)

Page — бачына	Line from the top the bottom	Printed Надрукавана	Should be Трэба	Page — бачына	Line from the top the bottom	Printed Надрукавана	Should be Трэба
IX	15	ПРЫЗОЎНІКІ	ПРЫНАЗОЎНІКІ	147	13	асабовы	асабовыя
9	13	пасля	пасьля	156	7	кыркну	крыкну
16	2	гóрод	гóрад	159	10	маёйку	маёўку
25	1	пасля	пасьля	163	11	палканиўся	пакланиўся
25	3	Выпісаць	Выпісаць	163	14	адповéдна	адпавéдна
32	13	анá	янá	168	12	бязмёрны	бязьмёрны
39	8	імла	імгла	170	19	сямя	сям'я
45	8	выпаяках	выпадаках	170	18	ім'я	імя
51	11	пéснi	пéсьнi	179	7	напісаць	напісаць
52	5	шчэрвць	шчэрыць	179	4	трыванься	трываньня
53	13	с-сыкануць	сыкануць	182	12	пойдуць	пойдуць
57	13	переб'ягаць	пераб'ягаць	185	10	Стряпанулася	Страпанулася
57	12	лэцыi	лэкцыi	195	14	арганізяцыi	арганізацыi
58	1	нашаго	нашага	195	11	золотам	золатам
65	14	пéснi	пéсьнi	197	16	Мэншчна	Мэншчына
66	1	варочаццi	варочацца	197	4	аддававалi	аддавалi
66	6	коротка	каротка	211	16	лясёў	ласёў
66	3	абраз, -у	абраз, -á	218	6	самi	самi
67	4	пасля	пасьля	224	11	коўкраю	коўдраю
69	9	Бяз	Безь	226	14	пачастовалi	пачаставалi
70	4	вўліцнў	вўліцаў	227	5	ляцель	ляцець
70	4	відяць	відаць	228	8	золота	золата
70	6	пасьле	пасья	228	12	людэей	людзэй
72	1	сцражэньне	спражэньне	229	5	нафнаю	нафтаю
76	5	пéснi	пéсьнi	234	1	абраз, -у	абраз, -á
78	14	Цісне	Цісьне	241	18	валаснік	валасьнік
82	9	разкажа	раскажа	243	6	хатная	хатняя
93	11	саквіку	сакавіку	266	7	падсікуюся	падсілкуюся
93	3	йшкі	йшли	270	19	паўгодзьве	паўгодзьдзе
94	2	гняздзэчку	гнязьдзэчку	272	2	пэсня	пэсьня
98	5	уласняць	уласнасьць	281	10	скаўцке	скаўцкае
110	11	сяць	сяц	282	14	спакуслiвы	спакусьлiвы
110	17	раскладаюць	раскладаюць	286	17	трая	твая
110	15	ліст, -у	ліст, -á	287	19	тэмпэратура	тэмпэратура
114	12	класе	клясе	288	9	украду	укладу
116	12	Дзяўчынцы	Дзяўчынцы	290	10	хто-небуызь	хто-небудзь
118	15	грухiя	глухiя	293	15	шчысьце	шчасьце
119	15	хвосцідам	хвосцікам	294	19	акордыён	акардыён
122	8	нэ	ён	300	24	вопратла	вопратка
123	12	Перекладзэце	Перакладзэце	302	11	няжыны	няжывы
123	7	пэсню	пэсьню	306	24	квартэра	кватэра
130	9	найбольше	найбольшае	318	3	ганарлівась	ганарлівасьць
135	3	бярыб'е	бязрыб'е	328	14	пасьцець	пасьпець
140	14	якого	якога	329	9	тузань	тузаць